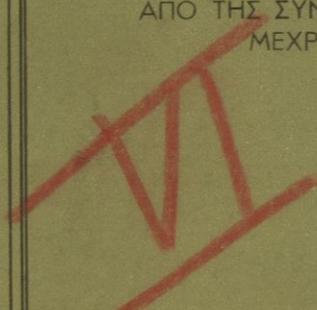

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1815)
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

Οργανισμός Εκδοσεώς Σχολικών Βιβλίων
EN ΑΘΗΝΑΙΣ 1959

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

1955
ΑΔ
ΙΕΤ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΙΑΤΗΝ ΕΓΓΛΕΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜНАΣΙΩΝ

Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΛΗΣΗΣ

ΕΙΤΡΑΙ ΤΩΝ ΝΕΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

1959
ΛΑΖ
ΙΣΤ

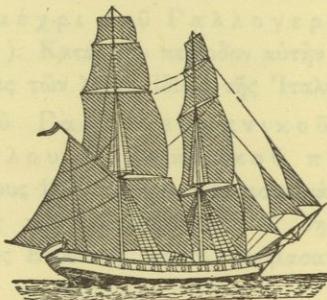
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1815)
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

ΔΙΑΣΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1959

YOMASAN YOIZATZANA

IΣΤΟΡΙΑ
των
ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

(1870) ΤΗΣ ΕΥΧΟΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΖΗΣ ΣΙΓΑΙΑ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΗΜΕΡΟΝ ΜΑΣ

ΜΟΙΑΙΗΜΥ ΤΟΝ ΛΥΜΑΝ ΜΕΑΤ ΤΙ ΜΗΤ/ΑΔ

ΕΠΙΣΤΑΝΤΙΜΟΝ ΕΚΔΟΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ-ΕΓΓΛΗΣΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Τούς χρόνους ἀπὸ τῆς Συνθήκης τῆς Βιέννης (1815) μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὀνομάζομεν Νεωτάτην ἢ Σύγχρονον Ἰστορίαν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διαιροῦμεν εἰς 4 μεγάλας περιόδους, τὰς ἔξης :

1) Ἀπὸ τῆς Συνθήκης τῆς Βιέννης μέχρι τῶν ἐπαναστάσεων τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰώνος (1815 - 1848). Ἀφοῦ δηλαδὴ ἔπεσεν ὁ Ναπολέων καὶ ἔξεπνευσεν ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἐπεκράτησαν εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ συντηρητικοί, οἱ δόποιοι ἐκυβέρνησαν αὐτὴν μὲ τρόπον ἀπολυταρχικόν. Οἱ λαοὶ δύμας εἶχον ποτισθῆ ἀπὸ τὰς ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐπειθύμουν νὰ ἐφαρμοσθῶν αὐταὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κρατῶν καὶ ἔξεδήλωσαν ζωηρὰν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Εὐρώπης προεκλήθησαν ἔξεγέρσεις. Οἱ συντηρητικοὶ προσεπάθησαν νὰ καταπνίξουν τὰς λαϊκὰς ἔξεγέρσεις.

2) Ἀπὸ τῶν ἐπαναστάσεων τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰώνος μέχρι τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου (1848 - 1870). Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν πραγματοποιεῖται ἡ ἔθνικὴ ἀποκατάστασις τῶν λαῶν, ἰδίως τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας.

3) Ἀπὸ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου μέχρι τοῦ Μεγάλου Εύρωπαϊκοῦ πολέμου (1870 - 1914). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 τὰ κράτη ἥρχισαν νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ κατακτητικὰς διαθέσεις καὶ προσεπάθησαν νὰ δημιουργήσουν μεγάλα κράτη, ἰδίως ἔξω τῆς Εὐρώπης. Τοῦτο ὠνόμασαν Νέον Ἰμπριαλισμού.

4) Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Εύρωπαϊκοῦ πολέμου μέχρι σήμερον (1914 - σήμερον). Αἱ κατακτητικαὶ αὐταὶ διαθέσεις προεκάλεσαν ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἱ δόποιαι κατέληξαν εἰς τὸν μέγαν πόλεμον τοῦ 1914 - 1918, ὁ δόποιος ἔλαβε χαρακτῆρα Παγκοσμίου πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ — ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η καταστροφή τοῦ Μ. Ναπολέοντος είς τὸ Βατερλώ ἐστίμασινε τὴν ἡτταν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Οἱ ἔχθροὶ τῶν νέων ἰδεῶν, τὰς ὅποιας εἶχε κηρύξει ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, δι παλαιός δηλαδὴ κόσμος, ἐπεκράτησαν καὶ ἐτακτοποίησαν τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης σύμφωνα μὲ τὰς παλαιάς, τὰς προεπαναστατικὰς ἀρχάς. Αἱ νικήτριαι Δυνάμεις, Ρωσία, Αύστρια, Ἀγγλία καὶ Πρωσσία, δὲν ἔλαβον ὑπ' ὅψιν τὰς γεωγραφικὰς συνθήκας καὶ τοὺς ἔθνικούς πόθους τῶν λαῶν. Διετήρησαν τὰς ξένας ἔθνοτητας, τὰς ὅποιας εἶχον εἰς τὸ ἔδαφός των, καὶ προσήρτησαν καὶ ἄλλας, ἐνῷ δύο μεγάλους λαούς, τοὺς Γερμανούς καὶ Ἰταλούς, τοὺς ἄφησαν διεσπαρμένους εἰς μικρὰ κρατίδια, ἀνεξάρτητα ἀπ' ἄλλήλων, ὅπως καὶ πρίν.

Αἱ κυβερνήσεις τῶν κρατῶν ἥσαν ἀπολυταρχικαὶ καὶ διὰ νὰ διατηρήσουν τὸ καθεστώς αὐτό, μετεχειρίσθησαν βίαν καὶ τρομοκρατίαν, ἐπάταξαν πᾶσαν φιλελευθέραν ἐκδήλωσιν τῶν λαῶν καὶ γενικῶς ἐφρόντισαν νὰ ἔξαλείψουν πᾶν ἵχνος τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸν πόλεμον αὐτὸν κατὰ παντός, τὸ ὅποιον προήρχετο ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν, δονομάζουν εἰς τὴν ἱστορίαν 'Α ν τὶ δρασιν. Κύρια στηρίγματα τῆς 'Αντιδράσεως ἥσαν αἱ κυβερνήσεις τῆς Ρωσίας, Αύστριας καὶ Πρωσσίας. Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἀγγλία, τὴν ὅποιαν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐκυβέρνα τὸ κόμμα τῶν Τόρις, καθὼς καὶ ἡ Γαλλία, συνέπραττον προθύμως μὲ τὰς ἄλλας ἀπολυταρχικὰς Δυνάμεις.

Αἱ ἴδεαι ὅμως τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως δὲν εἶχον σβήσει. Οἱ λαοὶ παντοῦ ἔζητουν ἐλευθερίας προσωπικὰς καὶ συνταγματικὰ πολιτεύματα, ἐπὶ πλέον δὲ οἱ ἀλύτρωτοι λαοὶ τὴν ἔθνικὴν ἀνέξαρτησίαν των, ὅπως οἱ Πολωνοί, οἱ Βέλγοι, οἱ Βαλκανικοὶ λαοὶ κτλ. "Οσαι πάλιν χῶραι ἥσαν διεσπαρμέναι εἰς μικρὰ κρατίδια, ὅπως ἡ

Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία, ἀπήτουν ἔθνικήν ἐνότητα καὶ συνταγματικὸν πολίτευμα. Τὴν κίνησιν αὐτὴν τῶν λαῶν ὡνόμασαν Φιλέλευθραν κίνησιν.

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Οἱ κυβερνῆται καὶ οἱ διπλωμάται τῶν ἀπολυταρχικῶν Δυνάμεων, διὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἔξουσίαν των εἰς τοὺς λαοὺς καὶ νὰ καταπινίγουν τὰς ἔξεγέρσεις αὐτῶν, συνηνώθησαν εἰς δύο συμμαχίας, τὴν λεγομένην Ἱερὰν Συμμαχίαν καὶ τὴν Πενταπλῆν.

‘Η Ἱερὰ Συμμαχία ἔγινε κυρίως διὰ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου Α’, δὲ ὅποιος ἐπίστευεν ὅτι ἥτο δυνατὸν νὰ ἐναρμονίσῃ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν ἡγεμόνων πρὸς τὸν πόθον τῶν λαῶν νὰ ἀποκτήσουν ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην. Τοῦτο ἐφαντάσθη ὅτι ἥτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ, ἃν κατώρθωνε νὰ ἐνώσῃ ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους εἰς ἀδελφικήν συμβίωσιν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ συνέταξεν δὲ ἕιδος τὸ κείμενον τῆς Συμμαχίας. ‘Ἄλλ’ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία δὲν ἀπέκτησε ποτὲ τὴν σπουδαιότητα, τὴν δόποιαν ἀπέδοσαν εἰς αὐτὴν βραδύτερον.

Σημαντικωτέρα ἦτο ἡ Πενταπλήνη Συμμαχία, διὰ τῆς ὅποιας αἱ νικήτριαι Δυνάμεις, Ρωσία, Αὔστρια, Πρωσσία καὶ Ἀγγλία, εἰς τὰς ὅποιας προσετέθη καὶ ἡ Γαλλία, συνηνώθησαν εἰς συμμαχίαν καὶ ἀνέλαβον νὰ ρυθμίσουν κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, ὥστε νὰ διατηρήσουν τὰ κεκτημένα καὶ νὰ καταπινίγουν πᾶσαν φιλελεύθεραν κίνησιν τῶν λαῶν.

Ο ΜΕΤΤΕΡΝΙΧ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ

Ψυχὴ τῆς Συμμαχίας αὐτῆς καὶ γενικῶς ὅλης τῆς Ἀντιδράσεως ἥτο ὁ διαβότος πρωθυπουργὸς τῆς Αὔστριας Μέττερνιχ, ὁ ὅποιος, ἐπισείων διαρκῶς τὸν κίνδυνον τῆς λαϊκῆς ἐπαναστάσεως, κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ τοὺς ἡγεμόνας ἡνωμένους. «‘Η ἐπανάστασις, ἔλεγεν, εἶναι πυρκαϊά, ἡ ὅποια ἀπειλεῖ νὰ καταβροχθίσῃ τὸ πᾶν, ὅδρα, ἡ ὅποια ἔχει ἀνοικτὸν τὸν φάρυγγα, διὰ νὰ καταπίῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν».

Εἰς τὴν Αὔστριαν ὁ Μέττερνιχ καθιέρωσε τὴν ἀστυνομικὴν παρακολούθησιν, τὴν λογοκρισίαν καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν φιλελεύθερων. Τὰ μέσα αὐτὰ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ καὶ εἰς τὰ γερμα-

νικά, καθώς καὶ εἰς ἄλλα εὐρωπαϊκά κράτη. Εἰς τὴν ἔξωτερικήν πολιτικήν εἰσήγαγε τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν πρὸς ἀποκατάστασιν καὶ στερέωσιν τῆς ἀπολυταρχίας, ὅπου αὕτη ἐκλονίζετο. Τὰς διπλωματικὰς καὶ διοικητικὰς αὐτὰς μεθόδους ὠνόμασαν Σύστημα
Μέττερνιχ.

Η ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Οἱ λαοὶ ὅμως δὲν ἔλησμόνησαν τὰ ἀγαθά, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, καὶ παρ’ ὅλην τὴν ἀπολυταρχικὴν ἀντίδρασιν, δὲν ἔπαισαν νὰ ζητοῦν ἐλεύθερον πολίτευμα, ἵστητα καὶ δικαιοσύνην. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εύρωπης ἔξεδηλώθη εὐθὺς μετὰ τὴν Συνθήκην τῆς Βιέννης ζωηροτάτη λαϊκὴ ἔξέγερσις.

Κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ λαὸς ἐκινήθη κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας. Δύο πόθοι τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἡ ἔνωσις εἰς ἓν κράτος καὶ ἡ διοίκησις μὲ φιλελεύθερον πολίτευμα, ἐνωσις καὶ ἐλευθερία, ὅπως ἔλεγον συντόμως, ἔμειναν ἀνεκπλήρωτοι. Ἡ χώρα ἔξηκολούθει νὰ κυβερνᾶται ἀπολυταρχικῶς καὶ ἡ διαίρεσις εἰς κράτη παρέμεινεν ὅπως πρίν. Ἀντὶ τῆς ἡνωμένης Γερμανίας οἱ διπλωμάται ἐπενόησαν τὸ πολιτικὸν κατασκεύασμα, τὴν Γερμανικὴν ‘Ομοσπονδίαν, συνένωσιν δηλ. ἀσθενῆ καὶ μᾶλλον ἐπιφανειακὴν τῶν ἐπὶ μέρους γερμανικῶν κρατῶν, τὴν δημοσίαν διηγύθυνε κυρίως ὁ Μέττερνιχ.

Τὴν φιλελεύθεραν κίνησιν εἰς τὴν Γερμανίαν ἐδημιούργησαν κυρίως

Μέττερνιχ (1773 - 1859)

οἱ διανοούμενοι. Φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ εἰχον ἔξυμνήσει τὴν ἐνωσιν, τὰ δὲ Πανεπιστήμια ἔγιναν ἐστίαι ὀναρθρασμοῦ. Εἰς τὴν Ἰέναν ὁ περίφημος διδάσκαλος τῆς Γυμναστικῆς Γιάν (Jahn) ἤνωσε τοὺς σπουδαστὰς καὶ πολλοὺς παλαιοὺς πολεμιστὰς εἰς μίαν ἐνωσιν, τὴν Γερμανικὴν Νεολαΐαν. Τὸ παράδειγμα ἐμμήθησαν καὶ ἄλλα Πανεπιστήμια καὶ τοιουτορόπως τὰ ἀνώτατα αὐτὰ ἐκπαιδευτικὰ ἴδρυματα ἔγιναν κέντρα ζωηρῶν φιλελευθέρων ἐκδηλώσεων. Ἀλλὰ τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ὀμοσπονδίας καὶ τῶν ἐπὶ μέρους γερμανικῶν κρατῶν, τὰ δποῖα ἔλαβον αὐτηρότατα μέτρα, διὰ νὰ καταπινίξουν τὴν φιλελευθέραν κίνησιν. Ἀπέλυσαν καθηγητάς, ἐφυλάκισαν τὸν Γιάν, ἀπηγόρευσαν τὴν κίνησιν τῶν νέων, ὑπέβαλον ἐφημερίδας καὶ περιοδικά εἰς λογοκρισίαν καὶ ἀπηγόρευσαν τὴν πώλησιν ὀρισμένων συγγραμμάτων. Τοιουτορόπως κατεστάλη ἡ φιλελευθέρα κίνησις εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ κῦμα ἀπογοητεύσεως διῆλθε δι' ὅλης τῆς χώρας.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ κίνησις ἔξεδηλώθη ζωηρότερον δι' ἐπαναστάσεων. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν διάσπασιν τῆς χερσονήσου εἰς 10 κράτη, ἡ Λομβαρδία καὶ ἡ Βενετία προστρήθησαν εἰς τὴν Αύστριαν, οἱ ἡγεμόνες ἐπανέκτησαν τὰ κρατίδια των καὶ δῃ ἡ χώρα ἐστέναζεν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν μεθόδων τοῦ Μέττερνιχ. Οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται, ὅπως καὶ οἱ Γερμανοί, ἐζήτουν νὰ ἐνώσουν τὴν Ἰταλίαν εἰς ἓν κράτος ὑπὸ φιλελευθέρον πολίτευμα. Πρὸς τοῦτο οἱ Ἰταλοὶ ἴδρυσαν μυστικὸν ἐπαναστατικὸν σωματεῖον, τὸ δποῖον ὀνομάσθη Καρμπονάρι (Carbonari - ἀνθρακεῖς), εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Νεαπόλεως περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Σκοπὸς τοῦ σωματείου ἦτο ἡ κατάλυσις τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις ἐλευθέρου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Οἱ τύποι, οἱ βαθμοὶ καὶ ἡ ὀνομασία τῶν μελῶν τῶν Καρμπονάρι ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸν βίον τῶν ἀνθρακέων, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν Ἐλευθέρων Τεκτόνων. Ἔνεκα τῆς γενικῆς δυσαρεσκείας ἐναντίον τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, ἡ δποία ἐπεκράτει τότε εἰς τὴν χώραν, ἡ ἐταιρεία διεδόθη καθ' ἀπασαν τὴν Ἰταλίαν μὲ κέντρον τὴν Νεάπολιν καὶ τὰ μέλη της ἀνῆλθον τὸ 1820 εἰς 300 χιλιάδας. Ἄλλ' αἱ ἐπαναστάσεις, τὰς δποίας διωργάνωσαν κυρίως οἱ Καρμπονάρι εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ τὸ Πεδεμόντιον, κατεπινίγησαν εἰς τὸ αἷμα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Μέττερνιχ, δ ὁ δποῖος ἀπέστειλεν αὐστριακὸν στρατόν.

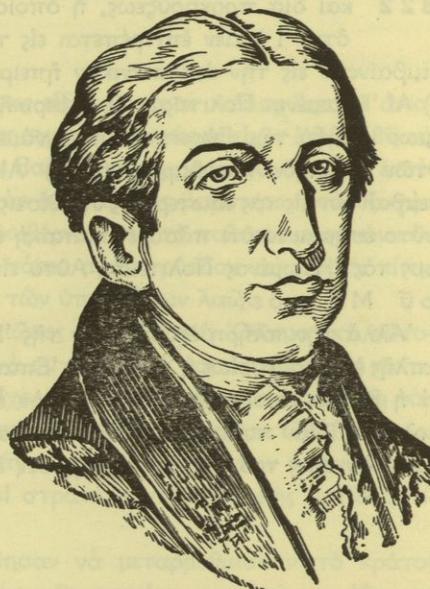
Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Οἱ Ἰσπανοὶ ἐπανεστάτη-

σαν κατὰ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ ἡγεμόνος, ὅλλα καὶ τὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν κατέπνιξε γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὸ αἷμα τῆς.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν εἶχεν ἡ φιλελευθέρα κίνησις ἔξω τῆς Εὐρώπης. Γνωρίζομεν ὅτι τὴν Ν. Ἀμερικὴν σχεδὸν δλόκληρον, ἐκτὸς τῆς Βραζιλίας, κατεῖχεν ἡ Ἰσπανία ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι, ὑπὸ τὴν καταθλιπτικὴν κυβέρνησιν τῆς Ἰσπανίας, εἶχον μείνει θλιβερῶς καθυστερημένοι, μὲν ἀσήμαντον μόρφωσιν.

"Υπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν καὶ τῶν ἰδεῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἥρχισεν ἡ πρώτη ἀφύπνισις τῶν ἀποίκων. Λόγοι ἡκούσθησαν, ἄρθρα ἐγράφησαν κατὰ τῶν μεθόδων τῆς διοικήσεως τῆς μητροπόλεως καὶ τέλος οἱ ἀποικοι ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς μητροπόλεως καὶ μετὰ μακρὸν καὶ σκληρὸν ἀγῶνα ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Κολομβία, Βολιβία, Χιλή, Ἀργεντινή, Παραγουάνη κτλ. ὡργανώθησαν εἰς δημοκρατίας (1820), ἐνῷ ἡ Βραζιλία ἀπεσπάτο ἀπὸ τὴν

Μονρόε (1758 - 1831)

Πέμπτος Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν
ἐπὶ δύο κατὰ σειρὰν τετραετίας
(1816 - 1820 καὶ 1820 - 1824)

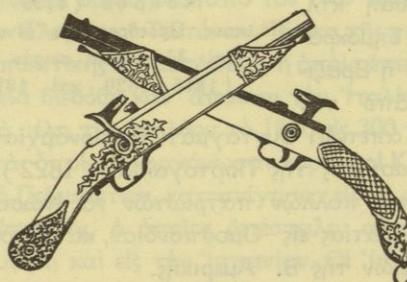
Πορτογαλίαν καὶ ἀπετέλει συνταγματικὴν μοναρχίαν ὑπὸ τὸν Πέτρον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας (1822). Δέν ἐπέτυχεν ὅμως ἡ προσπάθεια πολλῶν πατριωτῶν νὰ ἐνώσουν τὰς Νοτιο-αμερικανικὰς δημοκρατίας εἰς Ὁμοσπονδίαν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.

ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΜΟΝΡΟΕ

‘Η ιερὰ Συμμαχία καὶ ἡ Πενταπλή συνεζήτησαν σοβαρῶς τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἀλλὰ τότε ἐπῆλθε τὸ πρῶτον ρῆγμα εἰς τὰς τάξεις της. Ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἐντελῶς ἀντίθετα συμφέροντα. Διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἦνοιγετο εὐρύτατον ἔδαφος εἰς τὸ ὄγγυλικὸν ἐμπόριον. Κυρίως ὅμως ὑπῆρχε σθεναρὰ ἡ στάσις τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν **Μονρόε** ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ν. Ἀμερικῆς (1822)

1822 καὶ διὰ προκηρύξεως, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἱστορική, ἐδήλωσεν ὅτι : 1) Δέν ἐπιτρέπεται εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἥπειρον δι' ἀποικιακούς σκοπούς. 2) Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς θὰ μείνουν μακρὰν τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς δὲ τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἀπειληθοῦν σοβαρῶς καὶ 3) Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν θὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι πᾶσα εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις θὰ εύρῃ ἀντιμετώπους τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Αὐτὸς εἶναι τὸ περίφημον **Δόγμα τοῦ Μονρόε**.

Ἀλλὰ τὴν πλήρη ἔξαρθρωσιν τῆς ιερᾶς Συμμαχίας καὶ τῆς Πενταπλῆς ἐπέφερε κυρίως ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. Μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἡ Ρωσία ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μέττερνιχ καὶ ἀκολουθεῖ ίδίαν πολιτικὴν εἰς τὸν ὄγωνα τῶν Ἑλλήνων. Τοιουτορόπως ἡ δύναμις τοῦ Μέττερνιχ ἵσχυσεν ἐπὶ ὀκτώ ἔτη (1815 - 1823).

επιβλητικόν του πολέμου, καταδιώκοντες την αντίσταση των στρατιωτών της Ελλάς σε όλη την Ευρώπη. Η θεοφράστης Παύλος έγραψε στην ιστορία της Ελλάς την παραπομπή της στην Ελλάς της Αρχαιότητας, με την οποία διατάσσεται η επιβλητικότητα της Ελλάς σε όλη την Ευρώπη. Οι Έλλησις ήταν οι πρώτοι που άνοιξαν την Ευρώπη στην ιστορία της, με την οποία διατάσσεται η επιβλητικότητα της Ελλάς σε όλη την Ευρώπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΝ

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ἐνῷ εἰς τὴν Εύρωπην, ὅπως εἰδόμεν, εἶχον κατισχύσει οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες καὶ εἰς δλας σχεδὸν τὰς χώρας εἶχεν ἐπιβληθῆ τὸ σύστημα τοῦ Μέττερνιχ, εἰς τὴν Βαλκανικήν χερσόνησον οἱ λαοὶ ἔστεναζον ὑπὸ ἀπολυταρχικὸν ζυγὸν ἀσυγκρίτως βαρύτερον, τὸν ζυγὸν τοῦ σουλτάνου. Ο σουλτᾶνος ἐκυβέρνα κατὰ τὸ παλαιὸν μεσαιωνικὸν σύστημα καὶ κατέπνιγε πᾶσαν τάσιν πρὸς πρόδον καὶ πᾶσαν κίνησιν πρὸς ἔθνικήν ἀνεξαρτησίαν τῶν ὑποδούλων λαῶν.

Ἄλλῃ ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ἔφανη ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ αὐτοκρατορία δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀπεράντους κατακτήσεις της. Ο σουλτᾶνος δὲν εἶχε χρήματα, διὰ νὰ κινητοποιήσῃ τὸν στρατὸν του, τὸ δὲ παλαιὸν στρατιωτικὸν σύστημα τῶν Τούρκων εἶχε παραλύσει. Τὰ διαβόητα τάγματα τῶν Γενιτσάρων ἦσαν μᾶλλον πληγὴ διὰ τὴν ἔξουσίαν καὶ οἱ στρατῶνές των διαρκῆς ἔστια στασιαστικῶν κινημάτων.

Μερικοὶ σουλτᾶνοι ἐσκέφθησαν νὰ μεταρρυθμίσουν τὸ κράτος των, εἰσάγοντες τὴν πεφωτίσμένην δεσποτείαν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Πρωσσίας καὶ ἄλλων εύρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἐπιφέροντες εὔρειας οἰκονομικὰς καὶ στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις. Ιδίως ἐπεθύμουν νὰ καταργήσουν τὰ ἀπειθάρχητα τάγματα τῶν Γενιτσάρων καὶ νὰ δημιουργήσουν νεώτερον στρατὸν καὶ διὰ ριζικῶν διοικητικῶν, δικαστικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων νὰ ἔξευρωπαΐσουν τὴν Τουρκίαν. Ἀλλὰ τὰς προσπαθείας αὐτὰς ἔματαίσαν οἱ παλαιότουρκοι, οἱ οὐλεμᾶδες (ἱερωμένοι) καὶ οἱ Γενίτσαροι. Συγχρόνως πολλοὶ ἰσχυροὶ στρατάπαι, ἐκμεταλλεύμενοι τὴν ἀδυναμίαν τῆς Πύλης, ἐπεχείρησαν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ κέντρον καὶ νὰ δημιουργήσουν ίδικά των κράτη..

Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Ἀλῆς πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Πεσβάνογλου, πασᾶς τοῦ Βιδινίου, καὶ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου.

Τοιουτορόπως ἐφαίνετο ὅτι τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ πολὺ καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Εύρωπης ἥρχισαν νὰ σκέπτωνται νὰ ἐπωφεληθοῦν τὴν πλουσίαν κληρονομίαν.

"Ηρχισε λοιπὸν νὰ γίνεται ζωηρότερος ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Εὐρωπαίων περὶ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐκάστη Δύναμις ἐπεδίωκε τὸ συμφέρον τῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτὸν προῆλθον δύο ἀντίθετα γεγονότα. Ἀφ' ἐνὸς παρετάθη ἡ ζωὴ τῆς Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἐτέρου οἱ χριστιανικοὶ λαοί, οἱ ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Τούρκους, ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Πρῶτοι οἱ Ἐλληνες, καθὼς γνωρίζομεν, δι' ἐπανειλημμένων ἔξεγέρσεων κατὰ τοῦ σουλτάνου εἶχαν προσπαθήσει νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν. Τὰ κινήματα ὅμως ἔκεινα, κακῶς παρασκευασθέντα καὶ γενόμενα ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἰσχυρῶν, δὲν ἐπέτυχον. Τοὺς Ἐλληνας ἡκολούθησαν οἱ Σέρβοι.

Οἱ Σέρβοι, πιεζόμενοι ἀπὸ τὰς βιαιότητας τῶν Γενιτσάρων καὶ τῶν Ἀλβανῶν, ἔχηγέρθησαν τὸ 1803. Ἀρχηγὸν εἶχαν ἔνα εὐκατάστατον χωρικόν, πρώην ὑπαξιωματικὸν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, τραχύν καὶ ἔνεργητικόν, μὲ γιγάντειον ἀνάστημα, δύνομαστὸν διὰ τὴν σωματικήν του δύναμιν καὶ τὸ θάρρος του, τὸν περίφημον **Καραγεώργην**. Οἱ Καραγεώργης εἶχε μεγάλας ἐπιτυχίας. Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἐκρίευσεν ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ όχυρά, ἔξεδίωξε τοὺς Γενιτσάρους καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῶν. Ἡ Τουρκία ἦτο ἀπησχολημένη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ δὲν διέθετε δυνάμεις, διὰ νὰ καταπνίξῃ τὸ κίνημα. Τὸ 1813 ὅμως τρεῖς τουρκικοὶ στρατοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Σερβίαν καὶ μετὰ αἰματηρότατον ἀγῶνα καὶ φοβερὰς βιαιοπραγίας οἱ Τούρκοι ὑπεχρέωσαν πάλιν τοὺς Σέρβους εἰς ὑποταγήν. Οἱ Καραγεώργης μὲ πολλοὺς συμπολεμιστάς του κατέφυγεν εἰς τὴν Ούγγαριαν.

Αἱ τουρκικαὶ ἀγριότητες προεκάλεσαν νέαν ἔξεγερσιν τῶν Σέρβων τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1815. Τώρα ἀρχηγὸς τῶν Σέρβων ἦτο ὁ **Μίλος Οβρένοβιτς**, πλούσιος ζωέμπτορος, ἀντίπαλος τοῦ Καραγεώργη, πο-

νηρὸς καὶ διπλωματικώτατος. Ἡ Σερβία πάλιν ἐντὸς ὁλίγου ἥτο ἐλευθέρα, ἡ δὲ Τουρκία, φοβουμένη ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας, ἐπροτίμησε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἀνεγνώρισε τὸν Ὁβρένοβιτς ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τῶν Σέρβων καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ κυβερνᾷ τὴν χώραν μὲ συμβούλιον ἀπὸ δέκα αἵρετοὺς προκρίτους.

Τέλος ἡ Τουρκία διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανούπολεως τὸ 1829, μετὰ τὸν νέον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἀνεγνώρισε τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας. Ἀπὸ τότε ἡ Σερβία ἔγινεν ἡγεμονία ὑποτελής εἰς τὸν σουλτᾶνον, ἀλλ᾽ ἡ χώρα οὐσιαστικῶς εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ "Ελληνες, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸν ἀνθηρότερον πληθυσμὸν τῆς Βαλκανικῆς, τῶν παρασίων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μόρφωσίν των, οὐδέποτε ἐπαυσαν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν ἔθνικήν των ἀποκατάστασιν. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς ἦλπισαν ὅτι θὰ ἐπετύγχανον τὴν ἐλευθερίαν των διὰ τῆς βοηθείας τῶν ξένων. Ὄταν ὅμως ἐπεισθῆσαν ὅτι οἱ ξένοι μόνον εἰς τὰ συμφέροντά των ἀπέβλεπον καὶ μετεχειρίζοντο αὐτοὺς ὡς ὅργανα διὰ τοὺς σκοπούς των, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἀπελευθέρωσίν των μὲ τὰς ιδίας των δυνάμεις. Τὴν ίδεαν αὐτὴν ἐνίσχυσαν εἰς τὸ ὑποδουλωμένον Γένος οἱ ἡρωϊκοὶ ὅγωνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ πασα.

Διὰ τοῦτο ἥρχισε κίνησις ζωηροτάτη εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Ἐλληνισμοῦ, καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπόκεντρα, ἰδρύθη δέ, ὅπως γνωρίζομεν, ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἡ ὅποια ἥτο τὸ ἐνσάρκωσις τοῦ πόθου τῶν Ἐλλήνων περὶ ἀνεξαρτησίας. Τὸ ἔθνος σύσσωμον ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ δργανώσῃ τὴν ἔξεγερσιν κατὰ τοῦ σουλτάνου καὶ νὰ ὀγωνισθῇ μόνον του διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ Ἐταιρεία κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος εἶχε λάβει τεραστίας διαστάσεις καὶ ἥριθμει μεταξὺ τῶν μελῶν της ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ἔθνος.

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἐπειδὴ τὸν Αλέξανδρο Υψηλάντην οὐσίαν ἥτο ἀκέφαλος καὶ, ὅταν πλέον εἶχεν ἔξαπλωθῆ παντοῦ, οἱ ἰδρυταί της ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνα-

θέσουν τὴν ἀρχηγίαν εἰς ἄνθρωπον ἐμπνέοντα σεβασμὸν καὶ ἐμπιστοσύνην. Τὸ 1819 ἔστειλαν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸν Ξάνθον, διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐταιρείας εἰς τὸν Καποδίστριαν, τὸν Ἑλληνα ὑπουργὸν τοῦ Τσάρου. Ἀλλὰ ἡ στιγμὴ ἦτο ἀκατάλληλος. Πρὸ δὲ λίγου εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐλάμβανον μέτρα πρὸς κατάπνιξιν τοῦ φιλελευθέρου κινήματος. Ὁ Καποδίστριας δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐταιρείας καὶ δὲν ξένθος ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὅψηλάντην.

Ο Ἀλέξανδρος Ὅψηλάντης (1792 - 1828) κατήγετο ἀπὸ ἀρχαίναν φαναριώτικήν οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἀνήγε τὴν ἀρχήν της εἰς τοὺς βυζαντινούς χρόνους. Ο πάππος του ἔχρημάτισε διερμηνεύς τῆς Πύλης καὶ ἡγεμῶν τῆς Βλαχίας, ὃ δὲ πατήρ του διωρίσθη ἡγεμῶν τῆς Μολδαβίας. Ἐπειδὴ δὲν Ὅψηλάντης ἐξυπηρέτησε τὰ ρωσικὰ συμφέροντα, ἔγινεν υποπτὸς εἰς τὸν σουλτάνον, ἡνακάσθη νὰ δραπετεύῃ καὶ μὲ τὴν οἰκογένειάν του κατέφυγε εἰς τὴν Ρωσίαν. Ο μεγαλύτερος υἱός του Ἀλέξανδρος διέπρεψεν εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ρωσίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας ἀπέκοπτή ἡ δεξιά του χείρ. Ἐφερε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ἥτο δὲ ύπασπιστής τοῦ Τσάρου. Ο Ὅψηλάντης ἦτο ἀνδρεῖος καὶ ἰδεολόγος, ἀλλὰ εὔπιστος καὶ μὲ δλίγην πείραν τοῦ κόσμου. Αἱ μεγάλαι ὑποσχέσεις τοῦ Ξάνθου καὶ ἡ φήμη τῆς Ἐταιρείας, ἐπεισαν τὸν πρίγκιπα ὅτι ἔχρειάζετο μόνον διεύθυνσις ἴσχυρὰ καὶ ἐνιαία, διὰ νὰ προέλθουν μεγάλα ἀποτελέσματα. Καὶ δὲ Καποδίστριας, τὸν ὁποῖον συνεβούλεύθη, ἦτο σύμφωνος εἰς αὐτό.

Ἀλέξανδρος Ὅψηλάντης (1792 - 1828)

κιπτα ὅτι ἔχρειάζετο μόνον διεύθυνσις ἴσχυρὰ καὶ ἐνιαία, διὰ νὰ προέλθουν μεγάλα ἀποτελέσματα. Καὶ δὲ Καποδίστριας, τὸν ὁποῖον συνεβούλεύθη, ἦτο σύμφωνος εἰς αὐτό.

Ο Ὅψηλάντης, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν, ἤρχισε νὰ ἐργάζεται μὲ ζῆλον καὶ δραστηριότητα. Δὲν ἀντελήφθη δὲν τὴν πραγματικὴν

κατάστασιν, δτι δηλαδή καμμία σοφαρά προετοιμασία δέν ύπηρχε διὰ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ μόνον ἀκράτητος ἐνθουσιασμὸς καὶ κίνησις ἰσχυρὰ ἀνὰ τὸ πανελλήνιον καὶ ἀναμονὴ δτι κάτι μέγα πρόκειται νὰ συμβῇ.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

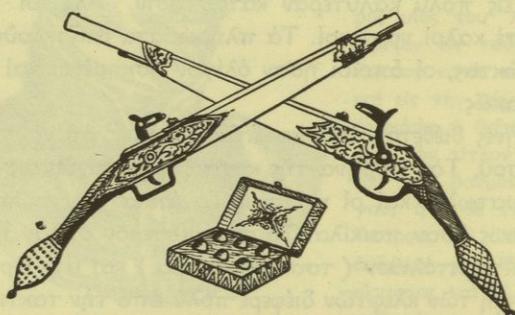
Μολονότι ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Τουρκίας εύρισκετο ἐν παραλύσει, τὸ πυροβολικόν τῆς ἦτο ὀλίγον καὶ κακόν, τὸ δὲ ἵππικὸν ἦτο ἀκατάλληλον διὰ χώραν δρεινήν, ὅπως ἦτο ἡ Ἑλλάς, οἱ δὲ Γενίτσαροι δέν ἦσαν πλέον οἱ φοβεροὶ πολεμισταὶ τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος, ἡ Τουρκία ἔξηκολούθει νὰ εἴναι μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ αὐτοκρατορία καὶ ἡδύνατο νὰ κινητοποιήσῃ πολυαριθμότατα στρατεύματα.

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν ἀγῶνα εἶχε τὸ μέγα πλῆθος τῶν φρουρίων, τὰ ὅποια οἱ Τούρκοι κατεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ πάντα ἀνεξαιρέτως ἦσαν παρημελημένα καὶ δέν είχον οὔτε πολεμεφόδια οὔτε τροφὰς ἀρκετάς. 'Ο στόλος ἀφ' ἐτέρου, ὁ ὅποιος ἀπετέλει δύναμιν ἀξιόλογον, καὶ αὐτὸς ἦτο παρημελημένος. Εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Κωνσταντινούπολεως ύπηρχε σημαντικὸς ἀριθμὸς πολεμικῶν πλοίων ὥπλισμένων μὲ μέγαν ἀριθμὸν τηλεβόλων. Πλὴν τούτου ὁ σουλτᾶνος ἡδύνατο νὰ διαθέσῃ τὸ ναυτικὸν τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Αίγυπτου, τὸ ὅποιον ἦτο εἰς πολὺ καλυτέραν κατάστασιν. 'Αλλ' οἱ Τούρκοι δὲν ύπηρχαν ποτὲ καλοὶ ναυτικοί. Τὰ πληρώματα ἀπετελοῦντο ἀπὸ ζένους τυχοδιώκτας, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὀλίγον ἡσκημένοι καὶ ἔχειρίζοντο τὰ πλοῖα κακῶς.

Οἱ Ἑλληνες διέθετον ἀσθενεστάτας δυνάμεις ἀπέναντι τοῦ τουρκικοῦ κολοσσοῦ. Τὸν πυρῆνα τῆς κατὰ ξηρὰν δυνάμεως τῶν ἀπετέλεσαν οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφται. Τὰ ὅπλα τῶν πολεμιστῶν τῆς Ἐπαναστάσεως ἦσαν ποικίλα. Τὸ συνηθέστερον ὅπλον ἦτο τὸ ἐφωδιασμένον μὲ πυριτόλιθον (τσακμακόπετρα) καὶ εἶχε βραχεῖαν κάννην. 'Η τακτικὴ τῶν κλεφτῶν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν τακτικὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων. "Οταν προστήγγιζεν ὁ ἔχθρος, οἱ κλέφται διεσκορπίζοντο καὶ ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν ἐζήτει κρύπτην ἢ θάμνον ἢ βράχον ἢ ἄλλον κατάλληλον τόπον ἐνέδρας, δόποθεν ἐπυροβόλει κατὰ τῶν Τούρκων. "Οπου ἔμενον πολλοί, κατεσκεύαζον ἡμισεληνοειδῆ ὀχυρώματα, τὰ λεγόμενα τ α μ π ο ύ ρ i α , δηπισθεν τῶν ὅποιων ἐκρύπτοντο, διὰ νὰ δεχθοῦν μὲ αἰφνιδιαστικὸν πῦρ τὸν πλησιάζοντα ἔχθρόν. 'Ο πρῶτος ἔλληνικὸς στρατὸς εἶχεν ἐν σπουδαῖον ἐλάττωμα, τὴν ἔλλειψιν

πειθαρχίας. 'Αλλ' ό στρατός αύτός είχε μεγάλα προτερήματα, τήν δάντωχήν καὶ δλιγάρκειαν καὶ πρὸ πάντων ἐνθουσιασμὸν καὶ αὐτοθυσίαν παραδειγματικήν.

Κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου οἱ "Ελληνες διέθετον μόνον τοὺς πάρων ας τῆς "Υδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, δηλαδὴ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ἔξωπλισμένα διὰ τηλεβόλων. 'Αλλ' οἱ "Ελληνες ναυτικοὶ είχον ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν Τούρκων, τὰ δὲ κατορθώματά των δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, οἱ ὅποιοι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἰστορίας ἥσαν ἀσυναγώνιστοι ναυτικοί. Τὸ πυρπολικὸν ἥτο ἐπικίνδυνον ὅπλον εἰς χεῖρας τῶν 'Ελλήνων. Οἱ "Ελληνες ναυτικοὶ ἔκαμαν ἀξιόλογον χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν, ἐπροξένησαν μεγάλας καταστροφάς εἰς τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα καὶ ἐτρομοκράτουν τὸν τουρκικὸν στόλον.

Πιστόλες καὶ σφαίρες τῶν χρόνων τῆς 'Επαναστάσεως

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΛΑΧΙΑΝ ΚΑΙ ΜΟΛΔΑΒΙΑΝ

‘Η Φιλική ‘Εταιρεία δὲν εἶχεν όρισει τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον θὰ ἡρχιζεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἐλλάδα, ἀλλὰ γεγονὸς μεγάλης σημασίας ἐπέσπευσε τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς. ‘Ο Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων ἥλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν σουλτᾶνον, ἐστασίασε καὶ ἐκάλεσε τοὺς Ἐλληνας εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι ὅμως ἐσκέφθησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν μόνον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Μωαμεθανῶν. Τότε δὲ ‘Ψηλάντης ἔλαβεν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπὸ τὸν Τσάρον, κατῆλθεν εἰς τὴν Ὁδησσὸν καὶ εἰς σύσκεψιν τῶν Φιλικῶν ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν.

Οἱ λόγοι τῆς προτιμήσεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἡσαν οἱ ἔξῆς : Πρῶτον αἱ ἡγεμονίαι ἐθεωροῦντο ὡς ἄλλῃ Ἐλλάς, διότι ἡγεμόνες καὶ αὐλικοὶ ἡσαν Ἐλληνες, ἡ ἀνωτέρα κοινωνία ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ Ἐλληνας, οἱ δὲ κάτοικοι ὡς ὁμόδοξοι θὰ ὑπεστήριζον προθύμως τὸ κίνημα. Δεύτερον οἱ Φιλικοὶ εἶχον τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ συνέπραττον οἱ μισθοφόροι στρατιῶται, οἱ εύρισκόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἐντοπίων ἀρχόντων. Οὕτοι ἡσαν χριστιανοὶ διαφόρων ἔθνοτήτων, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ἐλληνες, ὀνομαζόμενοι διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος Ἀρβανίται. Τρίτον δὲν ὑπῆρχε τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ κατὰ τὰς συνθήκας ἐπρεπεν ἡ Τουρκία, διὰ νὰ εἰσαγάγῃ στρατὸν εἰς αὐτάς, νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρωσίας. Τέταρτον δὲ τουρκικὸς στρατὸς θὰ συνεκεντρώνετο εἰς τὸν Δουναβίν καὶ τοιουτορόπτως θὰ ἥτο εύκολωτέρα ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 δὲ ‘Αλέξανδρος ‘Ψηλάντης διέβη τὸν Προύθιον, παραπόταμον τοῦ Δουνάβεως, συνοδεύμενος ὑπὸ 200 ἀνδρῶν, τῶν ὅποιων οἱ πλεῖστοι εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὸν ρωσικὸν

στρατόν, καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν εἰσῆλθεν εἰς Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας. Ὁ ἡγεμὼν Μιχαήλ Σοῦτσος, θερμὸς ὅπαδός της Ἐταιρείας, ἐνισχύσας αὐτὴν καὶ διὰ χρημάτων, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲν μεγάλον ἐνθουσιασμόν.

1821 Οἱ διπλοφόροι Ἀρβανῖται τῆς πόλεως καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ ἡγεμόνος ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου. Ἐπίσης πολλοὶ μαθηταί, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ, προσῆλθον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ Ὑψηλάντης ἐδημοσίευσε προκήρυξιν ἐνθουσιώδη πρὸς τοὺς Ἑλληνας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγε: «Κινηθῆτε, ἀδελφοί, καὶ θέλετε ἵδεῖ μίαν κραταιὰν Δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῆτε δίκαια μας».

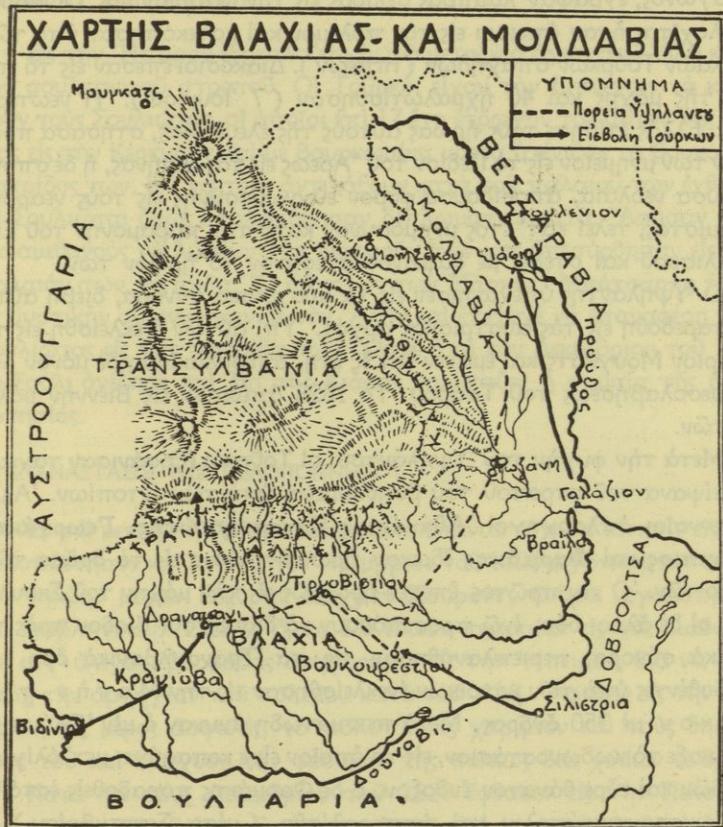
Ἄλλὰ δὲν ἤργησε νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ Μολδοβλαχία δὲν ἦτο δικατάλληλος τόπος διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Οἱ κάτοικοι ἐφάνησαν ἀδιάφοροι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν κίνημα, δὲ στρατὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ἡ Ἐταιρεία, ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνοργάνωτος συρφετός, μὴ ἔχων ἀνώτερον ἥθικὸν ἐλατήριον.

Οἱ Ὑψηλάντης ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν Βλαχίαν. Εἰς Φωξάνην, μεθοριακὴν πόλιν μεταξὺ Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, δὲν ὄντας τοῦ ἐνισχύθη σημαντικῶς διὰ τῆς προσελεύσεως νέων ὅπλαρχηγῶν. Ἐκεῖ κατηρτίσθη καὶ δὲν ἤταρε πολλοὶ οἱκείων, τῶν ὁποίων πολλοὶ σπουδασταὶ εὔρωπαικῶν Πανεπιστημίων, ἀπετέλεσαν ἴδιαίτερον σῶμα. Τὸ σῶμά των διεκρίνετο διὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ὑψηλάντου. Μετὰ τέσσαρας ἑβδομάδας δὲ Ὑψηλάντης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βουκούρεστιον (28 Μαρτίου).

ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Ἡ αὕτη, ἡ ὁποία περιέβαλε κατ' ἀρχὰς τὸ κίνημα τοῦ πρίγκιπος, διελύετο ταχέως. Εἶχον παρέλθει πέντε ἑβδομάδες, ἀφ' ὅτου ὁ Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προύθον, καὶ ἡ ρωσικὴ σύμπραξις, τὴν ὁποίαν ὑπερσχέθη, δὲν ἐπραγματοποιεῖτο. Ὡς κεραυνὸς δὲ ἔπεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του δύο σημαντικὰ γεγονότα, ἡ ἀποκρισμὸς τοῦ κινήματος ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ δὲν δεῖξη τὴν πίστιν του εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ διὰ νὰ διαψεύσῃ τὴν κρατοῦσαν ὑποψίαν ὅτι ἡ Ρωσία ὑπέθαλπε τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου, ἀπεκήρυξεν αὐτὸν ἐπι-

σήμως, διέταξε νὰ διαγράψουν τὸ ὄνομα τοῦ 'Υψηλάντου ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν Ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὸ Διβάνιον διὰ τοῦ ἐν Κώνσταντινουπόλει πρέσβεώς του ὅτι ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ εἶναι ξένη πρὸς τὸ κίνημα τοῦ 'Υψηλάντου.' Αφ' ἔτερου ὁ Πατριάρχης,

πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, ἀφώρισε τὸν 'Υψηλάντην καὶ τὸν 'Οσποδάρον (ἡγεμόνα) τῆς Μολδαβίας Μιχ. Σοῦτσον.

'Η Ρωσία ἐπέτρεψε τὴν εἰσόδον τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἀπὸ τρία σημεῖα.' Εντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατέπνιξε τὸ κίνημα. Τὸν ἀγῶνα ἔκρινε

τελικῶς ἡ μάχη παρὰ τὸ χωρίον Δραγατσάνι. Οἱ Ἱερολοχῖται ἡγωνίσθησαν μὲν ἡρωῖσμὸν καὶ ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἑλλήνων τὰ κατορθώματα τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Θηβαίων. Μὲ τὸ νεαρὸν αἷμά των, τὸ ὁποῖον ἔχύθη ἄφθονον κατὰ τὰ πρῶτα βῆματα τοῦ Ἱεροῦ μας ἀγῶνος, ἔγραψαν λαμπρὰς σελίδας εἰς τὴν ἱστορίαν μας. Οἱ νεαροὶ Ἱερολοχῖται ἥσαν ἀπειροι εἰς τὸν πόλεμον καὶ κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν ἥλιοκαῶν Τούρκων σπαχήδων (ἵππεων). Διακόσιοι ἐπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ 40 ἡχμαλωτίσθησαν (7 Ιουνίου). Ἡ νεωτέρα ὅμως Ἑλλὰς ἐτίμησε τοὺς ἡρωας αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας, στήσασα πρὸς τιμήν των μνημείων εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεως εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ δὲ σπουδάζουσα νεολαία, ἀποδίδουσα φόρον εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς νεαρούς πολεμιστάς, τελεῖ κατ' ἔτος μνημόσυνον κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ στέφει μὲν δάφνινον στέφανον τὸ ἡρῷόν των.

Οἱ Ὑψηλάντης ὑπεχώρησεν εἰς τὰ αὐτοτριακὰ σύνορα, διέβη αὔτά καὶ παρεδόθη εἰς τὰς αὐτοτριακὰς ἀρχὰς. 'Υπ' αὐτῶν ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Μουγκάτς καὶ ἔμεινεν ἐπὶ ἔξι ἔτη, ἀπέφυλακίσθη δὲ μόνον διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Τσάρου. Τὸ 1828 ἀπέθανεν εἰς Βιέννην μόλις 36 ἔτῶν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ὑψηλάντου, οἱ Τούρκοι ἔξηφάνισαν ταχέως τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. 'Αλλ' οἱ γενναῖοι ὀπλαρχηγοὶ Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης, Γεωργάκης Ολύμπιος καὶ Φαρμάκης ἔδωκαν ἡρωϊκὴν λύσιν εἰς τὸ δρᾶμα τῶν ἡγεμονιῶν. Οἱ μὲν πρῶτοι ἐπεσεν ἡρωῖκῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου, οἱ δὲ ἄλλοι δύο, ἐνῷ προσεπάθουν νὰ διανοίξουν δίοδον πρὸς τὰ ρωσικὰ σύνορα, περιεπλανήθησαν εἰς τὰ Τρανσυλβανικὰ ὅρη καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν Μονήν τοῦ Σεκτού μὲ 350 ἄνδρας. Μετὰ πεισματώδη ἄμυναν δὲ μὲν Ολύμπιος ἀνετίναξε τὸ κωδωνοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε καταφύγει μετ' ὀλίγων διαδῶν καὶ εὗρε θάνατον ἔνδοξον, δὲ Φαρμάκης παραδοθεὶς ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπεκεφαλίσθη (μέσα Σεπτεμβρίου).

Ἡ ἐπανάστασις τῶν ἡγεμονιῶν ἀπέτυχεν, δὲ σουλτᾶνος δὲν διώρισε πλέον Ἑλληνας ἡγεμόνας εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν. 'Αλλ' ἡ ἀποτυχία αὐτὴ ἴσοδυναμεῖ πρὸς μεγάλην νίκην. Οἱ Ἑλληνισμὸς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐδέχθη τὸ κίνημα τῶν ἡγεμονιῶν μὲ παλλομένην καρδίαν, ἡ δὲ φήμη περὶ μεγάλων κατορθωμάτων τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ στρατοῦ του διέσχισε τὰ ὅρη καὶ τὰς ἔλληνικὰς θαλάσσας καὶ

ἐπέσπευσε τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου, ὅπως θὰ ᾔδωμεν, τὸ κίνημα ἐντὸς ὀλίγου ἔλαβε τεραστίας διαστάσεις καὶ οἱ Τούρκοι δὲν κατώρθωσαν νὰ καταπνίξουν αὐτό.

ΑΝΑΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Εἰς τὴν Ἡπειρον ἐξηκολούθει ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἄγων τοῦ Ἀλῆ κατὰ τοῦ σουλτανικοῦ στρατοῦ. Οἱ Τούρκοι εἶχον τὴν ἔμπνευσιν νὰ καλέσουν τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι ἐπὶ 17 ἔτη ἔτρωγον τὸν ἄρτον τῆς ἑξορίας εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ μὲ βουρκωμένα μάτια ἡτένιζον τὰ βουνὰ τῆς πατρίδος των, διὰ νὰ τοὺς ἀντιτάξουν κατὰ τοῦ παλαιοῦ των ἔχθροῦ. Οἱ Σουλιώται δύμας ἐποιεῖτεύθησαν διπλωματικώτατα. Ἀφησαν τοὺς Μωαμεθανούς νὰ λύσουν τὴν διαφοράν των καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα. Ὁ ἀρχηγός των **Μᾶρκος Μπότσαρης** ἥλθεν εἰς μυστικήν συνεννόησιν μὲ τὸν Ἀλῆν καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Σουλιώτας εἰς τὴν πατρίδα των. Ὅστε ὅπό τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1820 τὸ Σούλι ἀνέζησε καὶ ἐπὶ τῆς Κιάφας ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τῆς ἀνεξ-αρτησίας.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Πύλη ύπωπτεύετο ἐπαναστατικὴν κίνησιν εἰς τὴν Πελοπόννυσον καὶ ἔστειλε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1820 ὡς διοικητὴν αὐτῆς τὸν πρώην μέγαν Βεζύρην **Μεχμέτ Χουρσίτ**, ἀνδρα μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικόν. Ἐκεῖνος δύμας δὲν ἔδωσε σημασίαν εἰς τὰς διαδόσεις καὶ μετ’ ὀλίγας ἐβδομάδας ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἡπειρον, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Ἀφησεν εἰς τὴν Τρίπολιν, ὡς μέρος ἀσφαλές, τὸ πολυπληθὲς χαρέμιον καὶ τοὺς θησαυρούς του καὶ ἐνίσχυσε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως διὰ χιλίων ἀνδρῶν.

Κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1820 ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ γνωστὸς ύπὸ τὸ ὄνομα **Παπαφλέσσας**, φέρων πύρινον ἐνθουσιασμὸν καὶ φλογερὰς ὑποσχέσεις. Ὁ Παπαφλέσσας, ὁρμητικὸς καὶ δραστήριος ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἀνήρ ἐπιτηδειότατος νὰ πείθῃ τὰ πλήθη, ἐστάλη ύπὸ τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Ἐταιρείας, εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ κινήσῃ αὐτὴν εἰς ἐπανάστασιν, ἐνθαρρύνων καὶ ἐμψυχῶν κυρίως τοὺς προεστούς, οἱ ὅποιοι, ἐνθυμούμενοι τὰ παθήματα τῶν

Έλλήνων κατά τὰ παλαιότερα κινήματα, ήσαν διστακτικοί καὶ ἀπρόθυμοι νὰ ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα ἀνευ σοβαρῶν ἐγγυήσεων. Οἱ Φιλικοὶ ἐφρόνουν ὅτι, ἢν ἡ ἔκρηξις τοῦ ἀγῶνος ἀνεβάλλετο, ὅπως ἔζητον μερικοί, διὰ τὸν Μάιον καὶ ἐγίνετο γνωστὴ ἡ ἀποκήρυξις τοῦ ‘Υψηλάντου ύπὸ τοῦ Τσάρου καὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, ἀσφαλῶς ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἔξεγερσις θὰ ἐματαιοῦτο.

Οἱ Τούρκοι ὅμως ἐταράχθησαν περισσότερον, ὅταν ἔμαθον ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην ὁ περιβόητος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ὄποιος ἀπὸ πολὺν καιρὸν ἦτο φυγὰς καὶ κατεδιώκετο μέχρι θανάτου ύπὸ τῆς τουρκικῆς ἔξουσίας. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἡνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ λάβουν μέτρα προληπτικὰ καὶ ἐκάλεσαν διὰ τὴν ἐτησίαν συνέλευσιν εἰς τὴν Τρίπολιν τοὺς προκρίτους καὶ ἀρχιερεῖς μὲ σκοπὸν νὰ κρατήσουν αὐτοὺς ως ὁμήρους. Πολλοὶ ἐκ τῶν ‘Έλλήνων προύχόντων ἥρνήθησαν νὰ μεταβοῦν καὶ τοιουτοτρό-

Χουρσίτ πασᾶς

πως, εύρεθέντες ἐκτεθειμένοι, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα. Μετά τινας ἐπιθέσεις καὶ μικροσυμπλοκὰς ἔξεπασεν ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ἔκεινης συγκρατουμένη ὄρμῃ καὶ τὴν 21 Μαρτίου 1821 ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Χερσονήσου ἥγερθη ἔνοπλος ως εἰς ἀνθρώποις καὶ ἐπέπεσε μετὰ πάθους συγκρατουμένου ἀπὸ αἰώνων κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν, ως νὰ ἥθελεν εἰς μίαν ἡμέραν νὰ ἐκδικηθῇ δεινοπαθήματα αἰώνων. Τὸ σύνθημα ἦτο Τούρκος νὰ μὴ μείνῃ στὸ Μωρῆὰ μήτε στὸν κόσμο ὅλον.

Τότε ἐπῆλθον τὰ γεγονότα ραγδαῖα. Τὴν 13ην Μαρτίου οἱ

πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας παρηκολούθησαν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας τὴν θείαν λειτουργίαν, κατὰ τὴν διποίαν δὲ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ηὔλογησε καὶ ὑψώσεν ὡς σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ περίφημον Λάβρον, τὸ διποίον παρίστανε τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

Ἐκεῖθεν οἱ πρόκριτοι ἐν μέσῳ ἐνθουσιασμοῦ καὶ πυροβολισμῶν ἔξεχύθησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων, διὰ νὰ διαδώσουν τὸ σύνθημα τῆς ἔξεγέρσεως. Οἱ μπένες τῆς Μάνης Πετρόμπενης Μαυρομιχάλης καὶ δὲ Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν Μανιατῶν κατῆλθον τὴν δυτικήν πλευράν τοῦ Ταύγέτου καὶ τὴν 23 Μαρτίου εἰσῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Καλάβρυτας.

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἔξηγέρθησαν αἱ Πάτραι. Οἱ χωρικοὶ τῶν περιχώρων ἐσπευσαν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου

Τὸ Λάβραρον τῆς ἐπαναστάσεως
Τὸ λάβραρον εἶναι ἵερὰ σημαία, ἡ δόποια παριστάνει
τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν
Μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας εἰς τὰ Καλάβρυτα

Π. Πατρῶν Γερμαγοῦ, τοῦ Λόντου, προεστοῦ τοῦ Αἰγίου, τοῦ Ἀσημάκη Ζαΐμη, προεστοῦ τῶν Καλαβρύτων κ. ἄ., οἱ ὅποιοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Καὶ τὴν 25 Μαρτίου ὁ Π. Πατρῶν ἔστησεν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ ὅποια ἦτο ἐρυθρὰ μὲν μαύρον σταυρὸν εἰς τὸ μέσον. Ἀπ' ἑκείνης τῆς ἡμέρας χρονολογοῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Συγχρόνως οἱ ἀρχηγοὶ συνέταξαν καὶ ἐπέδοσαν εἰς τοὺς ξένους προξένους τῶν Πατρῶν τὴν ἀκόλουθον ἐγκύκλιον :

Ο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς
(1771 - 1826)

« Ἡμεῖς, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τῶν Χριστιανῶν, βλέποντες ὅτι μᾶς καταφρονεῖ τὸ Ὁθωμανικὸν γένος, καὶ σκοπεύει ὅλεθρον ἐναντίον μας πότε μ' ἔνα πότε μ' ἄλλον τρόπον, ἀπεφασίσαμεν σταθερῶς ἢ νὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν, καὶ τούτου ἔνεκα βαστοῦμεν τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας ζητοῦντες τὰ δικαιώματά μας. Ὅντες λοιπὸν βέβαιοι ὅτι ὅλα τὰ χριστιανικὰ βασίλεια γνωρίζουν τὰ δίκαια μας, καὶ ὅχι μόνον δὲν θέλουν μᾶς ἐναντιωθῆναι, ἀλλὰ καὶ θέλουν μᾶς συνδράμειν, καὶ ὅτι ἔχουν εἰς μνήμην ὅτι οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας ἐφάνη-

σάν ποτε ὡφέλιμοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τοῦτο εἰδοποιοῦμεν τὴν ἐκλαμπρότητά σας καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προσπαθήσετε νὰ εἴμεθα ὑπὸ τὴν εὔνοιαν καὶ προστασίαν τοῦ μεγάλου κράτους τούτου ».

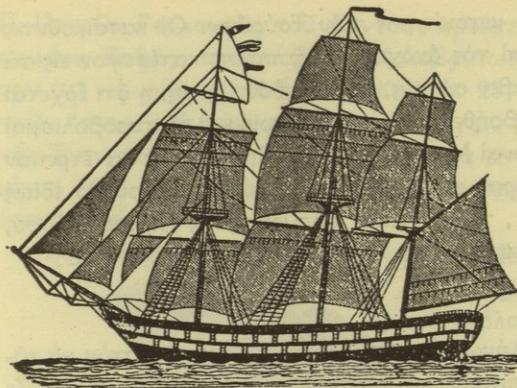
Οἱ ἐπαναστάται ἥρχισαν νὰ πολιορκοῦν τὰ φρούρια, ἀλλ' ἐνήργουν χωρισμένοι. Ἡ προσοχὴ ὅμως τῶν ἀνωτέρων διπλαρχηγῶν καὶ πολιτικῶν ἐστρέφετο πρὸς τὴν Τριπολιτσάν, τὸ κεντρικὸν φρούριον καὶ δρμητήριον τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Τότε ἥρχισε γενική μετακίνησις τῶν Τούρκων. Οἱ κατοικοῦντες τὴν ὑπαιθρὸν χώραν καὶ τὰς ἀνοχύρωτους πόλεις κατέφυγον εἰς τὰ φρούρια. Πανικὸς κατέλαβεν αὐτούς, ὅταν διεδόθη ἡ φήμη ὅτι ἔρχεται εύρωπαϊκὸς στρατὸς εἰς βοήθειαν τῶν ραγιάδων, καὶ οἱ πυροβολισμοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ φωναὶ Μοσκοβία καὶ Φραγκιὰ ἔτρεπον αὐτούς εἰς φυγήν. Μακραὶ συνοδεῖαι Μωαμεθανῶν ἐκινοῦντο Ἰδίως πρὸς τὴν Τρίπολιν, τὸ κεντρικὸν φρούριον τῆς Πελοποννήσου, προσβαλλόμεναι καὶ δεκατίζόμεναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ

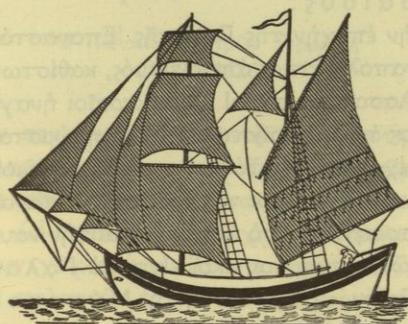
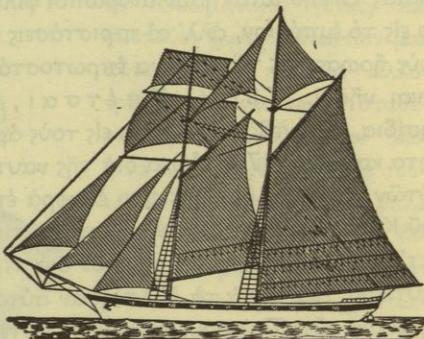
Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ξηρὰν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὔδοκιμήσουν ἀνευ τῆς συμπράξεως ναυτικοῦ, τὸ δποῖον θὰ ἡμπόδιξε τοὺς Τούρκους νὰ μεταβιβάζουν διὰ θαλάσσης στρατεύματα ἐκ Μ. Ἀσίας. Οἱ νησιῶται ἡσαν ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ μὲ ζῆλον ἡσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' αἱ περιστάσεις μετέβαλον αὐτοὺς εἰς θαλασσινοὺς ἥρωας. Εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπρωτοστάτησαν αἱ τρεῖς ναυτικαὶ λεγόμεναι νῆσοι, Ὅδρα, Σπέτσα, Ψαρά. Τὰ ἀσήμαντα αὐτὰ νησίδια, τὰ σχεδὸν ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀπέκτησαν σπουδαιότητα κατά τὸν 17ον αἰῶνα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐπ' αὐτῶν τουρκικὴ ἔξουσία ἦτο ἐλαφρὰ ἐπικυριαρχία. Ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοῦ Καπετάν πασᾶ, κατέβαλλον ἐτήσιόν τινα φόρον καὶ ἀπέστελλον κατ' ἔτος μικρὸν ἀριθμὸν ναυτῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σουλτανικοῦ ναυτικοῦ, ἐνῷ κατὰ τὰ ἀλλα ἡσαν αὐτόνομα καὶ αὐτοδιοίκητα, διότι δὲν εἶχον οὔτε Τούρκους κατοίκους οὔτε Τούρκον διοικητήν. Ἐκυβερνῶντο ὀλιγαρχικῶς ὑπὸ τῆς τάξεως τῶν πλουσίων ναυτικῶν, τοὺς δποίους ὡνόμαζον Νοικοκυραῖοι.

Ἐπειδὴ αἱ συνθῆκαι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, Ἰδίως δὲ ὁ ἀγγλικὸς καὶ ὁ ναπολεόντειος ἀποκλεισμός, καθίστων κοπιώδη καὶ ἐπικίνδυνον τὴν θαλασσοπορίαν, οἱ Νοικοκυραῖοι ἤναγκάσθησαν νὰ προβοῦν εἰς μεγάλας παραχωρήσεις εἰς τὰ πληρώματα, τὰ δποῖα ἀπὸ τοῦ πλοιάρχου μέχρι τοῦ ναυτόπαιδος εἶχον μερίδιον ἐπὶ τοῦ κέρδους. Τοῦτο, καθὼς καὶ οἱ πόλεμοι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Ναπολέοντος, προήγαγον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τῶν νήσων. Πλὴν τῶν τριῶν νήσων, ναυτικὸν εἶχον τὸ Γαλάξειδι εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἡ Κάσος, ἡ Μύκονος καθὼς καὶ ἀλλαι νῆσοι καὶ πόλεις τοῦ Αἰγαίου. Ὅπολογίζουν ὅτι εἰς

1. Δίκροτον. Τρίστηλον μὲ τετράγωνα ίστια εἰς δλους τοὺς ίστους καὶ δύο σειρὰς πυροβόλων εἰς τὰς πλευρὰς ἐντὸς τετραγώνων θυρίδων. Τὸ δίκροτον, ὡς καὶ τὸ τρίκροτον, ἡσαν τὰ μεγαλύτερα πλοῖα, ὧνομάζοντο συνήθως «πλοῖα τῆς γραμμῆς» καὶ ἔχρησίμευον ὡς ναυαρχίδες. Οἱ "Ἐλληνες τὰ ώνόμαζον «ντελίνα».

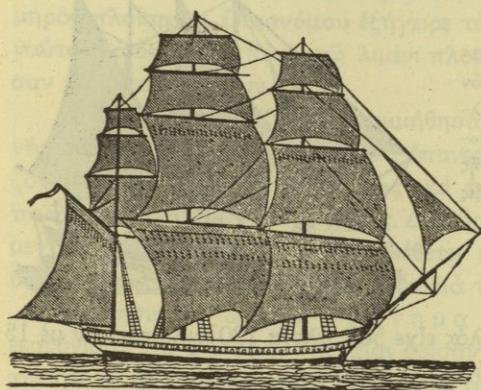
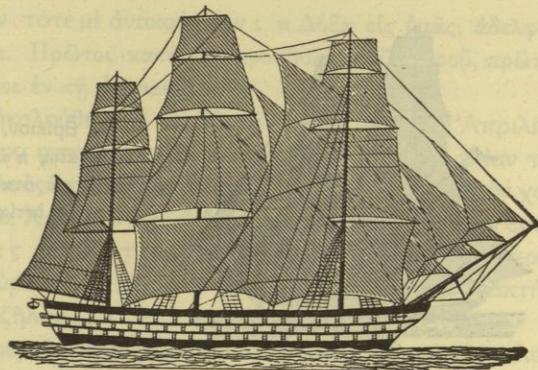
2. Γολέττα. Εἶναι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἡ μιολία, μὲ δύο ίστους κλίνοντας ὀλίγον πρὸς τὴν πρύμνην.

3. Σκούνα. Ίστιοφόρον δίστηλον ἐμπορικὸν μέχρι τὸ πολὺ 500 τόνων μὲ ὑψηλοὺς ίστους καὶ κλίνοντας ὀλίγον πρὸς τὴν πρύμνην.

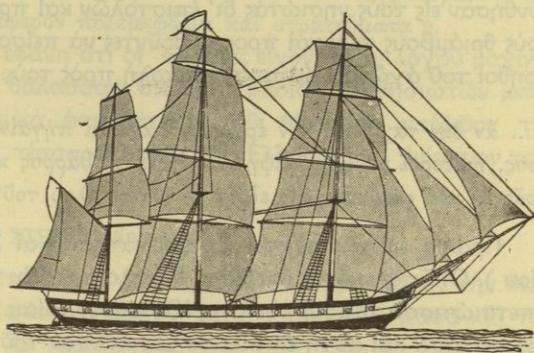
ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

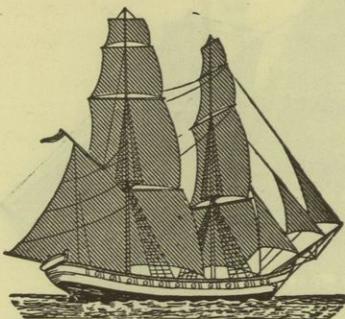
4. Τρίκροτον. Μὲ τρεῖς ίστους καὶ τρεῖς σειρὰς πυροβόλων εἰς τὰς πλευράς.

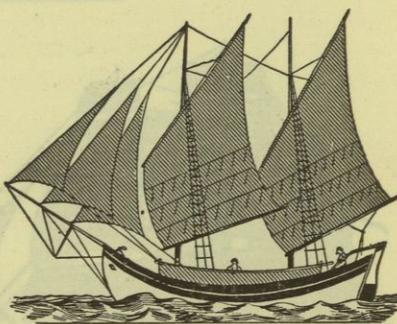
5. Κορβέττα. Ὁ ἑλληνικὸς δρόμων μὲ τρεῖς ίστους καὶ σταυρωτὰς κεραίας. Τὰ πυροβόλα ἥσαν εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ καταστρώματος.

6. Φρεγάτα. Πολεμικὸν τρίστηλον. Αἱ διαστάσεις τῆς ἥσαν ποικίλαι καὶ ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν πυροβόλων. Τὸν 19ον αἰῶνα ὡς πῆρχον τρεῖς τύποι : τῶν 40, τῶν 30 καὶ τῶν 20 πυροβόλων.

7. Βρίκιον, τὸ κοινῶς μπρίκι,
δ ἀρχαῖος πάρων. Δίστηλον ἴστιοφόρον μὲ σταυρωτὰς κεραίας καὶ τετράγωνα ἴστια.

8. Βρατσέρα. Ἰστιοφόρον μικροῦ ἑκτοπίσματος, δχι ἄνω τῶν 100 τόννων. Εἶναι κατ' ἔξοχὴν ἐλληνικῆς ἐμπνεύσεως πλοῖον, γνωστὸν μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου. Ἰσως εἶναι ἔξελιξις τῆς παλαιᾶς δλαχάδος.

στρογγυλὸν ὀριθμὸν ἥ Ἑλλὰς εἶχε 500 πλοῖα 130 χιλ. τόννων μὲ 15 χιλ. ναύτας καὶ 5 χιλ. κανόνια.

Ἄπο τῆς ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ Πελοποννήσιοι ἀπηυθύνθησαν εἰς τοὺς νησιώτας δι' ἐπιστολῶν καὶ πρέσβεων, διηγούμενοι τοὺς θριάμβους τῶν καὶ προσπαθοῦντες νὰ πείσουν αὐτοὺς νὰ ἔλθουν βοηθοὶ τοῦ ἀγῶνος. Κάποια ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Σπετσιώτας ἔλεγεν :

« ... ἂν δὲν ταχύνετε τὸν ἐρχομόν σας καὶ πηγαίνη τὸ πρᾶγμα εἰς μάκρος, ἡμπορεῖ νὰ μᾶς λείψῃ καὶ ἡμᾶς τὸ θάρρος καὶ πλέον νεκρώνει τὸ πρᾶγμα καὶ φαίνεται ὅτι εἰσθε οἱ αἴτιοι ὅλου τοῦ γένους καὶ ὅψεσθε ».

Πρώτη ἐκ τῶν νήσων ἐπανεστάτησαν αἱ **Σπέτσαι** (26 Μαρτίου). Οἱ Σπετσιώται ὅπλισαν 53 πλοῖα καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἥ χήρα Σπετσιώτισσα Μπουμπουλίνα ἔξωπλισεν ἵδιαις δαπάναις στολίσκον καὶ ἐπιβᾶσσα καὶ αὐτὴ ἀπέκλεισε τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου. Οἱ Πελο-

ποννήσιοι ἔγραψαν τότε μὲ ἀνακούφισιν : « Δόξα εἰς ὑμᾶς, ἀδελφοί,
ὅτι ἡγέρθητε πρῶτοι. Πρῶτοι κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ ἔχθρου, πρῶτοι
ἐν τῇ ἴστορίᾳ, πρῶτοι ἐν τῇ ἀθανασίᾳ ».

Τὰς Σπέτσας ἡκολούθησαν τὰ **Ψαρά**. "Οτε τὴν 12 Ἀπριλίου
ἔφανη πρὸ τῆς νήσου σπετσιωτικὸν πλοῖον φέρον τὴν ὁγγελίαν τῆς
Ἐπαναστάσεως, ὃ λαὸς ἔσχισε τὴν τουρκικὴν σημαίαν καὶ εἰς τὸν χαι-
ρετισμὸν τοῦ Πάσχα Χριστὸς" Α νέστη ἀπήντων οἱ Ψαρια-
νοί : Καὶ ἡ Ἐλλὰς ἀνέστη. Μολονότι δὲ ἦσαν περισσότερον
ἐκτεθειμένοι, διότι εὐρίσκοντο πλησιέστερον εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν,
ἔδειχαν ἔξαιρετικὸν ζῆλον.

Ἡ **"Υδρα**, ἡ μεγαλυτέρα τῶν τριῶν νήσων, ἔξηγέρθη τελευ-
ταία, διότι οἱ πλούσιοι Νοικοκυραῖοι ἦσαν διστακτικοί. Ἀλλ' ὁ τολ-
μηρὸς πλοιάρχος **Οἰκονόμου** ἔξήγειρε τὸν λαὸν καὶ παρεκίνησε τοὺς
ναύτας νὰ δπλίσουν τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα. Οἱ πρόκριτοι ἤναγκάσθη-
σαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Αἱ περισσότεραι Κυκλαδες ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν
νήσων. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ ἐπανεστάτησεν ἡ **Σάμος**, ἥτοι μά-
ζοντο δὲ νὰ ἔξεγερθοῦν ἡ **Ρόδος** καὶ ἡ **Κύπρος**, μολονότι εἶχον
πολλοὺς Μωαμεθανοὺς κατοίκους. Δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἔξεγερθῇ καὶ ἡ
μεγαλόνησος **Κρήτη**, μολονότι διέθετεν ἐλάχιστα πολεμικὰ μέσα καὶ
οἱ ἐντόπιοι Μωαμεθανοὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ὀγριότητά των.

Οἱ νησιῶται ὠρισαν σύστημα καταδρομικὸν καὶ
ἐκανόνισαν τὴν διανομὴν τῆς λείας ὅρισαντες, ὅπως μέρος αὐτῆς κατα-
τίθεται εἰς τὸ κοινὸν ταμείον. Τὰ πλοῖα τῶν οὐδετέρων ἐπρεπε νὰ τύ-
χουν σεβασμοῦ, « ὅσάκις δὲν ἦσαν ναυλωμένα ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυ-
βερνήσεως καὶ δὲν ἔφερον πολεμεφόδια καὶ στρατεύματα ».

Εὔθυς ἔξ ἀρχῆς ἔφανη ὅτι οἱ "Ελληνες εἶχον ἀξίαν λόγου μαχητι-
κὴν δύναμιν εἰς τὴν θάλασσαν, διότι τὰ πλοῖα τῶν νησιωτῶν μετα-
βληθέντα εἰς πολεμικὰ ἐκυριάρχουν τοῦ Αἴγαίου, μετέδιδον τὴν
ἐπανάστασιν εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνίσχυον τοὺς
διστακτικούς.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οἱ Στερεοελλαδῖται εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα εἰς τὴν διεξ-
αγομένην περὶ τὰ Ιωάννινα πάλην μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τοῦ
τουρκικοῦ στρατοῦ. Οἱ Ἀλῆς εἶχε καλέσει τοὺς "Ελληνας εἰς βοήθειαν

κατὰ τοῦ σουλτάνου. 'Αλλ' ἐπίσης ἡτο γνωστὸν ὅτι κατήγγειλε τὰ σχέδια τῆς Ἐταιρείας εἰς τὸν σουλτᾶνον, ὑποσχεθεὶς ὅτι, ἀν ἀμνηστεύθη, θὰ καταπνίξῃ ἐντὸς δλίγων ἡμερῶν τὴν Ἑλληνικὴν ἔξεγερσιν. Ἐν τούτοις ἡ Στερεά Ἐλλὰς δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ μείνη ἀμέτοχος θεατῆς τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς Πελοποννήσου.

'Η Ἐπανάστασις μετεδόθη ἀπὸ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν. 'Ο ἀρματωλὸς τῶν Σαλώνων **Πανουργιᾶς** ἐπανεστάτησε τὰ Σάλωνα ("Αμφισσα), ἐνῷ ὁ ἔξαρδελφός του **Γιάννης Γκούρας** ἔξήγειρε τοὺς ἀπὸ μακροῦ ἀνυπομονοῦντας Γαλαξιδιώτας. 'Ο Πανουργιᾶς ἐποιλιόρκησε τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Σαλώνων Τούρκους καὶ ἡνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδοθοῦν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν ἐβοήθησαν τὸν Πανουργιᾶν οἱ Γαλαξιδιώται, οἱ ὄποιοι ἔσυραν εἰς τὴν ξηράν τὰ τηλεβόλα τῶν πλοίων καὶ ἡνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ παραδοθοῦν (18 'Απριλίου).

Τὸ κίνημα ἔξηπλώθη μετὰ ταῦτα εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Φωκίδος καὶ μετ' δλίγον ἐπανεστάτησεν ἡ Βοιωτία. Τότε δὲ **Ἀθανάσιος Διάκος** κατέλαβε τὴν Λεβάδειαν καὶ ἡνάγκασε τοὺς εἰς τὸ φρούριον καταφυγόντας Τούρκους καὶ Ἀλβανούς νὰ παραδοθοῦν. Κατόπιν ἐτράπη μετὰ 600 ἀνδρῶν εἰς τὰς Θερμοπύλας, διότι ἐψιθυρίζετο ὅτι τουρκικὸς στρατὸς συναθροίζεται εἰς τὸ Ζητούνι (Λαμία).

'Ολίγον βραδύτερον ἐπανεστάτησεν ἡ Αττική. Οἱ ἀγρόται τῆς Πάρνηθος ἐκυρίευσαν τὰς Αθήνας, αἱ ὄποιαι ἥσαν τότε μικρὰ κωμόπολις μὲ 10.000 κατοίκους καὶ 1.235 πενιχρὰς οἰκίας (28 'Απριλίου). Οἱ Τούρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ακροπόλεως, ὅπου ἐποιλορκήθησαν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τῶν πέριξ χωρίων, τοὺς δόποίους ἐνίσχυσαν ἀρκετοὶ Αἰγινῆται, Κεῖοι καὶ Υδραῖοι. Ἡλθον ἐπίσης καὶ δλίγοι Κεφαλλῆνες, οἱ ὄποιοι ἔφεραν κανόνια, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιορκητῶν ἀνῆλθεν εἰς 3 χιλιάδας.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

'Εν τῷ μεταξὺ ἡ Ἐπανάστασις μετεδόθη εἰς τὰ πλούσια καὶ εὔημεροῦντα χωρία τοῦ Πηλίου (7 Μαΐου). 'Η ψυχὴ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἡτο ὁ **"Ανθιμος Γαζῆς**, ἐπιφανὴς διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ κληρικός, γνωστὸς ἀπὸ τὸ περίφημον λεξικόν του, ὁ ὄποι-

Ος ἐνωρὶς εἶχε μυηθῆ εἰς τὴν Φιλικήν 'Εταιρείαν καὶ εἶχε προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἔθνικήν ὑπόθεσιν. Σχεδὸν συγχρόνως τὰ ὑδραϊκά πλοῖα μετέδωσαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Εὐβοίαν. 'Η ἐπίθεσις τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς Χαλκίδος ἀπέτυχεν, ὅλλα' ἡ ὑπαίθρος ὅλη ἐπανεστάτησε καὶ μόνον ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Κάρυστος ἔμειναν τὰ κέντρα τῆς τουρκικῆς ἀντιστάσεως. Μετὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Εύβοίας εἰς τὸ κίνημα, ὅλη ἡ Ἀνατολική 'Ελλάς εύρεθη ἐν πλήρει ἐπαναστάσει.

'Ἐκ τοῦ Πηλίου ἡ φλὸξ τῆς ἐπαναστάσεως μετεδόθη βραδύτερον εἰς τὴν Μακεδονίαν. 'Η Φιλική 'Εταιρεία εἶχεν ἐργασθῆ δραστη-

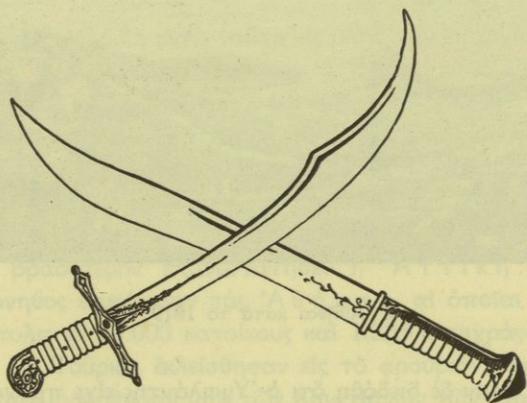

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸ 1819

ρίως ἐκεῖ. "Οταν δὲ διεδόθη ὅτι ὁ 'Ψυλάντης εἶχε προχωρήσει νικηφόρως μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔξηγέρθησαν διπολύγυροις καὶ ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας, ἡ Νάουσα καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ 'Αγίου Όρους (Μάιος).

'Η Αἰτωλοακαρνανία καὶ ἡ Δυτική 'Ελλάς ἔξηγέρθησαν βραδύτερον. Τὸ σύνθημα ἔδωκεν ὁ ἀρματωλὸς τοῦ Ζυγοῦ Δημήτριος Μακρῆς, ὁ ὄποιος περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου προσέβαλε τοὺς κομιστάς τοῦ ἐτησίου φόρου, ἐνῷ μετέβαινον ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον εἰς Ναύπακτον. Τέλος, ὅταν περὶ τὰ μέσα Μαΐου ἐνεφανίσθησαν ὑδραϊκά πλοῖα εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, τὸ Μεσολόγγιον

καὶ τὸ Αἴτωλικὸν ἀνεπέτασαν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν. Οἱ Τούρκοι κάτοικοι μετὰ τοῦ δλιγαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθησαν βορειότερον εἰς τὸ Βραχώρι (Άγρινον). Ἐντὸς δλίγου ὅλη ἡ Αἴτωλος αρνανία, ἡ Ναύπακτος, ἡ Εύρυτανία καὶ τὰ "Αγραφα" ἐπανεστάτησαν. Ἡ θέσις τῶν ἐπαναστατῶν ἐνισχύθη, διότι κατέλαβον μετ' δλίγον καὶ τὸ Βραχώρι.

Μάχαιρα - Γιαταγάνι

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ. Η ΠΑΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΟΥΛΤΑΝΟΝ

1. ΕΔΡΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΒΙΑΙΟΠΡΑΓΙΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

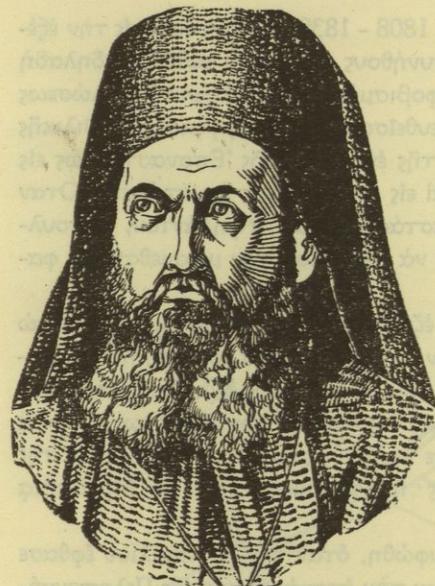
‘Ο σουλτάνος **Μαχμούτ Β'** (1808 - 1839) ἀπήντησεν εἰς τὴν ἔξιγερσιν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς συνήθους τουρκικῆς μεθόδου, δηλαδὴ διὰ τῆς ἀθρόας σφαγῆς πρὸς ἐκφοβισμὸν καὶ πρόληψιν ἔξαπλώσεως τοῦ κινήματος. Ἡ Πύλη, ὑποπτευθεῖσα ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, εἶχε προβῆτη ἥδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς συλλήψεις, κατ’ οἰκον ἐρεύνας καὶ εἰς μεμονωμένας θανατώσεις. Ὄταν δὲ ἔφθασεν ἡ εἰδησις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὕψηλάντου, δ σουλτάνος ἔζήτησε διὰ παντὸς μέσου νὰ ἀφυπνίσῃ τὸν μωαμεθανικὸν φαντασισμόν.

Τὴν 9 Μαρτίου δ σουλτάνος ἔζήτησε παρὰ τοῦ Πατριάρχου ὄκτῳ ἀρχιερεῖς, τοὺς δποίους ἐκράτησεν ὡς δμήρους, καὶ ἔφερε πλῆθος ἀσιατῶν στρατιωτῶν, οἱ δποίοι μετὰ τοῦ δπλισθέντος ὅχλου τῆς πρωτεύουστης ἔξετράπησαν εἰς σφαγὴν καὶ λεηλασίαν τῶν Ἑλλήνων. Τὴν δὲ 26 Μαρτίου δ σουλτάνος ἐφόνευσε πολλοὺς σημαίνοντας Ἑλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συγγενεῖς ἢ γνωρίμους τῶν ἐν Μολδαβίᾳ προυχόντων δμογενῶν.

‘Αλλ’ ἡ τουρκικὴ μανία ἐκορυφώθη, ὅταν τὴν 3 Ἀπριλίου ἔφθασε ταχυδρόμος ἔξ Ἀθηνῶν ἀγγέλλων τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοπονῆσου. Λέγεται ὅτι ὁ σουλτάνος ἐρρίφθη εἰς τὸ ἔδαφος ἀφρίζων ἐκ παράφορᾶς καὶ φωνάζων ἐκδίκησιν. Ἡ δὲ διαβεβαίωσις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας δτι ὁ Τσάρος δὲν ἐνεθάρρυνε τὰς ταραχὰς τῶν ἡγεμονιῶν, ἀπεθράσυνε τοὺς Τούρκους περισσότερον. Ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης **Κωστάκης Μουρούζης** ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τὴν μεγάλην Πύλην τῶν Ἀνακτόρων, φορῶν τὴν ἐπίσημον στολήν του, παρουσίᾳ τοῦ Μαχμούτ, διότι ἡ Πύλη εἶχε συλλάβει ἐπιστολὴν τοῦ Ὅψηλάντου ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτόν. Ἀνευ φανερᾶς αἵτίας οἱ Τούρκοι ἀπεκεφάλισαν ἡ ἐκρέμασσαν ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας των συγγενεῖς, τραπεζίτας ἡ ἰατρούς τῶν ἄλλοτε δσποδάρων ἢ μεγάλων διερμηνέων. Τὸ μέγα

Σάββατον (9 'Απριλίου) ἀπεκεφάλισαν δύο ἐφημερίους τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας, διότι ἡ φρουρουμένη ὑπ' αὐτῶν **Εὐφροσύνη Μουρούζη** ἔδραπέτευσε.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (10 'Απριλίου) μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἀφοῦ εἶχε διαλυθῆ τὸ ἀραιὸν καὶ περίτρομον ἐκκλησίασμα, ὁ διερμηνεὺς τῆς πύλης, συναθροίσας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν συντεχνιῶν, ἀνέγνωσε φιρμάνιον, διὰ τοῦ ὅποιου καθηρεῖτο ὁ Πατριάρχης.

'Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' (1749 - 1821)

χλευάζοντες καὶ βλασφημοῦντες, καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν.

'Ο Γρηγόριος Ε' (1749 - 1821) ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα Γεώργιος Ἀγγελόπουλος κατήγετο ἐκ Δημητσάνης τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἀνῆλθε διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς αὐστηρότητός του τὰ ὑπατα ἀξιώματα τῆς Ἑκκλησίας. Μητροπολίτης Σμύρνης τὸ 1784, ἀνῆλθε τὸ 1798 τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, δις ἔξωρισθη εἰς τὸν Ἀθω καὶ τὸ 1819 ἐκλήθη τὸ τρίτον εἰς τὸν θρόνον.

Ήτο 70τούτης, δτε ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Διεκρίθη διὰ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἥθους καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὰ ἰδεώδη τοῦ ἔθνους μας.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ σουλτᾶνος ἐκρέμασε καὶ τρεῖς ἐκ τῶν φυλακισθέντων ἀρχιερέων, ὃ δὲ ὄχλος ἔξετράπη εἰς πᾶν εἶδος ἀκολασίας. Ἐπετέθη κατὰ τῶν ἑκκλησιῶν τῆς πόλεως, ἐβεβήλωσε καὶ ἐσύλησεν αὐτάς. Τὸ τέλος Ἀπριλίου ὁ σουλτᾶνος διέταξε νὰ ἀπαγγονισθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς φυλακισθέντες ἀρχιερεῖς. Ὁ δῆμος εἰσῆγαγεν αὐτοὺς ἐντὸς πλοιαρίου, ἀνέπλευσε τὸν Βόσπορον καὶ ἐκρέμασεν αὐτοὺς εἰς τὰ τρία πολυαριθμότερα Ἑλληνικὰ προάστια τοῦ Βοσπόρου. Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἔξεκολούθησεν ἡ μανία τῶν Τούρκων καὶ εἰς 10 χιλ. ὑπολογίζονται τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς ἀγριότητος μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. "Ομοιαὶ σκηναὶ βαρβαρότητος συνέβησαν εἰς τὴν Σμύρνην, Ἀδριανούπολιν, Αἴνον καὶ ἀλλαχοῦ.

Διὰ τῶν ἀγριοτήτων τούτων ἡθέλησεν ἡ Πύλη νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς ραγιάδες. Ἐταράχθη ἀπὸ τὴν ὀπροσδόκητον ἔξεγερσιν καὶ ἔξετράπη κατὰ τῶν εἰρηνικῶν Ἑλλήνων τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μετὰ τὰς αἵματηρὰς βιαιότητας ἄρχοντες καὶ λαὸς ἐκόρεσαν τὸ πάθος των καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἔξετέλεσαν τὸ καθῆκόν των. Ἀλλ' ἡ τρομοκρατικὴ μέθοδος ἔξῆψε περισσότερον τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ πόλεμος ἔλαβε χαρακτῆρα θρησκευτικόν, ἀγριον καὶ ἔξοντωτικὸν μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν. Ἀγανάκτησιν ἐπίσης ἐπροκάλεσεν ἡ διαγωγὴ τοῦ σουλτάνου καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εύρωπης. Πρὸ πάντων ὁ ἀπαγγονισμὸς τοῦ Πατριάρχου ἐπρέψησε βαθεῖαν αἰσθήσιν εἰς τὸν δύοδοξὸν ρωσικὸν λαὸν καὶ ἀπὸ τότε προεκλήθη ἡ δυσαρέσκεια τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως.

ΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἐπῆλθε μετὰ δυνάμεως καὶ ταχύτητος φυσικοῦ φαινομένου: Ἐντὸς δλίγου τὰ κύματά της, ἐκχειλίσαντα ἐκ τῆς Πελοποννήσου, κατέκλυσαν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους καὶ ἔξηπλώθησαν μέχρι τῆς Μακεδονίας.

Ἀλλ' ὁ ἔλληνικὸς ἀγώνας ἔμελλε νὰ διέλθῃ μακρὰν δοκιμασίαν, διότι εἶχε νὰ ὀντιμετωπίσῃ ἴσχυρὰν αὐτοκρατορίαν. Οἱ Ἑλληνες δὲν εἶχον οὔτε χρήματα, οὔτε πολεμεφόδια, οὔτε ἡσκημένον στρατόν. Ἐκ τῶν Πελοποννησίων μόνον οἱ Μανιᾶται ἡσαν ἡσκημένοι εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων. Μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας τὸ ὄνομα τοῦ Κολοκοτρώνη προσείλκυσε πλήθος ἐθελοντῶν. Ἀλλ' ὁ πρῶτος οὗτος ἔλληνικὸς στρατὸς παρουσίαζε περιέργον ὅψιν. Οἱ πλείστοι

τῶν πρώτων αὐτῶν προμάχων τῆς πατρίδος ἦσαν ἄσπλοι, μερικοὶ ἔφερον μαχαίρας, ἄλλοι σφενδόνας καὶ ἄλλοι ράβδους ἀλωνιστικάς. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο ὅτι ὁ στρατὸς αὐτὸς δὲν εἶχε βαπτισθῆ ἀκόμη εἰς τὸ πῦρ τῆς μάχης καὶ μὲν μεγάλας δυσκολίας οἱ ἀρχηγοὶ τὸν συνεκράτουν, ὅταν παρουσιάζετο

"Ελλην πολεμιστής τῆς ξηρᾶς

δ ἔχθρος. Τοιουτοτρόπως, ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης ἐπολιόρκει τὴν Καρύταν καὶ ἐνεφανίσθη τουρκικὸς στρατός, οἱ "Ελληνες διεσκορπίσθησαν. 'Ο Κολοκοτρώνης συνήθροισε νέους πολεμιστὰς καὶ ἐγκαταστήσας αὐτούς εἰς στρατόπεδον, ἤρχισε νὰ τοὺς γυμνάζῃ καὶ νὰ τοὺς διοργανώῃ. Ἀλλὰ καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι ἐγκατέλειψαν τὸν ἀρχηγόν των, μόλις ἐνεφανίσθη τουρκικὸς στρατός.

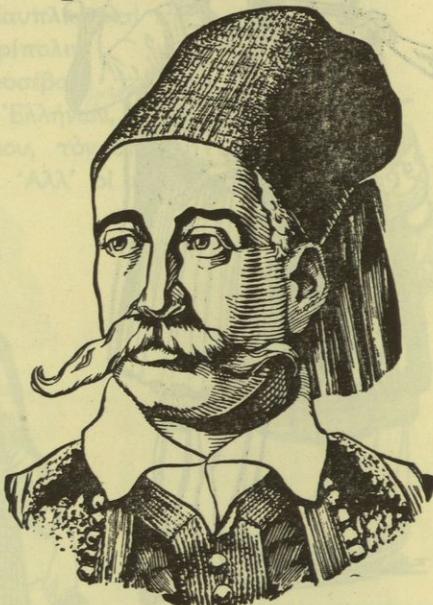
Νησιώτης πολεμιστής

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ - ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

'Ἐν μέσῳ τῶν ἀπογοητεύσεων τούτων ὁ Κολοκοτρώνης ἔμε-

νεν ἀκλόνητος· ἥλθε μάλιστα εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς, οἱ ὅποιοι ἐπρότειναν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Τέλος κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γνώμην του εἰς τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς, οἱ ὅποιοι ἀνέδειξαν τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου, ἀναθέσαντες εἰς αὐτὸν τὴν στρατολογίαν καὶ τροφοδοσίαν, καὶ ἐδέχθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

'Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης (1765 - 1848) ἦτο παῖς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, ὅπότε τουρκικὴ βόμβα, ἐκραγεῖσα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μελιπύργου, ἐφόνευσε πάντας τοὺς ὑπερασπιστάς του, πλὴν αὐτοῦ καὶ τίνος δὲλλου. Ἀνδρωθεὶς κατέλαβε σχέδιον μοναρχικήν θέσιν εἰς τὴν Μάνην καὶ δῖοι ἔθεώρουν αὐτὸν ὡς τὸν ἐνδεδειγμένον ἀρχηγὸν τοῦ μέλλοντος κινήματος. 'Η ἐπιβολὴ αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἦτο μεγάλη ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ τιμαιὶ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια ἔθελγον αὐτὸν καὶ ἡσθάνετο ζωηροτάτην χαράν νὰ παρέχῃ τίγεμονικὰ δῶρα εἰς τοὺς ὄπαδούς του καὶ νὰ μετριάζῃ τὴν πενίαν τῶν Μανιατῶν του. Κατὰ βάθος ἦτο πολὺ περιεσκεμμένος καὶ δὲν ἀνελάμβανεν ἐπιχείρησιν, ἐὰν δὲν εἶχε βεβαιότητα περὶ τῆς ἐπιτυχίας της.

'Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης (1765 - 1848)

Τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο τὸ ἔξῆς: 'Ο περίφημος πολεμιστὴς ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦτο ἀσφαλής, ἐφόσον ἔμενε

Π. μαυρομιχαλης.

'Η ὑπογραφὴ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη

τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Πελοποννήσου. "Ἐπρεπε λοιπὸν πάσῃ θυσίᾳ νὰ κυριευθῇ ἡ Τρίπολις. 'Αλλ' ἐπειδὴ οἱ "Ελλη-

νες δὲν ἡσαν εἰς θέσιν νὰ κυριεύσουν αὐτὴν δι' ἐπιθέσεως, ὁ Κολοκοτρώνης ἐσκέφθη νὰ περιβάλῃ τὴν πόλιν διὰ ζώνης πολιορκητι-

κῆς, ἢ ὅποια νὰ διακόψῃ τὰς ἔξωθεν συγκοινωνίας καὶ διαρκῶς περισφιγγομένη νὰ ἔχαναγκάσῃ εἰς παράδοσιν τὸ φρούριον. Πρὸς ἑκτέλεσιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ τὰ Ἑλληνικὰ σώματα κατέλαβον τὰς πρὸς

Σουλιώτης πολεμιστής]

δυσμάς, βορρᾶν καὶ μεσημβρίαν παρόδους καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἐτάχθη μεσημβριοδυτικῶς παρὰ τὸ Βαλτέτσι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Μαινάλου, διὰ νὰ ἐπισκοπῇ ἀφ' ἐνὸς τὸ ὁροπέδιον, ἐπὶ τοῦ ὅποιου κεῖται ἡ Τρίπολις, ἀφ' ἑτέρου τὰς κοιλάδας τῆς Ἐλληνικής ἐνδυμασίας 'Αθηνῶν (χρόνων ἐπαναστάσεως)

Πράγματι, ἢ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη δυσχερής. Ἀλλὰ τὸ θάρρος τῶν ἐπαναστατῶν παρέλυσε σημαντική ἐπικουρία, ἢ ὅποια ἔφθασεν εἰς τὴν Τρίπολιν. 'Ο

Χουρσίτ πασᾶς δηλονότι, ἀνησυχῶν διὰ τὰς γυναικας τοῦ χαρεμίου του καὶ τοὺς θησαυρούς του, ἀπέσπασε 3.500' Αλβανούς ἐκ τοῦ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων στρατοπέδου καὶ ἔστειλεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἑμπειροπολέμου καὶ ἰκανοῦ Μουσταφάμπεη, ὁ ὄποιος, διαπεραιωθεῖς εἰς τὰς Πάτρας, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ τὴν 30' Ἀπριλίου εἰσῆλθεν εἰς Τρίπολιν.

Ο Μουσταφάμπεης προσέβαλε τὸ ἐν Βαλτετσίῳ στρατόπεδον τῶν Ἐλλήνων, θέλων νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τοῦ τρόμου, τὸν ὄποιον ἐνέπνευσεν ἡ ἐμφάνισίς του. 'Αλλ' οἱ κατέ-

Ἐνδυμασία Τανάγρας

χοντες τὸ χωρίον Μανιάται, χίλιοι περίπου τὸν ἀριθμόν, ὑπὸ τοὺς Μαυρομιχαλίους **Ἡλίαν** καὶ **Κυριακούλην**, ἐκράτησαν τὰς θέσεις, τὰς ὄποιας κατεῖχον ὅπισθεν τεσσάρων λιθόκτιστων ἡμικυκλικῶν ταμπου-

Ἐνδυμασία περιχώρων

*Αθηνῶν

ρίων. Ἐνισχυθέντες δὲ τὴν νύκτα διὰ τοῦ σώματος τοῦ Πλαπούτα,

τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων ἐπικουριῶν, τὴν ἐπομένην ἐπετέθησαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι ἐγκατέλειψαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ δύο κανόνια. Ἐφονεύθησαν 600 Τοῦρκοι καὶ 150 "Ελληνες καὶ τὴν ἐπαύριον οἱ "Ελληνες ἔστησαν τρόπαιον ἐκ 400 ἔχθρικῶν κεφαλῶν (12 - 13 Μαΐου).

"Η μάχη τοῦ Βαλτετσίου ἐκρινεῖ τὴν τύχην τῆς Τριπόλεως, διότι, ἀφοῦ ἀπέτυχε καὶ ἡ ἀπόστειρα τοῦ Μουσταφάμπετη κατὰ

'Ενδυμασία Θηβῶν

'Ο Όμέρ Βρυώνης

τοῦ ἐν Βερβένοις ἐλληνικοῦ στρατοπέδου, ὁ περὶ τὴν πόλιν κρίκος ἐσφίγγετο δόλονεν στενότερον. Πλὴν τούτου αἱ μάχαι αὐταὶ εἶχον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν πορείαν τοῦ ὁγῶνος, διότι ἡ νίκη ἐνέπνευσεν αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς "Ελληνας, οἱ ὅποιοι μετὰ θάρρους ἀντιμετώπιζον εἰς τὸ ἔχης τοὺς Τούρκους.

ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ

Ἐνῷοι οἱ Ἑλληνες τῆς Πελοποννήσου ἡγωνίζοντο πέριξ τῆς Τριπόλεως καὶ περιέσφιγγον καθημερινῶς περισσότερον τοὺς πολιορκουμένους, οἱ δὲ πλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς παρεκώλυσαν τὴν διέλευσιν νέας ἐπικουρίας πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως.

Δύο Τούρκοι πασάδες, ὁ **Κιοσὲ Μεχμέτ** καὶ ὁ **Ομέρ Βρυώνης**, κατὰ διαταγὴν τοῦ Χουρούτ παρεσκεύασαν σημαντικάς δυνάμεις εἰς τὴν Λαμίαν, διὰ νὰ καταπνίξουν τὰς ἐν Ἑλλάδι ταραχάς. Οἱ δὲ πλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς Δυοβουνιώτης, Πανουργιάς καὶ Διάκος προσεπάθησαν νὰ ἀναχαιτίσουν αὐτούς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ περίφημον στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ δόποιον ἐδόξασεν ἡ ἀνδρεία τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ Λεωνίδα, ἔθυσιάσθη ὁ νεαρὸς ἥρως τοῦ ἀγῶνος Ἀθανάσιος Διάκος.

Ο Ἀθανάσιος Διάκος (1788 - 1821), ρωμαλέος καὶ εὔμορφος υἱὸς χωρικοῦ, κατήγετο ἐκ Μουσουνίτης (Παρνασσίδος). Ἡ οἰκογένειά του προώριζεν αὐτὸν διὰ τὸ ἱερατικὸν στάδιον καὶ μειράκιον εἰσῆλθεν εἰς μοναστήριον. Ἀλλ' ὁ ἀτῆρ τῶν ὀρέων ὑπῆρχε πάντοτε θελκτικώτερος δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν. Ἐφυγεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ καὶ κατὰ τὸν πρὸς τὴν Πύλην πόλεμον ἐκείνου ἐτάχθη ὡς ὑπασπιστής τοῦ ὀνομαστοῦ κλέφτου Ὁδυσσέως νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς μεταξὺ Ἀμφίστης καὶ Δελφῶν ὄδοις. Ἀλλ' ὁ Ὁδυσσεύς ἐδραπέτευσεν εἰς τὰς Ἰονίους νῆσους, ἀμα ἐπλησίασαν τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα, δὲ Διάκος ἐμενεὶς ἔκτοτε ὡς ἰδιώτης εἰς τὴν Λεβάδειαν.

Ο Διάκος (1788 - 1821)

Πρὸ τῶν ὑπερτέρων καὶ καλύτερον ὡπλισμένων δυνάμεων τῶν Τούρκων (9 χιλιάδες πεζοὶ καὶ ἵππεις) ὑπεχώρησαν οἱ δὲ πλαρχηγοὶ. Ο Διάκος, ταχθεὶς μὲ δλίγους ἐκλεκτοὺς συντρόφους νὰ προστατεύσῃ τὸ ἐπικαιρότερον σημεῖον τῆς διαβάσεως τῶν Τούρκων,

τήν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας, ἀνέστησε τὰς παλαιὰς ἐνδόξους ἡμέρας τῶν 300 τοῦ Λεωνίδα. Ἐπολέμησε μὲν πρωτοφανῆ ἀνδρείαν καὶ μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι διὰ τοῦ τιμίου ἑλληνικοῦ αἵματος θὰ καθαγιάσῃ ὅλην μίαν φοράν τὸν Ἱερὸν ἐκεῖνον χῶρον, ὃπου οἱ προσκυνηταὶ θαυμάζουν τὴν παλαιὰν καὶ νέαν ἀνδραγαθίαν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ διπαδοὶ τοῦ Διάκου ἐφονεύθησαν δλοι, ὁ ἔδιος δὲ τέλος πληγωμένος συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη εἰς τὴν Λαμίαν πρὸ τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη, ὁ ὄποιος ἐθαύμασε τὸ παράστημα καὶ τὴν ἀνδρείαν τοῦ νέου. Ὁ Διάκος ἥρνήθη μὲν ἀποτροπιασμὸν τὰς σαγηνευτικὰς προτάσεις τοῦ Τούρκου πασᾶ, ὁ ὄποιος τοῦ ὑπερσχέθη τιμὰς καὶ ἀξιώματα, ἀνὴρ θελεί νὰ συμπολεμήσῃ μαζί του. Ὁ Ὁμέρος διέταξε νὰ φονευθῇ καὶ ὁ Διάκος ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ἔσουβλίσθη εἰς τὴν Λαμίαν τὴν 23 Ἀπριλίου 1821.

ΜΑΧΑΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Ἄλλὰ τὸν ἥρωϊκὸν θάνατον τοῦ Διάκου ἔξεδικήθη μετ' ὀλίγον ὁ ἐμπειροπόλεμος υἱὸς τοῦ Ἀνδρίτου Ὁδυσσεύς, παραμονεύσας μετ' ὀλίγων παλληκαριῶν εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς. Τὸ μικρόν, ἀλλ' ἔνδοξον αὐτὸν χάνι, εύρισκόμενον εἰς τὴν εἰσοδον αὐχένος, ἐπὶ τῆς στημερινῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Μπράλου - Ἰτέας, διὰ τοῦ ὄποιου ἐπρόκειτο νὰ περάσῃ ὁ τουρκικὸς στρατός, ἔξελεξεν ὁ Ὁδυσσεύς καὶ μὲ 100 συντρόφους ὡχυρώθη ἐντὸς αὐτοῦ.

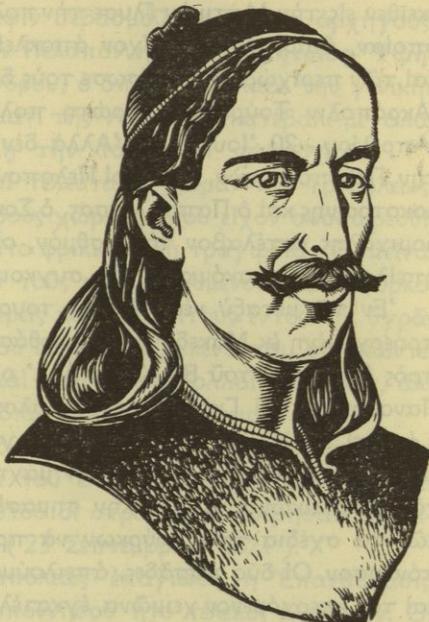
Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο ἐπικίνδυνος. Ὁ Ὁδυσσεὺς ἐκάλεσεν ὅσους ἀπὸ τοὺς συντρόφους του ἦθελον νὰ θυσιασθοῦν μαζί του νὰ πιασθοῦν εἰς τὸν χορόν, τὸν ὄποιον ἔσυρεν αὐτός. Τοιουτοτρόπως τὰ παλληκάρια ἐν χορῷ καὶ μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον ἤκολούθησαν τὸν ἀρχηγόν των καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ μικρὸν χάνι, τοῦ ὄποιου ἔκλεισαν ὅλα τὰ ἀνοίγματα καὶ ἤνοιξαν πολεμίστρες.

Οἱ Τούρκοι, ἀνύποπτοι, ἐδέχθησαν ὁμοιθροντίας καὶ ἐκάλυψαν τὸν γύρω χῶρον μὲ σωρούς πτωμάτων. Αἱ ἐπανειλημμέναι καὶ λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν Ἀλβανῶν δὲν κατώρθωσαν τίποτε καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ὁμέρος διέκοψε τὴν μάχην καὶ ἔστειλε νὰ φέρῃ τηλεβόλα ἀπὸ τὴν Λαμίαν. Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Ὁδυσσέα διὰ τολμηρᾶς νυκτερινῆς ἔξόδου ἐτράπησαν εἰς τὰ ὅρη, ἀφοῦ ἔχασαν δύο μόνον συντρόφους (8 Μαΐου).

Ἡ παράτολμος αὕτη ἀντίστασις ὀλίγων ἀνδρῶν ἦ ὄποια,

ἐσταμάτησεν δόλόκληρον ἡμέραν τὸν τουρκικὸν στρατόν, ἀνεπτέρωσε τὸ καταπεσὸν μετὰ τὸ ἀτύχημα τῆς Ἀλαμάνας φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Ὁδυσσέως, δόποιος ἀπέβη δὲ Κολοκοτρώνης τῆς Στερεάς.

Ο Όδυσσεας Ανδροῦτσος ήτο υἱὸς τοῦ περιφήμου κλέφτου τοῦ 18ου αἰώνος Ανδρίτσου. Ἐλάβε τὸ δῆμος τοῦ δημητρικοῦ ἡρωας, διότι ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Ἰθάκην (1770). Ἀποφανισθεὶς εἰς παιδικήν ἡλικίαν, προσέληφθε δεκαπενταήτης εἰς τὴν ὑπρεσίαν τοῦ Ἀλῆ, δόποιος ἔξετίμησε τὸν θαρραλέον καὶ ἐριστικὸν νεανίαν καὶ διώρισεν αὐτὸν γενικὸν ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Δωρίδος. Τὸ 1818 ἐμύθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἔταιρείας. Ὁταν δὲ Ἀλῆς ἐκπερύχθη ἀποστάτης, δός Όδυσσεας ὑπεκρίθη τὸν πιστὸν σύμμαχον τοῦ στατράπου, ἀλλ' ὑπεχώρησε πρὸ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων καὶ κατέφυγεν εἰς τὰς Ιονίους νήσους.

Οδυσσεύς Ανδροῦτσος (1770 - 1824)

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Ὀδυσσέως ἡμπόδισε τὸν Βρυώνην νὰ διαβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπό-

λεως, διότι ὁ Τοῦρκος πασσᾶς δὲν ἔκρινεν ὄρθιὸν νὰ προχωρήσῃ, πρὶν καταστείλη τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Διέμεινεν ὅκουμη ὀκτώ ημέρας παρὰ τὸ Χάνι καὶ κατόπιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ κατέλαβε τὴν Λεβάδειαν, τὴν ὅποιαν διήρπασαν οἱ Ἀλβανοί του. Οὐδεσπεύς καὶ ἀλλικῆς Ἑλλάδος παρηκολούθησαν αὐτὸν

‘Η ύπογραφή και ή σφραγίς
τοῦ Ὁδυσσέως Ἀνδρούτσου

λοι ὅπλαρχηγοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος παρηκολούθησαν αὐτὸν ἐνοχλοῦντες. Οἱ Βρυώνης κατέλαβε κατόπιν τὰς Θήβας καὶ προ-

λασε πρὸς τὴν Εὔβοιαν, προσπαθῶν νὰ προσελκύσῃ τοὺς "Ελληνας μὲ φιλάνθρωπον τρόπον.

Εἰς τὴν Εὔβοιαν προσέκρουσεν εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν παρὰ τὴν θέσιν Β ρ υ σ ἄ κ ι α (15 'Ιουλίου) καὶ προχωρήσας ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν δόποίαν, δπως εἶδομεν, εἶχον ἀποκλείσει οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων, καὶ ἔσωσε τοὺς δεινῶς κατατρυχομένους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Τούρκους (πρώτη πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως, 23 'Απριλίου - 20 'Ιουλίου). Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι οἱ Πελοποννήσιοι ἀρχηγοί, δ Πάνος Κολοκοτρώνης καὶ δ Παπαφλέσσας, δ Σουλιώτης καὶ δ Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης κατέλαβον τὸν Ἰσθμόν, οἱ δὲ δπλαρχηγοί τῆς Στερεᾶς ἦπείλουν νὰ διακόψουν τὰς συγκοινωνίας του.

Ἐν τῷ μεταξύ νέα δύναμις τουρκική, 8 χιλ. περίπου ἄνδρες, προερχομένη ἐκ Μακεδονίας εἶχε φθάσει μέχρι Λαμίας καὶ προήλαυνε πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Βρυώνη. Ἀλλ' οἱ δπλαρχηγοί Δυοβουνιώτης, Πανουργιάς καὶ Γκούρας προσέβαλον αὐτὴν παρὰ τὰ Β α σ 1 λ 1 - κ ἄ, ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἡ δποία δόδηγει ἀπὸ Λαμίας εἰς Ἀταλάντην, καὶ ἐνίκησαν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην (25 Αύγουστου). Ἡ νίκη τῶν Βασιλικῶν ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι ἐματαίωσεν ὄριστικῶς τὰ σχέδια τῶν Τούρκων νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ δύο πασᾶδες, ἀπειλούμενοι ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ σώματα καὶ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα, ἐγκατέλειψαν τὴν Στερεάν τὸν Ὁκτώβριον καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἡπειρον. Τοιουτοτρόπως ἡ πρώτη ἐκστρατεία τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἀπέτυχεν.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐν τῷ μεταξύ ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς Τριπόλεως, ἀφοῦ προηγουμένως περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἐλλήνων ἄλλαι ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχόμεναι θέσεις εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν 25 'Ιουνίου παρεδόθη ἡ Μ ο ν ε μ β α σ ί α καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ Ναυαρίνον. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ "Ελληνες δὲν ἔδειξαν πολὺ καλὴν διαγωγὴν. Παρὰ τὰς συνθήκας, κατὰ τὰς δποίας οἱ παραδοθέντες Τούρκοι ἐπρεπε μετὰ τῶν περιουσιῶν των νὰ διαβιβασθοῦν εἰς ἀσφαλές μέρος, κατὰ τὴν ἀλωσιν τῆς μὲν Μονεμβασίας διηρπάγησαν ὅλα τὰ πρά-

γυματα τῶν πολιορκουμένων, τοῦ δὲ Νεοκάστρου καὶ τὰ πράγματα διηρπάγησαν καὶ οἱ ἄνδρες ἐσφάγησαν. Δουλεία αἰώνων εἶχε σκληρύνει τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν καὶ κατέστησε τὸ μῆσος κατὰ τῶν Τούρκων ἀδιάλλακτον. Τοῦτο ἔξωθει αὐτοὺς εἰς ἀντιπειθαρχικὰς πράξεις καὶ εἰς ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς. Πρὸ μικροῦ εἶχε φθάσει εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Δημήτριος 'Ψηλάντης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ δποῖος ἀνέλαβε τὴν γενικήν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγῶνος ἐν ὅνδρατι τῆς Ἀρχῆς καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν.

'Ἐν τούτοις ἐπλησίαζον αἱ τελευταῖσι ἡμέραι τῆς Τριπόλεως. Ἐντὸς τοῦ στενοῦ καὶ πετρώδους χώρου, ὃπου εἶχον συσσωρευθῆ ὑπὲρ τὰς 30 χιλ. ψυχαί, ἐτελεῖτο φρικιαστικὴ τραγῳδία. 'Η πεῖνα, ἡ δίψα καὶ αἱ νόσοι ἐθέριζον τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ Τούρκοι εἶχον κλείσει 38 ἀτομα, ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους ἐντὸς τῆς ὑγρᾶς φυλακῆς τῶν κακούργων, ὃπου ἐσήποντο ρακένδυτοι, φθειριῶντες καὶ ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς ἀστικάς καὶ κακουχίας. Πολλοὶ ἀπέθανον, ἀλλοι δὲ ἀπεκεφάλισαν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις.

'Αλλὰ οἱ Τούρκοι, ἀναγκαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν, ἥρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, αἱ δποῖαι ὅμως ἐνσυνάγησαν. Κατόπιν αὐτοῦ οἱ στρατιῶται ἀνέβησαν τὰ τείχη καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν (23 Σεπτεμβρίου 1821).

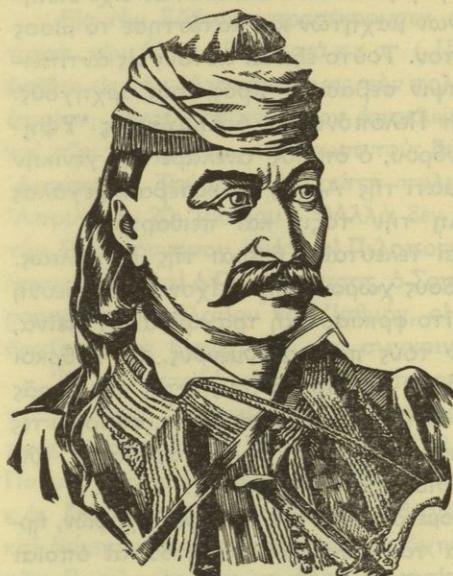
Διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως ἐπαγιώθη ἡ Ἐπανάστασις, διότι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου ἦτο τελείως ἐλεύθερον. Οἱ ὅπλαρχηγοὶ μὲ τὰ πλούσια λάφυρα ὥπλισαν καλῶς τοὺς ἄνδρας τῶν καὶ οἱ χωρικοὶ ἀφησαν τὰς μαχαίρας καὶ τὰς σφενδόνας. Τὸ ἥθικὸν τοῦ στρατοῦ ἐξυψώθη ἀκόμη περισσότερον.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Τοιουτορόπως τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἐθριάμβευσε διὰ τῆς πτώσεως τῆς Τριπόλεως, ὁ δὲ Γέρος τοῦ Μωρηᾶ, ὃπως συνήθως τὸν ἀπεκάλουν, ἀνεδείχθη ὁ στρατηγικώτερος ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Πελοποννήσου.

'Ο Κολοκοτρώνης κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν οἰκογένειαν κλεφτῶν, ἡ δποία προήρχετο ἐκ Λεονταρίου τῆς Μεγαλοπόλεως ('Αρκαδία). Τὸ συνομα Κολοκοτρώνης ἦτο γνωστὸν καὶ περιβότον ἥδη τὸν 18ον αἰῶνα καὶ τὰ

δημοτικά ζηματα ύμησαν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν Κολοκοτρωναίων. Οὐδεὶς ἐκ τῆς οἰκογενείας του, καθόσον ἐνεθυμεῖτο, εἶχεν ἀποθάνει ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Ὁ ἴδιος δὲ ἔγεννήθη ἐν μέσω τοῦ τρόμου τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 ἐπί τινος ὅρους ὑποκάτω δένδρου, διότι δολοὶ εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὅρη. Ὁ πατέρης του ἐπεισε πθύμα τῆς δολιότητος τοῦ Καππετάν πασᾶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769. Ὁ Θεόδωρος, νέος ἔτι, ἐπεδόθη εἰς τὸ στάδιον τῶν ὄπλων καὶ διωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Κατὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1806 ἐχρημάτισε πειρατής καὶ τὸ 1810 εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν τῶν Ἰονίων νήσων καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου.

'Ο Θ. Κολοκοτρώνης (1770 - 1843)

τὸ μέτωπόν του ἦτο εύρυ, τὸ πρόσωπόν του μελαψόν καὶ τὸ βλέμμα του, καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνῶν ὁφρύων, εἶχε κάτι τὸ ἄτρομον καὶ ἐπιβλητικόν. Ἡ βροντώδης φωνή του ἦτο ἐνθαρρυντική διὰ τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἡ περίφημος λοφωτὴ περικεφαλαία του, τὴν δόποιαν ἔφερεν ὡς "Ἀγγλος ἀξιωματικός, ηὔξανε τὴν ἐπιβλητικότα του. Ὁ Κολοκοτρώνης συνήνωνε σπανίαν πετίραν τοῦ κόσμου μὲ φωτεινὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων. Ἐπίστευεν εἰς τὴν τελειωτικὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πίστιν αὐτὴν μετέδιδε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀπευθύνων εἰς τὸν στρατόν, δσάκις παρουσιάζετο εὐκαιρία, λόγους θερμούς, ἀπλούς καὶ πειστικούς. Συνήθιζε δὲ νὰ λέγῃ δτι ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἀνακαλεῖ τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἔξεχούσας φυσιογνωμίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ἐπὶ τοῦ δόποιου ὑπῆρχε σημαντικωτάτη ἡ ἐπίδρασίς του, καὶ συγχρόνως εἰς τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν τύπων τοῦ νεωτέρου Ἑλληνος.

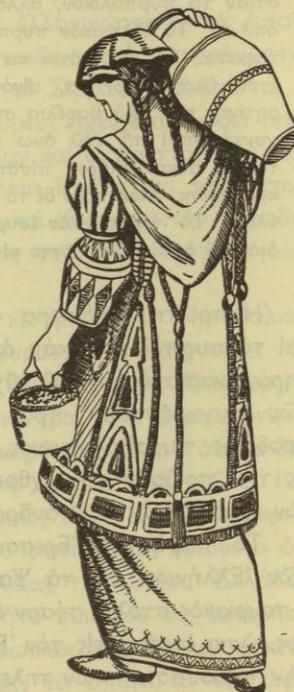
'Η σφραγίς
τοῦ Κολοκοτρώνη

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ

"Ἐνῷ βραδέως ἔδημιουργεῖτο ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, ἡ Ἐπανάστασις ἀπέκτησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀξιόλογον πολεμικὸν ὅπλον ἐπὶ τῆς θαλάσσης διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν νησιωτῶν εἰς πολεμικά. "Ἐνῷ δὲ οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς, ἴδιως διὰ τῆς νίκης τῶν Βασιλικῶν, ἀνεχαίτιζον τὴν προέλασιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἡμπόδιζε τὴν μεταφορὰν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εύρωπην.

Οἱ Ἑλληνες ἐπληροφορήθησαν ὅτι ἡ ἀρμάδα ἡτοιμάζετο νὰ ἐκπλεύσῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον. Πράγματι, περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὸ Αἴγαιον, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐν πλοίον τῆς γραμμῆς, τρεῖς φρεγάτας, τρεῖς κορβέττας καὶ πολλὰ μικρότερα. Τότε οἱ τολμηροὶ τῶν Ψαρῶν ναυτικοὶ κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν τὸν στόλον τῶν ἀδελφῶν νήσων καὶ τὴν 18 Μαΐου ἔξεπλευσεν ὁ ἥνωμένος στόλος πρὸς βορρᾶν, ἀποτελούμενος ἀπὸ 50 μεγάλα καὶ 15 μικρὰ πλοῖα. Τὴν ἐπομένην οἱ Ἑλληνες διέκριναν κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Μυτιλήνης μίαν φρεγάταν τῶν 48 τηλεβόλων, προφύλακίδα τοῦ ὁθωμανικοῦ στόλου. Μερικὰ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων ἐπλησίασαν αὐτὴν καὶ ἐκανονιοβόλησαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν διὰ τῶν ἀδυνάτων τηλεβόλων τῶν καὶ ἡ φρεγάτα κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ. "Ο πλοίαρχός της, φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν, ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ σκάφους ἀρκετοὺς στρατιώτας ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Οἱ Ἑλληνες πλοίαρχοι, εύρισκόμενοι εἰς ἀδυναμίαν νὰ βλάψουν τὸ ἔχθρικὸν πλοῖον, ἐσκέψθησαν νὰ τὸ πυρπολήσουν. Τότε ὁ πρακτικὸς διδάσκαλος τῆς ναυτικῆς Ἰωάννης Πάργιος, ἐπονομαζόμενος

'Ενδυμασία Σαλαμίνος

Πατατούκοις, μετέβαλε προχείρως δύο όπο τὰ μικρότερα πλοϊα εἰς πυρπολικά, ἀλλα δὲ παρήγγειλαν εἰς Ψαρά.

Τὸ προτολικὸν (*bryllidēt*, κοινῶς μπουρλότο), εἶναι πολεμικὸν δῆπλον γνωστὸν εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Χρῆσιν αὐτοῦ ίδιως ἔκαμαν οἱ "Αγγλοὶ κατὰ τῆς ὁρμάδας τοῦ Φιλίππου Β'" καὶ κατὰ τοῦ ὄλλανδικοῦ καὶ γαλλικοῦ ναυτοῦ. Ἡ τελειοπόίησις τῶν πολεμικῶν πλοίων ἔθεσε κατόπιν εἰς ὁχρηστίαν τὸ πυρπολικόν, ἀλλὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν "Ελλήνων ἀπέβη τρομερὸν δῆπλον. Τὸ Ἑλληνικὸν πυρπολικὸν ἦτο συνήθως μικρὸν πλοῖον μὲν δύο πατῶματα. Ἐπὶ τοῦ κάτω πατώματος ἐτίθεντο βαρέλια πληρούμενα μὲν εὐφλέκτους ψλαστικούς, πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, νάφθαι, θεῖον, κληματάνθρακας, πίσσαν, ρητίνην κλπ. Τὰ βαρέλια συνεδέοντο διὰ σωλήνων, συναθεν δὲ αὐτῶν ἡνοίγοντο διπαὶ ἐπὶ τοῦ ἄνω πατώματος. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐτοποθετοῦντο ἀσκοὶ πλήρεις πίσσης καὶ ρητίνης καὶ ἀγγεῖα πλήρη οἰνοπνεύματος καὶ νάφθης, δλόκληρον δὲ τὸ πλοῖον ἡλείφετο ἔξωθεν διὰ τῶν αὐτῶν εὐφλέκτων ψλῶν. Τὸ πυρπολικόν ἔσυρε πάντοτε λέμβον, καλούμενην ἐφόλκιον, διὰ τοῦ ὅποιου ἐσφέζοντο οἱ ναῦται.

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἀπέτυχε, διότι οἱ Τούρκοι ἡγρύπτνουν, καὶ τὸ πυρπολικόν ἐκάπι ἀνωφελῶς. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας ὁ τολμηρὸς ψαριανὸς πηδαλιοῦχος **Παπανικολῆς**, ἐξησκημένος ἡδη ἐκ τῶν συγκρούσεων πρὸς τοὺς ἀλγερινούς πειρατάς, κατώρθωσε, σφοδρῶς πυροβολούμενος, νὰ προσκολλήσῃ τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν πρᾶραν τοῦ ἔχθρικοῦ πλοίου. Ἡ φρεγάτα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν οἱ περισσότεροι ἐφονεύθησαν.

Τὸ παρὰ τὴν Ἔρεσσὸν κατόρθωμα ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰ Ψαρά ἐτελέσθη πανηγυρικὴ δοξολογία καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος τόσον ἔξεπλάγη ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου παθήματος, ὥστε ἐτράπη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐζήτησεν ἀσφάλειαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τηλεβρόλων. Ἀλλὰ τὸ πάθημα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπλήρωσαν οἱ ἀθῷοι ραγιαῖδες. Οἱ κάτοικοι τῆς Μυτιλήνης ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς, δεινὴν δὲ καταστροφὴν ὑπέστη ἡ ἀνθοῦσα πόλις τῶν Κυδωνιῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν Μοσχονησίων ἐξεπατρίσθησαν. Πολλοὶ ἐκ τῶν κατοικούντων τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας Ἑλλήνων κατῆλθον εἰς τὰ παράλια καὶ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ προσδραμῶν εἰς βοήθειαν Ἑλληνικὸς στόλος ἀπέπλευσε μεταφέρων χιλιάδας προσφύγων, οἱ δόποιοι διεσπάρησαν εἰς διαφόρους νήσους καὶ ἔζησαν βίον ἄθλιον.

II. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

‘Η έλληνικωτάτη αυτή χώρα τῆς Βαλκανικῆς ἔνεκα τῆς εὐφορίας της εἶχεν ἐλκύσει τὲ βλέμματα τοῦ κατακτηκτοῦ· ἵσχυροὶ ὅγδες εἴχον ἐγκατασταθῇ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως εἰς τὰ εύφορώτερα μέρη τῆς χώρας καὶ ἔξεμεταλλεύοντο τὰ πλούτη αὐτῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν ἡμπόδισε νὰ δημιουργηθοῦν κέντρα ἑλληνικώτατα, τὰ ὅποια ἥκμασαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸν πλοῦτον γενικῶς καὶ εἰς τὰ γράμματα, ὅπως ἡ Θεσσαλονίκη, τὸ Μοναστήριον, αἱ Σέρραι, ἡ Σιάτιστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Καστοριά κτλ. ‘Η Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχεν ἔξαπλώσει παντοῦ τοὺς πλοκάμους της εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Μακεδόνων πολεμιστῶν, ἐμπόρων, διδασκάλων, ἱερέων καὶ προκρίτων εἴχον μυηθῆ εἰς τὰ μυστικά της, οἱ δὲ Φιλικοὶ ἔθεώρουν τὴν Μακεδονίαν ως μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἐστίας τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος.

Ἐπειδὴ ἡ Μακεδονία κατεῖχε θέσιν κεντρικήν εἰς τὴν Βαλκανικήν καὶ οἱ Τούρκοι τὴν ἔθεώρουν ως γέφυραν, ἡ δποία συνέδεε τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, εἴχον δημιουργήσει εἰς αὐτὴν δύο ἵσχυρὰ στρατιωτικὰ κέντρα, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸ Μοναστήριον, καὶ πλεῖστα ἀλλα μικρότερα, εἰς τὰ δποία διετήρουν ἵσχυρὰς φρουρὰς καὶ στρατιωτικὰ ἐφόδια. Διὰ τοῦτο, ἐνῷ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Μακεδονίαν ψυχικῶς εἶχεν ὡριμάσει περισσότερον ἴσως ἀπὸ τὴν ἀλλην Ἑλλάδα, στρατιωτικῶς ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἔργον δυσκολώτατον, ἀνευ τῆς βοηθείας τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ἡ Μακεδονία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ υστερήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα· ἔξιγέρθη, ἡγωνίσθη ἡρωϊκῶς καὶ ἔδωκεν ἀρκετὰ δείγματα αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας, τὰ δποία, ἀν δὲν ὡφέλησαν σπουδαίως τὸν ἀγῶνα ἐν τῷ συνόλῳ, ἔγραψαν σελίδας ἀθανάτους εἰς τὴν νεωτέραν ιστορίαν μας. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασιν.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

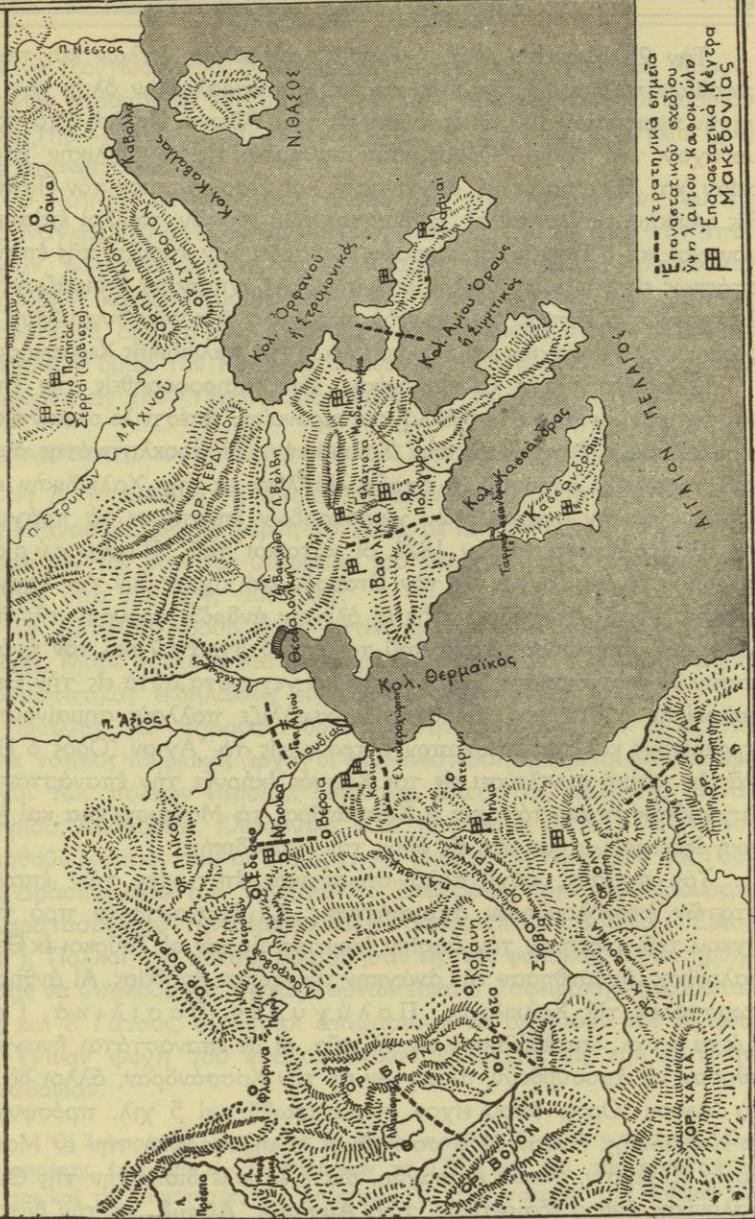
Κατὰ τὴν γνώμην τῶν Φιλικῶν, ὁ ἀγῶνας τῆς Μακεδονίας εἶχε μεγάλην σημασίαν, διότι ἦτο δυνατὸν νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινω-

νίαν τοῦ κέντρου τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, εἰς τὴν δόποιαν ἥτο εύκολώτερον νὰ ἔδραιωθῇ ἡ ἐπανάστασις, διότι δὲν ὑπῆρχε πολὺς τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ μέρη αὐτά. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὁ ὄποιος εἶχε κατέλθει, ὅπως εἴδομεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀρχῆς, δηλαδὴ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου, μετ' ἄλλων Μακεδόνων ὀπλαρχηγῶν, ἐκ τῶν δόποιων περιφήμος ἥτο ὁ **Νικόλαος Κασομούλης** ἐκ Σιατίστης, ὁ ὄποιος ἔγραψε καὶ ἀξιόλογον ἴστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως, κατήρτισαν τὸ ἔξης ἐπαναστατικὸν σχέδιον τῆς Μακεδονίας. Θὰ ἔξηγειρετο κατ' ἀρχὰς ὁ Ὄλυμπος, ὁ ὄποιος μὲ τὰς ἀπροσίτους κορυφὰς του θὰ ἀπετελεῖ τὸ κέντρον τοῦ ἀγῶνος. Κατόπιν θὰ ἐπανεστάτουν ἡ Χαλκιδικὴ καὶ τὸ Ἀγιον ὄρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἡ Νάουσα εἰς τὴν Δυτικήν. Συγχρόνως θὰ κατελαμβάνοντο ἡ διάβασις τοῦ Ἀξιοῦ, τὰ Τέμπη, τὰ στενὰ τῆς Καστοριᾶς καὶ αἱ φυσει ὁχυραὶ τοποθεσίαι Καστανιά ἐπὶ τοῦ Βερμίου καὶ Σιάτιστα. Τοιουτορόπως τὸ ἰσχυρότατον στρατιωτικὸν κέντρον τῆς Μακεδονίας, ἡ Θεσσαλονίκη, θὰ ἡπειλεῖτο ἐκ πολλῶν σημείων καὶ θὰ ὑπέκυπτε.

Τὸ σχέδιον δύμας αὐτὸ δὲν ἔξετελέσθη μὲ ἀκρίβειαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ὄλυμπου, οἵ ὄποιοι ἔπρεπε νὰ κινηθοῦν πρῶτοι, ἐφάνησαν διστακτικοὶ καὶ ἀνέμενον βοήθειαν καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἡ ἐπανάστασις ἥρχισεν ἀπὸ τὴν Χαλκιδικήν, πρωτεργάτης δὲ αὐτῆς ὑπῆρχεν ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς.

Οἱ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς, μία ἀπὸ τὰς ἔξεχούσας μορφὰς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, κατήγετο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τῶν Σερρῶν, ἀλλ' ἔζησε καὶ ἔδρασεν ἐντὸς τῆς μεγαλοπόλεως αὐτῆς, ὅπου μὲ τὴν τιμίαν καὶ εὔσυνείδητον ἐργασίαν του ἔγινε κάτοχος σημαντικωτάτης περιουσίας, τὴν ὄποιαν διέθεσε καὶ δι' ἄλλους ἀγαθοεργούς σκοπούς, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸν ἀγῶνα. Οἱ Παπᾶς ἥτο προσωπικὸς φίλος τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, εἶχεν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Δῆμο. Ὑψηλάντην καὶ ἀνεγυρίσθη παρ' αὐτοῦ « ὡς πληρεξούσιος ἀρχηγὸς καὶ διοικητὴς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀγίου ὄρους, τῆς Κασσάνδρας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης ». Λόγω τοῦ πλούτου, τῶν ἀγαθοεργιῶν καὶ τῶν ἀλλων του μεγάλων προσόντων δ Παπᾶς ἀπέκτησε μέγα γόνητρον καὶ κύρος καὶ εἶχε τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην ἔξισου χριστιανῶν καὶ Τούρκων. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὅλοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀπέβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Παπᾶ, ὃς τοῦ ἐνδεειγμένου ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Ἀτυχῶς ὁ Παπᾶς ἐστερείτο στρατιωτικῶν προσόντων.

ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τήν 23 Μαρτίου 1821 δύο Παπᾶς, πληρώσας ὅπλων και πολεμεφόδιων πλοϊον εἰς τὴν Λῆμνον και συμπαραλαβών δλην τὴν κινητὴν περιουσίαν του, ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Ἀθωνα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἀγίου ὄρους ἡσαν μεμυημένοι εἰς τὴν Φιλικήν Ἐταιρείαν και ἐδέχθησαν μὲ συγκίνησιν και ἐνθουσιασμὸν τὸν Παπᾶν. Εἰς γενικὴν συνέλευσιν οἱ Ἑγούμενοι τῶν Μονῶν, πολλοὶ ἐπίσημοι μοναχοὶ και δύο Παπᾶς ἀπεφάσισαν μυστικῶς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν και ἥρχισαν νὰ ἔτοιμάζωνται. Συγχρόνως δύο Παπᾶς διέταξε τὴν στρατολογίαν τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὅπλα μοναχῶν και τῶν κατοίκων τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου.

Ο διοικητής τῆς Θεσσαλονίκης, εἴτε πληροφορηθεὶς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν εἴτε διὸ λόγους προνοίας, ἀπέστειλε σημαντικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Ή προκλητικότης ὅμως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, δύοποιος εἰσῆγθεν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν και ἤπειλε γενικὴν σφαγὴν τῶν γκιασούρηδων, ἐπέστειλε τὰ πράγματα. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1821 οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου όπλισθέντες ὀρκίζονται εἰς τὸν Σταυρὸν και κηρύγτουν τὴν ἐπανάστασιν. Ἀφοῦ ἔξωντασαν τὴν ἔξ δλίγων ἀνδρῶν φρουρὰν τῆς πόλεως των, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ και τὸν ἡγακασαν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐνῷ δὲ μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δύο Τούρκος διοικητής ἀπεκεφάλιζε πολλοὺς σημαίνοντας προκρίτους κοι τὸν ἐπίσκοπον Κίτρους, εἰς τὸ Ἀγιον ὄρος δύο Παπᾶς ἐν γενικῇ συνελεύσει εἰς τὰς Καρυάς ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν. Συγχρόνως ἐπανεστάτησεν ἡ Κασσάνδρα, τὰ Μαδεμοχώρια και γενικὴ ἔξέγερσις ἐσημειώθη εἰς ὅλην τὴν Χαλκιδικήν.

Τὰς πρώτας, οὐχὶ πολὺ σημαντικὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐπαναστατῶν ἐπηκολούθησεν ἀπογοήτευσις. Οἱ ἐπαναστάται πρὸ τοῦ ὅγκου τοῦ στρατοῦ, τὸν δόποιον ἐκινητοποίησαν οἱ Τούρκοι ἐκ Θεσσαλονίκης, ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἔξωθεν βοηθείας. Αἱ ἀνθρακικομοπόλεις τῆς Χαλκιδικῆς, Πολύγυρος, Βασιλικά, Γαλάτιστα, παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, οἱ δὲ ἐπαναστάται ἡγακάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν, ἄλλοι μὲν εἰς τὴν Κασσάνδραν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἀγιον ὄρος, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ και 5 χιλ. πρόσφυγες ἐκ Χαλκιδικῆς. Ὅταν δὲ δύο σουλτάνος ἐπληροφορήθη τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἔξέγερσιν, τόσον ἐταράχθη, ὥστε ἐστειλε διοικητὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἀνδρα ἔξαιρετικόν, τὸν Ἀμπούλα Ἀβούδ, μὲ τὴν διατα-

γήν νὰ ἔξοντώσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Πράγματι, δ ’Αμπούλ ’Αβούδ, ὁδηγῶν στρατὸν ἐκ 14 χιλ. ἔξεστράτευσε περὶ τὰ τέλη Ὁκτωβρίου κατὰ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ κατέπνιξε εἰς τὸ αἷμα τὰ τελευταῖα ἔχνη τῆς ἐπαναστάσεως.

Ο Παπᾶς, καταναλώσας ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος καὶ οἰκτρῶς ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν, μόλις κατώρθωσε νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ ἀνεγώρησε κατευθυνόμενος πρὸς τὴν “Υδραν, σκοπὸν ἔχων μὲ νέας βιοθείας νὰ ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς Μακεδονίας. Περιπλέων ὅμως τὸν Καφηρέα ἀπέθινεν αἰφνιδίως, δὲ νεκρός του μετεφέρθη εἰς τὴν “Υδραν, ὅπου ἐτάφη μὲ τιμάς ἀρχιστρατήγου.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ (ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1822)

Η Δ. Μακεδονία, ἡ ὅποια δὲν ἔκινήθη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ἔξηγέρθη τὸ 1822, μὲ κέντρον τὴν ἡρωϊκὴν Νάουσαν, εἰς τὰς βορεινὰς ὑπαρείας τοῦ Βερμίου. Η ἐπανάστασις διεξήχθη ὑπὸ τὰς ἔξης συνθήκας:

Ο ’Αμπούλ ’Αβούδ, ἀφοῦ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς, ἔλαβε σύντονα καὶ αὐστηρὰ μέτρα, διὰ νὰ προλάβῃ ὅμοίας ἐπαναστατικὰς ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν.

Ἐκάλεσε νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἥ εἰς τὰς κατὰ τόπους τουρκικὰς ἀρχὰς οἱ ἐπιφανέστεροι πρόκριτοι καὶ ὀπλαρχηγοὶ τῶν πόλεων Βεροίας, Ναούστης, Σιατίστης, Κοζάνης, Μοναστηρίου, Καστοριᾶς, Κλεισούρας κ. ἄ. Ἰδιαιτέρως διέταξε νὰ παρουσιασθοῦν ἐνώπιόν του οἱ ὀπλαρχηγοὶ Διαμαντῆς Νικολάου καὶ Γούλας Δράσκος ἀπὸ τὸν ”Ολυμπον, δ Ζαφειράκης ἀπὸ τὴν Νάουσαν, δ Καρατάσος ἀπὸ τὴν Βέροιαν καὶ δ Γάτσος ἀπὸ τὰ Βοδενά (”Εδεσσαν). Πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς ἔκλεισθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοι ἡρηθησαν νὰ ὑπακούσουν. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι δ Ζαφειράκης, δ Καρατάσος καὶ δ Γάτσος, οἱ ὀποῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα καὶ ἔγιναν ψυχὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Ο Ζαφειράκης Θεοδοσίου ἦ, δπως συνήθως ὠνομάζετο ἀπλῶς, Ζαφειράκης, ἔγεννήθη εἰς τὴν Νάουσαν τὸ 1773 καὶ διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς τιμιότητός του ἀπέκτησεν εἰς τὴν πατρίδα του ὀποίαν θέσιν καὶ δ Παπᾶς εἰς τὰς Σέρρας. Εἶχε σχεδὸν ἡγεμονικὴν δύναμιν μετα-

ξὺ τῶν συμπατριωτῶν του, ἐμυήθη ἐνωρὶς εἰς τὴν Φιλικήν 'Εταιρείαν καὶ ἔθεωρεῖτο ὡς ἐνδεειγμένος ἀρχηγὸς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

'Ο Καρατάσος καὶ ὁ Γάτσος, ὁ πρῶτος ἐκ Βεροίας καὶ ὁ δεύτερος ἔξ. 'Εδέσσης, ἥσαν ὑπερπεντηκοντούτεις, ὅταν ἥρχισεν ἡ ἐπανάστασις. Καὶ οἱ δύο, παλαιοὶ πολεμισταὶ καὶ διάσημοι κλέφται, εἶχον μακράν πολεμικὴν πεῖραν, μεγάλην ἐπιβολὴν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοὺς ἀτίθασα στρατιωτικά σώματα καὶ ἔγνωριζον καλὰ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ τεχνάσματα τῶν Τούρκων. Πρωτόγονοι εἰς τοὺς τρόπους των καὶ ἀτρόμητοι εἰς τοὺς κινδύνους, πολλάκις μέχρις ἀγριότητος, ἥσαν ἀπαράμιλοι ἀρχηγοὶ ἀτάκτων σωμάτων καὶ σπουδαῖοι ἐπαναστατικοὶ παράγοντες.

Τὸν Ἱανουάριον τοῦ 1822 οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἀρχηγοί, μερικοὶ ὄπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ πρόκριτοι διαφόρων πόλεων, ὁ Βαρβαρέσος ἀπὸ τὴν Καστορίαν, ὁ Νιόπλιος ἀπὸ τὴν Σιάτισταν, ὁ Ναούνης ἀπὸ τὴν Ἔδεσσαν κ. ἄ., συνῆλθον εἰς τὴν Μονὴν τῆς Παναγίας εἰς Δοθρᾶ, μεταξὺ Βεροίας καὶ Ναούστης. Ἐκεῖ ἐλήφθησαν σοβαραὶ ἀποφάσεις, νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἐπανάστασις, χωρὶς νὰ περιμένουν βοήθειαν ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος καὶ νὰ προσβληθῇ τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν Νάουσαν στρατιωτικὸν κέντρον τῶν Τούρκων, ἡ Βέροια. Τὴν 22 λοιπὸν Φεβρουαρίου 1822 συνελήφθη ἡ μικρὰ φρουρὰ τῆς Ναούστης καὶ ὑψώθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν ἐπομένην οἱ ὄπλαρχηγοὶ Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 1800 πολεμιστὰς προσέβαλον τὴν Βέροιαν. Οἱ δύο διπλαρχηγοὶ δὲν ὑπῆρξαν πολὺ εὔτυχεῖς εἰς τὴν νυκτερινὴν καὶ αἰφνιδιαστικὴν ἀπόπειράν των, οἱ δὲ Ὀλύμπιοι ἀρχηγοί, μετὰ τῶν ὅποιών εἶχον συνεννοηθῆν νὰ συγχρονίσουν τὴν ἐπίθεσιν, δὲν ἐφάνησαν. Εὔτυχέστεροι ὑπῆρξαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας (12 Μαρτίου), ὅτε, καὶ μετὰ ἐνισχύσεως ὑπὸ τὸν Ζαφειράκην ὀχυρωθέντες εἰς τὴν ιστορικὴν Μονὴν Δοθρᾶ, ἀπέκρουσαν τὴν ἐπίθεσιν 4 χιλ. Τούρκων ἐκ Βεροίας ὑπὸ τὸν Κεχαγιᾶ μπέην, ἀφοῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς σημαντικὰς ζημίας, φονεύσαντες καὶ 1500 περίπου.

'Ο Τούρκος πασᾶς τῆς Θεσσαλονίκης ἔξεμάνη διὰ τὸ κατόρθωμα τῶν γκιασούρηδων εἰς Δοθρᾶ καὶ τὴν 14 Μαρτίου ἐνεφανίσθη εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ναούστης μὲ μεγάλας δυνάμεις, 16 χιλ. μαχητῶν, ἵππικὸν καὶ 10 κανόνια. Εἰς τὰ τείχη καὶ τοὺς προμαχῶνας τῆς Ναούστης ἔλαβον χώραν συγκρούσεις καὶ διεδραματίσθησαν ἡρωϊκὰ κατορθώματα ὑπενθυμίζοντα τὸ Σούλι καὶ τοὺς ἀγῶνάς του. 'Η

πόλις ἀντεστάθη ἐπὶ ἔνα περίπου μῆνα. Τὴν 16 Ἀπριλίου, ἡμέραν
Πέμπτην τῆς Διακαινησίμου, οἱ Τούρκοι παρεβίασαν τὰς πύλας τοῦ
τείχους καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὅποια
παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, τὴν σφαγὴν καὶ τὴν
λεηλασίαν. Εἰς τὴν Νάουσαν, ὡς εἰς τόπον
ἀσφαλῆ, εἶχον συρρεύσει πολλαὶ χιλιάδες
ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐκ τῶν περιχώρων, με-
ταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ ὥοικογένειαι τοῦ Κα-
ρατάσου καὶ τοῦ Γάτου. "Οσοι δὲν ἔσφάγη-
σαν ἢ δὲν κατώρθωσαν κατά τινα τρόπον νὰ

διαφύγουν, ἦχμαλωτί-
σθησαν καὶ ἐπωλήθησαν
ὡς δοῦλοι εἰς τὰς ἀ-
γορὰς τῆς Θεσσαλονί-
κης καὶ τοῦ Μοναστη-
ρίου.

Τὴν ἑπομένην, 7
Ἀπριλίου, ἔπειτε καὶ ὁ
πύργος τοῦ Ζαφειρά-
κη, ἀφοῦ διὰ τοῦ ἡρωϊ-
κοῦ ἀντιπερισπασμοῦ
τὸν ὁποῖον ἐδημιούρ-
γησεν εἰς τοὺς Τούρ-
κους, ἔδωκε καιρὸν εἰς
πολλοὺς νὰ σωθοῦν.

Πλῆθος ὅμως γυναικο-
παίδων, τὰ ὁποῖα εἶχον
συγκεντρωθῆ ἐις μικρὸν ὄχυρὸν πλησίον τοῦ
πύργου τοῦ Ζαφειράκη, δὲν ἐπρόλαβον νὰ σω-
θοῦν καί, ἀντὶ νὰ παραδοθοῦν εἰς τοὺς
ἐχθρούς, ὅπου δὲν τοὺς ἀνέμενε τίποτε
1822
ἄλλο παρὰ ἔξευτελισμὸς καὶ ἀτίμωσις,
ἐπροτίμησαν νὰ κρημνισθοῦν ἀπὸ ἔνα ὑψωμα εἰς

Ἐνδυμασία Μυκόνου τὸν καταρρακτώδη ποταμὸν Ἀραπίτσα καὶ ἐ-
πνίγησαν εἰς τὰ ἀφρίζοντα νερά. Οὕτω ἀπὸ τὴν θλιβερὰν καὶ ὀλοσχε-
ρῆ καταστροφὴν τῆς Ναούστης δὲν ἔλειψε καὶ τὸ ἡρωϊκὸν Ζάλογγον.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Η πτώσις καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούστης ἐσήμαινε τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν. Οἱ ἀρχηγοὶ Ζαφειράκης, Καρατάσος καὶ Γάτσος, διαφυγόντες τὴν σύλληψιν, προσεπάθησαν μὲ δλίγους ἄνδρας νὰ καταφύγουν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συνεχίσουν ἔκει τοὺς ἡρωϊκούς των ἀγῶνας. Ἐκ τούτων οἱ μὲν Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 300 Μακεδόνας, μετὰ πολλὰς περιπτείας καὶ κινδύνους ἀνὰ τὴν Δ. Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἔφθασαν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου. Ο Ζαφειράκης ὅμως μὲ ἔνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Καρατάσου καὶ δώδεκα ἄλλους ὀπαδούς, προδοθέντες, περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι παρὰ τὴν Βέροιαν μετὰ ἥρωϊκὴν ἀντίστασιν. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ζαφειράκη καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρατάσου ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμπούλ Ἀβούδ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔξετέθησαν πρὸς κοινὴν θέαν.

Μόλις τὴν 22 Μαρτίου 1822 ἔφθασεν εἰς τὸν Ὀλυμπον ἡ ἀπὸ πολλοῦ ἀναμενομένη ἐκ μέρους τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου βοήθεια. Ἄν καὶ ἡ βοήθεια ἦτο ἀσήμαντος, οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἐκινήθησαν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Οἱ Τούρκοι ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα καὶ κατέπινξαν τὸ κίνημα ἐν τῇ γενέσει του. Τοιουτοτρόπως μὲ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔσβησε καὶ ἡ τελευταία ἐστία ἀντιστάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πολλοὶ Μακεδόνες καταφυγόντες εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα ἐπολέμησαν ὑπὸ τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς γενναιότατα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος. Παρ' ὅλην τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Μακεδόνων, ἡ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εύδοκιμήσῃ, ἔνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διέθετον οἱ Τούρκοι εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἡ μακεδονικὴ γῆ πρώτη ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πολυαριθμοῦ ἔχθροῦ, τὸν ὁποῖον ἔφθειρε καὶ ἀπησχόλησεν ἐπὶ 15 συνεχεῖς μῆνας καὶ ἐν τέλει προσεφέρθη ὡς Ἱερὰ θυσία διὰ τὸ μετέπειτα κέρδος τοῦ ἀγῶνος.

III. Η ΑΠΟΚΡΟΥΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κρίσιμον διὰ τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα, διότι ὁ σουλτάνος καὶ οἱ πασᾶδες του κατέβαλον

ἐντατικήν προσπάθειαν, διὰ νὰ πλήξουν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ συγχρόνως ἡτο τὸ πλέον ἔνδοξον ἔτος τοῦ ἐλληνικοῦ ὁγῶνος καὶ τὸ πλουσιώτερον εἰς ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ἀγωνιστῶν μας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἶχε καταπνιγῆ εἰς τὰ βορειότερα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Στερεάν ὅμως, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους εἶχεν ὄριστικῶς στερεωθῆ καὶ τοῦτο ἀνησύχει τὴν Πύλην. Διὰ τοῦτο τὸ Διβάνιον, παρακινούμενον ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας καὶ τοῦ Ἀγγλου πρεσβευτοῦ, δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ περὶ συνδιαλογῆς πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Ἀπεφάσισε διὰ συντόνου ἐνεργείας νὰ συντρίψῃ τὴν ἐπανάστασιν.

Τὰ πράγματα ἐφαίνοντο εὔνοϊκὰ διὰ τοὺς Τούρκους. Εἰς τὰς 24 Ιανουαρίου 1822 κατεβλήθη τελικῶς ἡ ἀντίστασις τοῦ Ἀλῆ. Ὁ νικητὴς Χουρσίτ, ἀφοῦ δι' ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων καὶ περιποιήσεων ἐπέτυχε πᾶν διὰ τοῦ γηραιοῦ σατράπου, ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν καὶ ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν κεφαλήν του μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν τριῶν υἱῶν του καὶ τῶν ἔγγονῶν του. Συνεπῶς τὸ πολιορκητικὸν σῶμα ἔμενεν ἐλεύθερον, ἀνετέθη δὲ εἰς τὸν νικητὴν νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Τούρκοι πασᾶδες κατέστρωσαν τὸ ἔξῆς σχέδιον: Ὁ Χουρσίτ μὲ τὸν στρατὸν τῆς Ἡπείρου θὰ ἐβάδιζε κατὰ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ διερχόμενος διὰ τῶν στενῶν τοῦ Μακρυνόρους θὰ ὑπέτασσε τὴν χώραν μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου. Κατόπιν θὰ διεπεραιώνετο ἐκ τοῦ Ρίου εἰς τὴν Πελοπόννησον. Δεύτερος τουρκικὸς στρατὸς βαδίζων διὰ τῆς Ανατολικῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τοῦ Ισθμοῦ. Οἱ δύο στρατοὶ ἔνουμενοι ἔμελλον νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν κοιτίδα της. Τὴν δρᾶστιν τοῦ κατὰ ἔχραν στρατοῦ ἐπρόκειτο νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ τουρκικὸς στόλος, συντρίβων τὴν θαλασσίαν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων καὶ μεταφέρων τὸν στρατὸν τῆς Δυτ. Ἑλλάδος εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν πεποιθήσιν τῶν Τούρκων στρατηγῶν συνεμερίζοντο καὶ οἱ φίλοι τῆς Τουρκίας διπλωμάται τῆς Εύρωπης καὶ μετὰ θριάμβου ἀνήγγελλον ὅτι ἐπλησίαζεν ἡ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων.

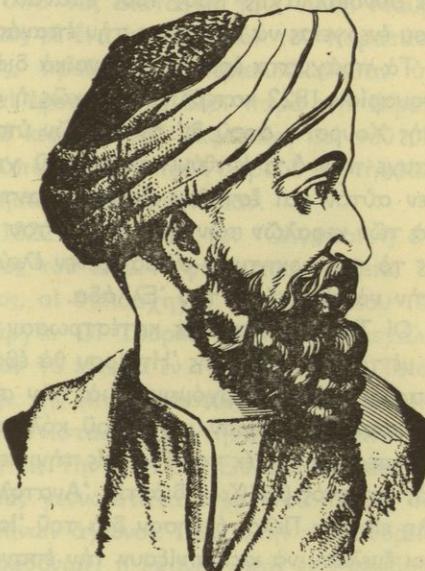
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ἐκ τῶν τριῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας διελάμβανε τὸ τουρκικὸν σχέδιον, προηγήθη ἡ κατὰ θάλασσαν. Ἡ Χίος, ἡ πλουσιω-

τάτη και είρηνικωτάτη ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἶχε προσχωρήσει εἰς τὸ κίνημα, ύποκινηθεῖσα ἀπὸ τολμηρούς ἀνδρας, οἱ ὅποιοι ἦλθον ἔξωθεν. Ὁ ριψοκίνδυνος δηλαδὴ ἀρχηγὸς τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν **Λογοθέτης Λυκοῦργος**, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Χίου ἐμπόρου Ράλλη, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον μετὰ 1500 ἀνδρῶν τὴν 10 Μαρτίου. Ἡ τουρκικὴ φρουρά, αἰφνιδιασθεῖσα, ἀπεσύρθη εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως καὶ ἡ νῆσος παρεδόθη εἰς τοὺς Σαμίους ἐλευθερωτάς, οἱ ὅποιοι εἰσέβαλον εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ κατέλαβον αὐτήν. Δὲν κατώρθωσαν ὄμως νὰ ἔκπορθήσουν τὸ φρούριον.

Τὸ τόλμημα τῆς Χίου προεκάλεσε κατάπληξιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ σουλτᾶνος ἔθεώρησεν αὐτὸν ὡς προσωπικὴν προσβολὴν καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ χαρείου ἔζήτουν διὰ φωνῶν τὴν τιμωρίαν τῶν στασιαστῶν, διότι τὴν Χίον εἶχε παραχωρήσει ὁ σουλτᾶνος εἰς τὴν ἀδελφήν του πρὸς κάρπωσιν τοῦ ἐκ τῶν μαστιχοδένδρων φόρου. Ἡ Πιύλη ἐφυλάκισεν ὀμέσως τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Χίους καὶ ἀπεκεφάλισεν ἔξήκοντα ἔξ αὐτῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Μαρτίου ὁ Καπετάν πασᾶς **Καρᾶ Αλῆς** ἐνεφανίσθη μετὰ 46 πλοίων εἰς τὸ βόρειον στόμιον τοῦ μεταξὺ τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς νήσου στενοῦ καὶ μετὰ ἴσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἀπεβίβασεν 7 χιλ. στρατιώτας εἰς τὴν νότιον τῆς νήσου ἀκτὴν (30 Μαρτίου), συγχρόνως δὲ ἐπετίθετο ἐκ τοῦ φρουρίου κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἡ τουρκικὴ φρουρά. Ἡ πόλις καὶ τὰ περίχωρα παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, ἐνῷ οἱ Σάμιοι μετὰ βραχεῖαν, ἀλλὰ κραταιάν ἀντίστασιν ἐσώθησαν ἐπὶ τινῶν ψαριανῶν πλοίων, ἐγκαταλείψαντες τὴν νῆσον εἰς

'Ο Καρᾶ Αλῆς

τὴν τύχην τῆς. Εύθυνς ἀμέσως διεπεραιώθησαν τὰ ἀσιατικὰ στίφη, τὰ ὅποια εἶχον συναθροισθῆ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας, κεντριζόμενα δὲ ὑπὸ τῆς δίψης τῆς λείας καὶ τῆς παροτρύνσεως τῶν δερβισῶν, ἥρχισαν δεινὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν. Μετ’ ὀλίγον ράκοντα καπνίζοντα χωρία μετὰ τῆς πόλεως καὶ σωρεία πτωμάτων τεσσαράκις ἡσαν τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς μανίας.

Οὕτω τὸ Πάσχα τοῦ 1822 ἔβαφη εἰς τὸ αἷμα τῶν Χίων, ὅπως εἶχε βαφῆ τὸ Πάσχα τοῦ 1821 εἰς τὸ αἷμα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν θυμάτων τῆς Κων/πόλεως. Χιλιάδες Χίων ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Τύνιδος καὶ ἄλλαι χιλιάδες διεσπάρησαν εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους. Εἰς ἐλαχίστους ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἔχαρισαν τὴν ζωὴν οἱ Τούρκοι, διὰ νὰ περιποιοῦνται τοὺς περιφήμους κήπους τῶν μαστιχοδένδρων. ‘Υπολογίζουν ὅτι ἐκ τῶν 100 χιλιάδων κατοίκων τῆς νήσου 23 χιλιάδες ἐσφάγησαν καὶ 47 χιλιάδες ἡχμαλωτίσθησαν.

Ἡ αἵματηρά τραγῳδία τῆς Χίου ἔδωκε νέαν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ὀσμανικὴ φυλὴ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐβεβαίωσε τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Ρώσων ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνυπάρχουν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τῶν χριστιανικῶν φυλῶν, ἐνῷ τούναντίον ἐξησφάλιζε τὴν συμπάθειαν τῶν Εύρωπαίων ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων. Οἱ δημοσιογράφοι ἔδωκαν φρικιαστικάς περιγραφὰς τῶν σφαγῶν τῆς Χίου, ζωγράφοι ἀπεικονισαν αὐτὰς καὶ ποιητοὶ τῆς περιωπῆς τοῦ Ούγκω ἔψαλαν τὴν θλιβεράν καταστροφήν.

ΑΠΟΚΡΟΥΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

‘Αλλὰ τὸ τουρκικὸν κακούργημα δὲν ἐπρόκειτο νὰ μείνῃ ἀτιμώρητον. ‘Ο ἀγωνιζόμενος ἐλληνισμὸς ἀπ’ ἄκρου εἰς ἄκρον ἐζήτει ἐκδίκησιν διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὡραίας νήσου. ’Ἐντὸς ὀλίγου ἐκινήθη ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὅποιος ἐνεφανίσθη εἰς τὰ ὄδατα τῆς Χίου, ἀποτελούμενος ἐκ 56 πλοίων. Οἱ ‘Ἐλληνες πλοίαρχοι, συσκεφθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὸν τουρκικὸν στόλον διὰ πυρπολικῶν. Τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβεν ὁ ὑδραῖος **Πιπίνος** καὶ ὁ ψαριανὸς **Κωνστ. Κανάρης**. Οἱ δύο ναυτικοί, πλεύσαντες βραδέως ἔνεκα τῆς ἐπικρατούσης νηυμάτων, ἔφθασαν εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ τῆς Χίου καὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας καὶ τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς

τὴν 7 Ἰουνίου διωλίσθησαν ὡς σκιαὶ εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἐναυλόχει ὁ τουρκικὸς στόλος.

Ἡτο ἡ τελευταία νῦξ τοῦ Ραμαζανίου, τὰ πλοῖα ἡσαν φωταγωγημένα καὶ οἱ Τοῦρκοι ἡσαν παραδεδομένοι εἰς τὴν διασκέδασιν. Ὁ Καρᾶς Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει εἰς δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ξηρᾶς, ἡ ναυαρχίς του ἡστραπτεν ἀπὸ πολύχρωμα φῶτα καὶ ἀντήχει ἀπὸ φωνὰς καὶ εὐθυμίας, ἐνῷ ἀπὸ τῆς πρύμνης ἐκρέμαστο ἡ

αἵμοσταγής κεφαλὴ καὶ αἱ ἀποκεκομμέναι χεῖρες Ἐλλήνος ἀξιωματικοῦ. Ὁ Κανάρης ἐκόλλησε τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν πλευράν τῆς ναυαρχίδος καὶ, πρὶν ἡ ἀντιληφθοῦν οἱ Τοῦρκοι, ἤναψεν αὐτό. Αἱ φλόγες μετεδόθησαν εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἡ ὅποια ἐπυρπολήθη καὶ ἀνετινάχθη μετ' ὀλίγον, ὅταν αἱ φλόγες ἔφθασαν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην. Ὑπέρ τὰς 2 χιλ. Τοῦρκοι εὗρον τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς ὁ αἵμοσταγής Καρᾶς Ἀλῆς, ἐπιβιβαζόμενος εἰς λέμβον, ἐπληγώθη θανασίμως ἐξ ἀνημένης κεραίας, ἡ ὅποια ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ μετακομισθεὶς εἰς τὴν ἀκτὴν ἔξεπνευσεν ἐκεῖ, ὅπου

Κωνσταντίνος Κανάρης (1790 - 1877)

πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀπαγχονίσει τοὺς δύμάρους τῶν Χίων. Ὁ Πιπίνος δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του, διότι οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ ἀπομακρύνουν τὸ πυρπολικόν.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κανάρη προυξένησε κατάπληξιν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι, μὴ θεωροῦντες τὰ ὄνδατα τῆς Χίου ἀσφαλῆ, ἀπέπλευσαν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, ἀφοῦ ἡ ἀτυχὴς νῆσος ἐδοκίμασε καὶ πάλιν τὴν μανίαν των, διότι, ἐκδικούμενοι τὴν ἀπώλειαν τῆς ναυαρχίδος, κατέστρεψαν τὰ Μαστιχοχώρια. Ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσ-

στης ἔξησφαλίσθη καὶ πάλιν διὰ τοὺς "Ἐλληνας, ὁσάκις δὲ ὁ τουρκικὸς στόλος, πιεζόμενος ύπὸ τῆς ἀνάγκης, ἔξήρχετο τοῦ 'Ἐλλησπόντου, ὁ φόβος τοῦ πυρπολικοῦ παρηκολούθει αὐτὸν πανταχοῦ. Οἱ "Ἐλληνες πυρποληταί, μαυρισμένοι καὶ ἀσκεπεῖς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἔνδοξον Κανάρην, ἔφθασαν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ διηυθύνθησαν ἀμέσως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἀνέπεμψαν εὐχαριστήριον δέησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν. Ο δὲ Ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἀνακούφισιν καὶ ἰκανοποίησιν ἐπληροφορήθη τὸ κατόρθωμα τοῦ τολμηροῦ πυρπολητοῦ.

Ο Κωνστ. Κανάρης (1790 - 1877), ὁ διασημότατος τῶν Ἐλλήνων πυρπολητῶν, ἔγεννηθε εἰς τὰ Ψαρά. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κυβερνήτης μικροῦ ἐμπορικοῦ πλοίου καὶ ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν, μεταβληθεὶς ἀπὸ ἐμποροπλοίαρχον εἰς καταδρομέα καὶ πυρπολητὴν. Αἱ μεγάλαι περιστάσεις ὀνέδειξαν αὐτὸν τολμηρὸν καὶ ἐπιτήδειον ναυτικὸν καὶ συγχρόνως συνυετέλεσαν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν του, ὡστε βραδύτερον ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε πρωθυπουργὸς τῆς ἑλευθέρας Ἑλλάδος.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΤΑ

Εἰς τὴν ἔχοντα τὰ πράγματα δὲν ἥσαν πιολὺ εὐχάριστα διὰ τοὺς Ἐλληνας. Οἱ Τούρκοι παρεσκεύαζον μεγάλην ἐπίθεσιν, ἐνῷ ἡ ἐπανάστασις ὑπέστη εἰς πολλὰ σημεῖα πλήγματα. Οἱ Τούρκοι κατέπνιξαν, ὅπως εἴδομεν, εἰς τὸ αἷμα τὴν ἔξεγερσιν τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπίσης ἔξεπνευσεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Εύβοιαν, ἀφοῦ ἔφονεύθη ὁ γενναῖος ὑπερασπιστής τῶν Βρυσακίων **Ἀγγελῆς** καὶ ὁ ἔλθων εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ υἱὸς τοῦ Μπέτη τῆς Μάνης **Ηλίας Μαυρομιχάλης**. Σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν ὁ Δ. **Ψηλάντης**, ὁ διποῖος ἔξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Αθηνῶν (9 Ιουνίου 1822).

"Ἄλλα μετ' ὀλίγον τὸ κύριον ἐνδιαφέρον ἐστρέφετο πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἑλευθερωθεῖς διὰ τῆς ἀλώσεως τῶν Ιωαννίνων τουρκικὸς στρατὸς ἦτο ἔτοιμος νὰ δράσῃ. Προσέβαλε τὸν προμαχῶνα τῆς Δ. Ἑλλάδος, τὸ Σούλι, καὶ διὰ σημαντικῶν δυνάμεων ἤρχισε τὴν προέλασιν πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἦτο εἰς ἐκ τῶν δραστηριωτάτων Τούρκων

στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς, ὁ **Μεχμέτ Ρεσίτ** πασᾶς, ἔξωμότης, υἱὸς ἱερέως ἀπὸ τὴν Γεωργίαν, τὸν ὄποιον οἱ "Ελληνες ὄνομάζουν **Κιουταχῆν**. Συμφέρον τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἵτο νὰ μὴ συντριβῇ ὁ ἀνδρεῖος ὄρεινδς λαὸς τοῦ Σουλίου, ὁ ἀποτελῶν τὴν προφυλακήν τῆς Ἡπείρου, καὶ νὰ ἀναχαιτισθῇ ἡ τουρκικὴ προέλασις.

'Ο Ἄλεξανδρος Μουροκορδᾶτος, ὁ φαναριωτικῆς καταγωγῆς πολιτευόμενος, ὁ ὄποιος εἶχε καταλάβει ἥδη τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, προπαρεσκεύασε μίαν ἀπὸ τὰς ἀξιολογωτέρας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀγῶνος. Κατήρτισεν εἰς τὰς Πάτρας ἐκστρατευτικὸν σῶμα πρὸ πάντων ἀπὸ εὐρωπαϊκῶς ἡσκημένους στρατιώτας καὶ τὸ τάγμα τῶν φιλελλήνων, τὸ ὄποιον ἀπετέλουν εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοί Γάλλοι, Γερμανοί, Ἰταλοί, Πολωνοί. Τὴν δύναμιν αὐτὴν ἐνίσχυσαν 1000 περίπου Μανιάται ὑπὸ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. 'Αλλ' ὁ Μαυροκορδᾶτος ἔκαμε τὸ σφάλμα νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας. Διεπεράιώσε τὸν στρατὸν εἰς τὸ Μεσσολόγγιον, ὅπου διὰ τῆς προσελεύσεως νέων στρατιωτῶν τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἀνῆλθεν εἰς 4 χιλιάδας ἄνδρας.

'Ο Μαυροκορδᾶτος ὅμως διέσπασε τὴν δύναμιν αὐτήν, διότι ἔστειλε κατ' ἀρχὰς 500 Μανιάτας ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον ὑπερασπιστὴν τοῦ Βαλτετσίου Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἡπείρου Φανάρι, ἀπέχοντα ἐππάρα ὥρας ἀπὸ τὴν Κιάφαν. Τὸ κύριον σῶμα ἐβάδιζε βραδέως διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελώου. Παρὰ τὸ Κομπότι οἱ φιλέλληνες Γερμανοί ἔθελονται ὑπὸ τὸν βυτεμβέργιον **Νόρμαν** είχον σημαντικὴν ἐπιτυχίαν κατὰ συντάγματος τουρκικοῦ ἱππικοῦ. 'Ενθαρρυνθεὶς ὑπερβολικὰ ὁ Μαυροκορδᾶτος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτήν διέσπασεν ἐκ νέου τὰς δυνάμεις του καὶ μέρος αὐτῶν ἔστειλεν ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην εἰς τὴν Κιάφαν διὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων, ὁ ἴδιος δὲ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ πρὸς τὸ Πέτα, βορειοανατολικῶς τῆς Ἀρτης, τὴν ὄποιαν κατεῖχε μὲ ισχυρὰν δύναμιν ὁ **Κιουταχῆς**.

'Η ἐκστρατεία ἀπέτυχεν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα. 'Ο Μᾶρκος Μπότσαρης συνήντησεν ισχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὰ Πέντε Πηγαδία, ἀπεκρούσθη καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Πέτα. Οἱ Μανιάται προσεβλήθησαν ἀπὸ ἀνωτέρας δυνάμεις εἰς τὸ Φανάρι, ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ ὁ ἀρχηγός των Κυριακούλης ἐφονεύθη, ἥ δὲ

ἐπιχείρησις τοῦ Μαυροκορδάτου κατέληξεν εἰς πραγματικήν καταστροφήν. ‘Ο Κιουταχῆς μὲ 6 χιλ. συνέτριψε τὴν ἐλληνικήν δύναμιν εἰς τὸ Πέτα. Οἱ φιλέλληνες διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν μνήμην τοὺς γναπολεοντείους πολέμους, ὅλλ’ οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσαν ἢ νὰ χύσουν τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος. Μόλις 25 ἔξ αὐτῶν διήνοιξαν ὁδὸν διὰ τῶν τουρκικῶν τάξεων πρὸς τὸ Μεσολόγγιον. Ἀλλοι 400 ἀπὸ τοὺς καλυτέρους πολεμιστὰς τῆς Ἐλλάδος ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Οἱ Τοῦρκοι ἐπανηγύρισαν τὴν νίκην εἰς τὴν Ἀρταν μὲ κανονιοβολισμούς καὶ τὴν σφαγὴν τῶν ὀλίγων αἰχμαλώτων (4 Ιουλίου 1822).

Ἡ παρὰ τὸ Πέτα καταστροφὴ εἶχε σημαντικὰ συνεπείας. Οἱ Σουλιῶται, ἀφοῦ ἀντέστησαν μέχρι Σεπτεμβρίου, ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ἀπῆλθον πάλιν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. ‘Ολη δὲ ἡ Δυτ. Ἐλλὰς ἐφαίνετο στρατιωτικῶς χαμένη.

ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Οἱ δύο Τοῦρκοι πασᾶδες, Βρυώνης καὶ Κιουταχῆς, χωρὶς νὰ συναντήσουν ἀντίστασιν, ἀπέκλεισαν τὸ Μεσολόγγιον ἀπὸ Εηρᾶς, ἐνῷ συγχρόνως στόλος τουρκικὸς ἀπέκλειεν αὐτὸν ἀπὸ θαλάσσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου (Νοέμβριος 1822).

‘Ο Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης μὲ τὰ λείψανα τῆς καταστροφῆς τοῦ Πέτα, 60 περίπου ὁπλοφόρους, εἶχον καταφύγει εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ προβλέποντες τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν ἀπέστειλαν τὸν περισσότερον ἄμαχον πληθυσμὸν εἰς τὴν Ἐπτάνησον, ἐστρατολόγησαν τοὺς δυναμένους νὰ φέρουν ὅπλα καὶ ηὔξησαν τοὺς μαχητὰς εἰς 360. Μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς ἄνδρας κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν τὰς πρώτας ἐπιθέσεις τοῦ ἔχθροῦ. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀρχηγοὶ δὲν ἦσαν σύμφωνοι. ‘Ο Κιουταχῆς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου Γιουσούφ ἦσαν τῆς γνώμης νὰ προσβάλουν τὸ σαθρὸν τεῖχος καὶ δι’ ἴσχυρᾶς ἐφόδου νὰ γίνουν κύριοι τῆς πόλεως. ‘Ο Βρυώνης ἀντιθέτως ἐφόρονει ὅτι μέσα εἰς τὴν γενικὴν ἐρήμωσιν τῆς Αίτωλοακαρνανίας ἦτο συμφέρον νὰ διαστρηθῇ ἡ πόλις ἐκείνη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοπέδου καὶ ἦτο τῆς γνώμης νὰ καταλάβουν τὸ Μεσολόγγιον διὰ συμβιβασμοῦ.

Οἱ πολιορκούμενοι ἔξεμεταλλεύθησαν ἐπιτηδείως τὴν ἀσυμ-

φωνίαν τῶν Τούρκων πασάδων καὶ ἥρχισαν μακρὰς διαπραγματεύσεις, μὲ τὰς ὅποιας ἐκέρδισαν καιρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφάνη ὁ Μιαούλης μὲ ἐπτὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα καὶ τέσσαρα στρετοιώτικα, τὰ ὅποια διεσκόρπισαν τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἔφεραν τροφάς, πολεμεφόδια καὶ ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Τοιουτοτρόπως ἡ δύναμις τοῦ Μεσολογγίου ηὔξηθη εἰς 1500 ἄνδρας. Αἱ διαπραγματεύσεις τότε διεκόπησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ παρήγγειλαν εἰς τοὺς Τούρκους, « ἂν θέλετε τὸν τόπο μας, ἐλάτε νὰ τὸν πάρετε ».

Οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ ἔχασαν πολύτιμον καιρόν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων (24 - 25 Δεκεμβρίου 1822). Τὸ ἡθικὸν τοῦ στρατοῦ των εἶχε πολὺ καταπέσει, διότι ἐγνώσθη ἡ καταστροφὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη, συγχρόνως δὲ ὁ χειμὼν ἐπροχώρει καὶ ἐστενοχώρει αὐτούς, αἱ τροφαὶ ἐσπάνιζον, βροχαὶ συνεχεῖς καὶ ραγδαῖαι ἐπιπτον καὶ ἀσθένειαι ἐμάστιζον τὸ στρατόπεδον. Τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων ἔγινε γνωστὸν καὶ ἡ ἐπίθεσις κατέληξεν εἰς καταστροφήν. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ τοὺς ἡνάγκασαν μὲ μεγάλην σπουδὴν καὶ ἐν πανικῷ νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἔγκατελειψαν 10 κανόνια, τὰς σημαίας των καὶ ὅλα τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Μεγαλυτέραν καταστροφὴν ὑπέστησαν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀχελώου, ἐνῷ ὑπεχώρουν πρὸς τὴν Πρέβεζαν. Πολλοὶ ἐπινίγησαν εἰς τὸν πλημμυρίσαντα ποταμόν, οἱ δὲ λοιποί, ἀσπλοι καὶ κακῶς ἔχοντες, ἐφθασαν εἰς τὸν Κραβασαρᾶν καὶ διέπλευσαν εἰς τὴν Πρέβεζαν (21 Φεβρουαρίου 1823). Ἐκ τῶν 11 χιλιάδων, ὅσοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, δλίγοι ἐσώθησαν.

Τοιουτοτρόπως καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ τουρκικοῦ σχεδίου, ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Δ. Ἐλλάδος, παρὰ τὰ πρῶτα ἀτυχήματα τῶν Ἑλήνων εἰς τὸ Πέτα, κατέληξεν εἰς ἀποτυχίαν. Ἀπομένει νὰ ἴδωμεν τὸ τρίτον μέρος τοῦ σχεδίου, τὸ σπουδαιότερον, τὴν τύχην δηλαδὴ τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Αἱ σημαντικώτεραι τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, αἱ διαθέσιμοι μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ἰωαννίνων, συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν Λάρισαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1822 εἶχε γίνει ἀξία λόγου προετοιμασία

διὰ τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν. Ἡ ἀρχηγία τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως δὲν ἔδόθη εἰς τὸν δαμαστὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Χουρσίτ, ὅλλας δὲν τὸν **Μεχμέτ πασᾶν Δράμαλην**, ὁ ὁποῖος εἶχε καταστῆ περιφανής, διότι κατέπνιξε μὲν ἀσυνήθη εἰς τοὺς Τούρκους δραστηριότητα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πηλίου. Ὁ σουλτᾶνος ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς σεραράχην (στρατάρχην) καὶ τὸν περιέβαλε διὰ μεγάλης ἐμπιστοσύνης, τὸ ὁποῖον ὁ Χουρσίτ εἶδε μετὰ δυσφορίας.

Κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη, 24 χιλ. πεζοὶ καὶ 8 χιλιάδες ἵππεις, ἔξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λαμίαν μετά σημαντικοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἡ Ἐλλὰς δὲν εἶχεν ἵδει τὴν παρέλασιν τόσον σημαντικῶν δυνάμεων. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος δὲν κατώρθωσαν νὰ σταματήσουν τὸ κῦμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη, ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὴν περὶ τὴν Κωπαΐδα πεδιάδα, ἔξεχύθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ δὲν ἐπρόφθασε μὲν νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία εἶχε παραδοθῆ, καθὼς εἴδομεν, εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὴν 9 Ἰουλίου, ὅλλας ἔξετράπη εἰς φοβεράς σφαγάς κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν.

'Ο Δράμαλης

Ο Δράμαλης διῆλθεν ἀκωλύτως τὸν Ἰσθμόν, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐγκαταλείψει οἱ Ἑλληνες, καὶ τὴν 5 Ἰουλίου ἐστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν Κόρινθον. Ο δραστήριος πασᾶς τῶν Πατρῶν **Γιουσούφ** καὶ οἱ γνωρίζοντες καλύτερον τὴν Πελοπόννησον συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ καταστήσῃ μόνιμον στρατηγεῖον τὴν Κόρινθον καὶ ἀποταμιεύων ἔκει τροφάς καὶ πολεμεφόδια, νὰ ἔξαναγκάσῃ διὰ συντόνου πολεμικῆς ἐνεργείας τὰ κέντρα τῆς ἐπαναστάσεως

εἰς εἰρήνευσιν. Ἀλλ' ὁ Δράμαλης, μεγαλοφρονῶν διὰ τὸν διορισμὸν εἰς στρατάρχην καὶ τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας του, ἀπέκρουσε τὴν βραδεῖαν ἔκείνην τακτικὴν καὶ πεπεισμένος περὶ τῆς πολεμικῆς ἀνικανότητος τῶν ραγιάδων, διέτοξε τὸν στρατὸν νὰ προελάσῃ εἰς Ναύπλιον, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν του καὶ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ ὅποιος ἔμελλε νὰ καταπλεύσῃ ἔκει.

Οἱ Ἑλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑπερασπίσουν τὰς μεταξὺ

‘Ο Γιουσούφ πασᾶς

Κορίνθου καὶ Ἀργους στενοπορίας. Οθεν ὁ σερασκέρης προελάσας ἀμαχητὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀργος τὴν 12 Ιουλίου. Ἡ προφυλακή του, φθάσασα ἐγκαίρως εἰς Ναύπλιον, ἤκυρωσε τὴν συναφθεῖσαν μεταξὺ τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ παραδόσεως συνθήκην καὶ ἐνίσχυσε τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν φρουρίων, μόνον δὲ ὁ λεγόμενος Θαλασσόπολης εἰς τοὺς Ἑλληνας ὡς ἐνέχυρον, ἔμεινεν εἰς τὰς χειράς των.

Ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Δράμαλη καὶ ἡ προπορευόμενη αὐτῆς φήμη διέσπειρε τὸν τρόμον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπεκράτει δὲ μεγάλη σύγχυσις εἰς τὸ Ἀργος, ὃπου

εἶχε μετατεθῆ ἀπὸ τῆς Κορίνθου^{οὐ} ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως. Οἱ ‘Υπουργοί, οἱ Γερουσιασταὶ καὶ οἱ κυβερνητικοὶ ύπαλληλοι ἔφυγαν. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούστης ἐκ Λέρνης εἰς Τρίπολιν συνωθοῦντο πλήθη φυγάδων, μεταξὺ τῶν ὄποιών τους καὶ οἱ ἐκ Σμύρνης καὶ Μ. Ἀσίας πρόσφυγες. Ἡ Κυβέρνησις καὶ οἱ βουλευταὶ κατέφυγον ἐπὶ δύο πλοιών ἐντὸς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς καταπλήξεως καὶ συγχύσεως ὁ ‘Ψη-

λάντης καὶ δὲ Κολοκοτρώνης διετήρησαν τὸ θάρρος καὶ τὴν ψυχραιμίαν των. Ὁ Υψηλάντης μετὰ 700 ἀνδρῶν, τοὺς ὅποίους κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δόχυρὸν φρούριον τοῦ Ἀργους Λάρισαν, τὸ ὅποιον εἶχεν ὑπερασπίσει μὲ ήρωϊκὴν τόλμην διανιάτης Καραγιάνης μὲ ὀλίγους ὀπαδούς. Ὁ Δράμαλης, κατανοῶν τὴν σημασίαν τοῦ ἀπεγνωσμένου ἀντιπερισπασμοῦ, συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γέρος τοῦ Μωρῆα ἔλαβε καιρὸν νὰ συναθροίσῃ στρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν θάρρος. Μετέβη εἰς Τρίπολιν καὶ συνεννοθεὶς μὲ τοὺς προκρίτους, ἔξεδωκε κοινὴν μετ' αὐτῶν προκήρυξιν ὅτι πᾶς Πελοποννήσιος ἐπὶ ποινῇ τουφεκισμοῦ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα.

"Οπως τὰ ρυάκια ἀπὸ διάφορα σημεῖα χύνονται ὄρμητικά εἰς τὸν ποταμόν, τὸν ὅποιον διαρκῶς μεγαλώνουν, τοιουτοτρόπως οἱ πολεμισταὶ τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ διαφόρους δρόμους συνέρρεον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κολοκοτρώνη, τὸ ὅποιον καθημερινῶς ἐνισχύετο. Προελάσσεις ὁ Κολοκοτρώνης ἐκ Τριπόλεως μετὰ τοῦ συναθροισθέντος στρατοῦ, ὁ ὅποιος ηὔξανετο καθ' ὅδόν, ἰδρυσε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τοὺς Μύλους τῆς Λέρνης, παραθαλάσσιον χωρίον, κείμενον νοτίως τοῦ Ἀργους, ὅπόθεν ἦδυνατο νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν δεινῶς πιεζομένην Λάρισαν. Πράγματι, ἡ φρουρά της διέρρευσε βαθμηδὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀφοῦ εἶχεν ἐκτελέσει τὸν σκοπόν της, δεσμεύσασα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰς δυνάμεις τοῦ Δράμαλη.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ^{αρι} ιούδην ἵοις ζιστότερο νογιάδο τεΜ

Καὶ ἦδη ἤρχισε νὰ στρέφεται ἡ τύχη τῶν τουρκικῶν ὅπλων. Τὸ Διβάνιον εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἀρμονικὴν συνεργασίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἀλλ' ἡ ἀρμάδα κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν ἔδωκε χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τουρκικῆς ὀπειθαρχίας καὶ ἀμεριμνησίας, διότι ἐπεφάνη, παρέπλευσεν ἀδιάφορος πρὸ τοῦ Ναυπλίου καὶ περιπλέυσασα τὴν Πελοπόννησον ἐτράπη πρὸς τὰς Πάτρας. Ἡ θέσις τοῦ Δράμαλη ἦτο δυσχερεστάτη, διότι ἐντὸς ὀλίγους ἐστερήθη τροφῶν, ἵπποι δὲ καὶ ὑποζύγια ἀπέθησκον ἐξ ἐλλείψεως χόρτου, ἐπειδὴ τὸ θέρος ἦτο ξηρόν. Οὐδὲν ἀλλοὶ ἦδυνατο

νὰ πράξῃ ἢ νὰ ύποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον. 'Ο Κολοκοτρώνης κατενόησε τὸ σχέδιον τοῦ Τούρκου στρατάρχου καὶ παρὰ τὴν γνώμην τῶν προκρίτων καὶ μετὰ σφοδρὰν λογομαχίαν μετὰ τοῦ Πετρούπολη, ἀπέσπασε μικρὸν μέρος τοῦ στρατοπέδου, περὶ τὰς 2 $\frac{1}{2}$ χιλιάδας ἄνδρας, μετὰ τῶν ὅποιων κατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὅποθεν διέρχεται σήμερον ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μεταξὺ Κορίνθου καὶ "Αργους.

Τὴν 25 'Ιουλίου δ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἥρχισε τὴν ύποχώρησιν, ἀλλ' ἡ πρωτοπορία του προσεβλήθη ύπὸ τῶν ἐμπειροπολέμων ἀνδρῶν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀπεκόπη ἀπὸ τὸ κύριον σῶμα ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Νικήτα, μετὰ τοῦ ὅποιου εἶχον ἐνωθῆ

1822 δ Ὑψηλάντης καὶ δ Παπαφλέσσας, καὶ ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων (26 'Ιουλίου 1822). Μόνον χάρις εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν Ἑλλήνων διέφυγε τὴν τελείαν καταστροφὴν δ Δράμαλης, δ ὅποιος ἔφθασεν εἰς Κόρινθον σύρων ὅπισθεν τὰ ράκη τοῦ λαμπροῦ στρατεύματός του, ἀφοῦ ἔχασεν ἀποσκευάς, ἡμίονους καὶ πυροβολικόν.

Τοιουτορόπως ἔθριαμψε τὸ σχέδιον καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ Κολοκοτρώνη. 'Η Κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πιελοπονήσου κατ' ἀπαίτησιν τῶν ὅπλαρχηγῶν, ἐκεῖνος δὲ ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς τελειωτικήν ἔξοντωσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Δράμαλη. Καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ δ 'Οδυσσεύς 'Ανδροῦτσος κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Μεγαρίδος, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν εἰς 'Ανατολικὴν Ἐλλάδα ύποχώρησίν του, αὐτὸς δὲ κατέλαβε θέσιν κατάλληλον, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν μεταξὺ Πατρῶν καὶ Κορίνθου συγκοινωνίαν.

Μετ' ὀλίγον στερήσεις καὶ νόσοι ἥρχισαν νὰ ἀποδεκατίζουν τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ δ ἴδιος δ Δράμαλης ἀπέθανεν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 'Οκτωβρίου. Οἱ δὲ Ἐλληνες ἐπενέλαβον τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου. Ἐντὸς ὀλίγους ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη δεινὴ ἔνεκα ἔλλείψεως τροφῶν, οἵ δὲ πολιορκηταὶ διὰ κλιμάκων ἀναβάντες κατέλαβον τὸ ἀφρούρητον Παλαμή διὰ τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως νὰ συνθηκολογήσῃ.

"Οχι μόνον δ τουρκικὸς στόλος, ἀλλὰ καὶ οἱ Τούρκοι ἀρχηγοὶ τῆς βορείου Ἐλλάδος, δ ἴδιος δ σερασκέρης Χουρσίτ, ἐφάνησαν ἀδιάφοροι διὰ τὴν τύχην τοῦ Δράμαλη, δ τελευταῖος μάλιστα ἐκ

προσωπικῆς ἀντιζηλίας. 'Ο Χουρσίτ ἡρκέσθη μόνον νὰ στείλῃ τὸν Μεχμέτ πασᾶν μὲ 8 χιλιάδας ἄνδρας, δ ὅποῖος προήλασε μέχρις 'Αμφίσσης καὶ παρὰ τὴν Γραβιάν ἐνίκησε τὸν 'Οδυσσέα, τὸν ὅποῖον ὁ λαὸς τῆς 'Ανατολικῆς Ἐλλάδος εἶχεν ἀνακηρύξει ἀρχιστράτηγον (1 Νοεμβρίου). 'Ο 'Οδυσσεὺς μόλις διεσώθη διὰ τῆς ταχυποδίας του εἰς 'Αράχωβαν, διοισθήσας ὡς 'Αλβανὸς διὰ τῶν τουρκικῶν ταγμάτων, ἔκειθεν δὲ ἥρχισε μυστικὰς διαπραγματεύσεις μετά τοῦ Τούρκου ἀρχηγοῦ. 'Η πρόθεσις τοῦ 'Οδυσσέως δὲν ἦτο πολὺ σαφής, ἀλλ' αἱ συνεννοήσεις ἔκειναι ἐθράδυναν τὴν πορείαν τοῦ Τούρκου ἀρχηγοῦ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἔκριθη ἡ τύχη τῶν λειψάνων τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη. 'Ἐνῷ δηλοδὴ οἱ περισωθέντες 2 χιλ. ἄνδρες προσεπάθουν νὰ φθάσουν εἰς Πάτρας, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς 'Αχαΐας καὶ ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφήν, ὅπότε ἐφάνη δ Ἰουσούνφ πασᾶς τῶν Πατρῶν, δ ὅποῖος ἔσωσεν ὀλίγους, ἐπιβιβάσας αὐτοὺς εἰς τὰ πλοῖα. 'Ο Χουρσίτ ἐθεωρήθη ὑπεύθυνος τῆς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη καὶ, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν σουλτανικὴν ὁργήν, ἡύτοκτόνησε.

Τοιουτοτρόπως ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822 ἀπέτυχεν ὀλοκληρωτικῶς. Οἱ κυριώτατοι ἀρχηγοὶ αὐτῆς, δ Δράμαλης, δ Χουρσίτ καὶ δ Καρά 'Αλής, ἥσαν νεκροί, οἱ δὲ ἐλπίδες τοῦ Διβανίου καὶ τοῦ Μέττερνικ διεψεύσθησαν. 'Ο ἐλληνικὸς ἄγων μετὰ τὰς θριαμβευτικὰς αὐτὰς ἐπιτυχίας καὶ τὰς ἡρωϊκὰς θυσίας τῶν προμάχων τῆς ἐλευθερίας ἐστερεώθη εἰς ἰσχυρὰ θεμέλια καὶ ἥρχισε νὰ φαίνεται πλέον καθαρὰ ὅτι θὰ ἔφθανεν εἰς αἴσιον τέρμα.

αράτο πρωταύλιον νομοφ

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1823

Αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἥσαν τόσον σημαντικαί. Οἱ Τούρκοι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡκολούθησαν τὸ σχέδιον τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν φορὰν αὐτὴν χωρισταὶ στρατιαὶ βαδίζουσαι διὰ τῆς Δυτικῆς καὶ διὰ τῆς 'Ανατ. 'Ἐλλάδος ἐμέλλον νὰ συναντηθοῦν εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ διὰ πλοίων νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν Πελοπόννησον. 'Η ἐκστρατεία εἰς τὴν 'Ανατ. ἢ 'Ἐλλάδα ἦτο βραχείας διαρκείας, διότι δ προελάσσας

μέχρις Ἀττικῆς στρατὸς ἡναγκάσθη ἔνεκα ἀσθενειῶν καὶ στερήσεων ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὴν Λαμίαν.

Ἄξιολογωτέρα είναι ἡ ἐκστρατεία, τὴν ὅποιαν ἐπεχείρησαν οἱ Τουρκαλβανοὶ Γκέκηδες καὶ Μιδρῖται ὑπὸ τὸν Ὁμέρο Βρυώνην καὶ τὸν Μουσταζόπεην. Οἱ δύο ἀρχηγοί, ἔχοντες περὶ τὰς 16 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐβάδιζον, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τοῦ Κραβασσαρᾶ, ὁ

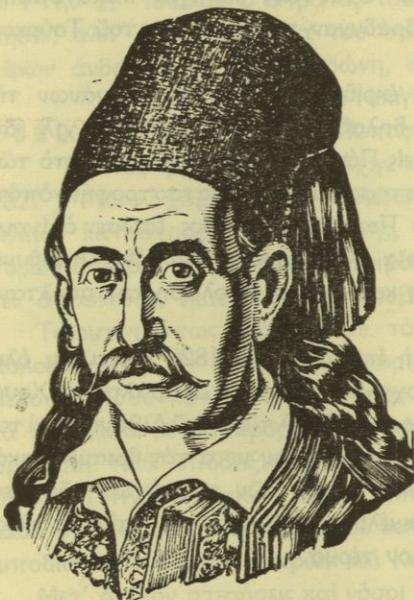
δεύτερος διὰ τῶν Ἀγράφων, σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἔνωθοῦν πρὸ τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὅποιον ἀπέκλειεν ἥδη ὁ τουρκικὸς στόλος.

Ἐνῷ ἐπέκειτο ὁ κίνδυνος οὗτος, μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος εἶχεν εἰσχωρήσει τὸ μικρόβιον τῆς ἀντιζηλίας. Οἱ ὄπλαρχοι εἶχον παραμελήσει τὸν στρατὸν καὶ ἐφίλονίκουν μεταξύ των περὶ πρωτείων. Ἡ κυβέρνησις, διὰ νὰ κατασιγάσῃ τὰ πάθη, ἔστειλε διπλώματα ἀρχιστρατηγίας εἰς ὅλους τοὺς ὄπλαρχούς.

Αλλὰ τοῦτο ἔθιξε τὸν περίφημον Σουλιώτην ὄπλαρχηγὸν **Μάρκον Μπότσαρην**, ὁ ὅποιος ἐφάνη ἀνώ-

τερος τῶν μικροτήτων ἐκείνων καί, ἀφοῦ ἔσχισε τὸ δίπλωμα ἀρχιστρατηγίας, τὸ ὅποιον τοῦ εἶχε στείλει ἡ κυβέρνησις, εἴπε τὸ

1823 περίφημον: « "Οποιος είναι ἄξιος, λαμβάνει δίπλωμα μεθαύριον ἐνώπιον τοῦ ἔχθρου". » Ο Μπότσαρης προσέβαλε τὸ στρατόπεδον τῆς ὑπὸ τὸν Τζελαλεδήμπεην ἐμπροσθοφύλακῆς παρὰ τὸ **Καρπενήσιον μετ'** ὀλίγων ἀνδρείων τὴν νύκτα τῆς 11 Αὐγούστου 1823 καὶ ἐπροξένησε μεγάλην σύγχυσιν.

Μάρκος Μπότσαρης (1790 - 1823)

³Αλλὰ βληθεὶς διὰ σφαίρας εἰς τὸ μέτωπον ἔξεπνευσε καὶ μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου ἐτάφη ἐν μέσῳ γενικοῦ πένθους. Ὁλόκληρος ἢ ‘Ελλὰς ἐθρήνησε τὸν ἡρωϊκὸν Σουλιώτην, ὃ ὅποιος ὑπῆρξε παράδειγμα ἀνδρείας καὶ αὐτοθυσίας.

φροντίζει διό το συγκότι του άγιους" (25 Μαΐου 1821). Οι πρόκριτοι είχαν πάρει την απόφαση να παρατηθούν τα περιήλια της λαϊκής και της διαλογισμένης ή κατερ-
κατεργάτης ινδικτιών-μυστηριώντα που θα επιβιβλέθησαν στην Ελλάς.
Αποτέλεσμα ήταν η ολυμπιακή πρωτιά της Ελλάς στην Αθηναϊκή έκθεση της Βενετίας το 1821.
Στην έκθεση από την Ελλάς ήταν η παραπομπή της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Αθηναϊκή έκθεση της Βενετίας το 1821.
*ογώσης
παύλο
παύλος*

‘Η ύπογραφή του Μάρκου Μπότσαρη

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ — ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΕΡΙΔΕΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ

Ἐνῷ μὲ τὰ κατορθώματα τῆς ἔπειτας καὶ τοὺς ἡρωϊσμοὺς τοῦ ἐλληνικοῦ ναυτικοῦ ἡ ἐπανάστασις ἐστερέωντο κάθε ἡμέραν καὶ περισσότερον καὶ ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ὁ ὅποιος μὲ ἔκπληξιν ἔβλεπεν ὅτι τὸ μικρὸν ἐλληνικὸν ἔθνος ἐστάθη μὲ τὰς ἴδιας του δυνάμεις ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἰσχυρὰν ὁθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥρχισεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ νὰ εἰσχωρῇ τὸ μικρόβιον τῆς διχονοίας. Ἡ διχόνοια αὐτὴ ὡδήγησε τοὺς ἀγωνιστὰς εἰς μερικὰ θλιβερὰ γεγονότα, τὰ ὅποια παρ' ὅλιγον νὰ στοιχίσουν τὴν καταστροφὴν ὅλης τῆς ἐλληνικῆς ὑποθέσεως. Τὰ γεγονότα αὐτά, ὅσον καὶ ἀν εἴναι λυπηρά, πρόκειται νὰ γνωρίσωμεν εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτό.

Οταν ἥρχισεν ἡ ἐπανάστασις, δὲν ὑπῆρχε μία κεντρικὴ διοίκησις. Τὰς κοινότητας ἔξηκολούθουν, ὅπως ἐπὶ τουρκοκρατίας, νὰ κυβερνοῦν οἱ δημογέροντες, οἱ ὅποιοι εἰσέπραττον καὶ τοὺς φόρους. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐδημιούργησε νέους ἀρχοντας, τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς. Εὐθύς μετὰ τὰς πρώτας ἐπιχειρήσεις, ὅπως γνωρίζομεν, ἀρχιστράτηγος εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὁ μπέης τῆς Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ἀλλὰ βραδύτερον ὡς ούσιαστικὸς ἀρχιστράτηγος ἐπεβλήθη ὁ Κολοκοτρώνης. Ἅρχισε τότε νὰ δημιουργῆται ἡ πρώτη ἀντιζηλία μεταξὺ δημογερόντων καὶ στρατιωτικῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἥσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν διαχείρισιν τῶν δημογερόντων. Ἐπίσης καὶ ὁ λαός καὶ ὁ ἀγωνιζόμενος στρατὸς ἦτο δυστρεπτημένος μὲ τοὺς δημογέροντας καὶ ἔζήτουν κυβέρνησιν, ἡ ὅποια νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἔξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Τὴν κυβέρνησιν ὅμως αὐτὴν δὲν ἥθελον ἀριστοκρατικήν, ἀλλ' ἐπρεπε νὰ ἐκλέξῃ ἐλευθέρως ὁ λαός. Τοιουτοτρόπως ὠρίμασεν ἡ ἴδεα τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς κεντρικῆς ἔξουσίας.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ. Δ. ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Συνήλθον λοιπὸν οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὴν Μονὴν Καλτεζῶν, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Λακεδαίμονος, καὶ διώρισαν ἐπιτροπὴν ἀπὸ προκρίτους, ἡ ὅποια ὀνομάσθη Γε-ρούσια καὶ ἀνέλαβε μετὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Πετρόμπεη νὰ φροντίζῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος (26 Μαΐου 1821). Οἱ πρόκριτοι εἰς τὴν ἀπόφασίν των αὐτὴν δὲν ἦρώτησαν τὸν λαὸν καὶ κατ’ ἀκολουθίαν ἡ κεντρι-κὴ αὐτὴ διοίκησις τῆς Πε-λοποννήσου ἦτο ὀλιγαρ-χική. Ἡ κοινοτικὴ διοίκη-σις ἔξηκολούθησεν ὅπως καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καὶ οἱ φόροι ὡρίσθη νὰ παρα-δίδωνται εἰς τὴν Γερου-σίαν. Ἐ'Αλλ' ἐδηλώθη σα-φῶς ὅτι ἡ νέα κυβέρνησις θὰ ἦτο μόνον διὰ τὴν Πε-λοπόννησον καὶ θὰ ἴσχυε μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Τρι-πολιτσᾶς, ὅπότε θὰ διωργα-νώντεο ἑνιαία διοίκησις δι' ὅλην τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα.

Ολίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πρᾶξιν τῶν Καλτεζῶν ἔ-φθασεν εἰς τὴν Πελοπόννη-σον ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ὑψηλάντου. Ο Ὑψηλάντης δὲν ἀνεγνώρισε τὴν πρᾶξιν τῶν Καλτεζῶν, οἱ δὲ πρόκριτοι ἔηγέρθησαν ἐναντίον του καὶ ἤπειλησαν νὰ τὸν ἐκδιά-ξουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ στρατιωτικοὶ ὅμως καὶ ὁ λαὸς ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος του καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἀνέλαβε τὴν ἀρχη-γίαν τοῦ πολιορκοῦντος τὴν Τρίπολιν στρατοῦ ὡς ἀντιπρόσω-πος τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ παρουσία τοῦ Ὑψηλάντου ἐνέπνευσε θάρ-ρος εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ φόβον εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ δόποιοι ἔβλεπον ὅτι οἱ ραγιαδεῖς ἀπέκτησαν ἀρχηγὸν μὲ πριγκιπικὸν ὄνομα.

Δημήτριος Ὑψηλάντης (1793 - 1832)

Ο Δημήτριος Υψηλάντης (1793 - 1832) είναι από τάς συμπαθετέρας μορφάς της έπαναστάσεως και ίσως διεθνώς πιο γνωστούς ανθρώπους της ταραχώδους έκεινης εποχής. Το ξέωτερικόν του δὲν είχεν επιβάλλον, διότι ήτο ισχυρός και φαλακρός και μόλις ήτο τριάκοντα έτῶν, όταν κατήλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. 'Αλλ' εἰς τὸ καρκετικὸν αὐτὸν σῶμα κατώκει ψυχὴ ισχυρὰ και θερμουργός. Ήτο ὀπρόμητος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, περιεφρόνει τὸν θάνατον και συγχρόνως είχε βαθὺ αἰσθημα φιλοπατρίας, ἀφιλοκέρδειαν, πίστιν και ἄκαμπτον ἐπιμονὴν εἰς τὸ ἐπιχειρούμενον. Ήτο φειδωλός εἰς τοὺς λόγους και ἔμισει τὰς ραδιουργίας, προτιμῶν νὰ ύποχωρῇ παρὰ νὰ καταφεύγῃ εἰς εὔτελη μέσα.

Αἱ προστριβαὶ αὐταὶ μεταξὺ προκρίτων και τοῦ Υψηλάντου ήσαν ἡ ἀρχὴ ὀλεθρίων ἐρίδων. Τὰ μίση καθημερινῶς ὀξύνοντο και

τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην χώραν μας τὰ πρῶτα πολιτικὰ κόμματα, οἱ πολιτικοὶ και οἱ στρατιωτικοί.

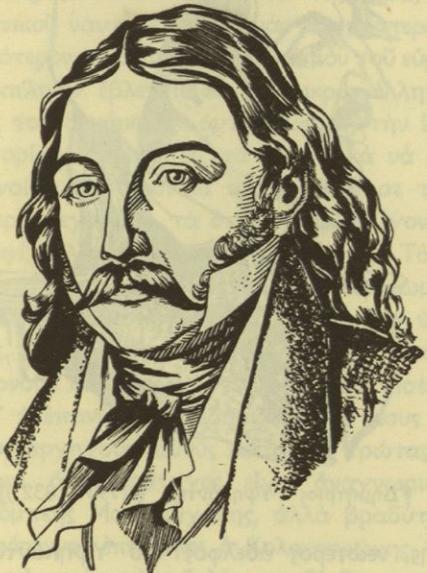
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Αφοῦ οἱ στρατιωτικοὶ προσείλκυσαν πρὸς τὴν μερίδα των τὸν Υψηλάντην, οἱ πρόκριτοι κατώρθωσαν νὰ προσεταιρισθοῦν δύο ἄλλους ἄνδρας, οἱ δόποιοι ἔφερον ἐπίσης μεγάλα ὀνόματα και κατῆλθον εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα μας, διὰ νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν ἀγῶνα. Οἱ ἄνδρες

Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (1791 - 1865)

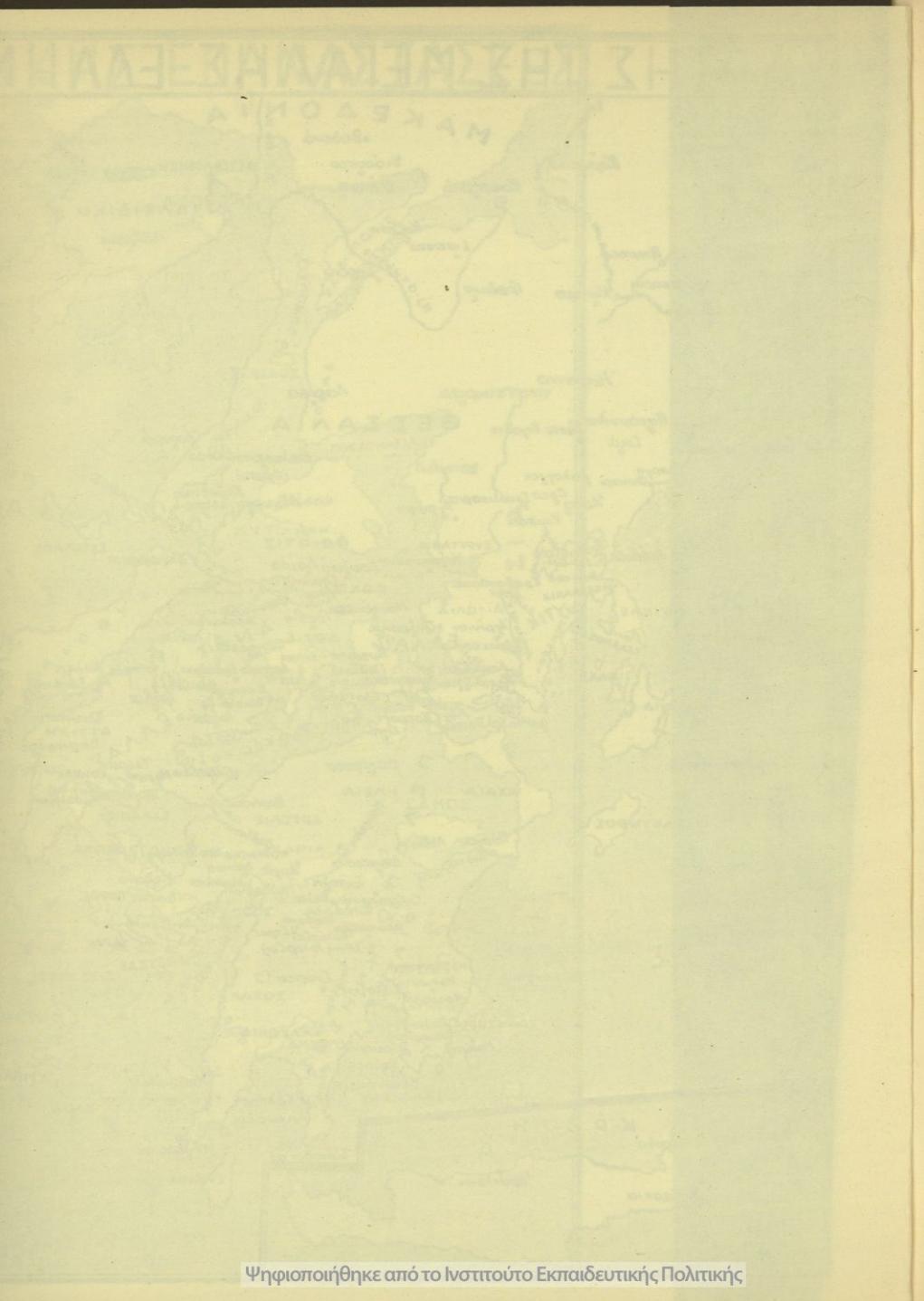
αὐτοὶ ήσαν διαφορετικοί και διαφορετικοί.

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος κατήγετο από τὴν μεγάλην και γνωστὴν φαναριωτικὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυροκορδάτων, τῆς δόποιας πολλὰ μέλη είχον διαπρέψει εἰς τὰ γράμματα και καταλάβει μεγάλας πολιτικὰς θέσεις. Έγεννήθη τὸ 1791, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εύρωπην και τὸν περισσότερον καιρὸν διέτριβεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ήτο ἀνθρώπος θετικὸς και ἔγνωρι-

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζε νὰ ἐνεργῇ δραστηρίως καὶ εἰργάσθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσον ὀλίγοι διὰ τὸν ἐκπολιτισμὸν αὐτῆς.

"Οταν ἥρχισεν ἡ ἐπανάστασις, ὁ Μαυροκορδᾶτος κατέπλευσεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον (20 'Ιουλίου 1821) καὶ δι' ἐπιστολῆς του παρεκάλεσε τὸν Ὅψηλάντην νὰ τὸν δεχθῇ συναγωνιστὴν εἰς τὸν ἑθνικὸν ἀγῶνα. Ἀπ' ἑκεῖ κατήλθεν εἰς Πάτρας, ὅπου οἱ πρόκριτοι ἀπὸ ἀντίδρασιν πρὸς τὸν Ὅψηλάντην τὸν περιποιήθησαν πολὺ καὶ τὸν προσείλκυσαν εἰς τὴν μερίδα των. Ἐκεῖ ὁ Μαυροκορδᾶτος συνηντήθη μὲ τὸν Θεόδωρον Νέγρην, υἱὸν τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Ὁ Νέγρης ἤτο γραμματεὺς τῆς τουρκικῆς πρεσβείας εἰς Παρισίους καὶ, μόλις ἔμαθε τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, κατηυθύνθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα.

"Ο Ὅψηλάντης ἐδέχθη μὲ εἰλικρίνειαν τοὺς δύο Φαναριώτας καὶ ἀνέθεσε μάλιστα εἰς τὸν Μαυροκορδᾶτον νὰ ὀργανώσῃ πολιτικῶς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Ὁ Μαυροκορδᾶτος παρέλαβε μαζί του τὸν Νέγρην καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς μὲν νὰ ὀργανώσῃ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ πρωτεύουσαν τὸ Μεσολόγγιον, ὁ δὲ Νέγρης τὴν Ἀνατολικὴν μὲ ἔδραν τὴν Ἀμφισσαν. Τοιουτοτρόπως κατηρτίσθησαν δύο νέαι τοπικαὶ ἔξουσιαι ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἡ Γερούσια τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἤτο δεκαμελὲς συμβούλιον ἀπὸ προκρίτους καὶ ὀπλαρχηγούς καὶ εἶχε τὴν φροντίδα νὰ διατηρῇ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, νὰ ἐνισχύῃ τὸν ἀγῶνα καὶ διαχειρίζεται τὰ δημόσια εἰσοδήματα, καὶ ὁ Ἀρειός Πάγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀποτελούμενος ἀπὸ δώδεκα μέλη. Καὶ αἱ δύο αὗται ὀργανώσεις παρέδιδον τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων εἰς τοὺς πολιτικούς, ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κύρους τοῦ Ὅψηλάντου καὶ ἔγιναν αἵτια νὰ κατατμηθῇ τὸ ἔθνος, ὑποθάλπουσαι τὸν τοπικὸν πατριωτισμόν.

ΠΡΩΤΗ ΕΝ ΕΠΙΔΑΥΡΩ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

"Αλλ' οἱ Ἑλληνες ἥρχισαν πλέον νὰ κατανοοῦν τὴν ἀνάγκην

Σφραγίς τῆς Γερουσίας
Δυτικῆς Χέρσου 'Ἑλλάδος'

νὰ δημιουργήσουν μίαν κεντρικὴν ἔξουσίαν δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὥστε νὰ παύσῃ ὁ διχασμός. Διὰ τοῦτο, εὐθὺς μετὰ τὴν
1821 ἀλωσιν τῆς Τριπόλεως (23 Σεπτεμβρίου) ὁ Ὑψηλάντης
 διὰ προκηρύξεως ἐκάλεσε τὸν λαὸν νὰ ἐκλέξῃ ἀντιπροσώ-
 πους διὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Πραγματικῶς τὴν 14 Δεκεμβρίου 1821
 συνῆλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν εἰς τὸ Ἀργος
 καὶ ὀρκίσθησαν πίστιν εἰς τὴν πατρίδα.

Ἄλλος εὐθὺς εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐπεκράτησαν οἱ πρόκριτοι, μετα-
 χὺ τῶν ὅποιων ἡσαν ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Νέγρης. Ὁ Ὑψηλάντης,
 ἀηδιάσσας ἀπὸ τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα τῶν ἀντιπάλων του, ἐγ-
 κατέλειψε τὸ Ἀργος μαζὶ μὲ τὸν Κολοκοτρώνην. [Τοιουτορόπως

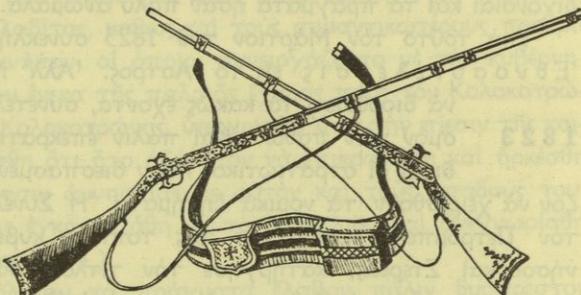

Σφραγὶς τῆς Πελοποννησιακῆς
 Γερουσίας
 ὅποι νοικοκομεῖται από τοὺς ιανουαρίους
 στρατός, μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν νέαν Ἑπί-
 δαυρον, σήμερον Πιάδαν, κειμένην πλησίον τοῦ Σαρωνικοῦ κόλ-
 που, ὅχι μακρὸν τῆς ἀρχαίας Ἑπιδαύρου. Ἐκεῖ ἤρχισε τὰς ἐργα-
 σίας της ἡ Πρώτη τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνέλευσις, ὀνομασθεῖσα
 Συνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου (20 Δεκεμβρίου 1821).
 Ὡς Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἑπιδαύρου, τῆς ὅποιας τὰς ἐργασίας
 διηγήθηνεν ὁ Μαυροκορδᾶτος, τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 ἐξέδωκε πανη-
 γυρικὸν κήρυγμα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ἔχης :
 « Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος : Τὸ ἔλληνικὸν
 ἔθνος, τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη δθωμανικὴν δυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ
 φέρῃ τὸν βαρύτατον καὶ ἀπαραδειγμάτιστον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ

ἀποσεῖσαν αὐτὸν μὲν μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του, εἰς ἔθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίαν καὶ ἀνέξαρτησίαν».

Κατόπιν ἡ Συνέλευσις ἐψήφισε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν σύνταγμα, τὸ Πρόσωρον πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου, ὅπως ὀνομάσθη (1 Ἱανουαρίου 1822). Τὸ σύνταγμα αὐτὸν καθιέρωσε τρεῖς ἔξουσίας, τὸ Νομοτελεστικὸν (ἐκτελεστική ἔξουσία), τὸ Βουλευτικὸν (νομοθετική ἔξουσία, βουλή) καὶ τὴν Δικαστικὴν ἔξουσίαν. Τὸ Νομοτελεστικόν, τὸ δποίον ἀπετέλουν πέντε μέλη ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῆς Βουλῆς, διηγήθησε τὴν 1822 διοίκησιν, διώριζε τοὺς ὑπουργούς, ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου καὶ ὑπέβαλλεν εἰς τὴν Βουλὴν τοὺς νόμους πρὸς ψήφισμα. Τὸ Βουλευτικόν, τὸ δποίον ἀπετέλουν 70 πληρεξούσιοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἐπέβαλλε φόρους καὶ ἐψήφιζεν ἡ ἀπέρριπτε τοὺς νόμους, τοὺς δποίους ὑπέβαλλε τὸ Νομοτελεστικόν. Καὶ τὰ δύο σώματα εἶχον διάρκειαν ἐνὸς ἔτους.

Πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδάτος, τοῦ δὲ Βουλευτικοῦ ὁ ‘Ψηφηλάντης. ‘Η τύχη ἐφάνη εύνοϊκή εἰς τὴν Πρώτην Συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων, διότι εἰς τὰς 12 Ἱανουαρίου τοῦ 1822 ἐκυριεύθη ὁ Ἀκροκόρινθος καὶ ἡ Κόρινθος ἔγινεν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Εἰς τὰς 16 Ἱανουαρίου ἡ Συνέλευσις διελύθη, ἀφοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ‘Ηνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐξέδωκε διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ δποία ἀπηγθύνετο κυρίως πρὸς τοὺς ‘Ελληνας καὶ προσεπάθει νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς Εύρωπαίους τὴν διαφορὰν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὰ ἐν Εύρωπῃ στασιαστικὰ κινήματα. ‘Η διακήρυξις ἔλεγε μεταξὺ τῶν ὄλλων:

Καριοφλία καὶ παλάσκα

«Ο κατά τῶν Τούρκων πόλεμος ἡμῶν μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχάς τινας δημαρχικάς καὶ στασιώδεις ἡ ἴδιωφελεῖς μέρους τινὸς τοῦ σύμπαντος Ἑλλήνικου ἔθνους σκοπούν... εἶναι πόλεμος ἐθνικός, τοῦ ὅποιου μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῶν δικαίων τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας, τῆς ἴδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς».

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΕΙ (ΜΑΡΤΙΟΣ 1823)

Αἱ ἀξιόλογοι πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἔτη 1822 καὶ 1823 τοὺς ἐμέθυσαν καὶ, ὡς νὰ εἶχεν ἔξοντωθῆ τελειωτικῶς ὁ ἔχθρος, ἐφιλονίκουν ποῖος θὰ ἄρχῃ εἰς τὸ νέον κράτος. Αἱ νῦκαι ἔξυψωσαν Ἰδίως τὸ γόγητρον τῶν στρατιωτικῶν, πρὸ πάντων μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη. Ἐξηκολούθουν λοιπὸν αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι καὶ τὰ πράγματα ἡσαν ποιὲν ἀνώμαλα.

Διὰ τοῦτο τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 συνεκλήθη ἡ Δευτέρα
 'Εθνοσυνέλευσις εἰς τὸ "Αστρος. 'Αλλ' ἡ Συνέλευσις, ἀντὶ¹⁸²³
 νὰ διορθώσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα, συνετέλεσεν εἰς τὸν ἔρεθι-
 σμὸν τῶν παθῶν. Καὶ πάλιν ἐπεκράτησαν οἱ πολιτικοί,
 διότι οἱ στρατιωτικοί ἡσαν διεσπασμένοι καὶ δὲν ἔγνωρι-
 ζον νὰ χειρισθοῦν τὰ νομικὰ ζητήματα. Ἡ Συνέλευσις μὲ πρόεδρον
 τὸν Πετρόμπετην κατήργησε τὰς τοπικάς κυβερνήσεις Πελοπον-
 νήσου καὶ Στερεάς, κατήργησε τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιστρατήγου,
 τὸν ὅποιον εἶχεν ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ ἀνέθεσε τὴν στρατιωτικὴν
 διοίκησιν εἰς τριμελῆ Ἐπιτροπήν, ἐξ ἐνὸς Πελοποννησίου, ἐνὸς Στε-
 ρεοελλαδίτου καὶ ἐνὸς Νησιώτου. Τέλος ἐψήφισε πάλιν τὸ Σύνταγμα
 τῆς Ἐπιδαύρου μὲ ἐλαφρὰς μόνον τροποποιήσεις.

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Δυστυχῶς ἡ Συνέλευσις δὲν κατώρθωσε νὰ προλάβῃ τὴν διαι-
 ρεσιν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιμαχομένων. Ἐπηκολούθησαν
 θλιβερὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἐνίσχυσαν εἰς τοὺς Εύρωπαίους τὴν
 γνώμην ὅτι εἴμεθα ἀνίκανοι νὰ αὐτοδιοικηθῶμεν. Ἡτο δὲ τοῦτο τόσον
 περισσότερον λυπτηρόν, καθόσον τελευταίως μετὰ τὰ λαμπρὰ κατορ-
 θώματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἡ διπλωμα-
 τία τῆς Εύρωπης ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἥρχισε νὰ προσ-
 βλέπῃ εὔμενῶς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν.

“Η Συνέλευσις ἔξέλεξε πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ τὸν Πετρόμπεην καὶ τὰς ἄλλας θέσεις ἔδωκεν ὅλας εἰς πολιτικούς. Τότε ἔξεδηλώθη σφοδρὰ ἡ ἀντιπολίτευσις τῶν στρατιωτικῶν, οἱ δόποιοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κολοκοτρώνην διέλυσαν τὴν Βουλὴν βιαίως εἰς τὸ ”Αργος, προεκήρυξαν νέας ἐκλογὰς καὶ μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Τρίπολιν. Οἱ πολιτικοὶ ἀφ’ ἑτέρου ἐκήρυξαν ἕκπτωτον τὸ Νομοτελεστικόν, τὸ ὅποιον συνειργάζετο μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, ἔξελεξαν νέον πρόεδρον αὐτοῦ, τὸν ὑδραῖον **Γεώργιον Κουντουριώτην**, καὶ μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως εἰς Κρανίδιον ἀπέναντι τῆς ”Υδρας.

Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς εἶχε δύο κυβερνήσεις, τὴν μίαν εἰς Τρίπολιν καὶ τὴν ἄλλην εἰς Κρανίδιον, οἱ δόποιαι ἥσαν ἔτοιμοι δι’ ἐμφύλιον πόλεμον. Ἡ νέα Κυβέρνησις εἶχεν ὑπὲρ ἔαυτῆς τοὺς Νησιώτας καὶ τοὺς Στερεοελλαδίτας, καθὼς καὶ τοὺς σημαντικωτέρους προκρίτους τῆς Πελοποννήσου, οἱ δόποιοι συνειργάζοντο μὲ τὴν κυβέρνησιν Κουντουριώτου ἐνεκα τῆς παλαιᾶς ἔχθρας πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην. Διὰ τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης, ὑποχωρῶν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἐπείσθη ὅτι ἡτο ἀδύνατον νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἡρκέσθη εἰς τὴν παραχώρησιν ἀμνηστίας εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ὄπαδούς του. Ἡ νέα Κυβέρνησις ἔγκα. ττάθη εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ὅλους (Μάιος 1824).

’Αλλ’ ἐντὸς ὀλίγου τὰ πράγματα ἔλαβον πάλιν δυσάρεστον τροπήν. Οἱ Πελοποννήσιοι εἶδον ὅτι παραγκωνίζονται ἀπὸ τοὺς συνησπισμένους Στερεοελλαδίτας καὶ Νησιώτας. ”Οταν δὲ τὸν ’Οκτώβριον τοῦ 1824 ἔγινεν ἐκλόγὴ νέου Νομοτελεστικοῦ, τὰς θέσεις ὅλας κατέλαβον Νησιώται καὶ Στερεοελλαδίται. Τότε οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἐκίνησαν εἰς ἀνταρσίαν τὰς ἐπαρχίας καὶ ἥρχισε δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος, εἰς τὸν ὅποιον εἶχον σύμμαχον καὶ τὸν παλαιόν των ἀντίπαλον, τὸν Κολοκοτρώνην. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως ἀνέπτυξεν ἔξαιρετικὴν δραστηριότητα. ”Ο Κωλέττης, ὀπλαρχηγὸς τῆς Στερεᾶς, ἀνήρ ἐπιτηδειότατος καὶ δραστηριώτατος, προσεκάλεσε τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Γκούραν καὶ **Καραϊσκάκην**. Οἱ Ρουμελιῶται εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελεπόννησον καὶ συνέτριψαν τοὺς στασιαστάς. ”Ο υἱὸς τοῦ Κολοκοτρώνη Πᾶνος, γαμβρὸς τῆς Μπουμπουλίνας, ἐφονεύθη ἔξω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου ἦν αγκάσθησαν

νὰ δραπετεύσουν, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, συντετριμένος διὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του, μάτην ἐξήτησεν ἀμνηστίαν. Τέλος παρεδόθη εἰς τοὺς ἀντίπαλους, οἱ δόποιοι τὸν μετεκόμισαν εἰς "Υδραν καὶ τὸν ἔφυλάκισαν μαζὶ μὲ 24 προκρίτους καὶ ὀπλαρχηγούς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιού ("Ιανουάριος 1825).

Τοιουτορόπως ^πόρως τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τῶν Δερβενακίων μετὰ τῶν συνεργατῶν του εύρισκετο ἐγκάθιερκτος, ἐνῷ τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος εἶχεν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς δλων τῶν τέκνων του, διὰ νὰ φέρῃ εἰς αἰσιον τέρμα τὸν ἀρξάμενον Ἱερὸν ἀγῶνα. Τὰ πάθη ἔσχον τὸ ἀποτέλεσμά των, τὸ δόποιον καὶ ἔξεδηλώθη καταστρεπτικώτερον εὐθὺς μετ' δλίγον.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὰ πάθη κατέληξαν εἰς τραγικωτέραν καταστροφήν. Ἐκεῖ ἴσχυρὸς σύμμαχος τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἀντίπαλος τῶν πολιτικῶν ἦτο ὁ Ὁδυσσεύς. "Αλλ" ἀπὸ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1822 ἡ στάσις τοῦ περιφήμου ἀρματωλοῦ εἶχεν ἀποθῆ ὑποπτος. Μετὰ τὴν εὐτυχῆ ὅμως ἔκβασιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Ὁδυσσεύς κατώρθωσε νὰ παραστήσῃ τὰς συνεννοήσεις του μετὰ τοῦ Τούρκου πασᾶ ὡς πατριωτικὸν στρ-ήγημα, τὸ δόποιον ἔσωσε τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

"Αλλ" οἱ πολιτικοὶ ἔμίσουν αὐτὸν θανασίμως καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824 ἀπήγγειλαν ἐναντίον του φοβερὰν κατηγορίαν. "Ἐπεισαν τὴν Κυβέρνησιν ὅτι ὁ Ὁδυσσεύς ἐσκέπτετο νὰ ἰδρύσῃ ἴδιαιτέραν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὔβοιαν, ὅτι ἥλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Ὄμηρ Βρυώνην καὶ ἐπρότεινε εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ καταπάυσῃ τὸν πόλεμον, ἐὰν εἰς αὐτὸν ἐδίδετο ἡ ὀπλαρχηγία τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. "Οταν δὲ τὰ ρουμελιώτικα στρατεύματα διέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ καταστείλουν τὴν στάσιν, προσεκάλεσε δῆθεν τοὺς Τούρκους νὰ καταλάβουν τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὔβοιαν.

"Η Κυβέρνησις ἔστειλε κατ' αὐτοῦ τὴν ἀνοικιν τοῦ 1825 τὸν Γκούραν, ὁ δόποιος συνέλαβε τὸν Ὁδυσσέα καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐβασανίσθη, διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς

1825 θησαυρούς του, ἐφυλακίσθη εἰς τὸν δεξιὰ τῶν Προπυλαίων ἐνετικὸν πύργον καὶ τὴν 5 Ιουλίου 1825 εὑρέθη νεκρὸς παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Εἰς τοὺς ξέ-

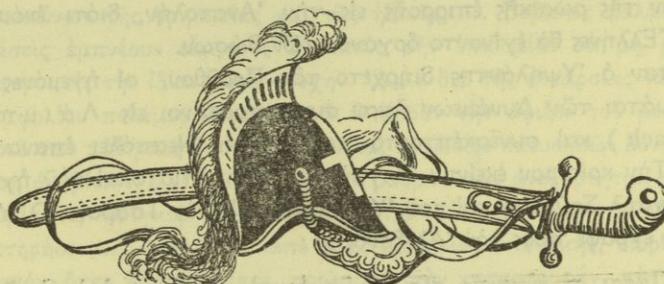
νους ἐλέχθη ὅτι εἶχε κατακρημνισθῆ, ἐνῷ προσεπάθει νὰ δραπετεύσῃ. Πράγματι ὅμως εἶχεν ἀπαγχονισθῆ ὑπὸ τοῦ Γκούρα.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Παρὰ τὴν μεγάλην κομματικὴν νίκην, τὴν ὅποιαν ἔώρτασεν ἡ κυβέρνησις, ἔκρυθμος κατάστασις πραγμάτων ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Στερεοελλαδῖται, τοὺς ὅποιούς ὁ Κωλέττης εἰσήγαγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διήρπαζον αὐτὴν ὡς χώραν ἐχθρικήν. Οἱ ὅπλαρχηγοὶ ἐλάμβανον μισθὸν καὶ σιτηρέσιον διὰ στρατιώτας, τοὺς ὅποιούς δὲν εἶχον. 'Ο Γκούρας π. χ. ἐλάμβανε σιτηρέσιον διὰ 12 χιλ. ἀνδρας, ἐνῷ εἶχε μόνον 3 χιλ. ὑπὸ τὰ ὅπλα. Οἱ δὲ συμπολίται τοῦ προέδρου Κουντουριώτου ἐλάμβανον ἀποζημιώσεις δι' ἀνύπαρκτα πυρπολικά.

Οὕτω αἱ 200 χιλ. λίραι στερλίναι, ἡ πρώτη δόσις τοῦ ἐξ 800 χιλ. δανείου, τὸ ὅποιον ἐπέτυχεν ἡ Κυβέρνησις παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐσπαταλήθη δι' ἀνάγκας κομματικάς, ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ ἔξωτερικὸν παρουσιάζετο ὡς χώρα ἀναρχούμενη καὶ ἀνίκανος νὰ διοργανωθῇ καὶ νὰ εύνομηθῇ.

Αὐταὶ ἡσαν αἱ θλιβεραὶ συνέπειαι τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐνῷ κατὰ τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος μας, ἡ ὅποια δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει τὸ ἀπελευθερωτικόν της ἔργον, ἐπεκρέματο φοβερὸς κίνδυνος. Τὰ γεγονότα τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἀποτελοῦν πραγματικῶς σκοτεινὴν παρένθεσιν εἰς τὸν ἡρωϊκὸν ἄγῶνα, δ ὅποιος ἀντιθέτως ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδιξοτέρας σελίδας τῆς ιστορίας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Παρηκολουθήσαμεν τὰ πολεμικά γεγονότα τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τρίτου ἔτους αὐτῆς. Εἶναι ἀνάγκη, προτού προχωρήσωμεν, νὰ γνωρίσωμεν τὰς διαθέσεις τῶν εύρωπαϊκῶν κυβερνήσεων πρὸς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος, διότι ἡ ἀπελευθέρωσις δὲν ἦτο μόνον ἔργον τῆς ἀνδρείας καὶ αὐτοθυσίας τῶν Ἑλλήνων, ὅλλα καὶ τῶν διαθέσεων τῶν Ἰσχυρῶν, οἱ δόποιοι συνήθως κανονίζουν τὴν τύχην τῶν μικρῶν λαῶν. Πρέπει δηλαδὴ ἐν δλίγοις νὰ γνωρίσωμεν τὴν διπλωματικὴν θέσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος.

"Αν ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἦτο εὔνοϊκή διὰ τοὺς "Ἑλληνας ἢ στιγμὴ διὰ τὴν ἔξεγερσιν, ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως ἦτο ἀτυχεστάτη. "Η ἐπανάστασις ἔξερράγη ἔξι ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος, ὅποτε ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀντίδρασις κατὰ πάσης φιλελευθέρας κινήσεως καὶ αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἔξήσκουν ἀληθῆ δεσποτείαν. Αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἔθεωρησαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ως « διαπνεομένην ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ προωρισμένην νὰ ἀναφλέξῃ τὴν φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Εὐρώπην ». Κατὰ βάθος ὅμως ἐφοβοῦντο τὴν αὖξησιν τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Ἀνατολήν, διότι ἐνόμιζον ὅτι οἱ "Ἑλληνες θὰ ἔγινοντο ὄργανον τῶν Ρώσων.

"Οταν δὲ "Ψυχλάντης διήρχετο τὸν Προῦθον, οἱ ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται τῶν Δυνάμεων ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς Λάιμπαχ (Laibach) καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει ἐπαναστάσεως. Τὴν κρίσιμον ἔκεινην στιγμὴν ἔφθασαν ἐπιστολαὶ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ Σούτσου καὶ τοῦ "Ψυχλάντου εἰς τὸν Τσάρον. 'Ο 'Ψυχλάντης ἔγραφε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον :

« Πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς τῶν ἔθνῶν ὄρμαι πηγάζουν ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀναμφιβόλως ἐκ θείας ἐμπνεύσεως ἔγειρονται σήμερον οἱ "Ἑλληνες

ἀθρόοι, ὅπως ἀποσείσουν βδελυρὸν ζυγόν, ὅστις βαρύνει ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων. Πλέον ἡ διαικόσιαι ἀναφοραὶ φέρουσαι 600.000 δινόματα προυχόντων πάσης τάξεως καὶ ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος μὲ καλοῦν εἰς τὴν ἀρχηγίαν, ἵνα νικήσω ἡ ἀποθάνω μετ' αὐτῶν κλπ. ».

(Ἐπιστολὴ 24 Φεβρουαρίου 1821)

Εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Τσάρου ἐπάλαιον δύο ἀντίθετοι τάσεις. Οἱ δύο ὑπουργοί του, ὁ Νέσελροδ καὶ ὁ Καποδίστριας, ἥσαν ὑπέρ τῆς διαλύσεως τῆς Τουρκίας. Ὁ Καποδίστριας ἥθελε τὴν ταχεῖαν διὰ πολέμου διάλυσιν, ὁ Νέσελροδ τὴν βραδεῖαν καὶ διὰ τῆς φυσικῆς ἀγωνίας. Αἱ ἀντιδραστικαὶ δυνάμεις ἐτέθησαν τότε εἰς κίνησιν, διὰ νὰ ἐκριζώσουν τὰς κρυφίας πρὸς τοὺς Ἐλληνας συμπαθείας τοῦ Τσάρου καὶ διὰ νὰ ἔξουδετερώσουν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Καποδιστρίου. Ὁ Μέττερνιχ ἐπεκράτησε καὶ εἰς μυστικὴν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐδήλωσεν ὅτι μένει πιστὸς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς συμμαχίας (2 Μαρτίου 1821) καί, διὰ νὰ ἐκλείψῃ πᾶσα περὶ συνενοχῆς ὑπόνοια, ἀπεκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὅψηλάντου, διέγραψε τὸ δνομά του ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν Ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Καποδίστριαν τὸ σκληρὸν ἔργον νὰ συντάξῃ τὴν πρὸς τὸν Ὅψηλάντην ἀποκηρυκτικὴν ἐπιστολήν. Εἰς αὐτὴν ἐλέγετο :

... « Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης δὲν ἐφαντάζετο ὅτι ἡδύνασθε ποτε νὰ παρασυρθῆτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῆς σκοτοδινιάσεως, ὅπερ ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰῶνός μας νὰ ἀναζητήσουν εἰς τὴν λήθην τῶν πρώτων χρεῶν των ἐν ἀγαθόν, τὸ δποῦν οὐδέποτε δύναται τις νὰ τὸ ἐλπίσῃ, εἰμὴ μόνον ἀπὸ μιᾶς ἀκριβοῦς διατηρήσεως τῶν κανόνων τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἡθικῆς..... Βεβαίως παλαιαὶ περιστάσεις ἐμπνέουν εἰς τοὺς Γραικοὺς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ μείνουν ἀδιάφοροι εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν τύχην. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνταρσίας τάχα καὶ δι' ἐμφυλίου πολέμου δύνανται νὰ ἐλπίσουν τὴν ἄφιξιν τοῦ μετεώρου σκοποῦ των ; Μήπως διὰ σκοτεινῶν καὶ ζοφωδῶν σκευωριῶν δύναται νὰ ἐλπίσῃ ἀναβίωσιν καὶ ὑψωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῶν ἀνεξαρτήτων ἔθνῶν ; Σταθμίσατε, προγκιψ μου, τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προτιθεμένας παρατηρήσεις..., ὡφελήθητε ἀπὸ μιᾶς σωτηρίας ὑποθήκης, διορθώσατε τὸ κακόν, ὅπερ ἡδη ἐπράξατε, προλάβετε τὴν καταστροφήν, τὴν ὄποιαν μέλλετε νὰ ἐπισύρετε ἐπὶ τὴν καλὴν καὶ δυστυχῇ πατρίδα σας... » (κατὰ τὸ τοιχοολγήθεν ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τοῦ Ρώσου προξένου κείμενον).

Ἐδήλωσε δὲ διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Στρογονώφ εἰς τὴν Πύλην ὅτι ἡ Ρωσία εἶναι ξένη πρὸς τὰς ταραχὰς τῆς Μολδοβλαχίας.

Ολίγον πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς ἐν Λάιμπαχ συνόδου ὁ Μέττερνιχ περιέλαβε τὰς σκέψεις καὶ τοὺς λόγους τῶν αὐτοκρατόρων εἰς Υπόμνημα περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων, εἰς τὸ ὅποιον ἐδηλοῦτο καθαρῶς ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἔξεγερσις δὲν εἶναι προϊόν ἑθνικοῦ κινήματος ἢ συνέπεια τῆς τουρκικῆς καταπίεσεως, ὀλλά ἀποτέλεσμα ἐκ μακροῦ χρόνου προπαρασκευασθέντος σχεδίου καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ διαταράξῃ τὰς μεταξὺ τῶν μοναρχιῶν τῆς Ρωσίας καὶ Αὐστρίας ἀγαθὰς σχέσεις, τῶν ὅποιων ὁ σύνδεσμος εἶναι τόσον φοβερὸς εἰς τοὺς ἀνατρεπτικοὺς τῆς Εὐρώπης. Περὶ τῶν Ἐλλήνων ἔγραφεν ὁ Μέττερνιχ:

« Πῶς εἶναι δ' ἐν γένει δυνατὸν νὰ ἐκινήθῃ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἀφοῦ τὸ ἔθνος αὐτὸ δέξεται κατὰ τοὺς τελευταῖους αἰῶνας εἰς τὰς ἐσχάτας βαθμίδας τῆς ἑθνικῆς ὑποστάσεως; » ('Τπόμνημα τῆς 25 Απριλίου 1821).

ΠΡΟΣΤΡΙΒΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Οἱ διπλωμάται τῆς Εύρωπης ἐνόμισαν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὀγυνήσουν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' αἱ βιαιοπραγίαι τῶν Τούρκων ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν λαῶν τῆς Εύρωπης καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καθὼς καὶ ὁ Μέττερνιχ ἐθορυβήθησαν, ὅταν ἔφθασεν ἡ ἐδῆσις περὶ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου, διότι ἐφοβοῦντο τὴν ρωσικὴν ἐπέμβασιν. Πράγματι ἡ κακούργος πρᾶξις παρήγαγε ζωηρὸν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν Ρωσίαν.

Ἡ ρωσικὴ φιλοπόλεμος μερὶς καὶ ὁ Καποδίστριας ἔξεμεταλλεύθησαν τὴν στιγμὴν καὶ ἔπεισαν τὸν Τσάρον νὰ στείλῃ τελεσίγραφον εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἡ ρωσικὴ διακοίνωσις, τὴν ὅποιαν συνέταξεν ὁ Καποδίστριας, ἔδιδεν εἰς τὰς ρωσικὰς ἀπαιτήσεις ὅψιν γενικωτέρου ἀνθρωπίνου καὶ πανευρωπαϊκοῦ συμφέροντος. Διεμαρτύρετο διὰ τὴν θανάτωσιν τῶν ἑκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἐλλήνων καὶ διὰ τὰς ὑβρεις κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἔθετε τὸ περίφημον δόγμα τῆς συνυπάρξεως τῆς Τουρκίας παρὰ τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Εύρωπης. Ὡς ὄρον τῆς συνυπάρξεως ἔθετε τὴν ἔγγυησιν περὶ τοῦ

ἀπαραβιάστου τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν διάκρισιν ἐνόχων καὶ ἀθώων.

’Αλλὰ τὸ Διβάνιον ἔφανη ἀνένδοτον καὶ ὁ Ρῶσος πρεσβευτής ἐγκατέλειψε τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν 15 Ἰουλίου 1821. Ἡ ἀναχώρησίς του ἐθεωρήθη ὡς προμήνυμα πολέμου, ἐφ’ ὅσον μάλιστα ὁ τουρκικὸς φανατισμὸς ἔξετράπτη εἰς νέας βιαιοπραγίας εἰς τὸ Ἀδραμύτιον, Σμύρνην καὶ Κυδωνίας.

Οἱ Μέττερνιχ ἀνέπτυξε τότε ὅλην τὴν τέχνην του καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ τουρκοφίλου Ἀγγελού ὑπουργοῦ Λονδόνερον παρέστησεν εἰς τὸν Τσάρον ὅτι ἡ ἀνάμειξις του εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα θὰ ἔδιδε τὸ σύνθημα εἰς ἀτελευτήτους δημαγωγικὰς ἀνατροπάς. Οἱ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος ἔγραψε φιλικήν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παραινῶν αὐτὸν «νὰ φυλάξτεται τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵ δόποιοι προμαχοῦν μὲν μετ’ ἀσυνήθους ζήλου τῶν χριστιανικῶν δῆθεν συμφερόντων, ἀλλ’ οὔτε εἰς τὸν Θεὸν πιστεύουν, οὔτε εἰς τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ, οὔτε τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους σέβονται», ἐννοῶν τὸν Καποδίστριαν. Οἱ Τσάροις ὑπεχώρησε, μὴ τολμῶν νὰ ἀναλάβῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς τὸν δόποιον θὰ εἴχεν ἔχθρούς δύο Μεγάλας Δυνάμεις. Συγχρόνως ἐφοβεῖτο ἔξεγερσιν εἰς τὴν Πολωνίαν. Ἡρέσθη λοιπὸν νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκκένωσιν μόνον τῶν ἡγεμονιῶν. Τοιουτοτρόπιας ἡ τόνησεν ἡ δύναμις τῶν φιλοπολέμων εἰς τὴν Πετρούπολιν. Οἱ Καποδίστριας ἐζήτησεν ἀπεριόριστον ἀδειαν καὶ ἀπεχώρησε τῆς ρωσικῆς ὑπηρεσίας.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΕΜΒΑΣΕΩΣ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1822 ὁ Μέττερνιχ καὶ οἱ Ἀγγέλοι συντηρητικοὶ ἔξηκολούθουν νὰ τηροῦν τὴν ἰδίαν στάσιν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κινήματος. ’Αλλ’ ἡδη ἥρχισε νὰ γίνεται σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Εύρωπην. Οἱ Ἑλληνικὸς ἀγῶνας ἐγίνετο συμπαθέστερος, ἵδιως δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη ὅλη ἡ Εύρωπη ἀντίχει ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν Ἑλληνικῶν κατορθωμάτων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου, αἱ δὲ σφαγαὶ τῆς νήσου ἀφύπνισαν τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τῶν λαῶν.

Κατόπιν τούτου ἡ γνώμη ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἥτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ μετὰ τῶν ἀλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὴν Εύρωπην, ἡ λε-

γομένη ἐν νοιᾳ τῆς συνυπάρχεως τῆς Τουρκίας, κατέκτητα διαρκῶς ἔδαφος. Ὁ ἕδιος δὲ ὁ Μέττερνιχ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822 μετὰ τὰς Ἑλληνικὰς ἐπιτυχίας ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινούπόλει Ἀγγλον πρεσβευτὴν ὅτι : « τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα ἔπρεπενὰ λυθῆ πρὸ εὐρωπαϊκοῦ δικαστηρίου ». Ἡ δὲ ἀγγλικὴ διπλωματία, πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἐρεθισμένης κοινῆς γνώμης, ἦναγκάζετο νὰ συντήσῃ εἰς τὴν Ἱδέαν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἀντέταξαν πείσμονα ἀντίστασιν. « Θέλετε τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐπαναστάσεως; Πολὺ καλά, μὴ ἀναμειγνύεσθε εἰς αὐτήν, οὔτε ἀναφανδόν, οὔτε κρυφίως », ἔλεγεν ἡ τουρκικὴ διακοίνωσις τοῦ Αὐγούστου.

ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὰς διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας. Ὁ στῦλος τῆς συντηρητικῆς μερίδος **Κάστλεριγ** ηύτοκτόνησεν, ἐνῷ ἡτοιμάζετο

νὰ μεταβῇ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Βερώνης. Τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέλαβεν ὡς ὑπουργὸς τῶν ἔξωτερικῶν ὁ **Γεώργιος Κάννιγκ**, ὁ ὥποιος ἔδωκε φιλελευθερωτέραν τροπήν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Κάννιγκ ἀνεγνώρισε τὸν Ἑλληνικὸν ἀποκλεισμὸν (12 Μαρτίου 1823), ὁ δὲ διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων διετάχθη νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς Ἐλληνας ὡς πρὸς ἐμπόλεμον καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὴν υῆσον Κάλαμον ὡς ἄσυλον εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωκομένους.

Οἱ Ἐλληνες, ἐνθαρρυνθέντες ἐντεῦθεν, ἐζήτησαν ἐπισήμως τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας (Ἰούλιος 1823) καὶ βραδύτερον (8 Αὐγούστου 1825) ὁ Ἀλέξ. Μαυρο-

Γεώργιος Κάννιγκ (1770 - 1827)
ἐντεῦθεν, ἐζήτησαν ἐπισήμως τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας (Ἰούλιος 1823) καὶ βραδύτερον (8 Αὐγούστου 1825) ὁ Ἀλέξ. Μαυρο-

κορδᾶτος δι' εύστόχου ύπομνήματος ύπερεικνυεν εἰς τὸν Κάννιγκ
ὅτι τὸ ἀνεξάρτητον Ἑλληνικὸν κράτος θὰ ἦτο στήριγμα τῆς Ἀγγλί-
ας κατὰ τῶν ρωσικῶν σχεδίων εἰς τὴν Ἀνατολήν: « 'Ἡ ἀνεξαρ-
τησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ ἴδρυθῃ ὁ φραγμός, ὃν ἀπαι-
τεῖ ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς κολοσσιαίας ρωσικῆς δυνάμεως ».»

ΤΟ ΡΩΣΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ 1823

'Η Ρωσία, βλέπουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν αὐξανομένην τὴν
ἐπιρροὴν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν
νὰ λύσῃ τὸ ἔλληνικὸν ζήτημα. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1823 ἐπρότεινε
δι' ὑπομνήματος εἰς τὰς Δυνάμεις αἱ ἔλληνικαι ἔρωται νὰ ἀποτελέ-
σουν τρεῖς χωριστὰς ἡγεμονίας ύπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλ-
τάνου, αἱ δὲ νῆσοι νὰ κυβερνῶνται κατὰ τὸ παλαιὸν κοινοτικὸν τῶν
σύστημα.

'Αλλὰ τὸ ρωσικὸν σχέδιον δὲν ἰκανοποίησεν οὔτε τοὺς Ἑλλη-
νας οὔτε τοὺς Τούρκους, διότι οἱ μὲν Τούρκοι δὲν ἦθελον νὰ γίνεται
λόγος περὶ ἀποσπάσεως ὅθωμανικῶν ἔδαφῶν, οἱ δὲ Ἐλληνες ἔβλεπον
εἰς τὴν κατάτμησιν αὐτὴν ματαίωσιν τῶν ἔθνικῶν των ὄνείρων. Αἱ
κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης εὐκόλως διέκριναν τὰς προθέσεις τῆς Ρω-
σίας, ἡ ὁποία ἦθελεν ἀσθενῆ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπησχολημένην τὴν
Τουρκίαν. Ἐπηκολούθησαν ἀτελεύτητοι συζητήσεις εἰς τὴν ἐν Πετρου-
πόλει συγκληθεῖσαν σύσκεψιν καὶ ὁ Μέττερνιχ, διὰ νὰ προκαλέσῃ
τὸ ναυάγιον τοῦ ρωσικοῦ σχέδιου, προέβη μέχρι τοῦ σημείου νὰ
προτείνῃ τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, γνωρίζων ὅτι τοῦ-
το δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὸν ύπὸ τῆς Ρωσίας.

ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

'Ἐνῷ τοιαύτην συμπεριφορὰν ἐδείκνυον οἱ ἡγεμόνες καὶ διπλω-
μάται πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἔβλεπον μετὰ συμ-
παθείας τὸν ἔλληνικὸν ἄγῶνα. 'Ο ἄγῶν αὐτὸς ἦτο κατὰ πρῶτον
λόγον πάλη χριστιανικοῦ λαοῦ κατὰ βαρβάρου μωαμεθανοῦ. 'Ἐξ
ἄλλου ἡ Ἀναγέννησις καὶ ἡ μελέτη τῆς ἀρχαιότητος εἶχον δημιουρ-
γήσει πλούσιον κεφάλαιον συμπαθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς
πᾶν τὸ ἔλληνικόν. Τὰ ἔλληνικὰ ὄνόματα, αἱ γνωσταὶ καὶ προσφίλεϊς
ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τοπωνυμίαι, ἀφύπνιζον ἐπαγωγούς παραστά-

σεις είς τήν φαντασίαν τῶν λαῶν καὶ ἐκέρδιζον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Φιλελεύθεροι δὲ καὶ συντηρητικοὶ συνηντῶντο εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οἱ μὲν φιλελεύθεροι, διότι ἀπεστρέφοντο τὰς μεθόδους τῶν ἀπολυταρχικῶν κυβερνήσεων, οἱ δὲ συντηρητικοί, διότι ἡγάπων τὸ παρελθόν.

'Εσχηματίσθη λοιπὸν εἰς τὴν Εύρωπην ἴσχυρὸν ρεῦμα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ὃ τύπος ἐδημοσίευε φλογερὰ ἄρθρα ὑπὲρ τῶν μαχομένων, ποιηταὶ δὲ καὶ καλλιτέχναι ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν θρυλουμένων κατορθωμάτων αὐτῶν καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη μεγάλη φιλελληνικὴ λογοτεχνία. 'Ο νεαρὸς τότε Γάλλος **Βίκτωρ Ούγκω** συνέθεσεν ἀριστουργηματικὰ τεμάχια διὰ τοὺς Ἑλληνας ἀγωνιστάς, τὰ ὅποια περιελήφθησαν εἰς τὴν συλλογὴν « Orientales ». 'Ἐπίστης εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπῆρξεν ἐμπνευσμένος ψάλτης τοῦ ἀγῶνος ὁ **Φρειδερίκος Μύλλερ**, δὲ ἐπονομασθεὶς Ἑλλην Μύλλερ. 'Ο βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας **Λουδοβίκος** ἔγραψε ποιήμαστα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καυτηριάζων τὴν ἀναλγήσιαν τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων. 'Ο δὲ Γάλλος ζωγράφος **Δελακροά** εἰκόνισε τὴν σφαγὴν τῆς Χίου. Μετὰ θέρμης ἐπίστης ἔχαιρετισαν τὴν ἐπανάστασιν οἱ Ἑλληνισταὶ καὶ ἄλλοι καθηγηταὶ τῶν γερμανικῶν Πανεπιστημίων, ὅπως ὁ **Θήρος** εἰς τὸ Μόναχον καὶ ὁ **Κρούνγ** εἰς τὴν Λειψίαν.

'Η κίνησις αὕτη ὀνομάσθη **Φιλελληνισμός** καὶ ἔχρησί μευσεν ὡς ἴσχυρὸν στήριγμα τοῦ ἀγῶνος, ὑλικὸν καὶ ἥθικόν. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εύρωπης ἰδρύθησαν φιλελληνικοὶ σύλλογοι, συνελέγοντο ἔρανοι καὶ ἡγοράζοντο πολεμεφόδια. [Πολλοὶ δὲ εὐρωπαῖοι ἤλθον νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἀγῶνα καὶ ἔθυσίσαν τὴν ζωήν των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατωρθώθη ἡ σύναψις τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Δανείου. Τέλος, ὁ Λόρδος Βύρων ἤλθε νὰ ἔξυψώσῃ διὰ τῆς θυσίας του τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Ο ΒΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1823 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Λόρδος Βύρων.

'Ο Βύρων (Byron - Μπάιρον, 1788 - 1824) ἀπὸ μακροῦ ἤδη εἶχε τὴν φήμην μεγάλου ποιητοῦ. 'Η ἀνήσυχος φύσις του καὶ ἡ παρεξήγησις τῶν ἔργων του ἡνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ περιπλανηθῇ εἰς διαφόρους χώρας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστά-

σεως εύρισκετο εις τὴν Ἰταλίαν, ὅπου εἶχε διέλθει ἡμέρας περιπετειῶν. 'Ο Ἑλληνικὸς ἄγων εἶχεν ισχυρὰν ἐπιρροήν εἰς τὴν φαντασίαν του. Πρὸ δώδεκα ἑτῶν ἥδη εἶχε γράψει τὴν «Κατάραν τῆς Ἀθηνᾶς» ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ "Ἐλγιν, ὁ ὄποιος, ὡς γνωστόν, ἐσύλησε τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος. Εἰς ἄλλα δὲ ἔργα ὑμνήσει τὴν Ἑλληνικὴν γῆν. 'Αλλὰ τότε δὲν ἔξεφράζετο πολὺ κολακευτικῶς περὶ τῶν δούλων Ἐλλήνων. 'Ο τριετής ὅμως ἄγων ἔξιγνισεν αὐτοὺς εἰς τὰ δύματά του καὶ προθύμως ἐδέχθη τὴν ἐντολήν, τὴν ὅποιαν ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν ὁ φιλελληνικὸς σύλλογος τοῦ Λονδίνου νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἐλλάδα ως ἀντιπρόσωπό του.

'Ο Βύρων κατέβαλε προσπάθειαν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν Ὁμονοιαν μεταξύ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. 'Απὸ τὴν Κεφαλληνίαν ἔγραφεν εἰς τὴν Ἐλληνικὴν κυβέρνησιν :

« Δὲν ἡμπορῶ νὰ φαντασθῶ ἀλλήν δυστυχίαν φοβερωτέραν διὰ τὴν Ἐλλάδα παρ' αὐτήν. 'Εὰν εὐταξία καὶ ἔνωσις δὲν στερεωθῇ, ὅλαι αἱ περὶ δανείου ἐλπίδες θέλουν ματαιωθῆ καὶ ὅλαι αἱ βοήθειαι, τὰς ὁποίας ἡμποροῦσε ἡ Ἐλλὰς νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς καὶ αἱ ὅποιαι τῷ δόντι δὲν ζήθελον εἰσθαι ὀλίγαι οὔτε εὐκαταφρόνητοι, θέλουσιν ἀναβληθῆ καὶ ἵσως

θέλουσιν ἐμποδισθῆ διόλου. Τὸ δὲ χειρότερον εἶναι ὅτι αἱ Μεγάλαι [Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὰς ὁποίας καρμία δὲν εἶναι ἐχθρὰ τῆς Ἐλλάδος..., θέλουσι πληροφορηθῆ ὅτι οἱ "Ἐλληνες δὲν εἶναι ἴκανοι νὰ διοικηθῶσιν ἀφ' ἔαυτῶν]. »

'Ο Βύρων ἔφθασε τὴν 24 Δεκεμβρίου 1823 εἰς Μεσολόγγιον. «Σὲ ἀναμένομεν, ὅπως αἱ χειλιδόνες ἀναμένουν τὴν μητέρα των», ἀνεφώνησαν οἱ "Ἐλληνες. 'Ο μέγας φιλέλλην ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μαυροκορδάτου ὑπὸ τύπον δανείου ὅσα χρήματα εἶχε φέρει

‘Ο Λόρδος Βύρων (1788 - 1824)

μεθ' έκαστοῦ καὶ προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του 500 Σουλιώτας, οἱ δόποιοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ των Μπότσαρη περιεφέροντο εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ προσεπάθησε νὰ συνηθίσῃ αὐτούς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν.³ Ενῷ δὲ μετὰ ζέσεως εἰργάζετο πρὸς καταρτισμὸν στρατοῦ, ὑπέστη τὴν πρώτην προσβολὴν τῆς ἀσθενείας (3 Σεπτεμβρίου), τὸ δὲ νοσηρὸν κλῖμα τοῦ Μεσολογγίου καὶ αἱ νέαι συνθῆκαι τοῦ βίου ἐπεδίνωσαν τὴν κατάστασίν του καὶ ἀπέθανε τὴν 7 Ἀπριλίου 1824.

‘Ο θάνατός του ἐθεωρήθη ἔθνικὸν πένθος. Οἱ “Ελληνες δὲν ἐλημόνησαν τὸν ἄνδρα, ὁ ὅποιος ἔθυσίασε δι’ αὐτοὺς τὸν πολύτιμον χρόνον του, τοὺς πόρους καὶ τέλος τὴν ζωήν του. ‘Ο Σπυρίδων Τρικούπης, διστορικὸς τῆς ἐπαναστάσεως, συνέταξε τὸν ἐπικήδειόν του, δὲ Σολωμὸς ἀφιέρωσεν ὀλόκληρον ὕδην εἰς τὸν θάνατόν του, τῆς ὅποιας ἡ ἀρχὴ εἶναι :

Λευτεριά, γιὰ λίγο πάψε
νὰ χτυπᾶς μὲ τὸ σπαθί·
τώρα σύμωσε καὶ κλάψε
εἰς τοῦ Μπάιρον τὸ κορμί.

— μετανέμεσθαι μεταγγυαριστήν στον αγωνιστήν Αλήντην για τον πόλεμο και να καλύψει την πολεμώντα πλευρά του όπως γένθησε προτότιτος στην απόγονη Αγορά την πόλην την οποίαν έφερε στην Καστοριά πριν από την άφιξη της Σερβίας στην πόλην της Καστοριάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ — Η ΛΥΣΙΣ

I. Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗ

Ο ΝΕΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Τά θλιβερά γεγονότα τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐπεσκίασαν σοβαρῶς τὰ λαμπρὰ ἑλληνικὰ κατορθώματα τῶν ἑτῶν 1822 — 1823 κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Οἱ εύρωπαικοὶ λαοί, οἱ δόποιοι μὲ πολὺν ἔνθουσιασμὸν καὶ στοργὴν παρηκολούθουν τοὺς ἡρωισμοὺς τῶν ἐπαναστατῶν, ἥρχισαν νὰ ἀπογοητεύωνται καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ "Ἐλληνες δὲν ἥσαν ίκανοι νὰ αὐτοδιοικηθοῦν. "Ολα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, καθ' ἥν στιγμὴν ὁρίμη ὁ ὄγων δὲν εἶχε κριθῆ καὶ ἐπέκειτο μάλιστα κατὰ τῆς Ἐλλάδος κίνδυνος σοβαρώτατος, ὁ δόποιος ἐπρόκειτο νὰ δημιγήσῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ κρισιμώτερόν της στάδιον.

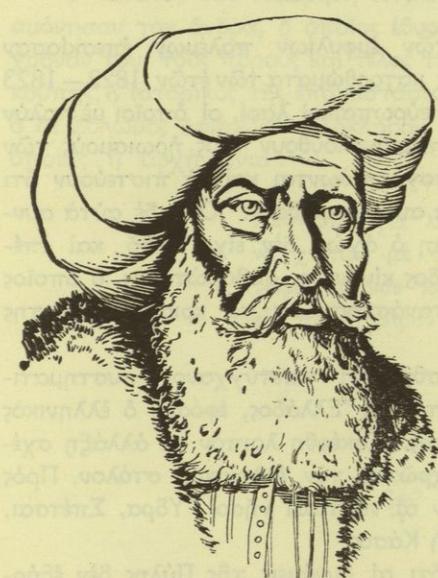
"Η Πύλη δηλαδὴ εἶχε πεισθῆ ὅτι ἀπετύγχανον συστηματικῶς αἱ ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Ἐλλάδος, ἐφόσον δὲ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ ὀλλάξῃ σχέδιον, νὰ συντρίψῃ δηλαδὴ πρῶτον τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Πρὸς τοῦτο ἐπρεπε νὰ καταληφθοῦν αἱ ναυτικαὶ νῆσοι "Υδρα, Σπέτσαι, Ψαρά, καθὼς καὶ ἡ Σάμος καὶ ἡ Κάσος.

'Αλλ' εἶχε γίνει φανερὸν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Πύλης δὲν ἔξηρκουν πρὸς τοῦτο. 'Ο υπερήφανος Μαχμούτ ὑπεχρεώθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ ὑποτελοῦς του Μεχμέτ 'Αλῆ, πασᾶ τῆς Αἰγύπτου, δὲ δόποιος εἶχε δημιουργήσει ἐκεῖ αὐτοτελὲς κράτος, εἶχεν ὄργανώσει στρατὸν κατὰ τὸ εύρωπαικὸν σύστημα καὶ διέθετεν ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν.

"Ο Μεχμέτ 'Αλῆς (1759 - 1849) ἦτο, ὅπως καὶ ὁ 'Αλῆς τῶν Ιωαννίνων, δημιούργημα τῶν πολυταράχων ἐκείνων καιρῶν, ἀλλὰ νοῦς πολὺ φωτεινότερος καὶ δργανωτικότερος. 'Αλβανικῆς ἐπίσης καταγωγῆς, ἔγεννηθη εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐστρατολογήθη νεώτατος ὑπὸ τῶν Τούρ-

κων καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ναπολεοντείου ἐκστρατείας. Ἐπωφελθεὶς ἀπὸ τὰς μεταξὺ Τούρκων πασάδων καὶ Μαμελούκων μπέηδων ἔριδας, ἀπέκτησε δύναμιν. Τὸ 1811 ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης ὡς πασᾶς τῆς Αἴγυπτου, ἔγινεν ἀδιαφιλονίκητος κύριος τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου καὶ κατέσφαξε τοὺς Μαμελούκους μπέηδες. Ὁ Ἀλῆς, πρῶτος ἐκ τῶν Ἀνατολιτῶν κατενόθε τὴν ἀναπλαστικὴν δύναμιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὠργάνωσε στρατὸν καὶ στόλον κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα, μεταχειρίσθεις Ιδίως Γάλλους ἀξιωματικούς ὡς ὄργανωτάς.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1824 συνήφθη συμφωνία μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος παρεχωροῦντο εἰς τὸν Αἴγυπτον πασᾶν, ὡς ἀνταμοιβή τῆς συνδρομῆς του εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Σουλτάνος διώρισεν ἀμέσως διοικητὴν τῆς Πελοπονήσου τὸν θετὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ **Ιμπραήμ**, ὁ ὁποῖος ἔμελε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν αἰγυπτιακὴν ἐκστρατείαν. Τὸ σχέδιον ἦτο ὁ ἡνωμένος στόλος νὰ καταλάβῃ τὰς ναυτικὰς νήσους, οἱ Αἴγυπτοι νὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν Πελοπόνησον καὶ οἱ Τούρκοι πασᾶδες νὰ προσβάλουν τὴν Στερεάν **Ἐλλάδα**.

Μεχμέτ Ἀλῆς

Τουριώτου εἶχε παραμελήσει τὴν στρατιωτικὴν παρασκευήν, ἀφοῦ ἐσπατάλησε τὰ χρήματα τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου κατὰ μέγα μέρος εἰς φατριαστικὰς ἀνάγκας. Ἐνῷ οἱ κυβερνῶντες ισχυρίζοντο ὅτι εἶχον 12 χιλ. στρατιώτας, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν εύρεθησαν πολὺ δλίγοι, μόλις 3 χιλιάδες, καὶ αὐτοὶ κακῶς παρεσκευασμένοι. Ἐπίστης ὁ Ἑλληνικὸς στόλος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κινηθῇ δι’ ἔλλειψιν χρημάτων.

Ἡ κατάστασις τῆς Ἐλάδος ἦτο εύνοϊκὴ διὰ τοὺς ἔχθρούς. Ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτου εἶχε παραμελήσει τὴν στρατιωτικὴν παρασκευήν, ἀφοῦ ἐσπατάλησε τὰ χρήματα τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου κατὰ μέγα μέρος εἰς φατριαστικὰς ἀνάγκας. Ἐνῷ οἱ κυβερνῶντες ισχυρίζοντο ὅτι εἶχον 12 χιλ. στρατιώτας, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν εύρεθησαν πολὺ δλίγοι, μόλις 3 χιλιάδες, καὶ αὐτοὶ κακῶς παρεσκευασμένοι. Ἐπίστης ὁ Ἑλληνικὸς στόλος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κινηθῇ δι’ ἔλλειψιν χρημάτων.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ (20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1824)

Πρῶτοι ἔξεστράτευσαν οἱ Αἰγύπτιοι. 'Ο ἄγριος Ἀλβανὸς **Χουσέν** πασᾶς κατέπινξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης, θανατώσας διὰ τοῦ καπνοῦ 370 γυναικόπαιδα ἐντὸς σπηλαίου παρὰ τὸ Μελιδόνι. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν οἱ Αἰγύπτιοι ἀπεβίθασαν στρατὸν εἰς τὴν Κάσον καὶ κατέστρεψαν αὐτὴν (7-8 Ιουνίου).

'Αφ' ἑτέρου δὲ ναύαρχος τοῦ σουλτάνου **Χοσρέψ** ἔξεπλήρωσε τὴν παραγγελίαν τοῦ αὐθέντου του, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀπαιτήσει τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Οἱ Ἐλληνες εἶχον ὀργανώσει κακῶς τὴν ἀμυναν τῆς νήσου. Διέπραξαν τὸ δλέθριον σφάλμα νὰ ἀμυνθοῦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καταδικάζοντες εἰς ἀπραξίαν τὸν στόλον των.² Απὸ τὰ περισσότερα μάλιστα πλοϊα εἶχον ἀφαιρέσει τὰ πηδάλια κατ' ἀπαίτησιν τῶν 1200 Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων πολεμιστῶν, οἱ ὅποιοι εύρισκοντο εἰς τὴν νήσον.

'Ισχυρὰ τουρκικὴ δύναμις ἀπὸ 176 πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοϊα ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς νήσου μὲ 12 χιλ. πληρώματα πρὸς ἀποβίθασιν.

'Η ἀπόβασις τῶν Τούρκων ἐπέτυχε μετὰ δεινὸν κανονιοβολισμόν. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς νήσου αἰφνιδιασθέντες ἔδειξαν ἔξαιρετικὴν ἀνδρείαν, ἀλλ' ἡναγκάσθησαν νὰ ἀγωνισθοῦν χωρισμένοι καὶ διὰ τοῦτο ἐπαθον μεγάλην καταστροφήν. Πολλοὶ ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἐρρίφησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Πολλοὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ τεῖχος, τὸ ὅποιον ὑπερέκειτο τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσισαν νὰ ἀμυνθοῦν. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ κατέλαβον τὴν πόλιν, προσέβαλον τὸ τεῖχος. Δύο ἡμερονύκτια ἀντέστησαν γενναίως οἱ ὑπερασπισταί, ἀλλ' ὅταν ἐκ τοῦ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ κατεστράφη ἡ δεξαμενὴ τοῦ ὕδατος, οἱ ἔγκλειστοι ἀπεφάσισαν νὰ ἀποθάνουν ἡρωικῶς. 'Εντὸς τοῦ τείχους ὑπῆρχε σπήλαιον, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν ὡς πυριταποθήκη καὶ καταφύγιον οἰκογενειῶν. Τὴν τρίτην λοιπὸν ἡμέραν, ὅταν οἱ Τούρκοι ἥρχισαν νὰ ἀνέρχωνται τὸ τεῖχος, ἀνύψωσαν ἐπ' αὐτοῦ λευκὴν σημαίαν, ἐπὶ τῆς ὅποιας ἔγραψαν : « Ἐλευθερία ἢ θάνατος », καὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην. 'Η νῆσος ὁλόκληρος ἐσείσθη, τὰ τείχη ἀνετράπησαν καὶ ὑπὸ τὰ ἔρείπια αὐτῶν ἐτάφησαν ὅλοι οἱ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἐφορμήσαντες ὑπερδισχίλιοι ἔχθροι.

‘Ο ἀπολογισμὸς τῆς καταστροφῆς τῆς ἡρωικῆς νήσου εἶναι πολὺ θλιβερός. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄρρενες κάτοικοι καὶ τὸ πλεῖστον τῶν γυναικοπαίδων μετὰ τῶν Χίων προσφύγων κατεσφά-
1824 γησαν. ‘Εκατοντάδες δὲ κεφαλῶν καὶ ὄτων ἐξετέθησαν μετὰ πομπαδῶν ἐπιγραφῶν εἰς τὴν Κων(ων)πολιν. ‘Υπολογίζουν ὅτι ἐκ τῶν 7 χιλ. Ψαριανῶν οἱ ἡμίσεις μόλις ἐσώθησαν, ἐκ δὲ τῶν 20 χιλ. προσφύγων πλέον τῶν 15 χιλ. ἐσφάγησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. ‘Ο στόλος τῆς νήσου σχεδὸν δλόκληρος περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν, ἑκτὸς 16 μόνον βρικίων καὶ 6 πυρπολικῶν. Οἱ περισωθέντες Ψαριανοὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη, Μονεμβασίαν, Αἴγιναν κτλ. Νεκρικὴ σιγὴ ἔβασιλευεν εἰς τὴν ἔνδοξον νήσον. ‘Η τραγικὴ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν ἦτο δεινὸν πλῆγμα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως. ‘Ο ποιητὴς Σολωμὸς εἰς τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμά του «‘Η καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν» δίδει εἰκόνα τῆς φρικτῆς καταστροφῆς τῆς ἡρωικῆς νήσου :

«Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
 περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη,
 μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια,
 καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
 γινωμένο ἀπ’ ὀλίγα χορτάρια,
 πούχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ».

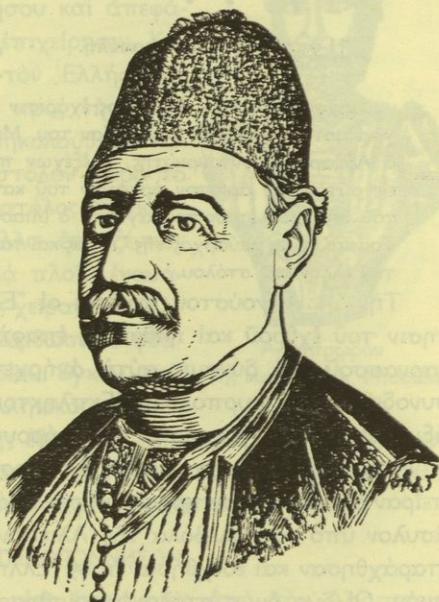
ΤΑ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ - ΜΙΑΟΥΛΗΣ

Αἱ καταστροφαὶ αὐταὶ ἥσαν ἀσυγχώρητοι, διότι μετ’ ὀλίγον ἀπεδείχθη ὅτι οἱ “Ἐλληνες, ἔγκαίρως κινούμενοι, ἥδυναντο νὰ προλάβουν αὐτάς. ‘Η κυβέρνησις ἔδωκεν εἰς τοὺς νησιώτας μέρος τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου, τοιουτοτρόπως δὲ κατώρθωσεν δ στόλος νὰ ἐξοπλισθῇ καὶ νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ ἔχθροῦ. Τότε ἥρχισε σφοδρὰ πάλη μεταξὺ τῶν δύο στόλων καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τέλους Νοεμβρίου 1824 διεξῆχθησαν αἱ σημαντικώτεραι ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τῆς ἐπαναστάσεως.

‘Ο Ἐλληνικὸς καὶ ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἐπάλαισαν περὶ τῆς Σάμου, τὴν ὅποιαν ἥθελον, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τῆς Πύλης, νὰ καταστρέψουν οἱ Τουρκοαιγύπτιοι. ‘Ο ἄγων ἔλαβε τρεῖς φάσεις. Κατ’ ἀρχὰς ὁ Ἐλληνικὸς στόλος, παρεντεθεὶς εἰς τὸν με-

ταξὺ Σάμου καὶ Μ. Ἀσίας πορθμόν, ἡμπόδισε τὸν Χοσρέφ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Σάμον τὸν τουρκικὸν στρατὸν τὸν συναθροισθέντα ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας. Ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο δὲ **Σαχτούρης**. Ἐκεῖ ἀπὸ τῆς 31 Ἰουλίου μέχρι τῆς 5 Αὐγούστου συνήφθησαν πολλαὶ συμπλοκαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφάνη πάλιν ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων. Τέσσαρας φοράς δὲ ὑπὸ τὸν Χοσρέφ τουρκικὸς στόλος ἐφώρμησε, διὰ νὰ διασπάσῃ τὸν ἑλληνικὸν κλοιούν καὶ νὰ ἀποβιβάσῃ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Σάμον, καὶ συνήφθησαν τέσσαρες ναυμαχίαι, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν κατηγοριμένοι καὶ μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας. Ὁ Κανάρης ἔκαυσε μίαν φρεγάταν, δὲ ὕδραος **Βατικιώτης** καὶ δὲ σπετσιώτης **Ματρόζος** δύο μικρότερα πλοϊα. Ὁ Χοσρέφ ἤναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κῷ, ἀναμένων τοὺς Αἴγυπτίους.

Τὴν 20 Αὐγούστου κατέπλευσεν δὲ ὑπὸ τὸν Ἰμπράήμ αἴγυπτιακὸς στόλος καὶ ἤνωθη μετὰ τοῦ τουρκικοῦ βορείως τῆς Ἀλικαρνασσοῦ (Βουδρούμι). Ὁ

Ανδρέας Μιαούλης (1769 - 1835)

ἥνωμένος ἔχθρικὸς στόλος ἀπετέλεσε τεραστίαν δύναμιν ἐκ 300 φορτηγίδων, 40 βρικίων, 25 κορβετῶν, 20 φρεγατῶν καὶ 1 πλοίον τῆς γραμμῆς, τὸ ὅποιον ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ Χοσρέφ, μὲ 2500 τηλεβόλα καὶ 30 χιλ. στρατόν. Ἀλλὰ καὶ δὲ ἑλληνικὸς στόλος, ἐνισχυθεὶς διὰ τῆς ἀφίξεως τῆς πρώτης μοίρας τῆς “Υδρας” ὑπὸ τὸν Μιαούλην καὶ συγκεντρωθεὶς μεταξὺ Λέρου, Λειψοῦς καὶ Πάτμου, ἤριθμει 70 πλοῖα μὲ 850 τηλεβόλα καὶ 5 χιλ. ναύτας. Ἡρχισε τότε σειρὰ συγκρούσεων.

Ο Ανδρέας Μιαούλης (1769 - 1835) έγενηνήθη κατά πάσαν πιθανότητα εις τὰ Φύλλα τῆς Χαλκίδος, όπόθεν ἡναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς "Υδραν, τὴν πατρίδα τῆς μητρός του, καὶ πιθανῶς μετέβαλε τὸ διομά του Βῶκος εις Μιαούλην. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔξεδηλώθη ἢ πρός τὰ ναυτικά ἰδιοφυῖα του καὶ μόλις 17ετής ἔγινε κυβερνήτης ἐμπορικοῦ, ἀποκτήσας σημαντικήν περιουσίαν διὰ ριψοκινδύνων ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τοὺς ναυπολε-

οντείους πολέμους, ὅτε ἡ Ἀγγλία ἀπέκλεισε τοὺς λιμένας τῆς Ἰσπανίας, ὁ Μιαούλης εἰσέπλευσεν εἰς τὰ Γάδειρα μετὰ μεγάλου φορτίου σίτου. Ἀλλὰ συλληφθεὶς κατὰ τὸν ἔκπλουν ὠδηγήθη πρὸ τοῦ

ναυάρχου Νέλσωνος, ὁ ὄποιος ἔχαρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ζωήν, ἐκτιμήσας τὴν γενναίωτητα καὶ τὴν παρρησίαν του. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ὁ ἔχέων πρόκριτος τῆς "Υδρας, ἀνεγνώρισεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄριστον ἀρχηγὸν τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου. Οὕτω, ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τοῦ ἀγῶνος ὁ Μιαούλης ἀντικατέστησε τὸν Ἰκάκωβον Τομπάζην ὡς ναύαρχος τῆς "Υδρας καὶ ταχέως ἀπέβη ὁ κατ' οὓςσιαν ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Τὴν 24 Αὔγουστου πρῶτοι οἱ "Ἐλληνες ἀνήχθησαν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἔχθροῦ καὶ ἥλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτὸν πρὸ τῆς "Αλικαρνασσοῦ. Ἡ δύναμις αὐτὴ ἀνήρχετο εἰς 24 Ἑλληνικὰ πολεμικὰ συνοδεύοντα 6 πυρπολικά. Ἐκπληκτοὶ καὶ περίεργοι οἱ εύρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἰμπρατήμ παρετήρουν τὰ προπορευόμενα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου πυρπολικά καὶ ὁ Χοσρέφ, ὁ ὄποιος ἥδη εἶχε λάβει πειραν αὐτῶν, εὐρών πρόφασιν τὴν βλάβην τῆς κεραίας του, ἐζήτησεν ἀσύλον ὑπὸ τὰ τηλεβόλα τῆς "Αλικαρνασσοῦ. Ἀλλ' οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἐταράχθησαν καὶ ἐδέχθησαν τοὺς "Ἐλληνας μὲ σφοδρὸν κανονιοβολισμόν. Οἱ δύο ὅμως στόλοι ἔχωρίσθησαν, χωρὶς σημαντικὰς βλάβας.

Τὴν 28 Αὔγουστου συνηντήθησαν οἱ δύο στόλοι παρὰ τὰ Τ σάτα λα πρὸς βορρᾶν τῆς "Αλικαρνασσοῦ καὶ συνήφθη μία τῶν ἀξιολογωτάτων ναυμαχιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἡ λεγομένη Ναυμαχία τοῦ Γέροντα, ἐκ τοῦ ὅρμου, ὁ ὄποιος κείται πρὸς βορρᾶν τῆς "Αλικαρνασσοῦ. Τέσσαρα πυρπολικὰ περιεκύλωσαν αἴγυπτιακὸν βρίκιον καὶ περιέβαλον αὐτὸ διὰ τῶν φλογῶν. Ἀλλὰ τὸ πλήρωμα τοῦ βρικίου κατώρθωσε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον, ἐνῷ τὰ πυρπολικὰ ἐκάησαν ἀνωφελῶς. Οἱ Αἰγύπτιοι τότε ἐρρίφθησαν ἀλαλάζοντες κατὰ τῶν "Ἐλλήνων. Ἀλλ' ὅταν δύο ὑδραϊκὰ πυρπολικά, τοῦ Παπαντώνη καὶ τοῦ Βατικιώτη περιέβαλον καὶ

ἀνέφλεξαν μίαν τυνησίαν φρεγάταν, πανικόβλητοι οἱ ἐπιτιθέμενοι ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν ἀσφάλειαν εἰς τὴν Ἀλικαρνασσὸν καὶ εἰς τὴν Κῷ. Ἡ δὲ ἀναπτυχθεῖσα μεταξὺ τοῦ Χοσρέφ καὶ τοῦ Ἰμπραήμ ἀντιζηλία παρέλυσε τὴν ἐνεργητικότητά των.

Τέλος οἱ Τούρκοι ἀπηλπίσθησαν ὅτι θὰ ἥδυναντο νὰ ἐπιτύχουν ἀπόβασιν εἰς τὴν Σάμον καὶ καταστροφὴν τῆς νήσου καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἔγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν. Καὶ ὁ μὲν Χοσρέφ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, ὁ δὲ Ἰμπραήμ ἐστράφη πρὸς τὴν Κρήτην. Ἀλλ' ὁ Μιαούλης παρηκολούθησε καὶ προσέβαλε τὸν αἴγυπτιακὸν στόλον παρὰ τὸ Ἡράκλειον. Οἱ αἴγυπτιακὸι στόλοι διεσκορπίσθη καὶ ἡ ἐπελθοῦσα θύελλα ἐπροξένησε μεγαλυτέραν σύγχυσιν. Πολλὰ πλοῖα ἐναυάγησαν, δλίγα δὲ περιέπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἐλλήνων. Οἱ Ἰμπραήμ ὄμως κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς Σούδαν μετὰ τοῦ κυρίου ὅγκου τοῦ στόλου του. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐδοκιμάσθη πολύ. Οἱ Μιαούλης ἔθεώρησε τὴν ἐκστρατείαν λήξασαν, πείσας ἔσυτὸν ὅτι οἱ Αἴγυπτιοι θὰ ἀνέστελλον τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ ὁ στόλος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Ο ΙΜΠΡΑΗΜ ΑΠΟΒΙΒΑΖΕΤΑΙ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ο Ἰμπραήμ ἀφοῦ ἔλαβε νέας ἐπικουρίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀνήχθη αἴφνης ἀπὸ τὴν Σούδαν, καὶ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1825 ἀπεβίβασεν ἀνευ ἀντιστάσεως εἰς τὴν Μεθώνην τῆς Πελοποννήσου 4 χιλ. πεζούς καὶ 500 ἵππεις μετὰ ἵσχυροῦ πυροβολικοῦ. Ο Ἰμπραήμ ἐνήργησε δραστηρίως. Ο στρατός του ἐξηπλώθη ἐπὶ τὴν Μεσσηνιακῆς χερσονήσου, ἀφοῦ δὲ κατέλαβε τὴν Κορώνην, ἐτράπη κατὰ τῶν δύο φρουρίων τοῦ Ναυαρίνου, τοῦ Νεοκάστρου καὶ τῆς Πύλου, τὰ δόποια εἶχον ἀνεπαρκεῖς φρουράς.

Ἡ Κυβέρνησις Κουντουριώτου, ὅπερις εἴπομεν, δυστυχῶς εἶχε παραμελήσει τὰ πάντα. Οὔτε στρατὸς ὑπῆρχεν, οὔτε ἀξία λόγου

Ἀκρόπρωρον
τῆς ναυαρχίδος Μιαούλη

παρασκευή. Οι 3 χιλ. στρατιώται, ὅταν ἡλθον εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Ἰμπραήμ παρὰ τὴν θέσιν Κρεμμύδι, διεσκορπίσθησαν.

Ο Ἰμπραήμ ἐπετέθη κατὰ τῶν δύο φρουρίων τοῦ Ναυαρίνου. Οἱ Ἑλληνες εἶχον τὴν ἀτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ ἀποβιβάσουν στρατὸν εἰς τὴν υῆσον Σφακτηρίαν, ἢ ὅποια φράσσει τὴν εῖσοδον τοῦ ὁρμού, 800 ἀνδρας μετά τινων τηλεβόλων. Τινὲς ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων ἀνδρῶν ἥσαν μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς υῆσου. Ο αἰγυπτιακὸς στόλος μετὰ ἵσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἀπεβιβάσει χιλιάδας τινάς Ἀράβων καὶ τότε ἥρχισεν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας πάλη, ὁμοία πρὸς ἑκείνην, τὴν ὅποιαν περιέγραψεν ὁ Θουκυδίδης μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Οἱ Ἑλληνες ἐφονεύθησαν ἢ ἡχμαλωτίσθησαν. Ο Τσαμαδός, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Ἰταλὸς φιλέλλην Σανταρόζας ἐπεσαν, ὃ δὲ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σαχτούρης μόλις διεσώθησαν ἐπὶ τοῦ πάρωνος τοῦ Τσαμαδοῦ "Αρεως, ὁ

Ο Ἰμπραήμ

ὅποιος διέσχισεν ὑπὸ δραματικᾶς πραγματικῶς συνθήκας τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον. Ἐνῷ ἐπεχείρει νὰ διαφύγῃ, εὑρέθη περικυκλωμένος ὑπὸ πλήθους φρεγατῶν καὶ ἄλλων μεγάλων καὶ μικρῶν ἔχθρικῶν πλοίων καὶ ἐδέχετο τὰ συγκεντρωμένα των πυρά. Ἄλλ' ἡ ἱκανότης τοῦ διοικητοῦ του Βώκου καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῶν πληρωμάτων, τὰ δυτικαὶ εἶχον ὀναβιβάσει ἐκ τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ πλοίου τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ ἐτέλεσαν τελευταίαν δέησιν διὰ τὴν σωτηρίαν των, ἔφερε τὴν ἐπιχείρησιν εἰς αἴσιον τέλος.

“Οταν τὰ αἰγυπτιακὰ πλοιαῖα εἶχον πλησιάσει τὸν Ἀρην εἰς ἀπόστασιν βολῆς πιστολίου καὶ ἡσαν ἔτοιμα νὰ ἐπιβιβάσουν εἰς αὐτὸν ἄνδρας, οἱ ἡρωικοὶ ναῦται διέταξαν δύο ἐκ τῶν πλέον ἡλικιωμένων νὰ σταθοῦν μὲ τὰς γεμάτας πιστόλας των πρὸ τῆς πυριταποθήκης καὶ νὰ θέσουν πῦρ εἰς αὐτήν, εὐθὺς μόλις ἴδουν ὅτι ὁ ἔχθρος κατώρθωσε νὰ πατήσῃ εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου. Τὸ γεγονός αὐτό, τὸ ὅποιον οἱ ἔχθροι ἀντελήφθησαν, καθὼς καὶ ἡ τυχαία ἀνάφλεξις ἐνὸς ἐκ τῶν πλοίων των, ἐπροκάλεσε σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὸν ἔχθρικὸν στόλον, τὴν ὅποιαν ἐπωφεληθεῖς ὁ Ἀρης κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ, διάτρητος ἀπὸ τὰς σφαίρας, χωρὶς κατάρτια καὶ μὲ ὀλίγας σχετικῶς ἀπωλείας. Δύο ναῦται ἐφονεύθησαν καὶ ἐππάλι ἐπληγώθησαν. Τὰ δύο φρούρια τῆς Πύλου ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμούν.

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀτυχημάτων αὐτῶν ἐτέθη εἰς κίνησιν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὅποιος ἐπετέλεσε σειρὰν ἀξιολόγων κατορθωμάτων, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν.

ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Μοῖρα ἀποτελουμένη ἀπὸ 11 πολεμικὰ καὶ 5 πυρπολικὰ ὑπὸ τὸν Μιαούλην παρέπλεε τὰ παρὰ τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην πελοποννησιακὰ παράλια, διὰ νὰ προσβάλῃ τὸν στόλον τοῦ Ἰμπραήμ, ὁ ὅποιος μετέφερε στρατεύματα καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὴν Σούδαν εἰς τὴν Μεθώνην. Κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐσυνθηκολόγει ἡ Πύλος καὶ παρεδίδετο εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ Μιαούλης εἰσέπει ευσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεθώνης, ὅπου εἶχον φθάσει ἀρκετὰ αἰγυπτιακὰ πολεμικὰ καὶ φορτηγά. Ἐξαπέστειλε τὰ πυρπολικά του τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ κατώρθωσε νὰ καύσῃ μίαν μεγάλην φρεγάταν, τρεῖς κορβέτας καὶ τρία ἄλλα μικρότερα πολεμικά, καθὼς καὶ τρία φορτηγά.

Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως ναυτικὸν ἐδόξασε μετ’ ὀλίγον ἀξιόλογος νίκη παρὰ τὸν Καφηρέα, ἀκρωτάριον τῆς Εύβοίας, ἀ· ἐναντὶ τῆς Ἀνδρου. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι μοῖρα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἥτο ἐτοίμη νὰ ἐκπλεύσῃ ἀπὸ τὰ στενά, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Τούρκους πασᾶδες, οἱ ὅποιοι ἡτοιμάζοντο νὰ πολιορκήσουν τὸ Μεσολόγγιον. Ἡ δευτέρα Ἑλληνικὴ μοῖρα, ἀποτελουμένη ἀπὸ 20 πολεμικὰ καὶ 8 πυρπολικά, ὑπὸ τοὺς ναυάρχους **Σαχτούρην**

καὶ Ἀποστόλην ἔξέπλευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ ἔχθροῦ, μετὰ τοῦ ὅποιου ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν κατ' ἀρχὰς μεταξὺ Λήμου καὶ Τενέδου. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 3 φρεγάτας, 10 κορβέττας καὶ 38 βρίκια καὶ γολέττας καὶ ἀρκετὰ φορτηγά. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος παρέσυρε τὸν τουρκικὸν ὑποχωρῶν μέχρι τοῦ στενοῦ μεταξὺ Ἀνδρου καὶ Εύβοίας καὶ ἔκει συνῆψε περίφημον ναυμαχίαν. Οἱ γενναῖοι πυρποληταὶ **Ματρόζος** καὶ **Μουσιός** ἔκαυσαν τουρκικήν φρεγάταν τῶν 66 τηλεβόλων, τὴν ναυαρχίδα τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὁλόκληρον τὸ πλήρωμά της, ἀποτελούμενον ἀπὸ 800 ἄνδρας, ἀπωλέσθη. Ἀφ' ἑτέρου ἄλλος γενναῖος πυρπολητής, ὁ **Μπούτης**, κατώρθωσε νὰ πυρπολήσῃ μίαν κορβέτταν τῶν 34 κανονίων, αὐτανδρον. Ὁ τουρκικὸς στόλος, πανικόβλητος, διεσκορπίσθη. Ἄλλα ἐκ τῶν πλοίων κατέφυγον εἰς τὴν Σούδαν τῆς Κρήτης καὶ ἄλλα εἰς τὸν λιμένα τῆς Καρύστου. Μία κορβέττα, καταδιωκμένη ὑπὸ δύο ἑλληνικῶν βρικίων, ἔξωκειλεν εἰς τὴν Σύρον καὶ ἐκάη. Πέντε φορτηγὰ πλήρη ἐφοδίων συνελήφθησαν. Ἡ λαμπρὰ αὕτη κατὰ θάλασσαν νίκη ἐπανηγρίσθη λαμπρῶς τὴν 24 Ἀπριλίου εἰς τὸ Ναύπλιον.

Ἄξιομνημόνευτος ἐπίσης εἶναι ἡ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιχείρησις τοῦ Κανάρη, ὁ ὅποιος ἀπεπειράθη νὰ πυρπολήσῃ τὰς παρασκευὰς τοῦ Μεχμέτ 'Αλῆι εἰς τὸν λιμένα (23 Ἰουλίου - 13 Αὔγουστου). Τὴν 23 Ἰουλίου ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὴν "Υδραν δύο πολεμικὰ ὑπὸ τὸν Τομπάζην καὶ Κριεζῆν καὶ τρία πυρπολικὰ ὑπὸ τὸν Κανάρην, Βῶκον καὶ Μπούτην. Τὴν 29 εύρισκοντο ἔξω τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὰ πυρπολικὰ εἰσέπλευσαν ὑπὸ οὐδετέρων σημαίαν, ἐνῷ τὰ πολεμικὰ περιέπλεον ἔξω, διὰ νὰ παραλάβουν ἐν καιρῷ τοὺς ναύτας τῶν πυρπολικῶν. Ὁ Κανάρης κατ' ἀρχὰς μὲν οὔριον ἀνεμονεῖτο πρὸς τὸ ἀνάκτορον τοῦ σατράπου, ὅπου ἦσαν ἡγκυροβολημένα 4 φρεγάται καὶ ἡ ναυαρχίς. Ὅταν ὅμως ἐπλησίασαν, ἐπνευσεν ἐναντίος ἀνεμος καὶ ὁ Κανάρης ἡναγκάσθη νὰ στρέψῃ τὸ πυρπολικόν του πρὸς ἄλλον σωρὸν πλοίων καὶ, ἀφοῦ τὸ ἥναψεν, ἀπεμακρύνθη μετὰ τῶν ναυτῶν ἐπὶ τοῦ ἐφολκίου του. Ἄλλα τὸ πυρπολικὸν ἐκάη ἀνωφελῶς, ἔνεκα τοῦ ἐναντίου ἀνέμου. Τὰ δύο ἄλλα κατώρθωσαν νὰ ἐκπλεύσουν καὶ ἡ ἑλληνικὴ μοῖρα ἀπέπλευσεν ἀπρακτος. Τοιουτορόπως ἐκ τυχαίας μεταβολῆς τοῦ καιροῦ ἀπέτυχεν ἡ ἔξαιρετικῶς τολμηρὰ καὶ ἐπικίνδυνος κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιχείρησις τοῦ Κανάρη, ἡ ὅποια, ἀν ἐπετύγχανε, θὰ εἶχε σημαντικωτάτας συνεπείας.

διὰ τὸν ἀγῶνα. "Οταν ὅμως ἔπλεον πρὸς τὴν "Υδραν, συνήντησαν 5 ἔχθρικά πλοιαὶ καὶ ἔκαυσαν ἐν ἐξ αὐτῶν. Τὴν 13 Αύγουστου ἐπανῆλθον ὅλοι σῶοι εἰς τὴν "Υδραν.

ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ – ΗΡΩΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑ

'Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰμπραήμ ἡτοιμάζετο νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Τριπόλεως. Οἱ κλέφται εύρισκοντο εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν τακτικὴν καὶ ὁ Πετρόμπεης, γράφων εἰς τὸν Παπαφλέσσαν, ὠνόμαζε τὸν Ἰμπραήμ Πύρρον καὶ νέον Ναπολέοντα. Παρὰ τὴν γενικὴν κατακραυγὴν ἡ κυβέρνησις ἐκράτει δεσμίους εἰς τὴν "Υδραν τοὺς πελοποννησίους ὄπλαρχηγούς, ἀπὸ τοὺς ὄποιους ἀνεμένετο ἡ σωτηρία. Μόνος ὁ Παπαφλέσσας, ὁ ὄποιος ἦτο 'Υπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀφοῦ συνεβού-

1825 λευσε τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν ἐγκαθείρκτων, ἐτράπη κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως. Ἀλλὰ μετὰ τῶν 600 γενναίων του κατόπιν ἡρωικῆς ἀντιστάσεως ἐφονεύθη ὅπισθεν τῶν ταμπουρίων του παρὰ τὴν θέσιν Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας (20 Μαΐου 1825), ὅπου προσεβλήθη ὑπὸ ύπερτρισχιλίων πεζῶν καὶ ἵππεων Αἰγυπτίων.

'Ο θερμουργὸς κήρυξ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰ κηρύγματά του καὶ διὰ τοῦ ἡρωικοῦ του θανάτου ἐπεσφράγισε τοὺς μεγάλους λόγους, τοὺς ὄποιους ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους "Ελληνας. 'Η θυσία του ἐδίδαξε τὸν Ἰμπραήμ, ὅπως ἄλλοτε ἡ θυσία τοῦ Λεωνίδα εἰς τὰς Θερμοπύλας τὸν Ξέρξην, ὅτι δὲν ἦτο

Παπαφλέσσας (1788 - 1825)

εύκολον ἔργον ἡ κατάπνιξις τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς οἱ "Ελληνες ἐπίστευαν ὅτι ὁ Ἰμπραήμ καὶ ὁ στρατός του δὲν ἥτο ἀκατάβλητος. Ὁ ἴδιος ὁ Αἰγύπτιος στρατάρχης ἔμεινεν ἔκπληκτος πρὸ τῆς ἡρωικῆς θυσίας τῶν 600 παλληκαριῶν τοῦ Παπαφλέσσα καὶ ἐξήτησε νὰ ἔδη, ἐστω καὶ νεκρόν, τὸν ἀρχηγόν των. Λέγουν ὅτι ὁ Ἰμπραήμ διέταξε νὰ στυλώσουν τὸ σῶμα τοῦ ἡρωικοῦ ἀρχηγοῦ εἰς ἐν δένδρον, ἀφοῦ δὲ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐπεσκόπησε τὸ σῶμα τοῦ Παπαφλέσσα, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν σκεπτικὸς καὶ σιωπηλός.

ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς καταστροφῆς παρὰ τὸ Μανιάκι ἡ κυβέρνησις εἶχε δώσει γενικήν ἀμνηστίαν. Δοξολογία ἐτελέσθη εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ τὴν συμφιλίωσιν, καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἐπευφημήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ διωρίσθη δικτάτωρ μὲ εύρυτάτην δικαιοδοσίαν. Ἀλλ' ὁ πελοποννήσιος ὄπλαρχηγὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν προέλασιν τοῦ Ἰμπραήμ, διότι πανταχοῦ αἱ συμπλοκαὶ ἀπέβαινον ὑπὲρ τῶν τακτικῶν. Ὁ Ἰμπραήμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐνεργῶν μετὰ ταχύτητος, ἡ ὅποια ὑπενθύμιζε πράγματι τὸν Ναπολέοντα, προήλασε κατὰ τοῦ Ναυπλίου. Κατερχόμενος τὰ ὄρεινά ὑψώματα τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀργους, εἶδε τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν "Υδραν : « "Α! μικρὰ 'Αγγλία! » ἀνεφώνησε « πόσον καιρὸν θὰ μοῦ διαφεύγης! »

Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἐνεφανίσθη πάλιν ὁ "Ψυλάντης, ὃ ὅποιος, καταλαβών τούς Μύλους τῆς Λέρνης, ἀνεχαίτισε τὴν ὄρμὴν τοῦ Ἀφρικανοῦ. Ὁ Ἰμπραήμ, πυρπολήσας τὸ Ἀργος, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐκεῖθεν ὅρμώμενος κατέστρεφε τὴν Πελοπόννησον. Οἱ "Ελληνες δὲν ἤσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος δὲν ὑπετάγη, διότι οἱ ὄπλαρχηγοὶ διεξῆγον κλεφτοπόλεμον ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς Αἰγυπτίους.

Αἱ νῖκαι τοῦ Ἰμπραήμ παρήγαγον βαθεῖαν αἰσθησιν εἰς τοὺς "Ελληνας πολεμιστάς, διότι εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἀπεδεικύνετο ἡ ὑπεροχὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς, τὴν ὅποιαν ἐπὶ μακρὸν δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσουν. Τότε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διώρισεν ὁργανωτὴν τακτικοῦ στρατοῦ τὸν Γάλλον συνταγματάρχην **Κά-**

ρολον Φαβιέρον, ἀνδρα σοβαρόν, ὑπηρετήσαντα εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ ὄποιος ἀπό τινος εύρισκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρακολουθῶν τὰς ἐπιχειρήσεις.

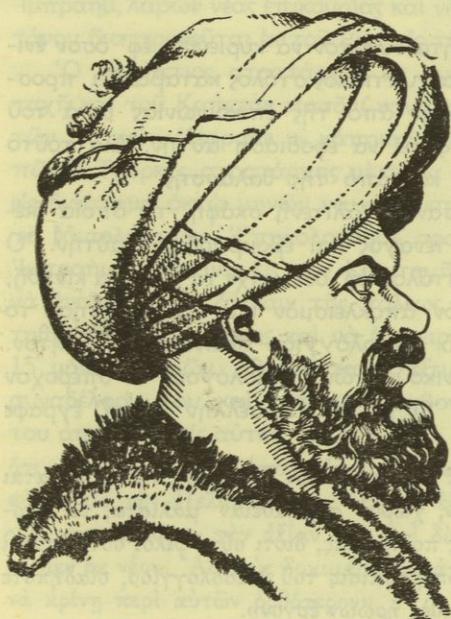
ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

(15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1825 - 11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1826)

Κατὰ τὸ τουρκοαιγυπτιακὸν σχέδιον, τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐνέργειαν τοῦ Ἰμπρατήμ ἔμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ παράλληλος δρᾶσις τῶν Τούρκων πασάδων εἰς τὴν Στερεάν. Τὸ 1825 ὁ σουλτᾶνος ἀνέθεσε τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν γνωστὸν νικητὴν τοῦ Πέτα

Κιουταχῆν. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθησαν δύο σπουδαῖα γεγονότα τοῦ ἀγῶνος, ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν γάλη.

Ο Κιουταχῆς, ἀναχωρήσας ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα τὴν ἕνοιξιν τοῦ 1825, διήλασεν ἀκολύτως τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Αίτωλίαν μετὰ 20 χιλ. στρατοῦ, ἀποτελουμένου τὸ 1825 πλεῖστον ἐξ Ἀλβανῶν, καὶ τὴν 15 Ἀπριλίου περιεκύλωσε τὸ Μεσολόγγιον. Τοιουτορόπως ἥρχισεν ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἐν ἐκ

Ο Κιουταχῆς

τῶν ἀξιολογωτάτων στρατιωτικῶν γεγονότων τῆς ἐπαναστάσεως.

Τὸ Μεσολόγγιον μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν εἶχεν ὀχυρωθῆ^η καλύτερον διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ μηχανικοῦ Κοκκίνη. Ἀπὸ ξηρᾶς ἡ πόλις ἐπροστατεύετο ὑπὸ γαιοτοίχου καὶ τεσσάρων προμαχώνων. Ἐπίσης ὠχυρωμένα ἦσαν τὰ νησίδια τῆς

λιμνοθαλάσσης, ἡ ὅποια σχηματίζεται πρὸ τῆς πόλεως. Ἐν ὅλῳ τῷ φρούριον εἶχε 48 τηλεβόλα καὶ 4 βομβοβόλα καὶ 3000 ἐμπειροπολέμους πολεμιστάς, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν Ἰούνιον ηὔξήθησαν εἰς 4500 καὶ ἐνισχύοντο ὑπὸ τῶν πολιτῶν. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ 12 χιλ. γυναικόπαιδα.

Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἀκριβῶς ἵνα ἔτος καὶ παρουσίασε δύο κυρίας φάσεις. Κατὰ τοὺς πρώτους ἑπτὰ μῆνας εἰς τὸ περιμάχητον ἐκ τῆς πρώτης πολιορκίας χωρίον συνετρίβησαν οἱ προσπάθειαι τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Κιουταχῆ. Οἱ πολιορκούμενοι μετὰ πίστεως καὶ καρτερίας ἀποκρούουν τὰς ἐκ τῆς ξηρᾶς ἐπιθέσεις τοῦ Ὀθωμανοῦ στρατάρχου.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θέσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριευθῇ, ἐφ' ὅσον ἐνισχύετο ἀπὸ θαλάσσης, τορκοαιγυπτιακὸς στόλος καταβάλλει προσπαθείας, ὅπως ἀποκλείσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, δο ὅποιος ζητεῖ νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτήν. Διὰ τοῦτο διεξάγεται συγχρόνως πάλη καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Οἱ Τούρκοι ἐπρομηθεύθησαν 36 ἀλιτευῆ σκάφη, τὰ ὅποια διέτρεχον τὸ πρὸ τῆς πόλεως τέναγος καὶ ἔβομβάρδιζον αὐτήν. Ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Ἑλληνικὸς στόλος, ἐφ' ὅσον εἶχε τὰ μέσα νὰ κινηθῇ, διέσπασεν ἐπανείλημένως τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐτροφοδότησε τὸ φρούριον. Τοιουτορόπτως τὸ Μεσολόγγιον ἐφαίνετο ἀπόρθητον. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχθροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὡμολόγουν τὸ ὑπέροχον σθένος τῶν πολιορκουμένων. Ὁ γνωστὸς μισέλλην Γκέντζ ἔγραφε τὴν 9 Σεπτεμβρίου :

«Ο, τι, καὶ ὅπως φρονεῖ τις περὶ τῶν Ἑλλήνων, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναγνῶσῃ χωρὶς ἐνδιαφέρον, χωρὶς συμπάθειαν μάλιστα, τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἡμερολογίου τῆς πολιορκίας, διότι οὔτε φίλοι οὔτε ἔχθροι δύνανται νὰ ἀρνηθῶσιν ὅτι ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου, οἵαδήποτε ἂν ἦν ἢ ἔκβασις αὐτῆς, εἴναι ἀληθὲς ἡρώων ἔργον».

Ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Κιουταχῆ ἀπέτυχε. Τὴν 24 Ἰουλίου οἱ πολιορκούμενοι, συνεννοθέντες μετὰ τῶν ὄπλαρχηγῶν τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, μεταξύ τῶν ὅποιων διεκρίνετο δο Καραϊσκάκης, ἔξερχονται καὶ προσβάλλουν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, ἐνῷ οἱ Στερεοελλαδῖται προσβάλλουν αὐτὸν ἔξωθεν. Ὁ Κιουταχῆς ἀποσύρει τὸ οἰκτρῶς ἀποδεκατισθὲν στράτευμα εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ζυγοῦ καὶ περιορίζεται εἰς ἄμυναν. Ἀλλὰ τὸ καταπληκτικώτερον ἦτο δο ὁ τουρκικὸς

στόλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ 80 μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα, ἔδειξεν ἀνανδρίαν πρωτοφανῆ. Ἀναχθεὶς ἐκ Κεφαλληνίας, συνήντησε περιπολοῦντα πρὸ τοῦ Μεσολογγίου τὸν ἀσυγκρίτως ὀλιγαριθμότερον ἐλληνικὸν στολίσκον ὑπὸ τὸν Μιαούλην. Τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα ἦρριφθησαν ἀκάθεκτα κατὰ τοῦ ἔχθρικοῦ στόλου καὶ τρία πυρπολικὰ διημύνοντο κατὰ τῆς ναυαρχίδος. Τόσος τρόμος κατέλαβε τοὺς Τούρκους, ὥστε ὑπεχώρησαν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἐκεῖθεν, μὴ θεωροῦντες τὰ μέρη ἀσφαλῆ, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τοιουτορόπως ἡ πρώτη φάσις τῆς πολιορκίας ἔληξε.

Τὴν 25 Δεκεμβρίου ἀρχίζει ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορκίας. Ὁ Ἰμπραήμ, λαβὼν νέας ἐπικουρίας καὶ νέας ὑποσχέσεις παρὰ τοῦ Σουλτάνου διαπεραιοῦται ἐκ τοῦ Ρίου εἰς τὴν Στερεάν μὲ 10 χιλ. στρατόν.

Οἱ Αἰγύπτιοι στρατάρχης εἰς συνάντησίν του μετὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Καπετάν πασᾶ (ναυάρχου) εἰς τὸ Κρυονέρι, ἀπέναντι τῶν Πατρῶν, ἔξέφρασε μὲ κάποιαν ὑπερηφάνειαν τὴν ἀπορίαν του, πῶς ὁ Τούρκος στρατάρχης μὲ τόσα στρατεύματα δὲν κατώρθωσεν εἰς διάστημα ὀκτὼ μηνῶν νὰ κυριεύσῃ τὸν φράκτην ἐκεῖνον, ἐννοῶν τὸ Μεσολόγγιον. Ἐπηκολούθησε σφοδρὰ λογομαχία καὶ τέλος ὁ Ἰμπραήμ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κιουταχῆν νὰ ἐκλέξῃ ἐν ἐκ τῶν δύο, ἢ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς ἢ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὸς τὴν ἄλωσιν ἐντὸς 15 μόνον ἡμερῶν. Οἱ Κιουταχῆς ἔξεμάνη διὰ τὴν θρασύτητα τοῦ συναδέλφου του καὶ κατόπιν συμβουλίου μετὰ τῶν βαθμοφόρων του ἀπήντησε εἰς αὐτὸν τὰ ἔξης : «Οἱ ἀρχηγὸι τῶν Ἀράβων νομίζει ὅτι πολεμοῦμεν ἀνθρώπους ὅμοίους ἐκείνων, τοὺς ὅποίους ἐπολέμησεν αὐτὸς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ήμεῖς ἐδοκιμάσαμεν τοὺς ἐν Μεσολογγίᾳ, ἐγνωρίσαμεν τὴν ἀξίαν των καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ τοὺς δοκιμάσωμεν ἐκ νέου. Αἱ τοὺς δοκιμάσῃ, ἂν ἀγαπᾷς ἡ Ψυχλότης του, καὶ τότε νὰ κρίνῃ περὶ αὐτῶν ὁρθότερον».

Οἱ Ἰμπραήμ ἀνέλαβε προθύμως μόνος του τὸν ἀγῶνα, ἀλλ᾽ ἀπήγησε νὰ ἀπομακρυνθοῦν τὰ ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν στρατεύματα, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κιουταχῆς. Οἱ Τούρκος στρατάρχης συγκατετέθη, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ ἀπαλλαγῇ πάσης εὐθύνης ἀπέναντι τοῦ Σουλτάνου. Οἱ Ἰμπραήμ ἐδέχθη καὶ ἔγραψε σχετικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ ἀντιληφθῇ τί ἐστήμαινεν ἐκεῖνος ὁ φράκτης τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν νύκτα τῆς 16 Ἰανουαρίου δὲ Ἰμπραήμ μετὰ λαμπτρὰν προπαρασκευὴν ἐπεχείρησε γενικήν ἔφοδον κατὰ τοῦ Μεσολογγίου. Οἱ πολιορκούμενοι μὲν ἄφθαστον τόλμην ἀπέκρουσαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὰς ἐφόδους τῶν Ἀράβων. Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου εύρηκε τὸν Ἰμπραήμ εἰς τὰς πρώτας γραμμὰς τοῦ στρατοῦ του, ἐνθαρρύνοντα καὶ βιάζοντα αὐτὸν εἰς νέας ἐπιθέσεις. Ὁ ἀγών ἔξηκολούθησε καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, παρ' ὅλην δὲ τὴν δρμήν τῶν ἐπιτιθεμένων ἔχθρῶν οἱ πολιορκημένοι δὲν ἐκάμφθησαν. Τέλος δὲ Ἰμπραήμ ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά του κατησχυμένος. Ὁ Κιουταχῆς ἐθεῖστο τὰ γινόμενα μακρόθεν καὶ, ὅταν ἡ μάχη ἐτελείωσεν, ἐπλησίασε τὸν Ἰμπραήμ καὶ μὲν χαράν μὴ συγκρατουμένην εἶπε : « φρονεῖς καὶ σήμερον δ, τι ἐφρόνεις χθὲς διὰ τὸν φράκτην; » Ὁ Αιγύπτιος στρατάρχης ἀπήντησε : « Σήμερον ἔμαθα ὅτι ὅσα ἔλεγες ἥσαν ἀληθῆ, καὶ εὔχομαι νὰ κατορθώσωμεν ἡνωμένοι δ, τι σὺ χωρὶς ἐμὲ οὔτε ἐγὼ χωρὶς ἐσὲ δυνάμεθα ». « Εἴμαι ἔτοιμος νὰ συμπράξω μαζί σου », ἀπήντησεν ὁ Κιουταχῆς, « ἀν γράψῃς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅτι ἔχεις ἀνάγκην τῆς συμπράξεως μου ». Ἀπὸ τότε τὰ δύο στρατεύματα ἡνωμένα συμπράττουν εἰς τὴν ἀλωσιν τοῦ Μεσολογγίου.

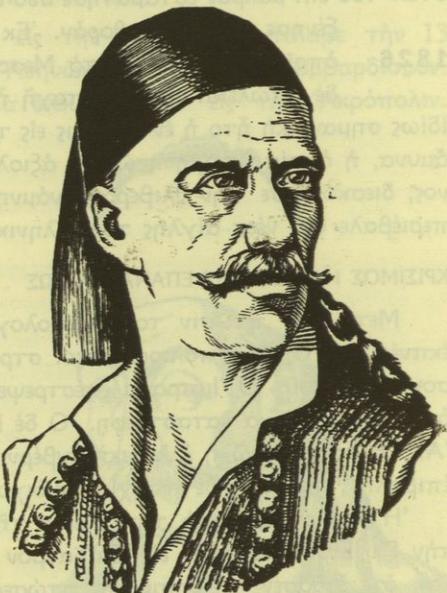
ΕΞΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ο,τι ὅμως δὲν κατώρθωσαν αἱ ἔχθρικαὶ ἐπιθέσεις, τὸ ἐπέτυχεν δ στενὸς ἀποκλεισμὸς καὶ ἡ συνεπείχ τούτου ἐπακολουθήσασα στέρησις τῶν πάντων. Τοιουτοτρόπως ἀρχίζει ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορκίας. Καταφθάνει δ τουρκικὸς στόλος, ἐπισκευάζονται τὰ ἀλιτευῆ πλοῖα, τὰ δποῖα εἰχον βλάψει οἱ Ἑλληνες, καὶ μετὰ δεινὸν ἀγῶνα καταλαμβάνονται πολλὰ νησίδια τοῦ τενάγους, μεταξὺ τῶν δποίων τὸ περίφημον Β α σι λ ἀ δι, ἡ Κ λ ε ί σ ο β α, δ Ν τ ο λ - μ ἄ σ κτλ. Ἡ ἀντίστασις τῆς ἡρωικῆς Κλείσοβας εἰναι ἐν τῶν σημαντικωτάτων ἐπεισοδίων τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου. Χίλιοι ἔχθροι ἐφονεύθησαν ἑκεῖ, μεταξὺ τῶν δποίων καὶ δ ἄγριος καταστροφεὺς τῆς Κρήτης Χουσείν.

Τὸν Μάρτιον ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἦτο δεινή. Αἱ τροφαὶ ἔξελιπον, τρώγουν φύκη, σκώληκας καὶ δέρματα καὶ περιφέρονται ὡς φαντάσματα, ἴσχνοι ἀπὸ τὴν ἀστίαν. Ὁ Μιαούλης, ἔλθων μὲ 30 κακῶς ἐφωδιασμένα πλοῖα, δὲν κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν. Ὅπο τὰς περιστάσεις αὐτὰς οἱ πολιορκούμενοι ἀπο-

φασίζουν νὰ διασχίσουν τὰς τάξεις τοῦ ἔχθροῦ, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἐν Πλατάνῳ στρατόπεδον τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, τοὺς ὅποιους είλον πληροφορήσει.

"Η περίφημος "Εξοδος τοῦ Μεσολογγίου ἔγινε τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου 1826. Οἱ ἔξελθόντες ἥσαν περίπου 9 χιλ. ἀνθρωποι, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ 3 χιλ. ἥσαν μάχιμοι καὶ προπογοῦντο διηρημένοι εἰς τρία σώματα ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Νότην Μπότσαρην, Κίτσον Τζαβέλαν καὶ Δημήτριον Μακρήν. Ἡκολούθουν οἱ γέροντες, αἱ γυναικεῖς ἐνδεδυμέναι ὡς ἄνδρες καὶ τὰ παιδιά. Ἐκ τούτων 1800 μόνον, ἐκ τῶν ὅποιων 7 γυναικες, διέσχισαν τὰς ἔχθρικὰς γραμμὰς καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ζυγοῦ, διπόθεν διεσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν. Οἱ λοιποὶ ἦφονεύθησαν κατὰ τὴν συμπλοκὴν πρὸς τοὺς ἐνεδρεύοντας Ἀλβανούς, ἢ ἡναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πόλιν, ἐκ θλιβερᾶς παρεξηγήσεως, ὅπου κατεσφάγησαν ὑπὸ τοῦ εἰσορμήσαντος ἔχθροῦ.

Δημήτριος Μακρῆς

Κατὰ τὴν κρισιμωτέραν δηλαδὴ στιγμὴν τῆς ἔξοδου ἡκούσθησαν φωναὶ « πίσω, πίσω ! ». Εἴτε οἱ φωνάζοντες ἥσαν "Ελληνες, οἱ ὅποιοι παρεξήγησαν κάποιαν διαταγὴν, εἴτε, τὸ ὅποιον φαίνεται καὶ πιθανώτερον, Ἀλβανοί γνωρίζοντες τὴν Ἑλληνικήν, τὸ μεγαλύτερον πλῆθος τῶν πολεμιστῶν καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐστράφη ὅπισω πρὸς τὴν πόλιν. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ κρατήσουν τοὺς προμαχῶνας καὶ οἱ Τούρκοι εἰσώρμησαν κατόπιν αὐτῶν. Εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ περὶ τοὺς προμαχῶνας συνήφθη λυσσώδης

πάλη, ἡ ὁποία ἔληγε συνήθως διὰ τῆς ἀνατινάξεως τῶν πυριτα-πιθηκῶν ύπό τῶν Ἑλλήνων. Πλῆθος ἀπολέμων ἀνετίναξεν ὁ γη-ραιὸς πρόκριτος **Χρῖστος Καψάλης** εἰς τὸν παρὰ τὸν Ἀνεμόμυλον προμαχῶνα.

Τὴν 11 Ἀπριλίου 1826 τὸ Μεσολόγγιον ἦτο σωρὸς καπνι-ζόντων ἐρειπίων. 'Αλλ' ἡ πτῶσις τοῦ περιλαλήτου φρουρίου ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς μεγάλην νίκην, διότι ὁ ἡρωισμὸς τῶν ὑπερασπι-στῶν του ἐπὶ μακρὸν ἐσταμάτησε δύο στρατιάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπρο-
ξένησε μεγάλην φθοράν. 'Εκ τῶν 10 χιλ. Αἰγυπτίων, οἱ
1826 ὁποίοι ἐποιόρκουν τὸ Μεσολόγγιον, ἐσώθησαν 3600, αἱ
δὲ ἀπώλειαι τοῦ Κιουταχῆ ἦσαν πολὺ μεγαλύτεραι. 'Αλλ'
ἰδίως σημαντικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ὅπου ἡ ἡρωικὴ
ἀμυνα, ἡ ὁποία ἔθεωρήθη ὡς τὸ ἀξιολογώτερον γεγονὸς τοῦ ἀγῶ-
νος, διεσκόρπισε τὴν θλιβερὰν ἀνάμνησιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ
περιέβαλε διὰ νέας αἴγλης τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα.

ΚΡΙΣΙΜΟΣ Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου ἡ ἐπανάστασις ἐφάνη ἐκπνέουσα. Οἱ δύο πολιορκητικοὶ στρατοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ δρά-
σουν ἀλλαχοῦ. 'Ο Ἰμπρατήμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν
ὅποιαν ἥρχισε νὰ καταστρέφῃ. 'Ο δὲ Κιουταχῆς ἐστράφη κατὰ τῆς
'Αν. 'Ελλάδος, ἐνῷ ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις οὔτε χρήματα εἶχεν οὔτε
ἐπιβολήν, ἐπεκράτει δὲ ἀναρχία καὶ διχοστασία μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν.

Ἡ κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν πλειστὸν τῆς κοινῆς γνώμης, συνεκάλεσε τὴν Γ'. 'Ἐθνοσυνέλευσιν εἰς Ἐπίδαυρον (Πιάδαν, Ἰανουάριος 1826) καί, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἰδησις τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, παρη-
τήθη καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἐνδεκαμελής κυβέρνησις ύπό τὸν **Άνδρεαν Ζαΐμην**.

Εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν περίστασιν ἔσωσε τὴν Ἐλλάδα ἡ ἀντοχὴ τοῦ λαοῦ της καὶ ἡ ἔξωθεν βοήθεια. Οἱ φιλελληνικοὶ σύλλογοι καὶ οἱ φιλάνθρωποι τῆς Εὐρώπης ἀνέπτυξαν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν μεγάλην δραστηριότητα. 'Η χρηματικὴ βοήθεια ἰδίως ἀνεζωπύρησεν ὅσον ἦτο δυνατὸν τὴν ἐπανάστασιν. 'Ο στόλος ύπό τὸν Μιαούλην, κινηθεὶς διὰ τῶν χρημάτων ἑκείνων, διεσκόρπισεν ἐπανειλημμένως τὸν στόλον τοῦ Καπετάν πασᾶ, ὁ ὁποῖος ἐκλείσθη πάλιν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης διεξῆγε πείσμονα κλεφτοπόλεμον

κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἀναγκάζων αὐτούς νὰ περιορίσουν τὰς ἐπιδρομάς. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἰμπραήμ κατὰ τῆς Μάνης, τὴν ὅποιαν ἐπεχείρησε διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μὲ δύναμιν 7 χιλ. ἀνδρῶν. Οἱ Μανιάται ὅμως κατώρθωσαν εἰς τὴν περίφημον μάχην τῆς Βέργας νὰ ἀποκρούσουν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ νὰ ματαιώσουν τὰς ἀποπείρας των ἀποβάσεως ἀπὸ θαλάσσης.

Η ΠΑΛΗ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

‘Ο Κιουταχῆς, προελάσσας εἰς τὴν Ἀττικήν, κατέλαβε τὴν 13 Αύγουστου τὴν πόλιν τῶν Αθηνῶν μετὰ 24ωρον βομβαρδισμόν. Οἱ κάτοικοι μετὰ τοῦ Γκούρα ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν Ακρόπολιν.

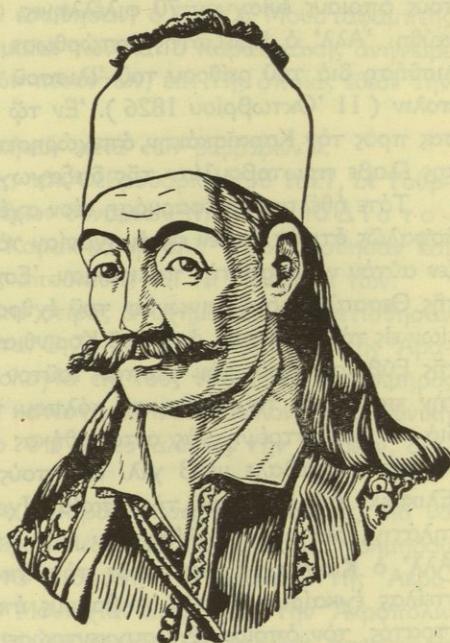
‘Η ‘Ελληνικὴ κυβέρνησις

ἡθελε πάσῃ θυσίᾳ νὰ κρατήσῃ τὴν Ακρόπολιν, διότι εἶχεν ὑποδείξεις ἀπὸ τὴν Αγγλίαν ὅτι, ἂν ἔπιπτε, θὰ ἥτο ἀδύνατον νὰ περιληφθῇ ἡ Στερεά εἰς τὸ μέλλον Ἑλληνικὸν κράτος. Διὰ τοῦτο ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένως νὰ σώσῃ τὴν πολιορκημένην Ακρόπολιν. Εύτυχῶς κατὰ τὰς κρισίμους αὐτὰς στιγμὰς παρουσιάσθη εἰς τὴν Στερεάν ἀντάξιος ἀντίπαλος τοῦ Κιουταχῆ, ὁ Καραϊσκάκης, τοῦ ὅποιου τὸ ὄνομα συνδέεται μὲ τὴν τελευταίαν αὐτὴν φάσιν τοῦ ἀγῶνος.

‘Ο Γεώργιος Καραϊ-

σκάκης (1782 – 1827)

ἐγεννήθη εἰς τὸ Μαυρομάτι πλησίον τῆς Καρδίτσης. Ή μήτηρ του ἦτο ὀνεψιά τοῦ ὄνομαστοῦ ὁπλαρχηγοῦ τῆς Ἀρτης Γώγου Μπακόλα. Διῆλθε περιπτειώδη νεότητα ἀναμειχθείς εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἴτε ὡς μισθοφόρος εἴτε ὡς ἀντίπαλος αὐτοῦ. Ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβε τὰ ὅπλα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις

Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782 - 1827)

τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. 'Αλλὰ δὲν ἔδειξε κατ' ἀρχὰς σταθερότητα οὔτε σαφῆ ἔννοιαν τοῦ μεγάλου γεγονότος. Τὸ Ἰδαικόν του περιωρίζετο νὰ λάβῃ τὸ ἀρματολίκι τῶν Ἀγράφων. 'Αλλὰ βραδύτερον αἱ κρίσιμοι περιστάσεις ἀφύπνισαν τὴν συνείδησίν του καὶ ἔδωσαν νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις του. 'Εκτότε παρουσιάζεται ὡς νέος ἀνθρώπος καὶ δὲν πότακτος καὶ ἀθυρόστομος καὶ ἐγωιστής ὁ πλαρχηγὸς τῆς Στερεᾶς ἀπέβη πρότυπον πειθαρχίας καὶ αὐτοθυσίας, ἀναδειχθεὶς συγχρόνως ὁ στρατηγικῶτας τῶν ἀρχηγῶν τῆς Στερεᾶς. 'Η κυβέρνησις τοῦ Ζαΐμη διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀν. 'Ελλάδος.

Οἱ Ἔλληνες, διὰ νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν Κιουταχῆν, ἐσχημάτισαν στρατόπεδον εἰς τὴν Ἐλευσῖνα. 'Εκεῖ ἔφθασεν ὁ Καραϊσκάκης καὶ δὲν Φαβιέρος ἐκ Μεθάνων μετὰ τῶν τακτικῶν του, τοὺς ὄποιούς ἔνισχυν 70 φιλέλληνες. Μετ' ὀλίγον δὲ Γκούρας ἐφονεύθη. 'Αλλ' ὁ Κριεζώτης κατώρθωσε μετὰ 300 ἐπιλέκτων νὰ διολισθῇσῃ διὰ τοῦ ρείθρου τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν (11 Ὁκτωβρίου 1826). 'Ἐν τῷ μεταξύ δὲ Φαβιέρος, διαφωνήσας πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ἀπεχώρησεν εἰς Μέθανα καὶ δὲν Καραϊσκάκης ἔλαβε πρωτοβουλίαν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου.

Τότε ἡθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ νέον σχέδιον, διὰ τοῦ δποίου ἥλπιζεν ἀσφαλῶς ὅτι θὰ ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τὸν Κιουταχῆν καὶ θὰ ἡνάγκαζεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. 'Εσκέφθη νὰ ἀποκόψῃ τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας συγκοινωνίαν τοῦ ἔχθροῦ, ἐγκαθιστῶν σειρὰν φυλακίων εἰς τὰ νῶτά του, ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Εύβοίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲ Κωλέττης ἀπεβίβασθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Εύβοικοῦ κόλπου παρὰ τὴν Ἀταλάντην, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὰς σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆν, δὲ Καραϊσκάκης προσέβαλε μὲ 3 χιλ. ἐκλεκτοὺς πολεμιστὰς τὴν παρὰ τὸν Ἐλικῶνα Δόμιβραιναν, τὴν δποίαν εἶχεν ὀχυρώσει δὲ Τούρκος στρατηλάτης, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας συγκοινωνίαν. 'Αλλ' ὁ Κιουταχῆν ἐματαίωσε τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κωλέττη, ἀποστείλας ἐγκαίρως 2 χιλ. Ἀλβανούς ύπό τὸν Μουσταφάμπεην. 'Ο στρατός, τὸν δποίον εἶχε συγκεντρώσει δὲ Κωλέττης ύπό διαφόρους Στερεοελλαδίτας ὁ πλαρχηγούς, ἡττήθη ύπό τοῦ ἐμπειροπολέμου Μουσταφάμπεη παρὰ τὴν Ἀταλάντην, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούστης πρὸς Λεβάδειαν, καὶ διεσκορπίσθη.

'Ἐπίσης δὲ ἀρχιστράτηγος δὲν ἦτο εύτυχέστερος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν του. 'Η φρουρὰ τῆς Δομβραίνης, ἀποτελουμένη ἀπὸ 300

Τούρκους ἐκλείσθη εἰς τρεῖς πύργους καὶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ ἀντισταθῇ, διότι ἐλάμβανεν εὐκόλως τροφάς καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὰς Θήβας. Τότε ὁ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη νὰ στραφῇ κατὰ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Μουσταφάμπετη, διὰ νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τὴν ἐπιστροφήν. Ἐτράπη λοιπὸν ὁ Καραϊσκάκης πρὸς τὸ Δίστομον, ὅποθεν ἀπέστειλε τὸν ὑπαρχηγὸν του Γρίβαν εἰς τὴν Ἄραχθον. Μετ’ ὀλίγον, ἐλθὼν καὶ ὁ ἴδιος ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ὁ ἐνσκῆψας χειμὼν καὶ ἡ χιονοθύελλα συνεπλήρωσε τὸν ἀποκλεισμόν. Κατὰ τὴν φονικὴν νύκτα τῆς 24 Νοεμβρίου 1826 οἱ πανικόβλητοι Ἀλβανοὶ ἀποπλανηθέντες εἰς τὰς κρημνώδεις χιονοσκεπεῖς ἀτραπούς κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν 2000 μόλις 300 ἐσώθησαν, ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπετης ἔφονεύθη, ἐκυριεύθησαν αἱ σημαῖαι τῶν καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀνήγειρε πυραμίδα ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν πεσόντων, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔθεσε τὴν ἐπιγραφήν :

«Τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων».

Μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1827, οἱ Τούρκοι προσέβαλον μετὰ μεγαλυτέρων δυνάμεων τὴν παρὰ τὸ Δίστομον ὁ χωρωμένην θέσιν τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλ’ ἀπεκρούσθησαν καὶ ὑπεχώρησαν ἀπολέσαντες τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τηλεβόλα των.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὐταὶ κατόπιν σειρᾶς ἀτυχημάτων ἔχαιρετίσθησαν ὡς μεγάλα ἔθνικά κατορθώματα. Ὁ Ζαΐμης μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἀραχώβης διέταξε νὰ ψαλῇ δοξολογία εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ὁ τολμηρὸς στρατηγὸς τῆς Ἀν. Ἐλλάδος κατέστη ἔθνικὸν εἰδωλον. Ἡ δὲ ἔθνικὴ ἀντίστασις, ἡ ὁποία ἐφαίνετο ὅτι κατεστάλη εἰς τὴν Στερεάν, ἀνεβίωσε πάλιν.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔπαισε καταβάλλουσα προσπαθείας, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Φαβιέρος διὰ τολμηροῦ στρατηγήματος κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Μουνιχίαν ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν. Τὴν 24 Ιανουαρίου ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς Γόρδων ἀπεβιβάσθη μετὰ 2.300 ἀνδρῶν καὶ 15 τηλεβόλων εἰς τὴν πειραιϊκὴν ἀκτὴν καὶ ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κιουταχῆ, ὑποστηριζόμενος ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τῆς ἀτμοκινήτου κορβέττας Καρτερίας, τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ γενναῖος φιλέλλην “Αστιγκ” (30 Ιανουαρίου). Τέλος ὁ Καραϊσκάκης διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἔστησε τὸ

στρατόπεδόν του είς τὸ Κερατοῖνι, δυτικῶς τοῦ Πειραιῶς. 'Αλλ' ἡ ἀνάμειξις τῶν πολιτικῶν καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν ξένων στρατιωτικῶν διετάραξαν τὸ σχέδιόν του καὶ ὀδήγησαν εἰς καταστροφὴν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιχείρησιν.

Η ΕΝ ΤΡΟΙΖΗΝΙ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

'Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε συντελεσθῆ νέα πολιτικὴ ζύμωσις. 'Η παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξύ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἔχαλαρώθη, ἔξεδηλώθησαν δὲ ζωηρότερον αἱ τοπικαὶ ἀντιθέσεις. Πολιτικῶς ἡ 'Ἑλλὰς διηρέθη εἰς τρεῖς φατρίας, τοὺς **Νησιώτας**, τοὺς **Στερεοελλαδίτας** καὶ τοὺς **Πελοποννησίους**, ἐκάστη τῶν ὅποιων ἐστηρίχθη ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας. Οὔτω προϊθλον τὰ τρία κόμματα, τὸ Ἀγγλικόν, τοῦ ὅποιου ἥγεται ἡσαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μιαούλης, τὸ Γαλλικόν, τοῦ ὅποιου ἥγετο ὁ Κωλέττης καὶ τὸ Ρωσικόν, εἰς τὸ ὅποιον ἔκλεινεν ὁ Κολοκοτρώνης ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τοὺς Νησιώτας.

'Η κυβέρνησις ἀφοῦ μετέθεσε τὴν ἔδραν της εἰς Αἴγιναν, συνεκάλεσεν ἑκεὶ 'Εθνοσυνέλευσιν. 'Αλλ' ἡ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ἀντιπολίτευσις συνεκάλεσεν ἄλλην εἰς Ἐρμιόνην. Οὔτως ἡ 'Ἑλλὰς ἐφαίνετο πάλιν διηρημένη εἰς δύο καὶ ἡπειλεῖτο νέος ἐμφύλιος πόλεμος. 'Αλλὰ τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ἡ ἐπέμβασις τῶν φιλελλήνων καὶ ἴδιως ἡ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ **Τσώρτς** καὶ τοῦ λόρδου **Κόχραν**. Αἱ δύο μερίδες κατώρθωσαν νὰ συνενοθοῦν καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1827 συνῆλθεν ἡ ἐν Τροιζῇνι 'Εθνοσυνέλευσις. 'Η κυβέρνησις Ζαΐμη κατέθεσε τὴν ἀρχήν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβε σημαντικὰς ἀποφάσεις.

'Ἐψήφισε νέον σύνταγμα. 'Η νομοθετικὴ ἔξουσία ἐδόθη εἰς σῶμα ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, τὸ ὅποιον πρώτην φορὰν τότε ὀνομάσθη **Βουλή**. 'Ανεγνωρίσθη ὅμως ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἔξουσία πρέπει νὰ ἀσκῆται ἀπὸ ἐν μόνον πρόσωπον, τὸν Κυβερνήτην. 'Ως τοιοῦτον, μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἔξελεξε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν (30 Μαρτίου 1827). Πρὸς τούτοις ἡ 'Εθνοσυνέλευσις διώρισε τὸν στρατηγὸν Τσώρτς ἀρχιστράτηγον, τὸν δὲ Κόχραν ναύαρχον. 'Ο Τσώρτς ἦτο Ἀγγλος ἀξιωματικὸς ἀπὸ τὴν Ἰρλανδίαν, ὑπὸ τὸν ὅποιον εἶχον ύπηρετήσει ὁ Κολοκοτρώνης,

ό Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι ὀπλαρχηγοὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον. 'Ο δὲ Κόχραν, κατ' ἀρχὰς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Βραζιλίας καὶ ὡς ναύαρχος τοῦ βραζιλιανοῦ στόλου εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πορτογαλίας ἀπέκτησε μεγάλην φήμην.

Η ΕΝ ΦΑΛΗΡΩ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

'Η κυβέρνησις ἔγκαττέλειψε τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ πιεζομένη ὑπὸ τοῦ Τσώρτσ καὶ τοῦ Κόχραν ἀπεφάσισε νὰ παρασκευάσῃ μεγάλην ἐκστρατείαν, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως δι' ἀμέσου ἐπιθέσεως. Οἱ δύο ξένοι ἀρχηγοὶ συνηντήθησαν εἰς τὸ Κερατσίνι μὲ τὸν Καραϊσκάκην, ὃ ὅποιος ἐπέμεινε καὶ πάλιν εἰς τὸ παλαιόν του σχέδιον. 'Αλλ' ὁ Κόχραν δὲν ἤκουσεν αὐτόν, ἀπεβίθασε τὸν στρατόν του εἰς τὸ Φάληρον καὶ προσέβαλε τοὺς κατέχοντας τὸν Πειραιᾶ Τούρκους. Οἱ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος Γκέγκηδες ἀντέταξαν λυσσώδη ἀντίστασιν. Τέλος ὅμως ἤναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν.

Μετὰ τὰς κινήσεις αὐτὰς οἱ ξένοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου δράσεως. 'Ο Καραϊσκάκης ἀντέτεινε καὶ πάλιν, ἀλλὰ δὲν ἤκουσθη. 'Ωρίσθη ἡ 23 Ἀπριλίου ἡμέρα ἐπιθέσεως. Τὴν παραμονὴν ὅμως ἀκριβῶς ἐπληγώθη εἰς συμπλοκήν ὁ Καραϊσκάκης θανασίμως καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσώρτσ, ὅπου καὶ ἔξεπνευσε τὴν ἐπομένην. Τὸ γεγονός ἐτάραξε πολὺ τοὺς "Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Καραϊσκάκην. 'Η εἰδῆσις τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ "Ἐλληνος στρατάρχου ἐτάραξε πολὺ καὶ τὴν κυβέρνησιν. 'Ο νεκρὸς τοῦ Καραϊσκάκη μετεφέρθη εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἅγιου Δημητρίου, καὶ διετάχθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἔθνικὸν πένθος. Τὸ γεγονός αὐτὸν ἥτο τὸ προοίμιον τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς καταστροφῆς, ἡ ὅποια ἀνέμενε τοὺς "Ἐλληνας εἰς τὸ Φάληρον.

Μετὰ δύο ἡμέρας (24 Ἀπριλίου) οἱ φιλέλληνες ἀρχηγοὶ ὠδήγησαν τοὺς "Ἐλληνας εἰς τὴν σφαγήν. 'Η ἐπιχείρησις, κακῶς σχεδιασθεῖσα, χειρότερον ἔξετελέσθη. Εἶχον σχεδιάσει νὰ ἐπιτεθῶν τὴν νύκτα, ἀλλ' ἡ ἀπόβασις τῶν στρατευμάτων καὶ ἡ μετακίνησις κατηνάλωσαν ὅλην τὴν νύκτα. Τὴν πρωίαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐβάδισαν ἐν ἀταξίᾳ ἀνευ συνοχῆς καὶ μετ' ὀλίγον ἔπεσαν εὐχερής λεία τοῦ δρα-

στηρίου καὶ στρατηγικοῦ ἀντιπάλου. 'Ο Κιουταχῆς προσέβαλε τοὺς 'Ελληνας δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του. Τὸ μικρὸν σῶμα τῶν τακτικῶν συνετ Ἰ.η., οἱ δελῆδες (ἵππικὸν) κατεπάτησαν τοὺς ἀτάκτους, οἱ ὄποιοι δὲν εἶχον τὰ μέσα νὰ κατασκευάσουν ταμπούρια. Μετ' ὀλίγον ἐν πλήρει ἀταξίᾳ ἔφυγον οἱ "Ελληνες πρὸς τὴν θάλασσαν, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἵππικον. Πολλοὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπινίγησαν.

'Η παρὰ τὸ Φάληρον καταστροφὴ ἦτο ἡ αίματηροτάτη ἐξ ὅσων ὑπέστησαν οἱ "Ελληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. 'Υπέρ τοὺς 1500 ἄνδρας ἐφονεύθησαν.

Οἱ διπλαρχηγοὶ Νοταρᾶς, Βέικος, Γ. Τζαβέλας, Φωτομάρας καὶ ὁ συνταγματάρχης Ἰγγλέστης ἔκεινο νεκροί. Τὴν ἐπομένην τῆς νίκης οἱ 250 αἰχμάλωτοι παραταχθέντες κατὰ σειρὰν ἀπέκεφαλισθησαν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ἡ Ἀκρόπολις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατηθῇ. 'Η φρουρὰ ἐσυνθηκολόγησεν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀποχωρήσῃ μετὰ τῶν ὄπλων καὶ τῶν ἀποσκευῶν.

II. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπανάστασις ἔσβησεν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ μόνον εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Πελοποννήσου διετρεῖτο. 'Ο Ἰμπραήμ ἐσκέπτετο ἦδη περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς "Υδρας καὶ τοῦ Ναυπλίου. 'Ερήμωσις καὶ φρίκη ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῆς χώρας, ἐνῷ οἱ ἔχθροι τῶν Ἑλλήνων ἔλεγον μετὰ χαιρεκαίας : « 'Η Ἑλλάς, ὑπέρ τῆς ὄποιας θέλουν νὰ ἐπέμβουν, δὲν ὑπάρχει ». Τὴν κρίσιμον ἔκείνην στιγμὴν ἥρχισεν ἡ εύρωπαϊκὴ ἐπέμβασις, διότι ἐν τῷ μεταξύ ἡ εύρωπαϊκὴ διπλωματία εἶχεν ἀρχίσει νὰ διάκειται εὐνοϊκώτερον ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. 'Ο Κάνυγκ ἡκολούθει φιλελληνικὴν πολιτικήν, εἰς τὴν Ρωσίαν ἀπέθανεν δὲ τοάρος Ἀλέξανδρος (1825) καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Νικόλαος ἦτο ἀνὴρ βουλήσεως καὶ δὲν ἔξηρτάτο ἀπὸ τὸν Μέττερνιχ, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν αὐστριακὴν ἐπιρροήν.

Αἱ τρεῖς δυνάμεις ὑπέγραψαν ἐν Λονδίνῳ τὴν 6 Ἰουλίου 1827 τὴν λεγομένην **'Ιουλιανὴν Σύμβασιν**, διὰ τῆς ὄποιας ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίζετο αὐτόνομος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου μὲ

σύνορα τὸν Παγασητικὸν καὶ Ἀμβρακικὸν κόλπον. Τὸ οὔσιαστικώτερον ἦτο ὅτι αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ διάβημά των διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως, ἐὰν δὲ ἔτερος ἐκ τῶν ἐμπολέμων δὲν ἐδέχετο τὰς ἐν Λονδίνῳ ληφθείσας ἀποφάσεις των. Οὐ ύπὸ τῶν **Κόδριγκτον** ἀγγλικὸς στόλος καὶ δὲ ὑπὸ τὸν **Δεριγνὺν** γαλλικὸς ἐνισχύθησαν, κατέπλευσε δὲ καὶ ρωσικὸς στόλος ὑπὸ τὸν **"Ευδεν** εἰς τὸ Αἴγαιον.

Τὴν πρότασιν τῶν Δυνάμεων ἐδέχθη προθύμως ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀλλ' ὁ Σουλτάνος ἀπέκρουσε τὴν ἐπέμβασιν. Ἡ τελευταία λέξις τῆς Πύλης εἰς τοὺς διερμηνεῖς τῶν πρεσβειῶν ἦτο : « Γενηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ! Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εἶναι διὰ πάντα ἐτοιμασμένη ».

NAYMAXIA TOY NAYAPINOY (8 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1827)

Ο τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος, ἐνισχυθεὶς διὰ νέων μονάδων καὶ ἐπικουριῶν, προσωριμίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου. Μετ' ὀλίγον κατέπλευσεν ὁ Κόδριγκτον, ὁ ὄποιος δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐπικουριῶν τοῦ Ἰμπραήμ, ἀλλ' ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν καθὼς καὶ εἰς τοὺς "Ἐλληνας τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων περὶ τῆς παύσεως τῶν ἔχθροπραξιῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέπλευσεν ὁ γαλλικὸς στόλος καὶ οἱ δύο ναύαρχοι ἀπήγτησαν παρὰ τοῦ Ἰμπραήμ νὰ ἀπέχῃ πάστης ἐπιχειρήσεως, ἔως ὅτου λάβῃ δόνγιας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ "Ἐλληνες, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῶν περὶ μεσολαβήσεως εἰδήσεων, ἐπεχείρησαν νὰ ἀναζωπυρήσουν, ὅπου ἦτο δυνατόν, τὴν ἐπανάστασιν, διότι εἶχον ὑποδείξεις ὅτι μόνον αἱ ἐπαναστατημέναι χῶραι ἔμελλον νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Ο "Αστιγξ μετὰ τῆς « Καρτερίας » καὶ ἄλλων πλοίων κατέστρεψε τουρκικὸν στολίσκον εύρισκόμενον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἱτέας, ἐπινείου τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ἀμφίσσης. Ο Ἰμπραήμ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ Ναυαρίνον μὲ μοῖραν τοῦ στόλου

του, διὰ νὰ ἔκδικηθῇ τὸ πάθημα τῆς Ἰτέας, ὅλλα ὁ Κόδριγκτον, ἀποπλεύσας ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πύλον. Ἐτράπη τότε ὁ Αἰγύπτιος στρατηλάτης εἰς δεινὴν λεηλασίαν τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Ἀρκαδίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σουλτᾶνος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τῶν Δυνάμεων καὶ διεβίβασε διαταγὴν εἰς τὸν Ἰμπραήμ νὰ διεισάγῃ ἐντονώτερον τὸν ἄγωνα.

Τότε δ συμμαχικός στόλος είσηλθεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν Ἰμπραήμ τὴν θέλησιν τῶν Δυνάμεων. Τὸ μοιραῖον ἐπῆλθε τὴν 8 Ὁκτωβρίου. Οἱ Μιωαμεθανοὶ ἐπυροβόλησαν κατὰ τῆς ἀγγλικῆς λέμβου, τὴν ὅποιαν δὲ Κόδριγκτον ἔστειλε πρὸς συνεννόησιν. Ἡ λέμβος καὶ ἡ γαλλικὴ ναυαρχίς ἀπῆκτησαν. Ὅτε δὲ ἐν τῶν αἰγαίουπτιακῶν ἥρχισε νὰ κανονιοβολῇ, τὸ πῦρ ἐγενικεύθη. Τὰ 26 πολεμικὰ τῶν Εὐρωπαίων (11 ἀγγλικά, 7 γαλλικά, 8 ρωσικά) μὲ 1270 τηλεβόλα κατεναυμάχησαν τὴν τουρκικὴν κοαιγυπτιακὴν ἄρμαδα, ἀποτελουμένην ἀπὸ 82 σκάφη μὲ 2000 τηλεβόλα. Τὴν ἐπομένην ὅταν ἀνέτειλεν δὲ ἡ λιονταρία, εὗρε συντρίμματα, τὰ ὅποια ἐπλήρουν τὸν λιμένα τῆς Πύλου. Ἡ παρὰ τὸ Ναυαρίνον ναυμαχία ἦτο ἡ μεγίστη κατὰ θάλασσαν καταστροφὴ τοῦ τουρκικοῦ στόλου μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (1571).

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

‘Η ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία ἐσήμαινε τὴν ἐλεύθερίαν τῆς Ἑλλάδος. ’Αλλ’ οἱ Τοῦρκοι ἐδέχθησαν τὴν καταστροφὴν μὲν καρτερικήν ἡρεμίαν καὶ ὁ Σουλτάνος παρεσκεύαζε νέαν ἐκστρατείαν. Οἱ πρέσβεις τῶν Δυνάμεων τότε ἔγκατέλειψαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν 7 Μαΐου 1828 ἔξερράγη ὁ ἀπὸ μακροῦ ἀπειλούμενος ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος.

‘Ο ρωσοτούρκικός πόλεμος διήρκεσε δύο περίπου έτη (1828 - 30), ένικησαν δὲ οι Ρώσοι και προήλασαν μέχρι της ’Αδριανουπόλεως. ’Εν τῷ μεταξύ εἶχε κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα (6 ’Ιανουαρίου 1828) ὁ Καποδίστριας ἐπὶ ὄγγιλοῦ πολεμικοῦ και ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς ὀργανώσεως και ὀνορθώσεως. ‘Η Γαλλία ἔστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον 14 χιλ. στρατὸν και 300 ιππεῖς ύπό τὸν Μαιζών (18 Αύγουστου), διὰ οὐδείς οὐδείς τοὺς Αἰγυπτίους. ‘Ο Μεχιέτ ’Αλῆς ὅμως ἐπρόλαβε νὰ υπογράψῃ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ’Αγγλίας τὴν συνθή-

κην τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ διέταξε τὸν Ἰμπραήμ νὰ ἔκκενώσῃ τὴν Πελοπόννησον (25 Αύγουστου).

Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἤτοι ἔργον εὐχερές. ‘Ο στρατηγὸς Τσώρτς, διαπεραιωθεὶς μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα, κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Εἰς τὴν Ἀν. Ἑλλάδα ὁ Δ. ‘Υψηλάντης εὐκόλως κατέβαλε τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔξασθενήσει, ἀφότου ὁ Σουλτάνος ἀπέσυρε δυνάμεις διὰ τὸν ρωσικὸν πόλεμον. Παρὰ τὴν Πέτραν τῆς Βοιωτίας ἐδόθη ἡ τελευταία μάχη τοῦ ἀγῶνος (12 Σεπτεμβρίου 1829). Τοιουτορόπως ὁ Δ. ‘Υψηλάντης ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον εἶχεν ἀρχίσει πρὸ δικτὼ ἐτῶν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Προύθου.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

‘Η διευθέτησις τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἤτοι πιλέον ἔργον τῆς διπλωματίας. ‘Αλλ’ αἱ τρεῖς Προστάτιδες Δυνάμεις, σπῶς ὀνόμασαν ἑαυτὰς ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία, μόλις μετὰ μακρὰς παρελκύσεις κατώρθωσαν νὰ ὅρισουν τὰ ὅρια τοῦ νέου κράτους καὶ τὴν σχέσιν του πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Τὴν 10 Μαρτίου 1829 ὑπέγραψαν Σύμβασιν, διὰ τῆς ὅποιας ἰδρύετο ἑλληνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, περιλαμβάνον τὰς πρὸς νότον τοῦ Παγασητικοῦ καὶ Ἀμβρακικοῦ κόλπου χώρας, τὴν Εὔβοιαν, τὰς Κυκλαδας καὶ τὰς παρακειμένας εἰς τὴν Πελοπόννησον νήσους.

‘Αλλ’ ἡ ἑκ τῆς νίκης τῆς Ρωσίας δημιουργηθεῖσα νέα κατάστασις εἰς τὴν Βαλκανικὴν μετέβαλε τὰς διαθέσεις ἴδιως τῶν Ἀγγλων διπλωματῶν, οἱ ὅποιοι ἐφιθεῖσαν τὴν ἀνακατάστασιν τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς ἐν τῇ Ἐγγύτῳ Ἀνατολῇ. Οἱ ‘Ελληνες μετὰ τὴν εύτυχη ἔκβασιν τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τοῦ Σπερχειοῦ, πρὸς δυσμάς δὲ μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἀπὸ τὸν τουρκικὸν στρατόν, ἐπέμενον εἰς τὴν Ἰδρυσιν ἀνεξαρτήτου ἑλληνικοῦ κράτους. Μετὰ νέας συνεννοήσεις ὑπεγράφη τὴν 22 Ιανουαρίου 1830 τὸ **Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου**, διὰ τοῦ ὅποιου ἰδρύθη ἀνεξάρτητον ἑλληνικὸν βασίλειον, κυβερνώμενον ὑπὸ

κληρονομικοῦ βασιλέως, δ ὅποιος ἔπειτε νὰ ἑκλεγῇ ἐντὸς τῶν βασιλευόντων οἰκων τῶν Προστατίδων Δυνάμεων. Τὸ κράτος ὅμως τοῦτο εἶχε στενώτατα ὅρια. Πρὸς βορρᾶν ἔφθανε μέχρι τοῦ Σπερχειοῦ καὶ μέχρι τινὸς τοῦ Ἀχελώου. Μετ' ὀλίγον ἐδόλοφονήθη ὁ Καποδίστριας καὶ ἐπηκολούθησεν ἀναρχία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ δυνάμεις, διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὰς ταραχάς, ὑπέγραψαν τὴν νέαν **Σύμβασιν**

τοῦ Λονδίνου (Μάιος 1832) καὶ τὴν **Σύμβασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως** (Ἰούλιος 1832), διὰ τῶν ὅποίων ἐλύετο ὅριοτικῶς τὸ ἔλληνικὸν ζήτημα. Διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου τὸ στέμμα **1832** τῆς Ἑλλάδος ἐδίδετο εἰς τὸν "Οθωνα, δευτερότοκον νιὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας. Διὰ τῆς Συμβάσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἡπειρωτικά σύνορα τῆς Ἑλλάδος ηύρηνοντο πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ,

τὰ δὲ κατὰ θάλασσαν παρέμειναν ὡς καθωρίσθησαν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Ἱανουαρίου 1830.

Ἐκ τῶν νήσων ἐδόθησαν αἱ ἐπιδικασθεῖσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Ἱανουαρίου 1830 νῆσοι, αἱ παρακείμεναι εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ Εὗβοια, αἱ βόρειοι Σποράδες (Σκίαθος, Σκόπελος, Σκύρος κτλ.) καὶ ἐκ τῶν Κυκλάδων αἱ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀμοργοῦ, συμπεριλαμβανομένης. Ἡ διοίκησις τῆς Κρήτης παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν Χεδίβην τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος. Ἡ δὲ Σάμος ἔγινεν αὐτόνομος ὑπὸ χριστιανὸν ἡγεμόνα, διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶναι γεγονὸς σημαντικώτατον, ἀπὸ ἀπόφεως μάλιστα γενικωτέρας τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν Βαλκανικὴν μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν.

Ἡ ἔξεγερσις τῶν Ἑλλήνων ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν θλιβερὰν κατάστασιν, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπιβληθῆνεις τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἐπὶ αἰῶνας. Ἡ χώρα, εἰς τὴν ὅποιαν ἥκμασεν δὲ λαμπρὸς Ἑλληνικὸς πολιτισμός, εἶχε γίνει ἀπὸ πάσης ἀπόφεως ἀγνώριστος. Παραδοθεῖσα εἰς τὸν βαρὺν δεσποτισμόν, εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν κατὰ τόπους ισχυρῶν, εἶχεν ἀποχερσωθῆνεις εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, εἶχε σκεπασθῆνεις ἀπὸ Ἐλληναὶ καὶ ἐμαστίζετο ἀπὸ μολυσματικὰ νοσήματα. Δὲν εἶχε δρόμους οὔτε συγκοινωνίαν οὔτε ἀσφάλειαν. Δὲν ἦδύνατο νὰ ἐκμεταλλευθῆται τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου, ἔχασε τὸν πληθυσμόν της καὶ εἶχε καταντήσει μία ἀπὸ τὰς πιτωχοτέρας καὶ τὰς ἀραιότερον κατοικουμένας γωνίας τῆς Εύρωπης.

Οἱ ἀγῶνες τοῦ εἰκοσιένα δὲν εἶναι ὑπόθεσις Ἑλληνικὴ μόνον, ἀλλὰ κίνησις πλατυτέρας σημασίας, ἡ ὁποία μὲν δυνατὰ κτυπήματα εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου ἔδιδε τὸ σύνθημα τῆς ἀφυπνίσεως εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, οἱ ὁποίοι εἴζων ὑπὸ τὸν μεσαιωνικὸν λήθαργον μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος. Οἱ ὑπέροχοι Ἑλληνικὸς λαοὶ ἔδειξεν εἰς τοὺς γείτονας λαοὺς καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη ὑποτεταγμένα πᾶς οἱ δοῦλοι γίνονται ἔλευθεροι. Ἡρκεσεν ἐνὸς αἰῶνος ἔλευθερος βίος, διὰ νὰ καταφανοῦν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἔλευθερίας.

Μηδεμια θρησκευτική δίνει την αρχή στην πολιτική γενετικής της χωράς μεταβολή
θεωρείται σίγου την προστασίαν Δραστηριού στην Ελλάς υπό την
“ΕΙΣ ΤΑΧΑΣ” γητή για την επίτελη μεταβολή της ψυχορίζουσας πολιτικής της

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ - ΟΘΩΝ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ (1828- - 1831)

‘Η Ελλάς, όπως είδομεν, διαρκοῦντος τοῦ ἀγώνος κατὰ τῶν Τούρκων, προσεπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἔξουσίαν εἰς πρόσωπον ἴκανόν, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικώτερον τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγώνος καὶ νὰ καταπαύσῃ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Διὰ τοῦτο ἡ ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσις ἔξελεξε τὸν Μάρτιον τοῦ 1827 κυβερνήτην τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὁ ὅποι-

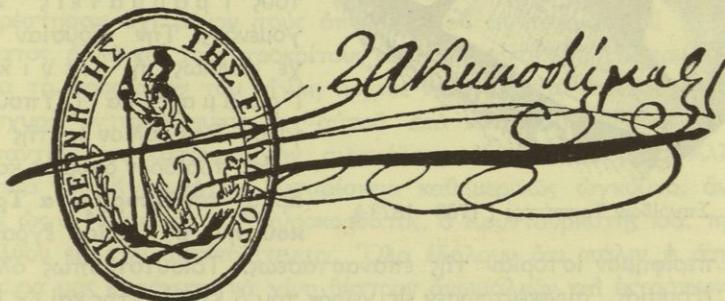
‘Ιωάννης Καποδίστριας (1776 - 1831)

1828 ος ἔφθασεν εἰς τὴν ‘Ελλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828. Ο κυβερνήτης ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τὴν νῆσον Αἴγιναν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη τὴν 11ην Ἰανουαρίου. Ἐκβέρνησε τὴν ‘Ελλάδα ἐπὶ 3 1/2 ἔτη.

‘Ο Ἰωάννης Καποδίστριας (1776 - 1831) ἐγενήθη εἰς τὴν Κέρκυραν ἐξ ἐγκριτωτάτης οἰκογενείας τῆς νῆσου, ἡ ὅποια εἶλκε τὴν καταγωγήν της ἐκ δαλματικῆς πόλεως (Capo d' Istria), τῆς ἀρχαίας Ἰουστινουπόλεως.

Οἱ πρόγονοὶ του εἶχον λάβει τὸν τίτλον τοῦ κόμητος παρὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας. Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἐλλάδος ἦτο ἀνὴρ μακρᾶς πείρας. Συμπληρώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Εὐρώπην, διωρίσθη γραμματεὺς τῶν Ἰονίων νήσων, ὅταν κατέτιχον αὐτὸς οἱ Ρῶσοι, λαβόντες οὕτω τὴν εύκαιρίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν. Καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν του ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν ρωσικὴν πολιτικήν. "Οταν δὲ Ναπολέων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τίλσιτ ἔγινε κύριος τῶν Ἰονίων νήσων, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ρωσικὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη. Ὁ τσάρος ἔχρησιμοποίησεν αὐτὸν εἰς διαφόρους ἀποστολάς, ὡς ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὰ συνέδρια Παρισίων καὶ Βιέννης καὶ προήγαγεν αὐτὸν εἰς ὑπουργὸν τῶν Ἑξωτερικῶν.

'Ο Καποδίστριας εἶχε μέγα κῦρος, ὅταν κατήρχετο εἰς τὴν Ἐλλάδα. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀποκατέστησε τὴν γαλήνην εἰς τὴν δεινῶς ταρασσομένην χώραν. Τὸ ἔργον του ἦτο δυσχερὲς ἐν μέσῳ τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς ἀναρχίας. Ἡ Ἐλλὰς ἔξηρχετο ἐκ δεινοτάτου ἀγῶνος σχεδὸν ὀκτὼ ἔτῶν. Οἱ ἀνθρώποι εἶχον ὀλιγοστεύσει, τὰ κτήνη εἶχον καταστραφῆ, ἡ γῆ ἔμεινεν ἀκαλλιέργητος καὶ ἡ ἔργαζομένη τάξις ἦτο ἐν ἀπογυνώσει, ληστείᾳ ἐπὶ ξηρᾶς καὶ πειρατείᾳ ἐπὶ τῆς θαλάσσης

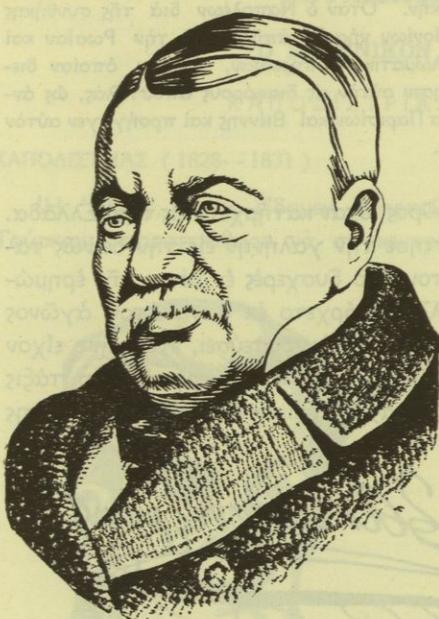

Ἡ σφραγὶς καὶ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Καποδίστρια

ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν, τὰ δὲ ἥθη ἥσαν ἔξηγριωμένα καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πλὴν τούτου δὲ Καποδίστριας εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς διπλωματικὰς δυσχερεῖας, διότι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ὑπέβλεπον αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν ἔθεώρουν πράκτορα τῆς Ρωσίας.

'Αλλὰ καὶ δὲ αὐταρχικὸς χαρακτήρα τοῦ Κυβερνήτου, καθώς καὶ αἱ περὶ κράτους πεποιθήσεις του προεκάλεσαν ἀντίδρασιν καὶ ἐδυσχέραναν περισσότερον τὸ ἔργον του. Ὁ Καποδίστριας ἦτο ὀπα-

δός τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας (*déspotisme éclairé*). Ἐφέρονται ὅτι τὰ συντάγματα καὶ τὰ κοινοβουλευτικά σώματα εἶναι πρόωρα διὰ χώραν μὴ χειραφετηθεῖσαν εἰσέτι διοκληρωτικῶς ἐκ τοῦ ἀστιατικοῦ δεσποτισμοῦ καὶ διερχομένην περίοδον συγκροτήσεως.

Σπυρίδων Τρικούπης (1788 - 1873)

τὴν περίφημον ιστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Τοιουτοτρόπως ὅλας τὰς ἔξουσίας, συνεκέντρωσεν εἰς χειράς του ὁ Κυβερνήτης καὶ ὡς δικαιολογίαν τῆς ἀναστολῆς τοῦ συντάγματος ἔφερεν εὐλόγως τὴν δύσκολον θέσιν τῆς μαχομένης Ἑλλάδος.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

"Οταν ὁ Καποδίστριας κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν εἶχεν οὐδὲ δύολὸν εἰς τὸ ταμεῖον, ὁ τῆς Παιδείας οὐδὲ ἐν σχολείον, ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ἐν δικαστήριον ἐλειτούργει εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δικαστήριον τῶν λειῶν, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Ἔσωτερικῶν ὠμολόγει ὅτι πλήρης

'Η πρώτη πρᾶξις του ἦτο νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλήν, ἡ ὅποια ἔξελέγη συμφώνως πρὸς τὸ σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος, καὶ νὰ ἀναστείλῃ τὸ σύνταγμα. Ἀντὶ Βουλῆς ἴδρυσε προσωρινῶς συμβούλευτικὸν σῶμα, τὸ ὅποιον ὡνόμασε Πανελλήνιον, συγκειμένον ἐξ 27 μελῶν, τὰ ὅποια διώριζεν ὁ ἴδιος. Ὁ ἴδιος ἐπίσης διώριζε τοὺς ὑπουργούς του, τοὺς Γραμματεῖς λεγομένους. Τὴν ἔξουσίαν εἶχε κυρίως ἡ Γενικὴ Γραμματεία ('Υπουργικὸν Συμβούλιον), τῆς ὅποιας πρόεδρον διώρισε κατ' ἄρχας τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, ὁ ὅποιος ἔγραψε

διοικητική ἀκαταστασία ἐπεκράτει καθ’ ὅλην τὴν χώραν. ‘Ο Καποδίστριας ἔτακτοποίησε τὰ οἰκονομικά. Πρὸς τοῦτο διέθεσε καὶ ὀλόκληρον τὴν ἀτομικήν του περιουσίαν. “Ιδρυσε Τράπεζαν Ἐθνικήν καὶ ἔκοψε νομίσματα. Περιώρισε τὴν ληστείαν καὶ τὴν πειρατείαν. Κατήρτισε τακτικὸν στρατὸν ἀπὸ 8 τάγματα ἐκ 1000 ἀνδρῶν ἕκαστον μὲ ἀρχηγούς τὸν Τζώρτζ καὶ τὸν Δημ. ‘Υψηλάντην. ‘Ο Κυβερνήτης ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἑκπαίδευσιν, ιδίως διὰ τὴν λαϊκήν. Διεῖδε μὲ Ἰδιαίζουσαν εὐθυκρισίαν ὅτι ἡ ἑκπαίδευσις ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ είναι πρακτική. ”Ιδρυσε δημοτικὰ σχολεῖα, Διδασκαλεῖον εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ Ὁρφανοτροφεῖον διὰ τὰ ὄρφανὰ τοῦ πολέμου. Ἰδιαιτέραν προσπάθειαν κατέβαλεν ὁ Καποδίστριας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, ιδρύσας πρὸς τοῦτο τὴν Γεωργικὴν Σχολὴν τῆς Τίρυνθος. Αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῆς πατάτας.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ

Τὰ πρῶτα πολιτικὰ καὶ διοικητικὰ μέτρα τοῦ Κυβερνήτου δυστρέστησαν ὅχι μόνον τοὺς ὀπαδούς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ναυτικούς. ‘Η περιβάλλουσα τὸ πρόσωπόν του αἴγλη ἥρχισε νὰ διαλύεται καὶ ἐσχηματίσθη ἴσχυρὰ ἀντιπολίτευσις κατ’ αὐτοῦ. Διὰ νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν ἐναντίον του κατακραυγήν, συνεκάλεσεν Ἐθνοσυνέλευσιν. ‘Αλλὰ ἡ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυσαρέσκεια καθημερινῶς ὠγκοῦτο, ἀνδρες δὲ ὡς ὁ Μιαούλης, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Κουντουριώτης κ.ἄ. προσῆλθον εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. “Ολα ἐδήλουν ὅτι πάλιν ἡ ἀτυχὴς χώρα μας ἐπρόκειτο νὰ γίνη θέατρον ἀνωμαλιῶν καὶ ἐκτρόπων, τὰ ὅποια παρεκώλυν τὸ ἔθνος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν δριστικὸν δρόμον τῆς ὁργανώσεως καὶ τῆς προόδου.

‘Εστίαι τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἡσαν ἡ Μάνη καὶ ἡ “Υδρα. ’Ἐπειδὴ ὁ Καποδίστριας εύρισκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς “Υδραίους ἀποζημίωσιν διὰ τὰς κατὰ τὸν πόλεμον ζημιάς, ἡ “Υδρα ἀπεσπάσθη καὶ ἔξελεξεν Ἰδίαν κυβέρνησιν, τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν λεγομένην, προσεχώρησε δὲ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ Σύρος. ‘Ο Μιαούλης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, ἐνεργοῦντες κατ’ ἐντολὴν τῆς Ἐπιτροπῆς, κατέλαβον τὸν ναύσταθμον

τοῦ Πόρου καὶ τὸν στόλον. 'Ο Κυβερνήτης παρεκάλεσε τὸν Ρῶσον ναύαρχον Ρικόρ, ὁ ὅποιος εύρισκετο εἰς τὸ Ναύπλιον, νὰ κτυπήσῃ τοὺς στασιαστάς. "Οταν δὲ τὰ ρωσικὰ πλοῖα ἔλαβον θέσιν προσβολῆς, ὁ Μιαούλης ἀνετίναξε τὴν φρεγάταν «'Ελλάδα» καὶ τὴν κορβέτταν «'Υδραν» καὶ μετὰ τῶν πληρωμάτων κατέφυγεν εἰς τὴν "Υδραν.

Ήτο φυσικὸν ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸ συγκεντρωτικὸν διοικητικὸν του σύστημα καὶ τὸν αὐταρχικὸν του χαρακτῆρα νὰ δυσαρεστήσῃ καὶ τοὺς προκρίτους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καθεστῶτος δὲν ἔβλεπον ἄλλο παρὰ τὴν μεταβίβασιν εἰς χειράς του τῆς τουρκικῆς ἔξουσίας, καὶ τοὺς φιλελευθέρους, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι προσφέρουν ὑπηρεσίας εἰς τὸν λαὸν διὰ τῆς παροχῆς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας ἐλευθερίας. Κυρίως δύναμις ἡ μεγάλη δυσπραγία τῆς χώρας καὶ ἡ ἔχθρικὴ πολιτικὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, αἱ ὅποιαι ἐθεώρουν τὸν Κυβερνήτην ὡς ρωσικὸν πράκτορα, ὑπέσκαψαν τὴν θέσιν αὐτοῦ. Εἶναι ἐν τούτοις βέβαιον ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἀπὸ τὸ χάος, τὸ ὅποιον εὗρεν, ὅταν κατῆλθεν εἰς τὴν 'Ελλάδα, ἐδημιούργησε κράτος ὀργανωμένον καὶ εἰς τὸ διάστημα τριῶν ἔτῶν ἔφερεν εἰς πέρας ἔργον, τὸ ὅποιον μετ' εὐγνωμοσύνης μνημονεύουν αἱ νεώτεραι γενεαί.

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

'Αλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Καποδιστρίου δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναγνωρισθῇ ἀμέσως. Τούναντίον, ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις ηὔξανετο καθημερινῶς. Σοβαρώτερα γεγονότα ἐπροκάλεσεν ἡ διένεξις τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομιχαλαίων. Οἱ Μανιάται δὲν ἐπλήρωσαν τοὺς φόρους, τοὺς ὅποιους εἶχεν ὅρισει ἡ διοίκησις, ἐστασίασαν καὶ ἀπεσπάσθησαν, ὅπως ἡ "Υδρα. Τὴν στάσιν τῆς Μάνης ἀπέδωκεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομιχαλαίων. Συνέλαβε πολλοὺς ἐπιφανεῖς Μανιάτας καὶ τέλος καὶ αὐτὸν τὸν Πετρόμπεην, τὸν ὅποιον ἐνέκλεισεν εἰς τὰς φυλακάς. Δύο δὲ ἄλλους Μαυρομιχαλαίους, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πετρόμπεη Κωνσταντίνον καὶ τὸν υἱόν του Γεώργιον, ἔκρατει ὑπὸ ἐπιτήρησιν εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε μετατεθῆ ἡ πρωτεύουσα.

Τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831 οἱ δύο Μανιάται παρεμόνευσαν τὸν

κυβερνήτην, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος διὰ τὴν λειτουργίαν, καὶ ἐδοιοφόνησαν αὐτόν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἔφονεύθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῶν ἀκολούθων τοῦ Κυβερνήτου καὶ **1831** τῶν πολιτῶν, δὲ Γεώργιος κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου καὶ ἐτυφεκίσθη εἰς τὸ φρούριον Ἰτσ-Καλέ (7 Σεπτεμβρίου 1831).

ΑΝΑΡΧΙΑ – ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ἡκολούθησε δεινὴ ἀναρχία. Αἱ δύο μερίδες, οἱ Καποδιστριακοί, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστīνον καὶ τὸν Κολοκοτρώνην, καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις, τὴν ὅποιαν ὠργάνωσεν ὁ Κωλέττης, ἐπάλαισαν μὲν πεῖσμα. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, ὡνομάσθη συνταγματικὸν κόμμα καὶ διώρισεν ἴδιαν κυβέρνησιν, τὴν συνταγματικήν, τὴν ὅποιαν ἀπετέλεσαν ὁ Κωλέττης, ὁ Ζαΐμης, ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος.

Οἱ συνταγματικοί, διὰ νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὸ Ναύπλιον κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ὀθωνος, ὡδήγησαν τὰ ρουμελιώτικα στρατεύματα κατὰ τῆς Πελοποννήσου, τὰ ὅποια εὐχερῶς κατέβαλον τὴν ἀντίστασιν τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, καὶ ὁ Κωλέττης εἰσῆλθε θριαμβεύων εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐνῷ ὁ Αὐγουστīνος ἀνεχώρει εἰς Κέρκυραν.

Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου εἶχε συγκληθῆ εἰς τὸ Ἀργος ἡ Ε’. Ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὅποια δὲν κατώρθωσε νὰ ἐργασθῇ ὁμαλῶς ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς. Τὴν 14 Ιουλίου 1832 συνῆλθεν εἰς τὴν Πρόνοιαν πλησίον τοῦ Ναυπλίου Ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὅποια θεωρουμένη ὡς συνέχεια τῆς συνέλευσεως τοῦ Ἀργους λέγεται ἐπίσης Ε’ Ἐθνοσυνέλευσις. Αὕτη ἔδωσε γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ ἐπεκύρωσε παμψηφεὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὀθωνος.

Ἡ ἀποβίβασις τοῦ Ὀθωνος εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν 25 Ιανουαρίου 1833 ἐπροκάλεσε γενικὴν ἀνακούφισιν, διότι ὅλοι ἐπίστευον ὅτι θὰ ἐτίθετο τέρμα εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ ὅτι ἡ δεινῶς δοκιμασθεῖσα χώρα θὰ εἰσήρχετο εἰς τὸν ὁδὸν τῆς τάξεως. Τὰ σημεῖα ἥσαν εύοιωνα. Ὁ Ὀθων καὶ οἱ Βασιλοὶ σύμβουλοί του ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ἀγαθὰς προθέσεις καὶ πλεονέκτημα ἥτο ὅτι ὁ νεαρὸς βασιλεὺς δὲν εἶχε σύνδεσμον μὲ τὰ κόμματα.

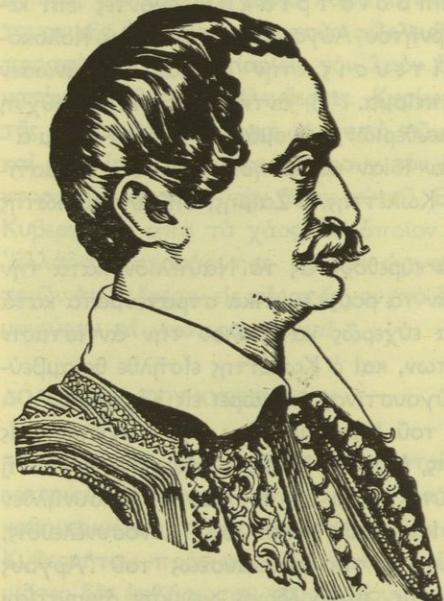
ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ – ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

‘Ο “Οθων δὲν εἶχεν ἀκόμη ἡλικίαν, διὰ νὰ κυβερνήσῃ ὁ ἴδιος. Διὰ τοῦτο ὁ πατέρας του εἶχε διορίσει ἐπιτροπήν, διὰ νὰ ἀσκῇ τὰ βασιλικὰ καθήκοντα μέχρις ἐνηλικώσεως τοῦ “Οθωνος. Τὴν ἐπιτροπήν, ἡ ὅποια ὠνομάσθη ‘Αντιβασιλεὺς Ἀρμανσμπεργκ, πρώην βαυαρὸς ὑπουργός, ως πρόεδρος, ὁ νομομαθῆς δόκτωρ Μάουερ καὶ ὁ στρατηγὸς “Ευντεκ.

Οἱ τρεῖς ἀντιβασιλεῖς βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ ἄλλους βαυαρούς,

οἱ ὅποιοι εἶχον συνοδεύσει τὸν “Οθωνα, συνεπλήρωσαν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κρατικοῦ οἰκοδομήματος τῆς ‘Ελλάδος, τοῦ ὅποιου τὰς βάσεις εἶχε θέσει ὁ Καποδίστριας. Οἱ βαυαροὶ καθίδρυσαν εἰς τὴν ‘Ελλάδα τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν. Πᾶσαι αἱ ἔξουσίαι ἀπέρρεον ἀπὸ τὸν βασιλέα. Παρὰ τὴν βασιλείαν ἐλειτούργει ‘Υπουργικὸν Συμβούλιον, τοῦ ὅποιου τὰ μέλη διώριζεν ὁ βασιλεύς. Πρόεδρος αὐτοῦ ἦτο ὁ βασιλεύς, ἀντιπροσωπευόμενος δι’ ἀντιπροέδρου.

Τὸ ἔργον τῆς ‘Αντιβασιλείας, ὅπως καὶ τοῦ “Οθωνος, συνήντησε τὰς ἴδιας

‘Ο βασιλεὺς “Οθων (1815 - 1866)

δυσκολίας, τὰς ὅποιας εἶχε συναντήσει καὶ ὁ Καποδίστριας. Οἱ βαυαροὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποφύγουν τὰς προστριβάς πρὸς τὰ κόμματα καὶ τὴν ἀντιζηλίαν μεταξύ των, τὴν ὅποιαν ἐπωφελήθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων. Ἐπίσης ἡ αὐταρχικὴ διοίκησις καὶ ἡ ἄγνοια τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, τῆς γλώσσης καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ κατέστησαν αὐτοὺς ταχέως ἀντιδημοτικούς.

Δύο μεγάλα ζητήματα ἀπησχόλησαν τὴν Ἀντιβασιλείαν, τὸ στρατιωτικὸν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικόν. Οἱ Ἀντιβασιλεῖς συνέστησαν δέκα τάγματα κυνηγῶν ἢ ἀκροβολιστῶν, εἰς τὰ δόποια κατετάχθησαν οἱ στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ μερικοὶ ἐκ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ληστεία ὅμως ἔξικολούθει νὰ λυμαίνεται τὸν τόπον. Εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν οἱ ἀντιβασιλεῖς ἔδωσαν ὁριστικὴν λύσιν δημιουργήσαντες αὐτοκέφαλον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν δόποιαν ὅμως ἀνεγνώρισε τὸ Πατριαρχεῖον μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1850. Οἱ Βαυαροὶ ἐπάταξαν δραστηρίως τὴν ἀντίδρασιν καὶ κατεδίκασαν μάλιστα εἰς θάνατον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Πλαστούταν ὡς ἐνεχομένους εἰς συνωμοσίαν. Ἄλλὰ δὲν ἐτόλμησαν καὶ νὰ ἐκτελέσουν τὴν καταδίκην κατὰ τοῦ γηραιοῦ πολεμιστοῦ τῆς ἑλευθερίας.

Λήγοντος τοῦ 1834 ἡ ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως μετεφέρθη εἰς τὰς Αθήνας.

ΟΘΩΝ – ΑΥΤΑΡΧΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1845

Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀντιβασιλείας διήρκεσε $2\frac{1}{2}$ περίπου ἔτη (26 Ιαν. 1833 – 20 Μαΐου 1835).

Τὴν 20 Μαΐου 1835 ἐνηλικιώθη ὁ Ὁθων, ἀνέλαβεν ὁ ἕδιος τὴν ἔξουσίαν καὶ δι' ἐνθουσιώδους προκηρύξεως ἔξεθετε τὰ αἰσθήματά του πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὴν πρόθεσίν του νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν ἀποβλέπων εἰς τὸ μεγαλεῖόν της. Ὁ **1835** "Οθων ἔξικολούθησε νὰ κυβερνᾷ ἀπολυταρχικῶς. Δὲν συνεκάλεσεν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν οὔτε Βουλήν. Προήδρευεν ὁ ἕδιος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἡ διοίκησίς του ἦτο προσωπικὴ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων.

"Ἐνῷ δὲ ὅλοι ἀνέμενον ὅτι θὰ ἐπήρχετο ἡ κατάλυσις τῆς Βαυαροκρατίας, διετήρησε τοὺς Βαυαροὺς εἰς τὰς ἐπικαιροτάτας θέσεις καὶ διώρισε τὸν Ἀρμανομπεργκ πρωθυπουργόν, ἐνῷ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν ἀπεμακρύνθησαν ὡς πρεσβευταὶ εἰς τὰς διαφόρους αὐλὰς τῆς Εὐρώπης. Μερικοὶ ἐκ τῶν Βαυαρῶν εἰργάζοντο ἀποτελεσματικῶς καὶ μὲ ἀφοσίωσιν λόγῳ τῆς ἀνωτέρας μορφώσεώς των, ἀλλ' οἱ Ἑλληνες δὲν ἦνείχοντο, κατόπιν μάλιστα τῶν ἥρωικῶν θυσιῶν κατὰ τὸν ὄγωνα, νὰ παραγκωνίζωνται ἀπὸ τοὺς ξένους. Τέλος ὁ βασιλεύς, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς γενικῆς δυσ-

αρεσκείας καὶ τῶν ὑποδείξεών τινων ἐκ τῶν προστατίδων Δυνάμεων, ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς χεῖρας ἔλληνικάς, διορίσας πρόεδρον τοῦ 'Υπουργικοῦ Συμβουλίου τὸν Κωνστ. Ζωγράφον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1833.

'Ο "Οθων, καθὼς βραδύτερον καὶ ἡ σύζυγός του Ἀμαλία, ἐνεκολπώθησαν τὴν πολιτικὴν τῆς Μεγάλης Ἰδεᾶς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακινήσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος κατὰ τὰ ἔτη 1839-1841 ὠργανώθησαν κινήματα εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, οἱ δὲ "Ελληνες καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνεθάρρησαν πιστεύσαντες ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ τῆς διαλύσεως τῆς 'Οθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἔθνικῶν βλέψεων. 'Αλλὰ τοῦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔφερεν αὐτὸν εἰς προστριβὰς πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀφ' ἐτέρου δὲ διέθεσε κατ'

αὐτοῦ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις, αἱ ὅποιαι ἦσαν κηρυγμέναι ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1835 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ὁ πατήρ τοῦ "Οθωνος Λουδοβίκος καὶ εὗρε τὴν χώραν εἰσερχομένην εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τάξεως. Παρέστη εἰς τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τῶν ἀνακτόρων, τὰ ὅποια σήμερον ὀνομάζονται **Παλαιὰ Ἀνάκτορα**.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Αἱ Ἀθῆναι καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ "Οθωνος ἦσαν θέστρον ἀντιθέσεων τῶν Δυνάμεων, τῶν ὅποιων οἱ ἀντιπρόσωποι ἀνεμειγνύοντο ζωηρῶς εἰς τὴν πολιτικήν, ὑπεστήριζον τὰ κόμματα

"Η βασίλισσα Ἀμαλία (1818 - 1876)

καὶ ὑπέθαλπον συνωμοσίας. Τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν συσταθέντα τρία κόμματα, τὸ γαλλικόν, τὸ ἀγγλικὸν καὶ τὸ ρωσικὸν ἔξηκολούθησαν νὰ ὑφίστανται καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. Οἱ ἐν Ἑλλάδι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Προστατίδων Δυνάμεων ἀνέπτυξαν ἔξαιρετικὴν δρᾶσιν πρὸς ἀπόκτησιν πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν πολιτικὴν ἀστάθειαν, ἡ ὅποια ἐπεκράτησε τοὺς χρόνους αὐτούς. Ὁ Ζωγράφος παρητήθη καὶ ὁ Ὀθων διώρισε πρωθυπουργὸν τὸν Α. Παίκον. Κατόπιν ὅμως ἐνεργειῶν τοῦ Ἀγγελού καὶ Γάλλου ἀντιπροσώπου ἡ πρωθυπουργία ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀλ. Μαυροκορδᾶτον, φίλον παλαιὸν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι. Συγχρόνως ἔδημιουργήθη ἰσχυρὰ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Ὀθωνος.

'Η ἀντιπολίτευσις ἡξίου ἀπὸ τὸν βασιλέα συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἥρνεῖτο νὰ ἐνδώσῃ, κατεπολέμει αὐτόν. Τέλος παρεσκευάσθη διὰ τῆς ὑποκινήσεως τῶν ξένων, ιδίως τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, συνωμοσίᾳ τῶν πολιτικῶν Ἀνδρέου Λόντου, Α. Μεταξᾶ καὶ Κ. Ζωγράφου, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ προσεταιρισθοῦν τὸν ἀγωνιστὴν τῆς ἐπαναστάσεως **I. Μακρυγιάννην** καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρων στελεχῶν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ συνταγματάρχην τοῦ Ἰππικοῦ **Δ. Καλλέργην** καὶ νὰ παρασύρουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ.

Τὴν νύκτα τῆς 2-3 Σεπτεμβρίου 1843 ὁ Καλλέργης μετὰ τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἀπέκλεισε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπήγησεν ἀπὸ τὸν Ὀθωνα τὴν παραχώρησιν συντάγματος. Ὁ Ὀθων μετὰ ζωηρὰς ἀντιρρήσεις ὑπεχρεώθη νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα, διὰ τοῦ ὅποιου θὰ ἐκαλεῖτο Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἡ ὅποια θὰ ἐψήφιζε Σύνταγμα. Ἀπὸ τότε ἡ πρὸ τῶν ἀνακτόρων πλαστεῖα ὄνομάζεται **Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος** καὶ μία τῶν δόδων τῆς πρωτευούσης φέρει τὸ ὄνομα **Ζητός** Σεπτεμβρίου, ἡ ὅποια θεωρεῖται ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ Ἑλληνικοῦ συντάγματος.

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

'Ο Ὀθων συνεκάλεσεν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὅποια συνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὀνομάσθη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Γ' Σεπτεμβρίου καὶ ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 (18 Μαρτίου). Δι᾽ αὐτοῦ ἐγκαθιδρύετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ συνταγματικὴ μοναρχία.

Τὸ νέον σύνταγμα καθιέρωσε δύο κοινοβουλευτικὰ σώματα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Καὶ ἡ μὲν Βουλὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 80 μέλη, ἥλικίας ἄνω τῶν 30 ἑτῶν, καὶ ἔξελέγετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ μὲ καθολικὴν σχεδὸν ψηφοφορίαν, ἡ δὲ Γερουσία ἀπὸ 27 μέλη, τὰ ὅποια διωρίζοντο ἰσοβίως ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Οἱ βασιλεὺς διώριζεν ἐπίσης καὶ ἐπαυει κατὰ βούλησιν τοὺς ὑπουργούς. Τὰ δύο σώματα εἶχον τὴν νομοθετικὴν ἔξουσίαν, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὑπουργείου ἥσκει τὴν ἐκτελεστικήν.

Ἄπὸ τοῦ 1844 ὁ "Οἰθων ἐκυβέρνησεν ὡς συνταγματικὸς μονάρχης, ὅλλα" ἔξ ίδιοσυγκρασίας καὶ ἀνατροφῆς δὲν συνεπάθει τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα. Ἡ Γερουσία, ὡς ἥτο φυσικόν, ἔγινε κατ' οὐσίαν ὅργανον τοῦ βασιλέως, ἐνῷ εἰς τὴν Βουλήν, ἡ ὅποια εἶχε τὰ προσδευτικὰ στοιχεῖα, καὶ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς χώρας ἐγεννήθη ζωηρά ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐνεργοῦ ἀναμείξεως τοῦ "Οἰθωνος εἰς τὴν πολιτικήν.

Δύο πολιτευόμενοι διεκρίνοντο τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ὁ ἡγέτης τῆς ἀγγλικῆς φατρίας Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Κωλέττης, ἡγέτης τῆς γαλλικῆς. Καίτοι δὲ τὰ κόμματα ἥσαν προσωπικά, διεκρίνοντο δύο ἀντίθετα πολιτικὰ προγράμματα καὶ δύο ἀντίθετοι τάσεις. Οἱ Μαυροκορδάτος ἐφρόνει ὅτι οἱ "Ελληνες πρέπει νὰ καταστήσουν τὸ βασίλειον πρότυπον ἀγαθῆς διοικήσεως, ἐὰν δὲ ἐπετυγχάνετο τοῦτο, θὰ ἔξησφαλίζοντο βαθμηδὸν τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης, Ἡπείρου, Μακεδονίας. Οἱ Κωλέττης ἀντίθέτως εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ "Ελλὰς πάσῃ θυσίᾳ ἐπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ βασιλείου καὶ ὅτι διὰ τῆς ἐπεκτάσεως θὰ ἀπέκτα τὰ μέσα τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως.

Η ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

"Ἡ βασιλεία τοῦ "Οἰθωνος ἔξηκολούθησεν ἐν μέσῳ περιπτειῶν, αἱ ὅποιαι κατέληξαν εἰς τὴν ὄριστικὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν δηλαδὴ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἡ "Ελλὰς προεκάλεσεν ἐπαναστατικὰ κινήματα εἰς Θεσσαλίαν, Ἡπείρουν καὶ Μακεδονίαν, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὴν κατάληψιν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Γαλλία καὶ Ἀγγλία, αἱ ὅποιαι ἥσαν σύμμαχοι τῆς Τουρκίας, ἀπεβίβασαν στρατεύματα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Αἱ δύο

Δυνάμεις ἐπέβαλον 'Υπουργεῖον τῆς ἀρεσκείας τῶν ύπὸ τὸν Μαυροκορδᾶτον, τὸ ὄνομασθὲν 'Υπουργεῖον Κατοχῆς, εἰς τὸ δποῖον ὡς ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν παρεκάθητο ὁ Καλλέργης, ὁ ἥρως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1843. 'Αλλ' ἡ κατοχὴ κατέστησε δημοφιλῆ τὸν "Οθωνα.

Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ὅμως ἀνενεώθη ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀντίδρασις ἔνεκα τῶν ἔξῆς γεγονότων: 'Ο βασιλεὺς κατηγορεῖτο ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑθνικῆς ἐνώσεως τῆς Ἰταλίας (1859-1861) δὲν ἐφήρμοσε τὸ πρόγραμμα τῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς. 'Εξ ἄλλου ἡ νέα γενεὰ πολιτευομένων, ἡ ὅποια εἶχε μορφωθῆ ἐν τῷ μεταξύ, τολμηροτέρα, ἐπετίθετο κατὰ τοῦ βασιλέως, διότι ἔβλεπεν ἑαυτὴν παραγκωνιζομένην ὑπὸ τῶν αὐλοφίλων πολιτικῶν. 'Ο 'Επαμεινάνδας Δεληγεώργης, ἐκ τῶν νεωτέρων τούτων πολιτικῶν μὲ τὴν θορυβώδη ἐμφάνισιν καὶ τὰς φιλελευθέρας ἀπαίτήσεις, εἶχε γίνει εἰδωλὸν τῆς φοιτητικῆς νεολαίας. "Οταν δὲ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1851 ἐκέρδισαν οἱ φίλοι τοῦ στέμματος, ἡ κοινὴ γνώμη ἔξηγέρθη καὶ ἐκραύγαζε διὰ τὰς ἐκλογικὰς παρανομίας. 'Ο "Οθων ἀντιμετώπισε τὴν κατακραυγὴν ἀντικαθιστῶν τὸν ἔνα αὐλόφιλον πρωθυπουργόν, τὸν 'Αθ. Μιαούλην, υἱὸν τοῦ ναυάρχου, δι' ἄλλου, τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη, υἱοῦ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη.

Κατόπιν τούτου ἡ ἀντιπολίτευσις προεκάλεσε στάσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅταν δὲ ὁ "Οθων ἀπεφάσισε νὰ περιοδεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, ἐπανεστάτησαν ἐκτὸς τῶν ἄλλων μερῶν αἱ 'Αθηναὶ, καὶ ὁ 'Επ. Δεληγεώργης, ὡς ἐκπρόσωπος τῶν ἐπαναστατῶν, ἐδημοσίευσε προκήρυξιν, διὰ τῆς ὅποιας ἀνήγγειλε τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ "Οθωνος καὶ τὴν σύγκλησιν Ἐθνοσυνελεύσεως.

"Οταν δὲ ἡ βασιλικὴ θαλαμηγὸς ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὸ πλῆθος ἐδέχθη ὑπὸ τὴν δι' ἀποδοκιμασιῶν καὶ ἀπειλῶν. "Ο λην τὴν ὑγκταῖ, ὁ "Οθων ἔμεινεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σαλα- 1862 μῖνος σκεπτόμενος, καὶ τὴν ἐπομένην ἀνεχώρησεν ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου, ὅπως εἶχεν ἔλθει (12 Οκτωβρίου 1862).

'Ο "Οθων ἔζησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα περίπου 30 ἔτη. "Εζησεν ἀκόμη πέντε ἔτη εἰς τὴν ἔξοριαν, νοσταλγῶν τὴν Ἑλλάδα. 'Η ἀλληλογραφία του ἀποδεικνύει τὴν θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἤθέλησε μέχρι τοῦ θανάτου του νὰ ἀποχωρισθῇ, καθὼς καὶ ἡ

³Αμαλία, τὴν ώραιάν ἑλληνικήν ἐνδυμασίαν καὶ κατὰ τὰς τελευταῖς του στιγμᾶς τὰ χείλη του ἐπρόφεραν τὴν λέξιν « Ἐλλάς ».

Τοιουτοτρόπως παρῆλθον τριάκοντα ἔτη ἐλευθέρου βίου καὶ τὸ νεοσύστατον κράτος μας δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ δεῖναι φυσικὸν εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια διψοῦν πρόσοδον καὶ δημιουργίαν. Εἴναι ὅμως ἐξ ἄλλου ἀληθὲς ότι αἱ διαρκεῖς αὐταὶ ἀνωμαλίαι ἐπεβράδυναν τὴν ἐσωτερικήν μας ὄργάνωσιν εἰς κράτος εὔνομούμενον.

Ακρόπτρωρον «Καρτερίας»

ταυτοποιηθείσαντα την πολιτική της στην απόφαση της διαδικασίας της επαναστάσεως. Το μέλλον της Ελληνικής Δημοκρατίας θα ήταν αποτέλεσμα της απόφασης της πολιτικής της στην απόφαση της διαδικασίας της επαναστάσεως. Η πολιτική της Επαναστάσεως θα ήταν αποτέλεσμα της απόφασης της διαδικασίας της επαναστάσεως. Η πολιτική της Επαναστάσεως θα ήταν αποτέλεσμα της απόφασης της διαδικασίας της επαναστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1870—Ο ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ

1. ΓΑΛΛΙΑ

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΗ' (1814 - 1824) — Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Ένψη ἡ Ἑλλὰς ἥγωνίζετο διὰ τὴν ἐλευθερίαν της ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ βραδύτερον κατέβαλλε μεγάλας προσπαθείας νὰ ὄργανωθῇ ἑσωτερικῶς εἰς κράτος πολιτισμένον, ἡ Εύρωπη διήρχετο μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ταραχώδεις περιόδους τῆς ἱστορίας της. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμεν τὴν σπουδαίαν πολιτικὴν κίνησιν, ἡ δόποια ἔστημειώθη εἰς τὰ εύρωπακά κράτη κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς καὶ εἶχε πολλάκις καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς χώρας μας σημαντικὸν ἀντίκτυπον.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βατερλώ (18 Ιουνίου 1815) ὁ βουρβωνικὸς οἶκος ἀποκατεστάθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ **Λουδοβίκος ΙΗ'** ἀνῆλθεν εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον καὶ οἱ μετανάσται εὐγενεῖς ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των. 'Ο Λουδοβίκος ἔχορήγησε συνταγματικὸν πολίτευμα, τὸ δόποιον παρεχώρει εἰς τὸν γαλλικὸν λαὸν περιωρισμένας ἐλευθερίας. Καθιέρωσε δύο βουλάς, ἀλλὰ περιώριζε πολὺ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα. Ἐπὶ 35 ἑκατομμυρίων κατοίκων ἐψήφιζον μόλις 90-100 χιλιάδες. Τοιούτοτρόπιας ἀποκατεστάθη εἰς τὴν Γαλλίαν νέον πολίτευμα, ἡ Συνταγματικὴ μοναρχία.

'Ο Λουδοβίκος ΙΗ' ἦτο ἀνθρωπός εὐφυής καὶ μὲ δρθῆν κρίσιν, ἀλλὰ νωθρὸς καὶ ἀνευ πρωτοβουλίας. Διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν πολιτικὰ κόμματα, τὰ δόποια μὲ τὴν δρᾶσίν των προεκάλουν εἰς τὴν χώραν ταραχάς. Τὰ σημαντικώτερα ἔξι αὐτῶν ἦσαν: 1) Οἱ ἄκροι ἡ ἀδιάλλακτοι βασιλέως Κάρολον καὶ ἔζήτουν τὴν ἐπαναφοράν τοῦ παλαιοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος. Αὐτοὺς οἱ Γάλλοι ὡνόμαζον Ultras καὶ ἔλεγον περὶ αὐτῶν ὅτι

ῆσαν βασιλικώτεροι τοῦ βασιλέως. 2) Οἱ συνταγματικοὶ βασιλέοι, οἱ δόποιοι ἡσαν ὀπαδοὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἡσαν οἱ σπουδαῖοι ἱστορικοὶ Γκιζό καὶ Τιέρ. 3) Οἱ Φιλελέες εὗθεροι ἢ 'Ανεξάρτητοι, οἱ δόποιοι ἐμίσουν ἔξισου τὸ παλαιὸν καθεστώς καὶ τοὺς Βουρβώνους.

'Επὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' ἐκυβέρνησαν τὴν Γαλλίαν σχεδὸν ἔξι ὀλοκλήρου οἱ ἀδιάλλακτοι, οἱ δόποιοι μάλιστα προέβησαν εἰς ἀντεκδικήσεις κατὰ τῶν φίλων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον πολλοὺς ὀπαδούς τοῦ Ναπολέοντος, μεταξὺ τῶν ὅπτοιων 16 στρατηγούς. Εἰς ἔξι αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ περίφημος στρατηγὸς Νέυ.

ΚΑΡΟΛΟΣ Ι' (1824 - 1830) – ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸν Λουδοβίκον ΙΗ' διεδέχθη ὁ ἀδελφός του **Κάρολος Ι'** εἰς ἥλικιαν 57 ἑτῶν. Πρόγραμμά του ὁ Κάρολος ἔθεσε τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος καὶ πρὸς τοῦτο ἐνήργησε μεγάλην ἐκκαθάρισιν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν στρατόν. 'Αλλ' ἡ ἀντίδρασις, ἡ δόποια ἐξεδηλώθη κατὰ τῶν αὐταιρεσιῶν τοῦ Καρόλου, ἦτο ζωηρὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐσκέφθησαν νὰ κερδίσουν τὴν κοινὴν γνώμην μὲ μίαν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἔξωτερικόν. 'Ο γαλλικὸς στρατὸς μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ὁ ἡγεμὼν τοῦ 'Αλγερίου προσέβαλε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας, κατέλαβε τὸ 'Αλγέριον (5 Ιουλίου 1830).

'Αλλ' ἡ κοινὴ γνώμη δὲν συνεκινήθη καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἡ κυβέρνησις κατεψηφίσθη. 'Ο Κάρολος τότε διὰ διαταγμάτων προέβη εἰς διαφόρους περιορισμοὺς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ὁ δόποιος κατ' ἀρχὰς προέβη εἰς διαδηλώσεις καὶ κατόπιν εἰς ἐνοπλον ἐξέγερσιν. 'Εστήθησαν ὁδοφράγματα εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων καὶ μετὰ τριήμερον μάχην ὁ λαὸς ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως. 'Ο Κάρολος ἔφυγεν εἰς τὴν 'Αγγλίαν, ἀνηγορεύθη δὲ βασιλεὺς ὁ δούξ τῆς 'Ορλεάνης Λουδοβίκος Φίλιππος Α'.

Αὐτὴ εἶναι ἡ 'Ιουλιανὴ ἐπανάστασις, ἡ δόποια εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Τὸ Βέλγιον ἐπανεστά-

τησε, διὰ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν 'Ολλανδίαν, καὶ τέλος κα-
1830 τώρθωσε νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητον συνταγματικὸν βασίλειον
μὲ βασιλέα τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον (1831-1865), τοῦ
όποιού ἡ ύποψηφιότης εἶχεν ύποστηριχθῆ καὶ διὰ τὸν ἐλληνικὸν

θρόνον. Ἐπίσης ἐπανεστάτησεν ἡ Πολωνία, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς. Ἄλλ' ὁ στρατὸς τοῦ Τσάρου κατέπνιξε τὸ κίνημα, ἡ Πολωνία ἔχασε τὴν μέχρι τοῦδε αὐτοδιοίκησίν της καὶ μετεβλήθη εἰς ρωσικὴν ἐπαρχίαν. Καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐσημειώθη κίνημα κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἐπενέβη ἔγκαιρως καὶ κατέπνιξεν αὐτό. Ὁμοια κινήματα ἐσημειώθησαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ Γερμανίαν.

Ο Λουδοβίκος Φίλιππος παρεχώρησε σύνταγμα μὲ περισσότερας ἐλευθερίας καὶ ἐπεξέτεινε τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα εἰς περισσοτέρους, ὥστε τώρα οἱ ψηφοφόροι ἀνήρχοντο εἰς 200 χιλ., ἡ δὲ ἀστικὴ τάξις ἔξησφάλισεν ἐφεξῆς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν. Ο Λουδοβίκος Φίλιππος, νίδιος τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως Philippe l'égalité, προσεποιεῖτο ὅτι ἀποστρέφεται τοὺς τύπους, ἔξηρχετο πεζός, ἐπλησίαζε τὸν λαὸν καὶ κατήργησε τὴν βαρεῖαν ἔθιμοτυπίαν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Διὰ τοῦτο ὧνόμαζον αὐτὸν βασιλέα τῶν ἀστῶν ἢ ἀστὸν βασιλέα.

Τὴν Γαλλίαν ἐκυβέρνησεν ἐπὶ 7½ ἔτη κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὁ Γκιζό, ὁ ὅποιος εἶχεν ἐπιβληθῆ μὲ τὴν εὐφυίαν, τὴν ἔξαιρετικὴν δραστηριότητα καὶ τὴν εὐφράδειάν του. Ἀποτυχία ὅμως εἰς τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ φοβερὰ οἰκονομικὴ κρίσις ἐκλόνισαν τὴν θέσιν τῆς μοναρχίας. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἥρχισε ὀξυτάτην ἐπίθεσιν μὲ σύνθημα τὴν ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν καὶ ἰδίως τὴν καθολικὴν ψῆφον. Ἡ κίνησις αὐτὴ κατέληξεν εἰς ἐπικίνδυνον στάσιν. Ἐστήθησαν πάλιν διοφράγματα, ἔγιναν συγκρούσεις καὶ ὅταν ἡ Ἐθνοφρουρὰ προσετέθη μὲ τὸ μέρος τῶν στασιαστῶν, τὸ κίνημα ἔλαβε χαρακτῆρα ἀντιδυναστικόν. Ο Λουδοβίκος ὑπεχρεώθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη Φεβρουαρινὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν ἐσχηματίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, ἡ ὅποια ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν (24 Φεβρουαρίου 1848). Ἡ νέα δημοκρατία ἔκήρυξεν ὅτι εἶναι ειρηνική καὶ φιλάνθρωπος, κατήργησε τὴν θανατικὴν ποινὴν διὰ τὰς πολιτικὰς πράξεις καὶ εἰσήγαγε τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Πᾶς

Γάλλος ἄνω τῶν 20 ἐτῶν εἶχε δικαίωμα ψήφου, καὶ ἄνω τοῦ 25ου ἥτο ἐκλέξιμος. Τοιουτοτρόπως ὁ ἀριθμὸς τῶν ψηφοφόρων ἀνῆλθεν εἰς 9 ἑκατομμύρια.

'Αλλ' ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις εύρεθη πρὸ μεγάλων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Ἡ ἐσοδεία τοῦ 1847 ἥτο κακὴ καὶ ἐπολλαπλασιάσθη τὸ πλῆθος τῶν ἀνέργων. Ἡ κατάστασις ἀνησύχησε τὴν εὐποροῦσαν τάξιν, ἡ δόποια ἥρχισε νὰ ἀντιδρᾷ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς ἐκλογὰς διὰ Συντακτικὴν Συνέλευσιν ἐπεκράτησαν οἱ συντηρητικοί, οἱ ἔργατικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἀνατρέψουν βιαίως τὴν κατάστασιν. Τὸ κίνημα τῶν ἔργατῶν κατέπινξεν ὁ στρατηγὸς **Καβαινιάκ**.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε τὸ σύνταγμα τῆς 12ης Νοεμβρίου 1848, τὸ δόποιον ἐδημιούργησε μίαν Βουλὴν ἐκλεγομένην διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ἔδωκε τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν εἰς Πρόεδρον ἐκλεγόμενον ἐπίσης ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1848 Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔξελέγη ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ἀνεψιὸς τοῦ M. Ναπολέοντος. Ἡ αἵγλη τοῦ μεγάλου στρατηλάτου ἔδωκε τὴν νίκην, ἔκτοτε δὲ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος κατέστη ἰσχυροτέρα.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Ο Γ' ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ

'Ο Ναπολέων ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς είργαζετο διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, προέβη εἰς πραξικοπηματικὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ ἐκάλεσε τὸν λαὸν νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀπαιτούμενην ἔξουσίαν, διὰ νὰ καταρτίσῃ νέον σύνταγμα (2 Δεκεμβρίου 1851).

Οἱ δημοκρατικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἀντιτάξουν ἀντίστασιν. 'Ο ποιητὴς Βίκτωρ Ούγκω μὲ ἄλλους ὅμοφρονας προσεπάθησαν νὰ ἔξεγείρουν τὰς συνοικίας τῶν Παρισίων. 'Αλλ' ὁ λαὸς ἔμεινεν ἀδιάφορος, ἡ στάσις κατεστάλη καὶ ἔγιναν πολλαὶ συλλήψεις καὶ ἔκτοπισμοί. Μεταξὺ τῶν ἔξορίστων ἦτο καὶ ὁ Ούγκω. Τὸ δημο-
1852 ψήφισμα τῆς 20-21 Δεκεμβρίου 1851 μὲ 7 ½ ἑκατομ. ψήφους ἔδωκεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὸν τίτλον τοῦ Προέδρου διὰ μίαν δεκαετίαν. Κατ' οὐσίαν ὁ Ναπολέων ἦτο δικτάτωρ. Μετὰ ἐν

ἔτος (2 Δεκεμβρίου 1852) ἀνεκηρύχθη καὶ κατὰ τύπους αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων ὑπὸ τὸ δῆνο-
μα **Ναπολέων Γ'**.

Ο γαλλικὸς λαὸς ἤλ-
πιζεν ὅτι ὁ νέος Ναπολέων
θὰ ἐπανέφερε τὰς ἐνδόξους
ἡμέρας τοῦ θείου του. Καὶ
πραγματικῶς ἤλθον στι-
γμαί, κατὰ τὰς δόποιας
ἐφάνη ὅτι ἡ Γαλλία ἔκυ-
ριάρχει εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ο Ναπολέων ἐτα-
πείνωσεν ἀλληλοδιαδόχως
τοὺς ἡγεμόνας, οἱ δόποιοι
εἶχον νικήσει τὸν Ναπο-
λέοντα Α'.

Εἰς τὴν Σεβαστούπο-
λιν ἐνίκησε τὸν Τσάρον Νι-
κόλαον.

Εἰς τὸ Σολφερῖνο ἐνί-
κησε τὸν αὐτοκράτορα τῆς
Αὐστρίας.

Συνετρίβη ὅμως, ὅταν προσέβαλε τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας,

Ναπολέων Γ' (1808 - 1873)

2. ΑΓΓΛΙΑ

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΤΟ 1815

Η πολιτικὴ ὄργάνωσις τῆς Ἀγγλίας εἶχε παραμείνει μέχρι τοῦ 1815, δόποια ἥτο τὸν 18ον αἰῶνα. Τὸ καθεστώς αὐτό, τὸ δόποιον ἐθαυμάσθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ ἔχρησίμευσεν ὡς ὑπόδει-
γμα εἰς τοὺς φιλοσόφους καὶ πολιτικούς μεταρρυθμιστάς, ἥτο κατ'
ούσιαν ὀλιγαρχικόν. Τὴν Ἀγγλίαν ἐκυβέρνα ἡ ἀριστοκρατία, δηλαδὴ
οἱ γαιοκτήμονες λόρδοι, καὶ ὑπῆρχε πραγματικὴ διαίρεσις εἰς τάξεις
κοινωνικάς.

Η Ἀγγλία εἶχεν, ὅπως γνωρίζομεν, δύο κοινοβουλευτικὰ
σώματα. Η Βουλὴ τῶν Λόρδων ἡ Ἀνω Βουλὴ

ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς τιτλούχους εὐγενεῖς, τοὺς δποίους διώριζεν ὁ βασιλεὺς Ἰσοβίως καὶ κληρονομικῶς εἰς ἀπειρόσιτον ἀριθμόν. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἡ Κάτω Βουλὴ κατηρτίζετο δι' ἐκλογῆς. Ἀλλὰ τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἦτο παράδοξον. Τοὺς ἀντιπροσώπους ἔξελεγον αἱ κομητεῖαι καὶ οἱ πύργοι. Ἐκάστη κομητείᾳ ἔστελλεν εἰς τὴν Βουλὴν δύο βουλευτάς καὶ ἦτο ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον λέγομεν ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Ἐπίσης ἔκαστος πύργος ἔστελλε δύο βουλευτάς, τὸ δὲ δικαίωμα αὐτὸν εἶχον δώσει οἱ βασιλεῖς κατὰ κατιρούς εἰς τοὺς πύργους. Εἰς τὰς κομητείας δικαίωμα ψήφου εἶχον μόνον ὅσοι εἶχον εἰσόδημα 50 σελίνια, δηλαδὴ 50 χρ. δραχμᾶς ἀπὸ ἔγγειον ἰδιοκτησίαν. Ἀναχρονιστικὸν ὄμως ἦτο αὐτό, τὸ δποίον συνέβαινε μὲ τοὺς πύργους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχον χάσει τοὺς κατοίκους των, εἶχον καταντήσει ἀσήμαντα χωρία ἥ εἶχον σβήσει ἐντελῶς καὶ εἴχον περιέλθει εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἴσχυρῶν. Ἐν τούτοις ἔξηκολούθουν νὰ στέλλουν ἀντιπροσώπους, οἱ δποίοι συνήθως ἦσαν οἱ ἰδιοκτῆται των. Ἡ ἀναλογία ἦτο 187 βουλευταὶ κομητειῶν πρὸς 467 τῶν πύργων. Ἀντιθέτως, μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα, ὅπως τὸ Μάντσεστερ, τὸ Μπίρμιγχαμ κ.ἄ. δὲν ἀντιπροσωπεύοντο εἰς τὴν Βουλήν, διότι οἱ κάτοικοί των, ἐργάται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, δὲν εἶχον ἔγγειον ἰδιοκτησίαν.

Οἱ ἀγγλικανικὸς κλῆρος εἶχε μεγάλα προνόμια. Ἐπισήμως ἀνεγνωρίζοντο δύο μόνον δόγματα, τὸ ἀγγλικανικὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸ πρεσβυτεριανὸν εἰς τὴν Σκωτίαν. Οἱ καθολικοὶ ἀπεκλείοντο ἀπὸ τὰς δημοσίας θέσεις.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΚΜΗ

Καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν ἔσημείωσεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ βιομηχανία ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ναπολεοντείων χρόνων. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἵδιος ἡ τελειοποίησις τῶν μηχανικῶν μέσων. Τὸν 16ον αἰῶνα οἱ Ἀγγλοι εἶχον ἀνακαλύψει τὴν ὑφαντικὴν μηχανήν ἡ ν, τὴν κλωστικὴν καὶ τὴν ἀτμομηχανήν, αἱ δποίαι μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀνθρακος ἔφεραν ἐπανάστασιν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ χώρα δῆλη ἐκαλύφθη ἀπὸ καπνοδόχους.

Ἀποτέλεσμα τῆς βιομηχανικῆς ἀκμῆς ἦτο ἡ ἀνάπτυξις μεγάλων βιομηχανικῶν κέντρων καὶ ἡ δημιουργία κεφαλαιούχων καὶ ἀνθρώπων ἀποζώντων ἀπὸ τὸ ἡμερομίσθιον, δηλαδὴ ἐργα-

τικής τάξεως. Ή 'Αγγλία πρώτη άπό τὰς χώρας τῆς Εύρωπης ἀνέπτυξε πληθυσμόν, δό όποιος δὲν ήτο δυνατὸν νὰ τραφῇ άπό τὰ προϊόντα τοῦ τόπου, εἶχεν ἀνάγκην ἀπό τρόφιμα εἰσαγόμενα ἀπό τὸ ἔξωτερικὸν καὶ ἐπρεπεν ἀντὶ αὐτῶν νὰ πωλῇ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ 'Αγγλία ήτο τὸ κατ' ἔξοχὴν βιομηχανικὸν κράτος τῆς Εύρωπης, τὸ μέγα ἐργαστήριον τοῦ κόσμου.

'Αλλ' ἀκριβῶς ἡ βιομηχανικὴ αὕτη ἀνάπτυξις ἐδημιούργησε τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ ἑμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ αἰῶνος. 'Η παλαιά, ἡ ἀγροτικὴ 'Αγγλία, ήτο ὑπέρ τοῦ προστατευτικοῦ ἑμπορίου, δηλ. τοῦ λεγομένου μερκαντιλισμοῦ. Ἐπέμενε δηλαδὴ τὸ κράτος νὰ κανονίζῃ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν συναλλαγὴν καὶ διὰ σειρᾶς νομοθετημάτων εἶχε κατοχυρώσει τὰ συμφέροντα τῶν παραγωγῶν. Κυριώτεροι ήσαν οἱ νόμοι τῶν σιτηρῶν, οἱ όποιοι ἀπηγόρευον τὴν εἰσαγωγὴν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ σίτου καὶ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς παραγωγοὺς νὰ πωλοῦν τὰ προϊόντα τῶν εἰς ὑψηλὴν τιμὴν. 'Αλλὰ μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 1815 ἡ τιμὴ τῶν σιτηρῶν εἶχε πέσει εἰς τὸ ἔξωτεροικόν, ἐνῷ οἱ 'Αγγλοι ἔξηκολούθουν « νὰ τρώγουν ἀκριβά τὸ ψωμὶ » καὶ ἀκριβὸ ψωμὶ ἐσήμαινεν ὑψηλὸν ἡμερομίσθιον καὶ ἀκριβειαν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. 'Ητο λοιπὸν φυσικὸν οἱ βιομήχανοι νὰ εἴναι κατὰ τῶν νόμων τῶν σιτηρῶν καὶ γενικῶς ὑπέρ τοῦ ἐλεύθερου μπορίου (Free Trade, φριτρέιντ), τὸ όποιον ἀπό τοῦ 1776 εἶχεν ὑποστηρίξει ὁ μέγας οἰκονομολόγος 'Άδαμ Σμίθ.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν ὅμως τὴν οἰκονομικὴν μεταρρύθμισιν οἱ βιομήχανοι, ἐπρεπε νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Κοινοβούλιον. 'Αλλὰ τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ηύνοι τοὺς γαιοκτήμονας. Προϋπόθεσις πάσης οἰκονομικῆς μεταρρυθμίσεως ήτο ἡ ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις. Οἱ πολιτικοὶ λοιπὸν ὀγώνες τῶν 'Αγγλων μετὰ τὴν εἰρήνην ἐστράφησαν κυρίως εἰς τὰ ἔξης προβλήματα : 1) ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις, 2) κατάργησις τῶν νόμων τῶν σιτηρῶν ἢ ἐλευθέρα συναλλαγὴ καὶ 3) χειραφέτησις καθολικῶν.

ΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν μεταρρύθμισιν διεξήγαγε κατ' ἀρχὰς ἡ μικρὰ μειοψηφία τοῦ κοινοβουλίου, οἱ λεγόμενοι ριζοσπαστικοί,

διότι τὰ δύο μεγάλα κόμματα, οἱ Οὐίξ καὶ οἱ Τόρι, ήσαν προσηλωμένα εἰς τὸ παλαιὸν καθεστώς. 'Αλλ' οἱ "Αγγλοι κατώρθωσαν νὰ διευθετήσουν τὰ ζητήματά των χωρὶς ἐσωτερικοὺς κλονισμούς ἔξελικτικῶς καὶ διὰ συμβιβασμοῦ.

1) 'Η χειρ αφέτησις τῶν καθολικῶν (1829). Τὸν ἀγῶνα ὡργάνωσεν ὁ περίφημος ἥρλανδὸς πολιτευτής **"Ο Κόννολ"**. 'Η Βουλὴ ἐδέχθη τὴν μεταρρύθμισιν, τὰ κατὰ τῶν καθολικῶν μέτρα κατηργήθησαν καὶ οἱ καθολικοὶ ἔλαφον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωνται καὶ νὰ διορίζωνται εἰς δημοσίας θέσεις.

2) 'Η ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις (1832). Τὴν πρώτην ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν ἐπραγματοποίησεν ὁ πρωθυπουργὸς **Γκρέου**. Ἀπὸ τοὺς ἑρήμους πύργους ἀφηρέθησαν 146 ἔδραι καὶ ἐδόθησαν εἰς βιομηχανικὰς πόλεις. Βραδύτερον εἰς δύο περιόδους, τὸ 1867 καὶ τὸ 1885, τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἐπεξετάθη εἰς πολλούς. Καθολικὸν ὅμως ἔγινε μόνον μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἐπεκταθὲν μάλιστα καὶ εἰς τὰς γυναικας.

3) 'Η οἰκονομικὴ μεταρρύθμισις (1846). Μετὰ τὴν ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν οἱ βιομήχανοι διέθετον ἔδρας εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μερκαντιλισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ προστατευτικοῦ ἐμπορίου. Τὸ 1846 κατηργήθη ὁ νόμος τῶν σιτηρῶν, ἄλλαι περιοριστικαὶ διατάξεις, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, κατηργήθησαν καὶ ἡ 'Αγγλία ἐβάδισεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον. Τὸ 1860 δὲν ἔμενεν οὕτε ἵχος ἀπὸ τὸ παλαιὸν σύστημα.

Αἱ συνέπειαι τῆς ἀλλαγῆς ἔγιναν ἀμέσως αἰσθηταί. 'Η βιομηχανία ἀνεπτύχθη τεραστίως, ἡ ἔξαγωγὴ ἐπολλαπλασιάσθη, ὁ ἐμπορικὸς στόλος ηὔξανετο ἀπὸ ἕτους εἰς ἕτος καὶ αἱ ἀποικιακαὶ κτήσεις ἐπεξετάθησαν καὶ ἐστερεώθησαν.

3. ΙΤΑΛΙΑ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ

'Η Ἱταλία ἔξεικολούθει νὰ εἶναι διεσπασμένη εἰς πολλὰ ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων κράτη, τὰ ὅποια ἐκυβερνῶντο ἀπολυταρχικῶς καὶ μέγα μέρος αὐτῆς κατείχετο ὑπὸ τῶν Αύστριακῶν. Οἱ Ἱταλοὶ πατριῶται ἤρχισαν φανερῶς νὰ ἀπαιτοῦν φιλελευθέρους θεσμούς

ῆδη ἀπὸ τοῦ 1830. Κυρίως ὅμως μετὰ τὴν γαλλικήν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848 ἡ Ἰταλία ἔγινε θέατρον εύρυτάτης ἐπαναστατικῆς κινήσεως, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο πάντοτε ἡ ἔνωσις τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις φιλελευθέρων θεσμῶν. Πρὸ τούτου ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐκδιωχθοῦν οἱ Αύστριακοὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848 οἱ Ἰταλοὶ ἔξηγέρθησαν σύσσωμοι. Οἱ ἡγεμόνες τῶν κρατιδίων ὑπερχεώθησαν νὰ παραχωρήσουν συντάγματα, δὲ ἐπαναστατικὸς σύλλογος Νέας Ἰταλίας, ὁ ὁποῖος ἰδρύθη ἀπὸ τοῦ περιφήμου συγγραφέως **Ματσίνι** (Mazzini), ἔξωθησαν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Αύστριας, τὸν ὃποιον ἀνέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἄλλων Ἰταλῶν ἡγεμόνων. Εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ Αύστριακοὶ ἔξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸ Μιλάνον, ἀλλ' ἐνήργησαν δραστηρίως, ἐνίκησαν εἰς ἀποφασιστικήν μάχην τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας καὶ διέσπασαν τὸν σύνδεσμον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας. Αἱ ἐνέργειαι τῶν Ἰταλῶν πατριωτῶν μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας νὰ ἐγκαταστήσουν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους Ἰταλικὰ κράτη δημοκρατίας ἐνσυάγησαν καὶ ἡ ἀντίδρασις ἐπεκράτησε παντοῦ. Ρεῦμα ἀπογοητεύσεως διεχύθη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀπέμεινεν ὅμως τὸ δίδαγμα ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν ἤδυνατο νὰ ἀπελευθερωθῇ μόνη τῆς.

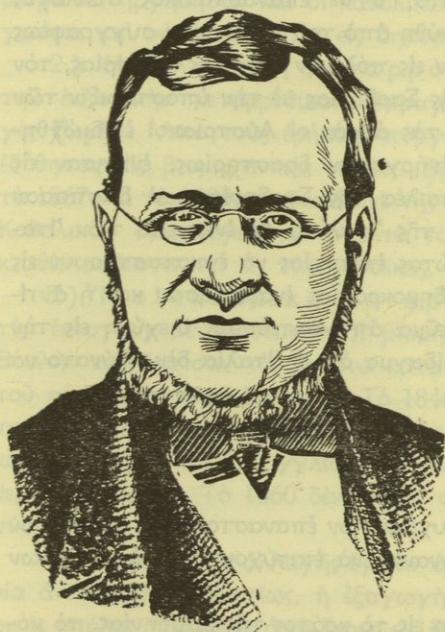
ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οἱ Ἰταλοὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων ἐνόμισαν ὅτι εὐκολώτερον ἤδυναντο νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἔνωσιν των διὰ πολιτικῶν μέσων.

Ἡ προσοχὴ των ἐστρέφετο εἰς τὸ κράτος τῆς Σαρδηνίας, τὸ μόνον τὸ ὃποιον εἶχεν ἔθνικήν δυναστείαν καὶ εἶχεν εἰσαγάγει συνταγματικὸν πολίτευμα. Ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ **Βίκτωρ Εμμανουὴλ** προσέλαβεν ὡς πρωθυπουργὸν τῶν διάσημον **Καβούρ**, ἐνθερμόν ὀπαδὸν τῆς ἐνώσεως.

Ο Καβούρ εξήτησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν συνδρομὴν τῆς Γαλλίας καὶ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Ναπολέοντος Γ', ἔλαβε μέρος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον εἰς τὴν ἑκστρατείαν κατὰ τῆς Σεβαστούπολεως. Βραδύτερον κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου τοῦ ἔτους 1859 συνῆψε μετ' αὐτοῦ μυστικὴν συμφω-

νίαν. Κατ' αυτήν ἡ Σαρδηνία θὰ ἐλάμβανε τὴν Λομβαρδίαν καὶ Βενετίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ὑπήγοντο, καὶ θὰ παρεχώρει ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Αὐστρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σαρδηνίας καὶ ὁ αὐστριακὸς στρατὸς διέβη τὸν Τίκινον ποταμὸν (1859). Τότε ἐνεφανίσθη ὁ Ναπολέων εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Γάλλος στρατηγὸς **Μάκ Μαλόν** ἐκέρδισε τὴν μάχην

Καβούρ (1810 - 1861)

κελίαν καὶ κατέλαβε τὸ Παλέρμον, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ μὲν ἐνθουσιασμόν. Ἐκεῖθεν διέβη εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ἐκίνησεν αὐτὴν εἰς ἐπανάστασιν καὶ ἤναγκασε τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ρώμην, τὴν ὅποιαν ὑπερήσπιζε γαλλικὴ φρουρά.

1860 Τοιουτορόπτως ἡνάθη ὅλη ἡ Ἰταλία πλὴν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α', δ ὅποιος

τοῦ Μαγειντά. Εὐθὺς μετ' ὀλίγον δ αὐστριακὸς στρατὸς συνετρίβη εἰς τὴν ὄνομαστὴν μάχην τοῦ Σολφερίνο. Ἡ Αὐστρία ἦναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ. Παρεχώρησε τὴν Λομβαρδίαν εἰς τὸν Ναπολέοντα, δ ὅποιος ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν Σαρδηνίαν ἀντὶ τῆς Σαβοΐας καὶ Νικαίας.

Εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον ἥρχισεν ἡ ἐνωτικὴ κίνησις. Εἰς τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἔξεδιώχθησαν οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ λαὸς διὰ δημοψηφίσματος ἐκήρυξε τὴν ἐνωσιν μὲ τὴν Σαρδηνίαν. Ο τολμηρὸς ἀρχηγὸς ἐθελοντῶν **Γαριβαλδίης** ἀπεβιβάσθη μὲ χιλίους ἐθελοντὰς εἰς τὴν Σι-

ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Φλωρεντίαν.

‘Η ἐνωσις ὀλοκλήρου τῆς Ἰταλίας συνετελέσθη βραδύτερον.

Τὸ 1860, ὅπως θὰ ἔδωμεν, οἱ Ἰταλοὶ συνεμάχησαν μὲ τὴν Πρωσσίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τοῦ πολέμου, κυρίως διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν πρωστικῶν στρατευμάτων, ἡ Ἰταλία ἔλαβε τὴν Βενετίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν. Τὸ δὲ 1870 μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ

Ναπολέοντος Γ' ύπό τῶν Γερμανῶν, οἱ Ἰταλοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας μετέθεσε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν αἰωνίαν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη καὶ κατεδίκασεν ἑαυτὸν εἰς ἑκούσιον περιορισμὸν εἰς τὸ Βατικανόν.

4. ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΝ

Εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὸ 1815 εἶχεν ὑπερισχύσει ἡ ἀντίδρασις. "Ενωσις καὶ συνταγματικὰ πολιτεύματα ἐφαίνοντο πράγματα ἀκατόρθωτα. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου συνετελέσθη γεγονὸς ἀξιολογώτατον, ἡ τελωνειακὴ ἐνωσιακὴ ἡγεμονία τῶν γερμανικῶν κρατῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πρωσίας. Πρώτη ἡ Πρωσία κατήργησε τοὺς ποικίλους δασμοὺς καὶ τὴν νύκτα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 1833 - 1834 ἤρθησαν τὰ τελωνειακὰ σύνορά τῶν περισσοτέρων κρατῶν τῆς Γερμανίας καὶ ἡ χώρα ἦνώθη εἰς μίαν ἀγορὰν ἀπὸ τῶν "Αλπεων μέχρι τῆς Βαλτικῆς. Ἡ Αὐστρία ἀπέκρουσε τὴν ἔνωσιν καὶ τοιουτορόπως ἀπέκλεισεν ἑαυτὴν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν οἰκογένειαν.

"Εμενον ὅμως ἄλυτα τὰ δύο μεγάλα προβλήματα, τὸ ἔνιαίον γερμανικὸν κράτος καὶ τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα. Εἰς ὅλα τὰ κράτη ὑπῆρχον ὅπαδοι τῶν νέων ἴδεῶν, τὰς ὅποιας διέσπειρεν ἡ ὅμας, ἡ λεγομένη «Νέα Γερμανία», ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς **Ἐρρίκον Χάινε**. Τὰ συγγράμματα ὅμως τῆς Νέας Γερμανίας κατεδιώχθησαν καὶ ἔγιναν διωγμοὶ καὶ φυλακίσεις.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1858 – ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου ἔδωκε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ σύνθημα τῆς ἔξεγέρσεως. Οὐγγαρία, Αὐστρία καὶ Βοημία ἐπανεστάτησαν, ὁ δὲ Μέττερνιχ ἥναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Εἰς τὸ Βερολίνον μεγάλη ἔξέγερσις τοῦ λαοῦ κατέληξεν εἰς αίματηρὰν σύγκρουσιν καὶ ἤναγκασε τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα.

Περίπου ἔξακόσιοι ἀντιπρόσωποι ἐκλεγέντες διὰ καθολικῆς

ψηφοφορίας εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν συνῆλθον τὸν Μάιον τοῦ 1848 εἰς τὸν ναὸν τοῦ 'Αγίου Παύλου εἰς Φραγκφούρτην διὰ νὰ καθορίσουν τὸν τύπον τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Ἡ Γερμανία
νική ἐθνοσυνέλευσις, τοῦ 1848, ἥ, ὅπως λέ- **1848**
γεται, τὸ Κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρ-
της, παρουσίαζε πρώτην φοράν τοὺς Γερμανοὺς ὡς ἔνιατον ἔθνος.

Μετὰ μακρὰς συζητήσεις περὶ τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἡ συνέλευσις ἐψήφισε σύνταγμα, διὰ τοῦ ὅποίου τὰ γερμανικὰ κράτη ἐσχημάτιζον ὁμοσπονδιακήν αὐτοκρατορίαν. Ἡ νομοθετική ἔξουσία ἐδίδετο εἰς συνέλευσιν ἐκλεγομένην διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἡ δὲ ἐκτελεστική εἰς ἀνώτατον ἄρχοντα, ὁ ὅποιος ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ κληρονομικοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν. Ἀλλὰ τὸ ἀκανθῶδες ζήτημα ἦτο, ἀνὴρ ἢ ἔνωσις θὰ ἐγίνετο μετὰ ἥ ἀνευ τῆς Αὐστρίας. Μὲ μικρὰν πλειονψηφίαν (42 ψήφων) ἡ συνέλευσις ἐδέχθη τὴν ἔνωσιν ἀνευ τῆς Αὐστρίας καὶ μὲ ἀκόμη μικροτέραν (24 ψήφων) προσέφερε τὸ στέμμα τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκον Γουλιέλμον (1849).

'Ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἐπαναστάσεις κατεπινίγησαν παντοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν. 'Ο αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδος ἤναγκάσθη εἰς παραίτησιν καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ **Φραγκίσκος Ιωσήφ**, ὁ ὅποιος εἶχε μακροτάτην βασιλείαν, διαρκέσασαν μέχρι τοῦ μεγάλου παγκοσμίου πολέμου (1916). Τὸ παράδειγμα τῆς Αὐστρίας ἡκολούθησε καὶ ἡ Πρωσσία. Τὸ Βερολίνον κατελήφθη διὰ πολιορκίας ὑπὸ τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ.

Τὰ γεγονότα τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας εἶχον σοβαρὸν ἀντίκτυπον εἰς τὸ Κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρτης. Ἡ Αὐστρία διέταξε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἤρνηται νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα, τὸ ὅποιον ἦλθε νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ἀντιπροσωπεία τοῦ Κοινοβουλίου, καὶ ἀνεκάλεσε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Πρωσσίας. Τὸ αὐτὸν ἐπραξαν καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες. 'Εκδιωχθὲν ἀπὸ τὴν Φραγκφούρτην τὸ κολοβωθὲν Κοινοβούλιον μετέθεσε τὴν ἔδραν του εἰς Στουτγάρδην, ὅπου διεσκόρπισεν αὐτὸν ἡ ἀστυνομία. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ Κοινοβουλίου εἶχον κακὸν τέλος.

Η ΠΡΩΣΣΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΟΛΜΟΥΤΣ (1850)

‘Ο Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐλυπεῖτο κατὰ βάθος, διότι μὴ δεχθεὶς τὸ στέμμα τῆς Γερμανίας ἄφησε λαμπρὰν εὐκαιρίαν νὰ τοῦ διαφύγῃ. ’Επίστευσεν ὅμως ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ δι’ ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, νὰ λάβῃ δηλαδὴ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἡγεμόνων τὸ στέμμα, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀποκρούσει προσφερθὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. ’Ηρχισε λοιπὸν συνεννοήσεις μὲ τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας διὰ τὴν Ἰδρυσιν ‘Ομοσπονδίας, τῆς ὅποίας θὰ ἡτο ὁ ἴδιος ἀρχηγός, ἀποκλειομένης τῆς Αὐστρίας. ’Η ὑπόθεσις ἐπροχώρησε καὶ ἔγινε δεκτὸν τὸ ὑπὸ τῆς Πρωσσίας καταρτισθὲν σύνταγμα τῆς ἐνώσεως (1850).

‘Αλλ’ ἡ Αὐστρία ἔλαβεν ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῆς Πρωσσίας, ἔχουσα τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν καὶ τῆς Ρωσίας. ’Ο Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὑπερώρησεν εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ ‘Ο λ μ ο u t s (Olmütz) καὶ ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς ἐνώσεως καὶ τὴν ἀνασύστασιν τῆς Γερμανικῆς ‘Ομοσπονδίας.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ Α' – ΒΙΣΜΑΡΚ

Τοιουτορόπως περὶ τὸ 1850 ἡ ἰδέα τῆς ἐνώσεως τῆς Γερμανίας ἐφαίνετο τελείως ἀπραγματοπόιητος, διότι ἡ ἀντίδρασις εἶχεν ὑπερισχύσει πανταχοῦ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ φύσει συντηρητικοῦ γερμανικοῦ λαοῦ δὲν εἶχε διάθεσιν διὰ νέους πολιτικοὺς ἀγῶνας. ’Εκτὸς τούτου ξέναι μεγάλαι δυνάμεις, ἰδίως ἡ Γαλλία, εἰργάζοντο κατὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Γερμανίας. ’Αλλὰ τὴν Γερμανίαν ἤνωσεν ἡ πρωσσικὴ σπάθη καὶ ἡ διπλωματία τοῦ Βίσμαρκ.

‘Ο νέος βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας **Γουλιέλμος Α'** (1860 - 1888) λαβὼν ὡς ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν τὸν στρατηγὸν **Φὸν Ρόον** (Von Roon) ἥρχισε βαθεῖαν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ. ’Οταν ὅμως ὁ Φὸν Ρόον εἰσηγήθη εἰς τὴν Βουλὴν τὴν γενικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἡ δημοκρατικὴ φιλελευθέρα πλειονοψήφια τῆς Βουλῆς ἀντέταξε ζωηρὰν ἀντίστασιν εἰς τὰ στρατιωτικὰ μέτρα. ’Ο Γουλιέλμος, περιελθὼν εἰς δύσκολον θέσιν, ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Βίσμαρκ τῇ ἐπιμόνῳ συστάσει τοῦ **Φὸν Ρόον**.

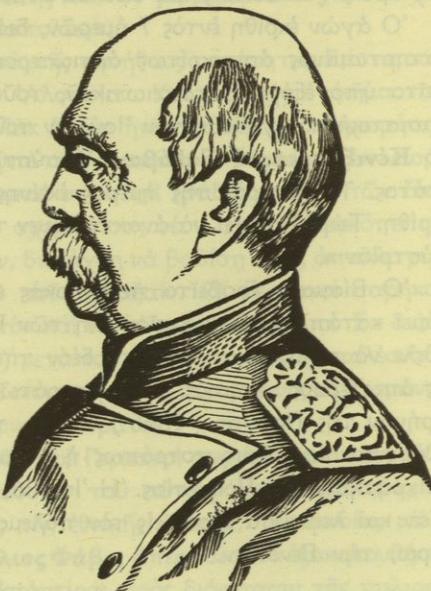
‘Ο Βίσμαρκ (Otto Bismarck, 1815 - 1898) ἦτο γνωστὸς διὰ τὰ αὐταρχικά του φρονήματα καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν ἀπέδιδεν εἰς τὰ λαϊκά δικαιώματα καὶ τὰς συνταγματικάς ἐλευθερίας, ἡ δὲ ἐνώσις τῆς Γερμανίας διὰ λα-

κῶν ἀντιπροσώπων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Φραγκφούρτης ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν οὔτοπία. ‘Ο Βίσμαρκ ἦτο ἀνθρωπὸς θελήσεως εἰς βαθμόν, ὃστε νὰ ἐκμηδενίζωνται πρὸς αὐτοῦ οἱ κοιναὶ προσωπικότητες. Εἶχε συνέπειαν εἰς τὰς πράξεις του καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἔργασίαν παραδειγματικήν. ‘Ο Βίσμαρκ ἐκυβέρνησε τὴν Γερμανίαν περίπου τριάκοντα ἔτη (1862 - 1890), ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς πατρίδος του κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ καὶ θεωρεῖται δημιουργὸς τῆς Νέας Γερμανίας.

‘Ο Βίσμαρκ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι τὸ γερμανικὸν ζήτημα ἔπρεπε νὰ λυθῇ μὲ κέντρον τὴν Πρωσσίαν, ἀποκλειομένης τῆς Αὐστρίας ὅχι ὅμως « δι’ ἀγορεύσεων καὶ ἀποφάσεων πλειονοψηφίας » ἀλλὰ « διὰ αἰματος καὶ σιδήρου ». Πρὸς τοῦτο ἡ Πρωσσία ἔπρεπεν ἀπαξ νὰ μετρηθῇ μὲ τὴν Αὐστρίαν. Οἱ φιλελεύθεροι ἤθελησαν νὰ ἀντιδράσουν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ στρατιωτικοῦ προγράμματος. ‘Αλλ’ ὁ Βίσμαρκ, παραβιάζων μετ’ ἀδιαφορίας τοὺς συνταγματικοὺς τύπους, ἐπροχώρησε διὰ τῶν λεγομένων προσωρινῶν μέτρων, τὰ ὅποια ἔμελλε νὰ ἐπικυρώσῃ βραδύτερον, ὅπως ἔλεγεν, ἡ Βουλή.

ΔΑΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1864 - 1865)

Συνεπείᾳ προστριβῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Χριστιανὸν Θ’, αὐστροπρωσικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰ ἀμφισβητούμενα δουκάτα Σλέσβιχ καὶ Χολστάιν (Schleswig - Holstein). ‘Αλλ’ ἐξ ἀφορμῆς ἀκριβῶς τῆς διανομῆς τῶν δουκάτων ἔξερράγη ὁ ἀναπόφευκτος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας πόλεμος. ‘Ο Βίσμαρκ εἶχε

“Οθων Βίσμαρκ (1815 - 1898)

παρασκευάσει τεχνηέντως τὸν πόλεμον. Εἶχε περιποιηθῆ πρῶτον τὴν Ρωσίαν, κηρυχθεὶς κατὰ τῆς πολωνικῆς ἔξεγέρσεως. Ἐξησφάλισε τὴν οὐδετερότητα τοῦ Ναπολέοντος Γ' διὰ τῆς συναντήσεως τοῦ Μπίαριτς (Biarritz) καὶ ἔκλεισε συμμαχίαν μὲ τὴν Ἰταλίαν.

Οἱ ἀγῶνι ἐκρίθη ἐντὸς 7 ἡμερῶν, διότι ὁ πρωστικὸς στρατὸς ἦτο κατηρτισμένος ἀσυγκρίτως ἀρτιώτερον τοῦ αὐστριακοῦ καὶ ὡδηγεῖτο ὑπὸ ἔξοχου στρατιωτικοῦ, τοῦ διασήμου **Μόλτε**. Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1866 εἰς τὴν Βοημίαν παρὰ τὸ **Κένιγχρετς** ἢ **Σαδόβαν**. Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἡττήθη κατὰ κράτος. Τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Βίσμαρκ εἶπεν: « Ἡ ἔρις ἐκρίθη. Τώρα πρέπει νὰ ἀνακτήσωμεν τὴν παλαιὰν φιλίαν πρὸς τὴν Αὐστρίαν ».

Οἱ Βίσμαρκ ἐφοβεῖτο περιπλοκάς εἰς τὴν Εύρωπην, ὅπου εἶχε κάμει κατάπληξιν ἡ ταχεῖα νίκη τῶν Πρώσσων. Ἐκτὸς τούτου δὲν ἦθελε νὰ ταπεινώσῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὴν Αὐστρίαν, διότι ἀπέβλεπεν εἰς ἀπωτέρους σκοπούς. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Ἰωσῆφ εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Πράγας (1866) ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς Γερμανικῆς Ὀμοσπονδίας. Τοιουτοτρόπως ἡ γερμανικὴ δυαρχία ἔληξε μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Πρωσίας. Ἡ Ἰταλία, συμμαχήσασα μὲ τὴν Πρωσίαν καὶ λαβούσα μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐλαβεν, ὅπως εἴδομεν ἀνωτέρω, τὴν Βενετίαν.

ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ – ΕΝΩΣΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (1870 - 1871)

Αφορμὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωκεν ἡ διαδοχὴ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου. Οἱ Ἰσπανοὶ δηλαδὴ ἐκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τὸν Γερμανὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον ἐκ τοῦ οἴκου Χοεντζόλλερν. Τοῦτο ἥγειρε θύελλαν ἀγανακτήσεως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἥναγκάσθη νὰ συστήσῃ εἰς τὸν Λεοπόλδον νὰ παραιτηθῇ. "Οταν ὅμως ὁ Ναπολέων Γ' ἀπήτησεν, ὅπως ὁ Γουλιέλμος προβῆ εἰς δήλωσιν ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου ὑποψηφιότητα τοῦ Λεοπόλδου, ἡ Πρωσία ἥρνηθη. Κατόπιν τούτου ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἄλλὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ Βίσμαρκ ἔθεώρει ὡς τὸ καλύτερον μέσον πρὸς ἔνωσιν τῆς Γερμανίας.

Ἡ Γαλλία δὲν ἦτο ἐτοίμη πρὸς πόλεμον, τοῦ ὅποιου δὲν ἔξετίμα καλῶς τὸ μέγεθος. Εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς πολυάριθμον, νεώτατον

καὶ ἄριστα κατηρτισμένον στρατόν, ὁ ὅποιος ἔχρησιμοποίει τὰς νέας ἐφευρέσεις, τὸν τηλέγραφον, τὸν σιδηρόδρομον κλπ., ἐνῷ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἥτο μικρὸς καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα ὡργανωμένος. Τὴν γενικήν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Μόλτκε, τοῦ γαλλικοῦ ὁ Ναπολέων.

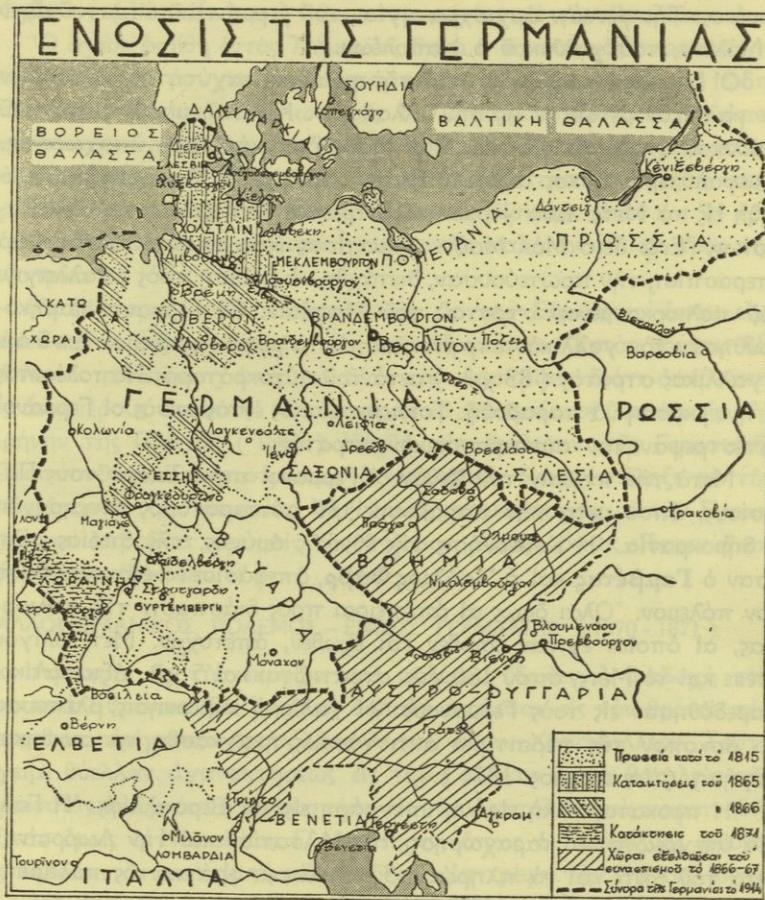
Οἱ Γερμανοί, κινηθέντες μετὰ τῆς συνήθους ταχύτητος, διέσπασαν τὸ γαλλικὸν μέτωπον εἰς τὴν Ἀλσατίαν. Καὶ ἐνῷ μέγα τμῆμα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Μάκ Μαὸν ἡναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ὁ μεγαλύτερος ὅγκος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπαζαίν ἐποιορκήθη εἰς τὸ Μέτς. Δύο γερμανικαὶ στρατιαὶ ἔβαδίζον κατὰ τῶν Παρισίων. Ἐνῷ δὲ ὁ Μάκ Μαὸν σχηματίσας νέον στρατὸν ἐσκόπει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πρωτεύουσαν, διετάχθη νὰ βαδίσῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ πολιορκουμένου στρατοῦ τοῦ Μπαζαίν. Οἱ Γερμανοί παρηκολούθησαν τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ εἰς τὸ μικρὸν φρούριον Σ ε δ ἀ ν δ γαλλικὸς στρατὸς (83 χιλ.) μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ' ἡναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Τοιουτοτρόπως ἐντὸς μηνὸς οἱ Γερμανοί κατέστρεψαν τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σεδάν οἱ Γερμανοί περιέκλεισαν τοὺς Παρισίους, ὅπου μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεκτηρύχθη ἡ δημοκρατία. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἑτνικῆς ἀμύνης, τῆς ὅποιας μέλη ἦσαν ὁ Γαμβέτας καὶ ὁ Ιούλιος Φάβρ, ἀπεφάσισε νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Ὁλαι δύμως αἱ ἀπόπειραι πρὸς διάσπασιν τῆς πολιορκίας, αἱ ὅποιαι ἔγιναν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἀπέτυχον. Μετ' ὀλίγον ἔπεισε καὶ τὸ Μέτς, ὅπου 180 χιλ. στρατιῶται καὶ 5 χιλ. ἀξιωματικοὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γερμανούς. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, βλέπουσα τὸ ἄσκοπον τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως, ἡναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ (Ιανουάριος 1871).

Ἡ προκαταρκτικὴ εἰρήνη ὑπεγράφη εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ἡ Γαλλία ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην μετὰ τοῦ Μέτς καὶ νὰ πληρώσῃ 5 δισεκατομ. φράγκα ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν. Ἡ δριστικὴ συνθήκη τῆς εἰρήνης ὑπεγράφη εἰς Φραγκούρτην τὸν Μάρτιον τοῦ 1871.

Τὰ καταπληκτικὰ γεγονότα παρήγαγον βαθεῖαν συγκίνησιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ὅλοι ἥρχισαν νὰ αἰσθάνωνται ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς ἐνώσεως τοῦ ἔθνους. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ὡρίμασεν ἡ ἴδεα ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ὑπὸ τὴν Πρωσσίαν. Ἐνῷ λοιπὸν τὰ γερμανικὰ στρα-

τεύματα περιέκλειον τούς Παρισίους, ό βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμος Α' μετὰ τοῦ Βίσμαρκ καὶ τῆς λοιπῆς συνοδείας ἐγκαθίστατο

εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ἐκεῖ διεξήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς ἴδρυσιν τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὴν **1871** 18 Ἰανουαρίου 1871 εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Κατόπιτρων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀνηγορεύθη Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

TO ANATOLIKON ZHTHMA

ΚΑΙ Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

TO ANATOΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Αφού είδομεν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς εύρωπαϊκῆς ιστορίας ἀπὸ τοῦ 1815 – 1870, συνεχίζομεν πάλιν τὴν ιστορίαν τῆς πατρίδος μας. Ἀλλ’ ἡ ιστορία μας κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ιστορίαν τῆς Τουρκίας καὶ τῶν λοιπῶν βαλκανικῶν κρατῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐδημιούργησαν πολλὰ συμφέροντα ἐντὸς τῆς ὁθωμανικῆς Ἐπικρατείας καὶ πολλάκις ἐπενέβαινον ἐνεργῶς εἰς ζητήματα ἀφορῶντα αὐτήν, τὴν Ἑλληνικήν ιστορίαν τῆς περιόδου αὐτῆς, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1830 κ.ε., θὰ ἔξετάσωμεν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ιστορίαν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῶν εύρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὸ κεφάλαιον I' ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀνατολικὸν ζήτημα. Καὶ κατὰ πρῶτον ἃς γνωρίσωμεν εἰς ποίαν θέσιν εύρισκετο κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα.

”Από τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰώνος ἐφάνη ὅτι ὁ Σουλτᾶνος δὲν ἦτο
εἰς θέσιν νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἐκτεταμένας κτήσεις του καὶ ἡ κληρο-
νομία τοῦ « ἑτοιμοθανάτου ἀσθενοῦς », ὅπως ἀπεκαλεῖτο ὁ Σουλτᾶνος,
ἔγινεν ἀντικείμενον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.
”Ἀλλαι μὲν ἔξ αὐτῶν, ἐπειδὴ εἶχον δημιουργήσει οἰκονομικὰ συμφέ-
ροντα εἰς τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐκηρύχθησαν ὑπέρ τῆς ἀκε-
ραιότητος αὐτῆς, ἀλλαι δὲ ἡθελον τὴν διάλυσιν καὶ διανομὴν αὐτῆς.
”Αφ’ ἐτέρου τὰ χριστιανικά κράτη τῆς Βαλκανικῆς ἐζήτουν νὰ περι-
λάβουν εἰς τὸ κράτος των τούς ἐν τῇ ὁθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀλυ-
τρώτους ὄμοεθνεῖς των καὶ ὅλοι λαοί, ἐπίσης χριστιανικοί, δὲν εἶχον
ἀπαλλαγὴ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

‘Η ἀντιζηλία τῶν Δυνάμεων καὶ ἡ προσπάθεια τῶν μικρῶν κρατῶν ἔθεσαν ἐπὶ τάπητος τὸ πολύπλοκον καὶ δύσλυτον Ἀνατολικὸν πρόβλημα, τὸ ὅποιον ὑφίστατο ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρ-

κων εις τὴν Εύρωπην καὶ ἀπησχόλησε ζωηρῶς τὴν εύρωπαϊκὴν διπλωματίαν, ιδίως τὸν 19ον αἰῶνα. Ἡ Τουρκία δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ παρακολουθήσῃ τὸν εύρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ἔμεινε κράτος ἀστικόν, ἐτυράννει τοὺς χριστιανούς ὑπηκόους καὶ οὐδεμίαν μεταρρυθμιστικὴν προσπάθειαν κατέβαλεν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς πολιτείας.

ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1853 - 1856)

Ἡ πρώτη σοβαρὰ κρίσις εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα εἶναι ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Ὁ Τσάρος Νικόλαος Α' ἐνόμισεν ὅτι ἔφθασεν ὁ καιρὸς νὰ κληρονομήσῃ τὸν « ἀσθενῆ ἄνθρωπον », ὅπως ὠνομάζετο ὁ Σουλτᾶνος, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1853 ἀπέστειλε τὸν πρίγκιπα Μεντζικώφ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ρῶσος ἀπεσταλμένος κυρίως εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Τουρκίας ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους. Ἄλλα ὁ Μεντζικώφ ἀπήγγειλεν ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον τὸ δικαίωμα νὰ προστατεύσῃ ἡ Ρωσία τοὺς ὁρθοδόξους τῆς Τουρκίας. Ὁ Σουλτᾶνος, ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἡρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν ἀπαίτησιν καὶ ἡ Ρωσία ἤρχισε τὸν πόλεμον, ὁ ὅποιος ὠνομάσθη Κριμαϊκός, διότι αἱ κυριώτεραι στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ διεξήχθησαν εἰς τὴν Κριμαίαν.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἔκλεισαν συμμαχίαν μὲ τὴν Τουρκίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ὀλίγον βραδύτερον προσεχώρησε καὶ τὸ Πεδεμόντιον τῆς Ἰταλίας. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοί τὸν Οκτώβριον τοῦ 1854 ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν τῆς Σεβαστούπολεως, φρουρίου ἴσχυροτάτου εἰς τὴν Κριμαίαν. Ἡ πολιορκία διήρκεσε περίπου ἓν ἔτος. Ἡ Ρωσία εἶχε καταλάβει ἐν τῷ μεταξὺ τὰς δύο παραδουναβίους ἡγεμονίας Βλαχίαν καὶ Μολδοβλαχίαν, ἀλλὰ κατόπιν συνδυασμένης ἐνεργείας τῶν Γάλλων καὶ Τούρκων ἤναγκάσθη νὰ ἔκκενώσῃ. αὐτάς. Ἀφοῦ δὲ ἀπέθανεν ὁ Τσάρος Νικόλαος Α' καὶ τὸ φρούριον τῆς Σεβαστούπολεως ἔπεσεν, ὁ νέος Τσάρος Ἀλέξανδρος Β' συνῆψε μετὰ τῶν συμμάχων τὴν Συνθήκην τῆς Εἰρήνης τῶν Παρισίων (Μάρτιος 1856).

Διὰ τῆς συνθήκης ὁ Δούναβις ἐκηρύχθη ἐλεύθερος εἰς τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν ὅλων τῶν κρατῶν, δὲ Εὔξεινος Πόντος οὐδέτερος, ἡ

Ρωσία καὶ ἡ Τουρκία ὑπεχρεώθησαν νὰ διατηροῦν ἐλάχιστον ἀριθμὸν πολεμικῶν πλοίων εἰς αὐτὸν καὶ αἱ δύο παραδουνάβιοι ἡγεμονίαι, Βλαχία καὶ Μολδαβία, ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν ὅλων τῶν Δυνάμεων. 'Αλλ' ὁ σπουδαιότερος ὄρος τῆς συνθήκης ἦτο ὅτι αἱ Δυνάμεις ἡγγυήθησαν τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ο Σουλτάνος **Άβδούλ Μετζίτ** τότε, συμφώνως πρὸς ρητὴν ἀξίωσιν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, κατωχυρωμένην διὰ τῆς συνθήκης συμμαχίας μετὰ τῆς Τουρκίας τοῦ Μαρτίου 1854, νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν Χριστιανῶν τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐδημοσίευσε πανηγυρικὸν ἔγγραφον, τὸ ὅποῖον περιελήφθη εἰς τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων καὶ ὡνομάσθη **Χάττι Χουμαγιούν** (Λαμπρὰ Γραφή). Δι' αὐτοῦ ὑπεσχέθη νὰ εἰσαγάγῃ εύρυτέρας μεταρρυθμίσεις, διὰ τῶν ὅποίων ὁ ἀσιατικὸς δεσποτισμός ἐπρόκειτο νὰ μεταβληθῇ εἰς εύρωπαϊκὴν εὐνομίαν. 'Υπεσχέθη δηλαδὴ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἔγκυρα τὰ προνόμια τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ίσότητα ἀστικῶν δικαιωμάτων μὲ τοὺς μωαμεθανούς ὑπηκόους τῆς Τουρκίας. 'Αλλ' αἱ ὑποσχέσεις αὐταὶ ἐπρόκειτο νὰ μείνουν μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Η ΚΑΤΟΧΗ

Εἰς τὴν 'Ελλάδα μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐπεκράτησε μεγάλη συγκίνησις. 'Η ἐπίθεσις τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας κατὰ τῶν Τούρκων ἔθιξε τὴν ἐθνικὴν χορδὴν. 'Ο 'Οθων καὶ ἡ Ἀμαλία, καθὼς καὶ ἡ μεγαλυτέρα μερὶς τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἐπίστευσαν ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ ἐπεκταθοῦν τὰ ὄρια τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ δοῦλοι ἀδελφοί. 'Ο ἐλληνικὸς ὅμως στρατὸς δὲν ἦτο ἀρκετὰ ὡργανωμένος καὶ ἐκτὸς τούτου θὰ εὑρισκόμεθα ἀντιμέτωποι πρὸς τὰς δύο Δυτικὰς Δυνάμεις, αἱ ὅποιαι ἦσαν σύμμαχοι τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ἡ δρᾶσις τῆς 'Ελλάδος περιωρίσθη μόνον εἰς ἀνταρτικὸν πόλεμον. Τὴν ἀνοιξιν λοιπὸν τοῦ 1854 ἀνταρτικὰ σώματα ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς εἰσέβαλον εἰς τὴν "Ηπειρον καὶ Θεσσαλίαν, ἐνῷ ὁ γνωστὸς ὅπλαρχηγὸς Καρατάσος ἀπεβιβάζετο εἰς τὸ "Αγιον Όρος. 'Η τουρκικὴ κυβέρνησις τότε ἔλαβεν ἀπειλητικὴν στάσιν, ἥπειλησε διὰ τελεσιγράφου τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐφαίνετο ἐπικείμενος ὁ πόλεμος. 'Ο 'Οθων διέταξε κινητοποίησιν

τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ σύνορα, ἡ δὲ κοινὴ γνώμη ἐνίσχυε τὸν βασιλέα.

‘Αλλ’ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία διὰ στόλου κατέλαβον τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀπεβίβασαν ὄγήματα, διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀνακαλέσῃ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα. Ο “Οθων ἡναγκά-
1854 σθη νὰ ὑποκύψῃ” καὶ ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς πολιτικούς τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν δύο Δυνάμεων. Πρωθυπουργὸς ἔγινεν ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτος. Τὰ ὄγγηλο-γαλλικὰ ὄγήματα ἔμειναν μέχρι τοῦ 1857. ‘Η ἐποχὴ αὐτὴ ὡνομάσθη Κατοχή. Τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας φοιβερά χολέρα, τὴν ὅποιαν μετέδοσαν τὰ ὄγγηλο-γαλλικὰ ὄγήματα. ‘Η πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἡρημάθη κυριολεκτικῶς καὶ οἱ κάτοικοι ἐτράπησαν εἰς τὰ δύρη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α' (1863 - 1913)

Μολονότι ἡ περίοδος τῆς κατοχῆς εἶχε συντελέσει προσωρινῶς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δημοτικότητος τοῦ Ὀθωνος καὶ τῆς Ἀιμαλίας, τὰ πράγματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξειλιχθησαν τοιουτοτρόπως, ὥστε κατέληξαν, ὅπως γνωρίζομεν ἦδη, εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ βασιλέως τὸν Ὁκτώβριον 1862. Τὴν 10 Δεκεμβρίου 1862 συνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ δευτέρα Ἐθνοσυνέλευσις, διὰ νὰ ψηφίση νέον σύνταγμα καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐκλογῆς νέου βασιλέως. Μετὰ τρεῖς μῆνας οἱ τρεῖς

1863 Προστάτιδες Δυνάμεις τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Ἀγγλίας συνεφώνησαν νὰ ὑποδείξουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς βασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλέως τῆς Δανίας Γεώργιον, ἡ δὲ Ἐθνοσυνέλευσις ἔξέλεξεν αὐτὸν διμοφώνως.

‘Ο νέος βασιλεὺς ἤτοι νεανίας 17 ἐτῶν. Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸ πείραμα ἐκλογῆς νεανίου ἔμελε νὰ ἐπιτύχῃ περισσότερον. Ἀστρονεύτυχέστερον συνώδευσε τὸν βόρειον πρίγκιπα εἰς τὴν Ἑλλάδα. ‘Ο Γεώργιος μέχρι τέλους διέμεινε νηφάλιος καὶ ψύχραιμος βόρειος ἐν μέσῳ τοῦ εὐεξάπτου Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μὲ ἀξιοσημείωτον νοημοσύνην κατενόησε τὸν χαρακτῆρα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὅποιους δεξιῶς ἐκυβέρνησε.

‘Ο νεαρὸς βασιλεὺς ἔφερεν ὡς δῶρον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ιονίους νήσους. ‘Η Ἀγγλία μετὰ διοίκησιν πεντήκοντα ἐτῶν ἐπείσθη νὰ

ἀποχωρισθῆ τὰς κτήσεις αὐτὰς καὶ νὰ τὰς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ‘Ελλάδα. ‘Ο βασιλεὺς Γεώργιος ἐπεσκέφθη αὐτὰς καὶ μετ’ ὀλίγον 84 ἐπτανήσιοι εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐν ’Αθήναις Ἐθνοσυνέλευσιν. Μεταξύ τούτων ἦτο καὶ ὁ φλογερὸς ἐθνικὸς ποιητής Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔργασθη ἀόκνως ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1864

‘Η ψήφιστις ὅμως τοῦ συντάγματος ἐπροχώρει βραδύτατα, διότι εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν εἶχε κορυφωθῆ ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς καὶ τρεῖς κυβερνήσεις ἥλλαξαν εἰς διάστημα ἐννέα μηνῶν. ‘Ο Γεώργιος διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, διὰ διαγγέλματος ἐζήτησε τὴν ψήφισιν τοῦ συντάγματος ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἀπειλῶν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν. Τοιουτοτρόπως τὴν 17 Νοεμβρίου 1864 ἐψηφίσθη τὸ δεύτερον Ἑλληνικὸν σύνταγμα, τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ ἔχῃ μακρότερον βίον.

Τὸ νέον σύνταγμα καθιέρωσεν εἰς τὴν ‘Ελλάδα τὴν Συνταγματικὴν μοναρχίαν. Τὴν νομοθετικὴν ἔξουσίαν εἶχεν ἡ Βουλὴ, ἡ ὅποια κατηρτίζετο διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. ‘Ο βασιλεὺς εἶχε τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν. Αὐτὸς διώριζε τοὺς ὑπουργούς. ‘Αλλὰ ἀπὸ τοῦ 1875 καθιερώθη κατ’ εἰσήγησιν τοῦ Τρικούπητη ἡ ἀρχὴ τῆς δε δηλωμένης ηστήσεως. ‘Ο βασιλεὺς δηλαδὴ ὑπεχρεώθη νὰ λαμβάνῃ τοὺς ὑπουργούς ἀπὸ τὸ κόμμα, τὸ ὅποιον συνεκέντρωνε δεδηλωμένως τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ πλειονοψιφίαν τῆς Βουλῆς. Τὸ σύνταγμα ἴσχυσεν ἀναλλοίωτον ἐπὶ 47 ἔτη, μέχρι τοῦ 1911, ὅπότε ἔγινεν ἀναθεώρησίς του.

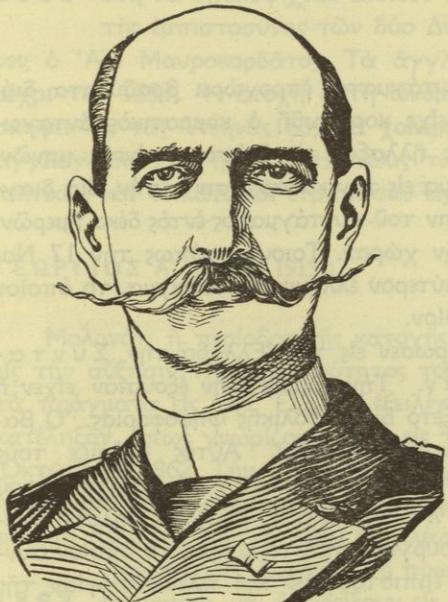
Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α'

‘Η βασιλεία τοῦ Γεωργίου ἦτο μακροτάτη, διαρκέσασα 50 δλόκληρα ἔτη. ‘Αλλ’ ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας ἦτο ταραχώδης καὶ οἱ κομματικοὶ ὀγῶνες διεξήγοντο μὲ πάθος.

Δύο μεγάλα προβλήματα ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας, τὸ ἐθνικὸν καὶ τὸ οἰκονομικόν. Μέγα μέρος τοῦ ἐλληνισμοῦ ἔμενεν ὑπὸ τὸν δθωμανικὸν ζυγόν. ‘Η ‘Ελλὰς λοιπὸν εἶχε τὴν « ἀλύτρωτον » ‘Ελλάδα, ζήτημα δηλαδὴ ἀλυτρώτων ἀδελφῶν. ‘Αλλ’ ἐνδικάτημα τὴν προηγουμένην περίοδον

τὸ ζήτημα ἡτο μᾶλλον εύρυτερον, τώρα ἐνετοπίσθη εἰς ὥρισμένας ἐπαρχίας τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ Ἑλλὰς εύρισκετο βιομηχανικῶς εἰς πρωτόγονον κατάστασιν καὶ ἡτο ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ ξένα προϊόντα καὶ συγχρόνως εἶχεν ἀνάγκην νὰ κατασκευάσῃ δημόσια ἔργα. Διὰ τοῦτο ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους οὐδέποτε παρουσίασεν ἴσοις γιοιν ἕσόδων καὶ ἔξόδων καὶ ἡ χώρα ἐξηρτάτο ἀπὸ τὸ ξένον κεφάλαιον. Αἱ κυβερνήσεις δηλαδή, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀναγκαιότατας δαπάνας, ἥσαν ὑποχρεωμέναι νὰ συνάπτουν δάνεια εἰς τὸ ἔξωτερικὸν καὶ ἡ δανειακὴ πολιτικὴ ἡτο πάντοτε ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα ζητήματα διὰ τὴν χώραν.

Ο βασιλεὺς Γεώργιος Α' (1845 - 1913)

πρώτη φθάνει μέχρι τοῦ 1880 περίπου καὶ ἔχει ὡς πρωταγωνιστὰς τὸν Βούλγαρην, τὸν Κουμουνδοῦρον, τὸν Δεληγεώργην καὶ τὸν Θρασύβουλον Ζαΐμην. Εἰς τὴν δευτέραν, ἡ ὅποια φθάνει μέχρι τοῦ 1909, ἀνήκουν οἱ δύο ἀντίπαλοι Τρικούπης καὶ Δεληγιάνης καθὼς καὶ οἱ Θεοτόκης καὶ Ράλλης. Κατὰ τὴν τρίτην κυριαρχεῖ ἡ δρᾶσις τοῦ Βενιζέλου.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1866 – 69

Ἡ τουρκικὴ κακοδιοίκησις ἐκράτει τὴν ἑλληνικὴν μεγαλόνησον Κρήτην εἰς διαρκῆ ἀναβρασμόν. Οἱ βαρεῖς φόροι καὶ αἱ αὐθαι-

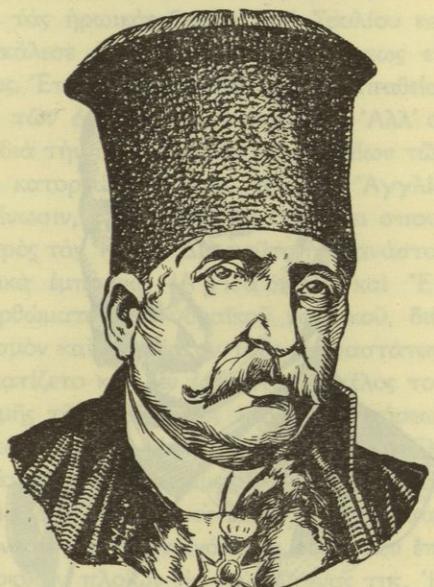
φεσίαι τῶν διοικητῶν ἐξώθησαν τοὺς Κρῆτας εἰς ἐπαναστατικὸν κίνημα. Τὸν Μάιον τοῦ 1866 συνέλευσις 4 χιλ. Κρητῶν εἰς τὴν θέσιν Περιβόλια, πλησίον τῶν Χανίων, ἐζή- 1886 τησεν ἀπὸ τὴν Πύλην τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ Χάττι Χουμαγιούν. 'Η Πύλη ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν τῶν Κρητῶν καὶ ἡ ἐπανάστασις ἥρχισε.

'Η Κρητικὴ ἐπανάστασις προεκάλεσε μεγάλας συμπαθείας εἰς τὴν 'Ελλάδα. 'Αλλ' ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας ἦτο ἀνώμαλος, αἱ κυβερνήσεις διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ δὲν εἶχε γίνει καμμία σοβαρὰ στρατιωτικὴ προετοιμασία, ὥστε ἡ πρὸς τοὺς Κρῆτας ἐπαναστάτας συνδρομή νὰ εἴναι ἀποτελεσματική. Τὸν Ἱούλιον τοῦ 1866 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Βούλγαρης, ὁ ὅποιος ἐκράτηθε εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν μεθόδους αὐταρχικὰς καὶ ἀντικοινούλευτικάς.

'Ο Δημ. Βούλγαρης (1801 – 1877) ἐγενήθη εἰς τὴν "Υδραν" ἐκ μητρός, τῇ ὅποιᾳ ἦτο θυγάτηρ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου.

"Ἐλασθεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ὡς μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν ναυτικῶν νήσων καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔξελέγετο τακτικῶς βουλευτής "Υδρας. Ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ "Οθωνος" καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη αὐτὸς ἐκυβέρνησε κυρίως τὴν χώραν αὐταρχικῶς. 'Ο Βούλγαρης ἦτο τύπος « κοτζάμπαση » τῆς παλαιότερας ἐποχῆς, αὐταρχικὸς καὶ ἀπότομος. Κατήντησαν παροιμιώδεις αἱ ἐκλογικαὶ παρανομίαι καὶ βιαστήτες του. 'Ηρέσκετο νὰ φορῇ τὸν νησιωτικὸν «τζουμπέν» καὶ νὰ τηρῇ τὰ παλαιὰ ἥθη.

³Ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρης ἔχειρίσθη χλιαρῶς τὸ κρητικὸν ζήτη-

Δημήτριος Βούλγαρης (1801 – 1877)

μα ἐκ φόβου ἔξωτερικῶν περιπλοκῶν, ἡ κυβέρνησίς του ἔπεισε καὶ τὴν διεδέχθη κυβέρνησις Κουμουνδούρου (Δεκέμβριος 1867).

Ο Ἀλέξανδρος Κουμουνδούρος (1817 - 1883) κατήγετο ἀπὸ τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Μάνης Σέλιτσαν. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔξελέγετο βουλευτής Μεσσηνίας. Συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ "Οθωνος, εὐρεθεῖς ὡς ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βούλγαρη. Ο Κουμουνδούρος ἦτο δὲ ὀντίπους τοῦ Βούλγαρη, ἡγάπα τὴν τάξιν καὶ τὴν νομιμότητα καὶ εἶναι περίφημοι οἱ πολιτικοί του ἀγῶνες πρὸς τὸν πρόφην πρωθυπουργόν του καθὼς καὶ πρὸς τὸν Δεληγεώργην.

Ο Κουμουνδούρος ἔδειξε σθένος εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, ἐβοήθησε τοὺς ἀγωνιζομένους Κρήτας καὶ ἦτο διατεθειμένος νὰ φθάσῃ μέχρι πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν. 'Αλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ ὅποιος πρὸ δὲ λίγου εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Ρωσίας, ὅπου εἶχε νυμφευθῆ τὴν μεγάλην δούκισσαν "Ολγαν", ἀνεψιάν τοῦ Τσάρου 'Αλεξάνδρου Β', δὲν εἶχεν εὔρει εύνοϊκὸν τὸ διπλωματικὸν ἔδαφος τῆς Εύρωπης διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης. Συνέστησε λοιπὸν εἰς τὸν Κουμουνδούρον νὰ ἀλλάξῃ τακτικήν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπροτί-

'Αλέξανδρος Κουμουνδούρος (1817 - 1883) μησε νὰ παρατηθῇ.

Εἰς τὰς νέας ἐκλογὰς ἥλθε μὲ μικρὰν πλειονοψηφίαν ὁ Βούλγαρης, ὁ ὅποιος ἥλλαξε τακτικὴν εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, ἐβοήθει τοὺς ἐπαναστάτας καὶ κατήρτιζεν ἐθελοντικὰ σώματα. Τολμηροὶ ἀξιωματικοί, ὅπως ὁ Κορωναίος, ὁ Ζυμβρακάκης κ.ἄ., κατήλθον εἰς τὴν Κρήτην ὡς ἐθελονταί. Οἱ Τούρκοι ὅμως, ἀφοῦ ἐνίκησαν τὸν Ζυμβρακάκην καὶ κατέπνιξαν τὸ κίνημα εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς νήσου, ἐστράφησαν κατόπιν κατὰ τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου, πλησίον τοῦ Ρεθύμνου, ἡ ὅποια

εἶχε γίνει τὸ κέντρον τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν Κεντρικὴν Κρήτην. Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Γαβριὴλ καὶ ὁ φρούραρχος Δημακόπουλος ἀντέστησαν μὲ 300 μαχητὰς κατὰ τοῦ πολυαρίθμου τουρκοαιγυπτιακοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας κατώρθωσαν νὰ ἀποκρύψουν τὰς ἐπιθέσεις. Τὴν 8 ὅμως Νοεμβρίου οἱ Τούρκοι διέρρηξαν τὴν σιδηρᾶν πύλην τῆς Μονῆς καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτήν. Τότε ὁ Γαβριὴλ ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην.

Ἡ ἡρωικὴ θυσία, τὸ δλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπέμνησεν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὰς ἡρωικὰς θυσίας τοῦ Σουλίου καὶ τοῦ Μεσολογγίου καὶ προεκάλεσε ρίγη ἐθνικῆς συγκινήσεως εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης ἐκίνησε μεγάλας συμπαθείας εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Κρητῶν. ἾΑλλ' αἱ Δυνάμεις δὲν ἤσαν σύμφωνοι διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν δικαίων τῶν Κρητῶν καὶ μετὰ τὰ ἡρωικὰ κατορθώματά των. Ἰδίως ἡ Ἀγγλία ἀνθίστατο ἐπιμόνως εἰς τὴν ἔνωσιν, διότι ἡ Κρήτη ἀπετέλει σπουδαῖον σταθμὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπαναστασίς ἔξηκολούθησε. Τὰ ἐλληνικὰ ἐμπορικά Ἀρκαδίου καὶ Ἔνωσις ἀνενέωσαν τὰ κατορθώματα τοῦ ὑδραϊκοῦ ναυτικοῦ, διέσπιων τὸν τουρκικὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐφωδίαζον τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀπεδεκατίζετο καὶ δὲν ἐφαίνετο τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος. Ἡ Τουρκία ἔξ ἀφορμῆς τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως διέκοψε τὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ γεγονός αὐτὸν ἡνάγκασε τὰς Δυνάμεις νὰ ἐπέμβουν καὶ κατὰ τὴν διάσκεψιν τῶν Παρισίων (Ιανουάριος 1869) ὑπεχρέωσαν τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐμποδίσῃ τὸν σχηματισμὸν ἐνόπλων σωμάτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους της καὶ τὴν ἔξαρτυσιν πλοίων εἰς τοὺς λιμένας της. Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις τοῦ Βούλγαρη ἡναγκάσθη τότε νὰ παραίτηθῇ, ἡ δὲ διαδεχθεῖσα αὐτὴν κυβέρνησις τοῦ Θρασυβούλου Ζαΐμη ἀπεδέχθη τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων.

Ἀφοῦ ἐπαυσεν ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος βοήθεια, τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἔξέπνευσεν ὄριστικῶς τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1869. Ἡ ἀνώμαλος κατάστασις ἐν τούτοις ἔξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺ καὶ μόλις τὸ 1878 ἀντιπροσωπεία τῶν Δυνάμεων, τῶν Κρητῶν καὶ τῆς Πύλης κατήρτισεν ἴδιαίτερον συνταγματικὸν χάρτην, τὸν Χάρη - 1878 την τῆς Χαλέπας, ὅπως ὠνομάσθη ἐκ τοῦ προαστίου τῶν Χανίων. Κατ' αὐτὸν καθιερώθη Βουλή, συνεκροτήθη

χωροφυλακή ἐξ ἑγχωρίων ἀνδρῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς Βουλῆς καὶ διωρίσθη χριστιανὸς διοικητής.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνος νέον ζήτημα προκύπτει εἰς τὴν Βαλκανικήν, τὸ όποιον περιέπλεξεν ἀκόμη περισσότερον τὸ 'Ανατολικὸν ζήτημα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Βουλγαρίας ἀφότου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἔχασαν τὴν ἔθνικήν των συνείδησιν καὶ περιῆλθον εἰς πλήρη ἀφάνειαν. Ἐκκλησιαστικῶς ὡς ὅρθοδοξοι ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ ρῶσοι ὅμως πανσλαβισταὶ διὰ τῶν ὄργανων των ἐφρόντισαν νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἔθνικήν συνείδησιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἡθέλησαν νὰ μεταχειρισθοῦν αὐτοὺς ὡς ὅργανα διὰ τὰς βλέψεις των εἰς τὴν Βαλκανικήν. Διὰ τοῦτο ἐξώθησαν αὐτοὺς νὰ ζητήσουν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ ιδρύσουν ἀνεξάρτητον βουλγαρικὸν ἐκκλησίαν.

Οἱ Τούρκοι, τῇ ἀξιώσει τῆς Πανσλαβικῆς Ρωσίας, ἔβοήθησαν μὲ δῆλα των τὰ μέσα τὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων ἀπὸ ἔθρων πρὸς τοὺς "Ἐλληνας, ἡ όποια μάλιστα εἶχεν ἐνταθῆ τελευταίως ἐνεκα τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως.

Τέλος τὴν 27 Φεβρουαρίου 1870 διὰ σουλτανικοῦ φιρμανίου ἰδρύθη Βούλγαρική ἐκκλησία, ἡ όποια περιελάμβανε τὸ βιλαέτιον 1870 τοῦ Δουνάβεως. Τὸ φιρμάνιον ὡρίζεν δῆτι καὶ ἄλλαι πόλεις ἡ χωρία ἡδύναντο νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἐξάρχου, ἀν τὸ ἐζήτουν τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων.

Τὸ Πατριαρχεῖον, ἐπειδὴ ἡ ἴδρυσις τῆς ἀνεξαρτήτου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἔγινεν αὐθαιρέτως καὶ ἀνευ τῆς ἀδείας του, δι' ἀποφάσεως τῆς Συνόδου ἔθεωρησε τὸν "Ἐξαρχὸν καὶ τὸν κλῆρον αὐτοῦ ὡς σχισματικοὺς (Σεπτέμβριος 1872). "Εκτοτε ὁ "Ἐξαρχος

1872 ἥδρευεν ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θέλων νὰ δειξῃ, δῆτι εἴναι ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἀλυτρώτων Βουλγάρων. Οἱ Τούρκοι ὅμως δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐνοήσουν τὸ σφάλμα των, διότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ χειραφέτησις τῶν Βουλγάρων ἦτο ἡ ἀρχὴ

της πολιτικής των ἀνεξαρτησίας και τῶν ἀδικαιολογήτων ἔθνικῶν ἀξιώσεών των ἐπὶ τῆς Μακεδονίας και τῆς Θράκης.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ

Νέα σοβαρά κρίσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος προέκυψε μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῶν δυτικωτάτων εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Σουλτάνου, τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης (θέρος τοῦ 1875). Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν αὐτῶν, μή ἀνεχόμενοι τὰς τουρκικὰς αὐθαιρεσίας, ἐπανεστάτησαν, ἔξεδίσισαν τὰς τουρκικὰς φρουρὰς καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἔνωσιν των μὲ τὴν Σερβίαν.

Μετ' ὀλίγον ἡ ἐπαναστατική κίνησις μετεδόθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος διὰ δραστηρίας ἐνεργείας καὶ διὰ τρομοκρατικῶν μέτρων κατέπνιξε τὸ κίνημα τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸ αἷμα. Ἀγριαι ἤσαν αἱ σφαγαὶ τοῦ Βατάκ, βουλγαρικοῦ χωρίου εἰς τὰς βορείους ὑπωρείας τῆς Ροδόπης. Κατόπιν τούτου ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' οἱ Σέρβοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν τουρκικὸν στρατόν. Αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ σταματήσῃ τὰς ἔχθροπραξίας.

Εις τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Σουλτάνος Ἀβδούλ Αζίζ ἀνετράπη καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ ἀνεψιός του Ἀβδούλ Χαμίτ Β'. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακωχῆς μεταξὺ τῶν στρατευμάτων Σερβίας καὶ Τουρκίας συνῆλθε συνδιάσκεψις τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ λεγομένη Συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν τῷ ναῷ της Τουρκίας μεταρρυθμίσεων πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων της, κανονιοβολισμοὶ ἀνήγγειλαν ὅτι οἱ Τούρκοι ἐκήρυξαν σύνταγμα. Ο Χαμίτ μετεχειρίσθη τὸν φιλελεύθερον πολιτευτὴν Μιδάτ, τὸν δποῖον πρὸ δλίγου εἶχεν ἀνυψώσει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου, διὰ νὰ ἔχαπατήσῃ τὰς Δυνάμεις καὶ νὰ ματαιώσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις. Τὸ σύνταγμα τοῦ Μιδάτ καθίστα τὰς μεταρρυθμίσεις περιττάς, ἀφοῦ ἔξησφάλιζεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐλευθερίαν, ἀσφάλειαν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐνομίας. Ἐννοεῖται ὅτι οὐδέποτε ἐφημρόσθη, ὃ δὲ δημιουργὸς αὐτοῦ Μιδάτ ἀνετράπη καὶ βραδύτερον εἶχε κακὸν τέλος.

ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1877 - 1878

Η διάσκεψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐματαιώθη, ἡ δὲ Ρωσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ('Απρίλιος 1877). Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα διέβησαν τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Παρὰ τὰς τοπικὰς ἀντιστάσεις τῶν Τούρκων οἱ Ρῶσοι διέβησαν τὸν Δούναβιν, κατόπιν τὸν Αἴμον, κατέλαβον τὴν Σόφιαν καὶ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1878· εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Περὶ τὸ τέλος Ἰανουαρίου δὲ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος μέγας δούξ **Νικόλαος** ἔστησε τὸ στρατηγεῖόν του εἰς τὸν "Αγιον Στέφανον εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Η Τουρκία δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ καὶ κανεὶς δὲν εἶχε διάθεσιν νὰ τὴν βηθῆσῃ.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Οἱ Ρῶσοι ἐπέβαλον εἰς τὸν Σουλτᾶνον τοὺς ὄρους τῶν. Η Συνθήκη τοῦ 'Αγίου Στεφάνου (Μάρτιος 1878) ἔλευ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπέρ τῶν Σλαύων.

1) 'Ιδρύετο δι' αὐτῆς εἰς τὴν Βαλκανικὴν μέγα Βουλγαρικὸν κράτος μὲ διέξοδον εἰς τὸν Εὗξεινον καὶ τὸ Αίγαιον, μὲ βόρεια σύνορα τὸν Δούναβιν καὶ δυτικὰ μέχρις Ἀχρίδος καὶ Πρέσπας, ἥτοι περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ανατολικῆς Ρωμυλίας τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

2) 'Η Σερβία ἀνεκηρύσσετο βασίλειον καὶ ἐλάμβανε τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Νισ καὶ ἄλλην ἔκτασιν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ὡστε νὰ διπλασιάζεται εἰς ἔκτασιν καὶ νὰ συνορεύῃ πρὸς τὸ Μαυροβούνιον, τὸ δόποιον ἐτριπλασιάζετο διὰ νέων ἐδαφῶν.

Η συνθήκη τοῦ 'Αγίου Στεφάνου ἔχαρακτηρίσθη ὡς ἔργον βίας. "Ελληνες, Σέρβοι, Ἀλβανοί, Ρουμάνοι, Μωαμεθανοὶ διεμαρτυρήθησαν διὰ τὸν σφαγιασμὸν τῶν ἔθνολογικῶν των δικαίων. Η Αύστρια ἔβλεπε ματαιούμενα τὰ σχέδιά της νὰ ἔξαπλωθῇ πρὸς τὴν Βαλκανικήν.

Η Ἀγγλία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ λύσῃ μόνη τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ ἐθεώρησε τὴν ἴδρυσιν τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας ὡς προέκτασιν τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Βαλκανι-

κήν καὶ ἀπειλὴν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν **Σώλσθαρυ** ἡπείρησεν ἀγγλορωσικὸν πόλεμον καὶ μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφ’ ἐτέρου ἐπεκράτησε γενικὴ σύγχυσις καὶ ταραχή. ‘Ο Χαμίτ διέλυσε τὴν Βουλὴν τοῦ Μιδάτ, ἀνέστειλε τὴν λειτουργίαν τοῦ συντάγματος καὶ ἐκυβέρνησεν ἀπολυταρχικῶς μέχρι τοῦ 1908.

‘Η Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία κυρίως εἰργάσθησαν διὰ τὴν σύγκλησιν συνεδρίου πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ ‘Αγίου Στεφάνου.

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Εἰς τὴν ‘Ελλάδα ἡ νέα βαλκανικὴ κρίσις καὶ ιδίως ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος ἐπροξένησαν μέγαν ἀναβρασμόν, διότι οἱ πολιτικοὶ ἐφρόνουν ὅτι ἐπέκειτο ἡ ὅριστικὴ διαρρύθμισις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. ‘Ἐπαυσαν τότε αἱ κομματικαὶ ἀντεγκλήσεις καὶ ἐσχηματίσθη Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γηραιοῦ πολεμιστοῦ **Κανάρη**, ἡ δόποια περιελάμβανε τέσσαρας πρώην Πρωθυπουργοὺς μὲν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν Χαρίλαον Τρικούπην. ‘Η νέα κυβέρνησις ἐτήρησε στάσιν ἀναμονῆς.

‘Οταν ὅμως οἱ Ρώσοι κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐφαίνετο ὅτι οἱ Σλάβοι ἔλυσαν ὅριστικῶς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, χωρὶς νὰ λάβουν ὑπὸ ὅψιν τὸν Ἑλληνικὸν παράγοντα, ἡ ἔθνικὴ φιλοτιμία ἐτρώθη. ‘Η Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Κουμουνδούρος μὲν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν Θεόδωρον Δεληγιάνην, ὁ δόποιος ἐδήλωσεν ὅτι « ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ διὰ στρατοῦ τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας ». ‘Αλλ’ ἡ ‘Ελλὰς εἶχε βραδύνει πολὺ νὰ κινηθῇ.

‘Ἐντὸς ὀλίγου ἔφθασεν ἡ εἰδῆσις τῆς ἀνακωχῆς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ὁ δόποιος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος καὶ εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ Δομοκοῦ, κατόπιν ἐπιμόνου ὀξιώσεως τῶν Δυνάμεων ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, σί ίδε ἐπαναστάσεις, αἱ δόποιαι εἶχον ὀργανωθῆ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ Κρήτην, εὐκόλως κατεπινίγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Τοιουτοτρόπως ή 'Ελλάς ἔμεινε μέχρι τέλους ούδετέρα καὶ ή Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἡρκέσθη εἰς τὴν ἀκαθόριστον ὑπόσχεσιν τῆς Ἀγγλίας δτὶ δὲν θὰ παραγνωρισθοῦν τὰ δίκαια τῆς Ἐλλάδος.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ (1878)

Τὸ σπουδαιότατὸν διὰ τὰ ἀνατολικὰ ζητήματα Συνέδριον τοῦ Βερολίνου συνῆλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βίσμαρκ 1878 καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ἓνα μῆνα. Τὴν Ἐλλάδα ἀντιπροσώπευσεν ὁ Θ. Δεληγιάννης. Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἦσαν οἱ ἔξῆς :

1) Ἀντὶ τῆς μεγάλης Βουλγαρίας ἴδρυθη « μικρά, αὐτόνομος καὶ φόρου ὑποτελής ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου » μὲ σύνορα τὸν Δούναβιν, τὸν Αἴμον, τὸν Εὔξεινον, τὴν Σερβίαν καὶ Μακεδονίαν. Πρὸς νότον αὐτῆς ἴδρυθη ἄλλη αὐτόνομος ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνατολικὴ Ρωμανία ὑπὸ τὴν ἄμεσον πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρχὴν τοῦ Σουλτάνου καὶ διοικουμένη ὑπὸ χριστιανοῦ διοικητοῦ διοριζομένου ὑπὸ τῆς Πύλης.

2) Ἡ Βοσνία καὶ Ἐρζεγοβίνη παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Αύστριαν ὑπὸ τύπον « προσωρινῆς κατοχῆς », χωρὶς νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Σουλτάνου.

3) Ἡ Σερβία ἔλαβε τὰς ἐπαρχίας τοῦ Νίσ, τῆς Βράνιας καὶ τοῦ Πιρότ, ἥτοι ηγένηθη ἐδαφικῶς κατὰ τὸ 1/4. Τὸ Μαυροβούνιον ἐδιπλασιάσθη διὰ τῆς προσαρτήσεως κυρίως ἀλβανικῶν ἐδαφῶν. Ἀμφότεραι αἱ ἡγεμονίαι, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον, ἐκηρύχθησαν κράτη ἀνεξάρτητα.

4) Ἡ Ρουμανία ἀνεγνωρίσθη ἐπίστης κράτος ἀνεξάρτητον, ἀλλ’ ἡ ναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν Βεσσαραβίαν, κατοικουμένην ὑπὸ Ρουμάνων, εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἔλαβεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Δοβρουτσάν, κατοικουμένην ὑπὸ Βουλγάρων, Τούρκων κλπ.

5) Διὰ τὴν Ἐλλάδα ἀπεφασίσθη νὰ διαρρυθμισθοῦν τὰ σύνορα εἰς τὴν Ἡπειρὸν κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Πηγεοῦ κατόπιν ἀπ’ εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ Ἐλλάδος καὶ Τουρκίας. Τὰ δύο κράτη ἐν περιπτώσει διαφωνίας ἥδυναντο νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων.

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΙΚΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΡΩΣΣΙΑ

6) Εις τὴν Ἀσίαν οἱ Ρῶσοι ἔλαβον τὸ Κάρπ καὶ τὸ Βατούμ.

7) Δι' ἴδιαιτέρας συμφωνίας ἡ Ἀγγλία ἔλαβε παρὰ τῆς Τουρκίας ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου τὴν νῆσον Κύπρον.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἔθεωρήθη ὡς μεγάλη ἐπιτυχία τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας. Ἰδιαιτέραν ἀνακούφιστην ἥσθιάνθησαν οἱ Ἑλληνες, διότι κατελύθη ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καὶ ἡ Μακεδονία καὶ Θράκη διέφυγον τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν.

Ὑπῆρχον ὅμως πολλὰ τρωτὰ εἰς τὴν συνθήκην αὐτήν. Μολονότι ἡ Αύστρια εἰργάσθη νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, οἱ Σέρβοι πατριῶται ἔθεώρησαν ὡς μεγάλην ἔθνικήν ζημίαν τὴν ἀπόσπασιν τῶν σερβικῶν ἐκείνων ἐδαφῶν ὑπὸ τῆς Αύστριας. Ἡ Αύστρια διὰ τῆς κατοχῆς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐγίνετο βαλκανικὴ δύναμις καὶ ἔστρεφε τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκτὸς αὐτοῦ μέγα μέρος χριστιανῶν ἐμενεν ὀκόμη ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Τὸ σημαντικώτερον ἦτο ὅτι οὐδὲν ἔκ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν συνεπάληρωσε τὴν ἔθνικήν του ἑνότητα καὶ ὅλα ἔθεώρησαν τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου ὡς ἀπλοῦν σταθμόν.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἔθεωρήθη ὑπὸ πάντων ὡς προσωρινὸν καθεστώς. Αὔται αἱ ὑπογράψασαι αὐτὴν δυνάμεις παρέβησαν αὐτήν, ὁσάκις ἐδόθη εὐκαιρία. Ἡ Τουρκία π.χ. ἐδύστροπτης νὰ παραχωρήσῃ τὰ εἰς τὴν Ἐλλάδα ἐπιδικασθέντα ἐδάφη. Μόλις κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων καὶ τῆς μεσολαβήσεως τῶν Μ. Δυνάμεων ἡ Τουρκία ἐδέχθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἐλλάδα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ιούλιος 1881) τὴν Θεσσαλίαν, πλὴν τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἐλασσόνος, καὶ τὴν νοτιοανατολικὴν Ἡπειρον μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου μὲ τὴν Ἀρταν. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ τρωτὰ αὐτὰ ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἀπετέλει σημαντικὴν πρόδοσιν πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, διότι ἀρκετὰ ἐδάφη ἐξέφυγον δριστικῶς τὴν τουρκικὴν κακοδιοίκησιν καὶ καθιεροῦτο τὸ δόγμα « Ἡ Βαλκανικὴ διὰ τοὺς Βαλκανίους ».

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ – ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ

‘Η νεαρὰ ἡγεμονία, ἡ Βουλγαρία, κατ’ ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας. Πολυπλήθεις ρωσικοὶ ἀποστολοὶ ἀνέλαβον νὰ διοργανώσουν τὸ νέον κράτος καὶ διαφόρους κλάδους τῆς διοικήσεως. Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἔξελέγη ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργκ (1879 - 1886), υἱὸς τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἔσσης καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Τσάρου. Ἐνωρὶς δύμως εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Βουλήν, τὴν Σοβράνη, ἐσχηματίσθη κόμμα ἑθνικιστικὸν καὶ ἀντιρωσικόν, τὸ ὅποιον ὑπέθαλπον ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία. Οἱ ἡγεμὼν ἡκολούθησεν ἀποφασιστικῶς τὸ κόμμα αὐτὸν καὶ ἀπὸ τότε ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα εἰς τὸν βουλγαρικὸν λαόν, ἐνῷ ἀφ’ ἔτέρου ἔξήγειρεν ἐναντίον του τὸ μῖσος τῆς Ρωσίας διὰ τὰς τάσεις του πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ρωσικὴν κηδεμονίαν.

‘Η Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ὡργανώθη εἰς αὐτόνομον ἐπαρχίαν μὲν ἀνώτατον ἄρχοντα χριστιανὸν διοικητήν, τὸν ὅποιον διώριζεν ἡ Πύλη. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἥρχισε νὰ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐνωτικὴ τάσις μὲ τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἦτο μεμυημένη καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις. Τέλος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1885 ἔξερράγη κίνημα εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὁ διοικητής συνελήφθη καὶ ἐσχηματίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, ἡ ὅποια ἐκήρυξε τὴν ἐνωσιν μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Μετ’ ὀλίγον ὁ ἡγεμὼν Βάττεμπεργκ, ἐνισχύομενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Σοβράνιε Σταμπούλωφ, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν.

Τὸ πραξικόπημα τῆς Βουλγαρίας ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Ρωσίας, ἀλλ’ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Εἰς τὴν Σερβίαν ἡ προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας προεκάλεσεν ἀληθῆ ἀναβρασμόν, ὁ ὅποιος κατέληξεν εἰς τὸν σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον, διότι διεταράσσετο ἡ ἀποκατασταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἰσορροπία ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ὁ σερβικὸς στρατὸς ἤττιθη παρὰ τὴν Σλίβνιτσαν καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Πιρότ. Ὁ πόλεμος διήρκεσε μόνον 14 ἡμέρας (14 - 28 Νοεμβρίου 1886).

‘Η νίκη ἐστερέωσε τὸ ἀντιρωσικὸν κόμμα εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Σταμπούλωφ, τοῦ ἡγέτου τῆς ἀντιρωσικῆς μερίδος. Ὁ Σταμπούλωφ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἦτο ὁ ἰσχυρὸς ἀνήρ, ὁ

δόποιος ἐπάταξε τοὺς ἑσωτερικοὺς ἀντιπάλους καὶ ἔχάραξε τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἑξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Βουλγαρίας, ἡ δόποια συνίστατο εἰς τὴν προσέγγισιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν καὶ εἰς τὸν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. 'Ο Βάττεμπεργκ ὅμως ἔπεσε θύμα τῆς ρωσικῆς δυσμενίας καὶ ἀνετράπη διὰ στρατιωτικῆς ἑξεγέρσεως τὸν Αὔγουστον τοῦ 1886. Οἱ Βούλγαροι ἔξελεξαν νέον ἡγεμόνα, τὸν **Φερδινάνδον** (1887 - 1918), τὸν νεώτατον ἐκ τῶν νιών τοῦ πρίγκιπος τοῦ σαξωνικοῦ Κοβούργου.

Κατὰ τὰ ἐπτὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡγεμονίας τοῦ Φερδινάνδου τὴν Βουλγαρίαν ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος ὁ Σταμπούλωφ. Ἄλλακτέλος ὁ Φερδινάνδος ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν Σταμπούλωφ, ὁ δόποιος ἐδολοφονήθη ἀγρίως ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του.

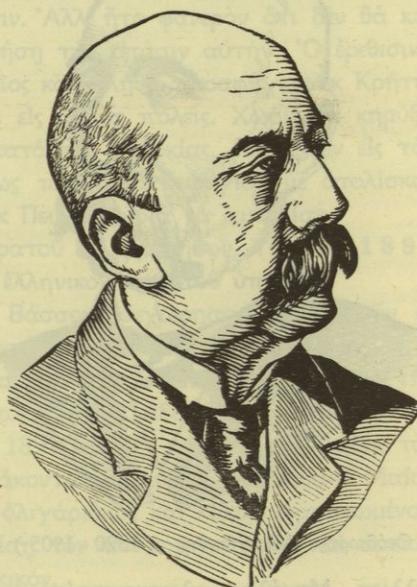
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ – ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

Μεγαλύτερον ἐρεθισμὸν προεκάλεσεν ἡ προσάρτησις τῆς Ἑληνικωτάτης Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας¹ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν κατώκουν 250 χιλ. περίπου Ἑλληνες εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὔξεινου Πόντου καὶ εἰς τὰς πόλεις Φιλιππούπολιν, Στενήμαχον, Καβακλῆ κτλ. 'Ο πολιτικὸς Θεόδωρος Δεληγιάννης, ὁ δόποιος ἥτο τότε πρωθυπουργός, ἔξεδωκε πατριωτικὸν δάνειον καὶ ἐκάλεσεν ὑπὸ τὰ σπλαχνά δύο ἐφεδρικὰς ἡλικίας, ἀξιῶν νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ν. Μακεδονίαν, ὡς καὶ τὴν "Ηπειρον, δηλαδὴ τὴν Βερολίνιον γραμμήν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διασπαλευθείσης ἰσορροπίας εἰς τὴν Βαλκανικήν ἐνεκα τῆς μεγεθύνσεως τῆς Βουλγαρίας. Αἱ Δυνάμεις ὅμως δὲν ἤσαν διατεθειμέναι νὰ ἐπιτρέψουν περιπλοκάς εἰς τὴν Βαλκανικήν καὶ διὰ τελεστυράφου ἀπήτησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀποστρατευθῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπάντησις τοῦ Δεληγιάννη δὲν ἐκρίθη ἱκανοποιητική, στόλος τῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, ἀπέκλειε τὰ ἐλληνικὰ παράλια. 'Ο Δεληγιάννης τότε παρητήθη καὶ ὁ διάδοχός του Τρικούπης διέταξε τὴν ἀποστράτευσιν. 'Η μικρὰ αὕτη κρίσις ἐστοίχισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα 95 ἑκατ. δραχμάς.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς, ἥτοι κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰώνος, τὴν Ἑλλάδα ἐκυβέρνησαν δύο κυρίως πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ Τρικούπης καὶ ὁ Δεληγιάννης.

‘Ο Χαρίλαος Τρικούπης (1832 - 1896) κατήγετο ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον, ἀλλ’ ἔγενεν ἡθικὴ εἰς τὸ Ἀργος ἢ τὸ Ναύπλιον καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ιστοριογράφου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Σπυρίδωνος Τρικούπη καὶ ἀνεψιός ἐκ μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ἡτο χαρακτήρ σοβαρὸς καὶ ἐπιβλητικὸς καὶ ἔτυχεν ἐπιμελοῦς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, σπουδάσας νομικὰ εἰς Παρισίους. Βραδύτερον εἰργάσθη ὡς ἀκόλουθος καὶ γραμματεὺς τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἑλληνικῆς πρεσβείας, τὴν ὁποῖαν διηύθυνε τότε ὁ πατέρης του.

‘Ο Τρικούπης εἶχε δώσει ἐπανειλημμένως δείγματα τῶν ἔξαιρετικῶν του προσόντων καὶ εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πολιτικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος εἶχε πρόγραμμα σαφῶς ὠρισμένον. Ἐφρόνει ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπρεπε κυρίως νὰ διοργανωθῇ ἐσωτερικῶς, νὰ δημιουργήσῃ καλὴν διοίκησιν, μέσα συγκοινωνίας, νὰ ἀναπτύξῃ τὰς πιηγάς τοῦ πλούτου καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὰς στρατιωτικάς της δυνάμεις, ἀποφεύγοντα ὅσον ἦτο δυνατὸν ἐξωτερικὰς περιπλοκάς. Διὰ τοῦτο προσεπάθησε νὰ διατηρήσῃ ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη. Εύρυτέρας ἀντιλήψεως πολιτικός, εἶχεν ὑπ’ ὄψιν του τὸν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Αἴγαίου Ἑλληνισμὸν καὶ παρεκίνει τοὺς ἔκτος τοῦ βασιλείου Ἑλληνας εἰς συνεργασίαν διὰ τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν. Ἐπεδόθη μὲ ζῆλον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδιοργάνωσιν, ἀναβάλλων εἰς εὐθετωτέραν στιγμὴν τὴν λύσιν τῶν μεγάλων ἔθνικῶν ζητημάτων. Κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκύβερνησε τὸ κράτος, 1882-1885, 1887-1890 καὶ 1892-1895, κατεσκεύασεν ὄδοὺς καὶ σιδηροδρομικάς γραμμάς, ἀπεξήρανεν Ἕλη καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργικὴν τάξιν ἀπὸ τὴν τοκογλυφίαν. Παρήγγειλεν εἰς γαλλικὰ ναυπηγεῖα τὰ τρία θωρηκτά, εἰς τὰ ὁποῖα τιμητικῶς ἐδό-

Χαρίλαος Τρικούπης (1832 - 1896)

ρεκίνει τοὺς ἔκτος τοῦ βασιλείου Ἑλληνας εἰς συνεργασίαν διὰ τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν. Ἐπεδόθη μὲ ζῆλον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδιοργάνωσιν, ἀναβάλλων εἰς εὐθετωτέραν στιγμὴν τὴν λύσιν τῶν μεγάλων ἔθνικῶν ζητημάτων. Κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκύβερνησε τὸ κράτος, 1882-1885, 1887-1890 καὶ 1892-1895, κατεσκεύασεν ὄδοὺς καὶ σιδηροδρομικάς γραμμάς, ἀπεξήρανεν Ἕλη καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργικὴν τάξιν ἀπὸ τὴν τοκογλυφίαν. Παρήγγειλεν εἰς γαλλικὰ ναυπηγεῖα τὰ τρία θωρηκτά, εἰς τὰ ὁποῖα τιμητικῶς ἐδό-

θησαν τὰ ὄνόματα τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, "Υδρα, Σπέτσαι, Ψαρά καὶ ἐκάλεσε Γάλλους διοργανωτὰς τοῦ στρατοῦ.

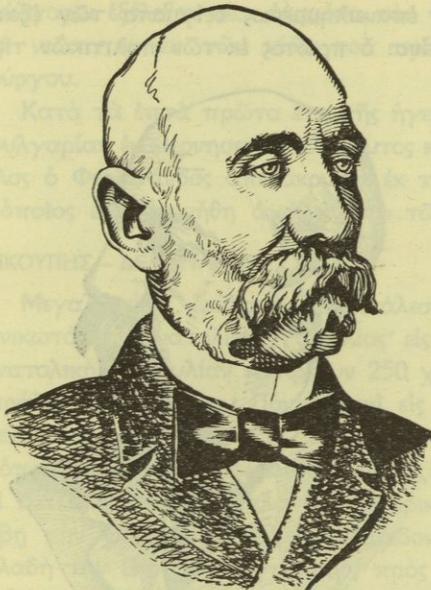
Ἡ τελευταία διοίκησις τοῦ Τρικούπη διῆλθεν ἐν μέσῳ μεγάλων δυσχερεῶν. Ἐδοκίμασε νὰ δώσῃ ὁριστικὴν λύσιν εἰς τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ εύρῃ δάνειον ύπό εὐνοϊκούς ὄρους, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς κρατικὰς δαπάνας,

ήνογκάσθη νὰ ἐπιβάλῃ βαρεῖς φόρους. Ὄταν ὅμως εἶδεν, ὅτι καὶ οἱ φόροι δὲν ἐπήρκεσαν πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἐκήρυξε τὴν πτώχευσιν (Δεκέμβριος 1893). Τὸ μέτρον ἔφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις. Οἱ ἀντίπαλοί του ἔξεμεταλλεύθησαν τὴν δυσφορίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὸ κόμμα τοῦ Τρικούπη συνετρίβη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1895. Ὁ ἕιδος ὁ Τρικούπης δὲν ἔξελέγη οὔτε βουλευτής. Ἀπεσύρθη τότε ὁριστικῶς ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ μετά τινας μῆνας ἀπέθανεν εἰς τὰς Κάννας τῆς

Θεόδωρος Δεληγιάννης (1820 - 1905)

Γαλλίας. Μεγάλην πλειονοψηφίαν συνεκέντρωσε κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὁ Δεληγιάννης, ὁ δόποιος καὶ ἐσχημάτισε κυβέρνησιν.

Ο Θεόδωρος Δεληγιάννης (1820 - 1905) ἐγεννήθη εἰς τὰ Λαγκάδια τῆς Γορτυνίας καὶ ἦτο γόνος τῆς πολεμικῆς οἰκογενείας τῶν Δεληγιάνναίων. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ νεοσυσταθέν Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ πρώτην φορὰν ἔγινε βουλευτής εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1862. Τὸ κόμμα του, τὸ δόποιον ὀνόμαζεν « Ἑθνικόν », ἀπετελεῖτο ἀπὸ στοιχεία προστηλωμένα εἰς παλαιάς ἀντιλήψεις καὶ ἔξει. Ὁ ἕιδος ἦτο εύφυεστατος καὶ εύστρωφωτατος πολιτικός καὶ διμιλητής ἐπιδέξιος, ἀλλὰ καὶ ὀριστοτέχνης δημαγωγός. Τὴν μεγάλην του κομματικὴν ἴσχυν ἔχρησιμοποιεί διὰ στενὰς κομματικὰς ἐπιδιώξεις. Ἔγινε πολλάκις πρωθυπουργὸς καὶ ἐδολοφονήθη εἰς τὴν είσοδον τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν τελευταίαν του πρωθυπουργίαν τοῦ 1905.

Ο ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς ἔγινεν ὁ ἀτυχῆς ἐλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897. Ἀφορμὴν εἰς τὸν πόλεμον ἔδωκεν ἡ κρητικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1897. Ἡ Τουρκία διαρκῶς παρεβίαζε τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Χαλέπτας, διὰ τοῦ ὅποιου ἐκυβερνᾶτο ἡ Κρήτη, ἀπὸ τοῦ 1878, καὶ κατεπίεζε τοὺς κατοίκους. Οἱ Κρῆτες ἐπανεστάτησαν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1897 ἐκήρυξαν τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ο πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος Δεληγιάννης ἡρνήθη κατ' ὄρχας νὰ νιοθετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἄλλ' ἥτο φανερὸν ὅτι δὲν θὰ κατώρθωνε μέχρι τέλους νὰ τηρήσῃ τὴν στάσιν αὐτήν. Ο ἐρεθισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἥτο κολοσσιαῖος καὶ πλήθη προσφύγων ἐκ Κρήτης συνέρρεον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Χωρὶς νὰ κηρύξῃ, τὸν πόλεμον δὲ Δεληγιάννης κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν δευτερότοκον νίὸν τοῦ βασιλέως πρίγκιπα Γεώργιον μὲ στολίσκου τορπιλλικῶν νὰ ἀποπλεύσῃ ἐκ Πειραιῶς, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποβίβασιν τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν νῆσον. Τὸν δὲ **1897** Φεβρουάριον τοῦ 1897 τμῆμα ἐλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τιμολέοντα Βάσσου ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐν μέσῳ ἀπειργάπτου ἐνθουσιασμοῦ, ἀπεβίβασθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν δυτικῶν τῶν Χανίων καὶ εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Κατόπιν τούτου ὁ Σουλτᾶνος τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1897 ἐκήρυξε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν πόλεμον, δὲν ὅποιος διήρκεσε τριάκοντα ἡμέρας (8 Ἀπριλίου—8 Μαΐου 1897). Ο ἐλληνικὸς στρατός, δλιγάριθμος καὶ κακῶς ὀργανωμένος, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν πολυαριθμότερον καὶ ἀρτιώτερον παρεσκευασμένον τουρκικόν.

Ο τουρκικὸς στρατὸς ἀφοῦ διέβη τὰ σύνορα παρὰ τὴν Μελούναν, ἔγινε κύριος τῆς Θεσσαλίας, ὑπερβάς δὲ κατόπιν καὶ τὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν Δοκομοῦ—Αλμυροῦ, ἥνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Λαμίαν. Αἱ δυνάμεις ἐπενέβησαν τότε καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας ὑπεγράφη ἀνακωχή, ἐνῷ συγχρόνως ὁ στρατὸς τοῦ Βάσσου ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Κρήτην. Ἡ ὅριστικὴ εἰρήνη ὑπεγράφη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1897. Ο Σουλτᾶνος ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὰ ἐλληνικὰ ἔδαφη, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐπλήρωσεν 100 ἑκατομμ. φράγκα χρυσᾶ ὡς πολεμικὴν ἀποζημί-

ωσιν καὶ ὑπεχρεώθη νὰ δεχθῇ τὸν « Διεθνῆ Οἰκονομικὸν » Ελεγχον ». Οἱ Εύρωπαῖοι δηλαδὴ ἐδάνεισαν εἰς τὴν Ἑλλάδα 100 ἑκατομμύρια πρὸς πληρωμὴν τῆς ἀποζημιώσεως, ἀλλὰ πρὸς ἔξασφάλισιν τοῦ χρήματός των, καθὼς καὶ τῶν παλαιοτέρων δανείων, κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἀπὸ ξένους, ἡ λεγομένη « Ἐ πιτροπὴ Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου » (ΔΟΕ), ἡ ὅποια ἀνέλαβε τὴν διαχείρισιν τῶν λεγομένων « ὑπεγγύων προσόδων », ἦτοι τῶν εἰσπράξεων ἐκ τοῦ χαρτοσήμου, τοῦ καπνοῦ, τοῦ ἄλατος, τῶν πυρείων, τῶν παιγνιοχάρτων, τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν εἰσαγωγικῶν τελῶν τοῦ λιμένος Πειραιᾶς.

Τὴν Κρήτην πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως ἀκόμη τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ εἶχον καταλάβει στόλοι καὶ ἀγήματα τῶν ἐξ Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, Ἰταλίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, αἱ ὅποιαι ὅμως μόλις τὸν Νοέμβριον τοῦ 1898 ἔδωσαν λύσιν προσωρινὴν εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα. Προτάσει τοῦ Τσάρου διωρίσθη ἀρμοστὴς τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Κρήτην ὁ πρīγκιψ Γεώργιος, ὁ ὅποιος ἀπεβίβασθη εἰς τὴν νῆσον ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ γεγονὸς ἔθεωρήθη ὡς ἀπαρχὴ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πόθων τοῦ κρητικοῦ λαοῦ καὶ δικαίωσις τῶν ἡρωικῶν του ἀγώνων.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΘΜΑ

Μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ τὸ κρητικὸν ἔλαβε περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος τὸ Μακεδονικὸν ζῆτημα.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς ἡ Μακεδονία ἔγινε θέατρον ἀγριωτάτου ἀνταγωνισμοῦ. Ἡ ἐλληνικωτάτη Μακεδονία, ἡ ὅποια διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχε μεταφέρει τὰ φῶτα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἀπωτάτας χώρας τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀπήλλαξεν ἑκατομμύρια βαρβάρων λαῶν ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὰ δεσμὰ τοῦ βαρβαρικοῦ δεσποτισμοῦ, δὲν εἶχε περιληφθῆ εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐλληνικὸν κράτος καὶ εύρισκετο ἀκόμη ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας παρέμειναν ἐλληνικώτατοι, ἥσαν χριστιανοὶ ὅρθοδοξοι, ἐκτὸς τῶν Τούρκων κατακτητῶν καὶ ἀνεγνώριζον μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. « Ολοὶ οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἐλευθέρου ἐλληνικοῦ βασιλείου ἔθεώρουν τὴν Μακεδονίαν ὡς μίαν ἐκ τῶν κοιτίδων τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ ὡς πνεύμονα

ἰσχυρόν, ἄνευ τοῦ ὅποίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ κράτος Ἑλληνικόν, καὶ ὡς πρώτιστον μέλημα καὶ καθῆκόν των ἔθεωρησαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας. ’Αλλ’ ἡ τουρκική κακοδιοίκησις δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἔξωθεν προστηλυτισμόν, ὁ ὅποιος ἔσπειρε τὸ μῖσος καὶ ἤναψεν ἔξοντωτικὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας.

Τὰ δύο νεοσύντατα Βαλκανικὰ κράτη, ἡ Σερβία καὶ ἡ Βουλγαρία, ἔζητον ἐπέκτασιν ἐδαφικήν καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέβλεπον εἰς τὰ μακεδονικὰ ἐδάφη. Οἱ Σέρβοι ἐστήριζον τὰς ἀξιώσεις των ἐπὶ τῆς Μακεδονίας εἰς τὸ ὅτι ὁ Στέφανος Ντουσάν κάποτε εἶχε κατακτήσει μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ περιέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐφήμερον κράτος του. Οἱ Βούλγαροι πάλιν δὲν ἤδυναντο νὰ λησμονήσουν τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἡ ὅποια ἐδημιούργει μεγάλην Βουλγαρίαν ἀπό ἐλληνικὰ ἐδάφη, πρὸ πάντων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.

’Αλλὰ καὶ μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον βλέψεις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Αὐστρία ἐπεδίωκεν οἰκονομικήν ἐπικράτησιν ἐν Μακεδονίᾳ μὲν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὅποιος ἦνοιγεν εἰς αὐτὴν εὐρεῖαν διέξοδον εἰς τὸ Αίγαστον καὶ τὴν Μεσόγειον.

Οἱ Βούλγαροι διὰ παντὸς μέσου ἐπεδίωκον νὰ πείσουν ἑκείνους ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, οἱ ὅποιοι ώμίλουν ἰδιόρυθμον γλωσσικὸν ἴδιωμα, τὸ ὅποιον περιεῖχε καὶ σλαβικάς ρίζας καὶ λέξεις, ὅτι δὲν ἥσαν Ἐλληνες, ἀλλὰ Βούλγαροι καὶ προσεπάθουν νὰ ἔξεγειρουν αὐτοὺς κατὰ τοῦ Πατριαρχείου. Κατ’ ἀρχάς, εὐνοούμενοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς, κατώρθωντον μὲ μέσα εἰρηνικὰ νὰ προστηλυτίζουν τοὺς χωρικοὺς εἰς τὴν Ἐξαρχίαν καὶ ἵδρυσον βουλγαρικὰ σχολεῖα. Ὁταν ὅμως εἶδον ὅτι οἱ ἐλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονήσουν τὴν μητέρα των Ἐλλάδα καὶ παρενέβαλλον ἐμπόδια εἰς τὰ βουλγαρικὰ σχέδια, ἤλλαξαν τακτικήν. Ἐνθαρρυνθέντες ἀπό τὸν ἀτυχῆ ἐλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ἔστειλαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἄγρια στίφη κομιτατζήδων, οἱ ὅποιοι, ἐπωφελούμενοι ἀπό τὴν παράλυσιν τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς, ἐλήστευον καὶ ἐδοιλοφόνουν, διὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς κατοίκους. Πρὸ πάντων κατεδίωκον τοὺς Ἐλληνας διδασκάλους, τοὺς Ἱερεῖς, τοὺς Ιατροὺς καὶ τοὺς προκρίτους καὶ κατέστρεφον τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα καὶ τὰ μοναστήρια.

Οἱ Βούλγαροι ὅχι μόνον τὴν Τουρκίαν κατώρθωσαν νὰ ἀπα-

τήσουν, ή όποια διαρκῶς προέβαινεν εἰς παραχωρήσεις πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ προσείλκυον τὴν συμπάθειαν πολλῶν ἀπὸ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, αἱ ὅποιαι, διὰ νὰ ἔξυπηρετήσουν ἴδικά των συμφέροντα, ηύνόησαν τὰ βουλγαρικά σχέδια. Διὰ τοῦτο αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν καὶ ἐπέβαλον εἰς τὴν Τουρκίαν μεταρρυθμίσεις διοικητικάς καὶ οἰκονομικάς, αἱ ὅποιαι ηύνοσουν τὰς βουλγαρικὰς προσπαθείας. 'Αλλ' ἐπειδὴ αἱ Δυνάμεις διεφώνουν μεταξύ των, αἱ μεταρρυθμίσεις ἐγίνοντο βραδύτατα καὶ ἐφημόζοντο κακῶς.

Οἱ Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι ἐστηρίζοντο εἰς τὰ ἀπαράγραπτα ιστορικά δικαιιώματά των ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ δὲν ἔφαντάζοντο ὅτι ἡτο δυνατὸν ξένοι λαοὶ νὰ ἔγειρουν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν τῆς Μακεδονίας, ἥρκοῦντο εἰς τὰς ἀρχὰς νὰ παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴν τὰς προστηλιστικὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων. "Οταν ὅμως ἐπείσθησαν ὅτι τὰ δικαιώματά των ἐκινδύνευον, ἡ δὲ κυρίαρχος Τουρκία καὶ αἱ Δυνάμεις δὲν ἦδυναντο νὰ προστατεύσουν αὐτά, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιτάξουν ἔνοπλον ἀντίστασιν εἰς τὰς

Παῦλος Μελᾶς (1870 - 1904)

βουλγαρικὰς ἐνεργείας. Τὸ φθινόπωρον λοιπὸν τοῦ 1904 εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα, 1904 διὰ νὰ ἐνισχύσουν τοὺς Μακεδόνας εἰς τὸν κατὰ τῶν τρομοκρατῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων ἀγῶνα των, Κρῆτες δὲ πολεμισταὶ ἐνίσχυσαν αὐτά. Οἱ ἐντόπιοι μὲ τὴν πρόσοδον τοῦ ἀγῶνος συνέπραξαν μὲ τοὺς ἐθελοντὰς εἰς εὔρειαν κλίμακα καὶ τέλος ἀντικατέστησαν αὐτούς. "Ηρχισε τότε δεινὴ πάλη μεταξύ τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν καὶ τῶν ἀγρίων κομιτατζήδων. 'Ο Παῦλος Μελᾶς,

ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ ἐπιφανεστάτην οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν, ἔπεισε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπέρθη ἑθνικὸς ἥρως. Πολλοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς ἐνόπλων ὅμαδων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Αἱ κοινότητες τῆς Μακεδονίας ἔβοήθουν τοὺς ἀγωνιζομένους, τὰ σχολεῖα, αἱ ἐπισκοπαί, τὰ μοναστήρια ἢσαν αἱ μυστικαὶ βάσεις τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, τὰ ὅποια ἐκτὸς τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ τὸν τουρκικὸν στρατόν. Ἡ δρᾶσις τῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων ἦτο εὐεργετικὴ καὶ ἐντὸς δλίγου ἡ Μακεδονία ἀπηλλάγη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν τρομοκρατίαν. Ἡ πάλη ὅμως τῶν Ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν ἐνόπλων σωμάτων, αἱ βλέψεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ αἱ συχναὶ αὐτῶν ἐπεμβάσεις καὶ τέλος ἡ τουρκικὴ ἀκαταστασία περιέπλεξαν τὸ μακεδονικὸν ζήτημα μέχρι τοιούτου σημείου, ώστε ἡ λύσις αὐτοῦ νὰ θεωρῆται ἀπὸ τοὺς διπλωμάτας ὡς δυσκολωτάτη.

Η ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1908

Ἄκριβῶς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα προεκάλεσεν εἰς τὴν Τουρκίαν γεγονότα, τὰ ὅποια ὡδήγησαν εἰς δξεῖαν κρίσιν τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ μακεδονικόν.

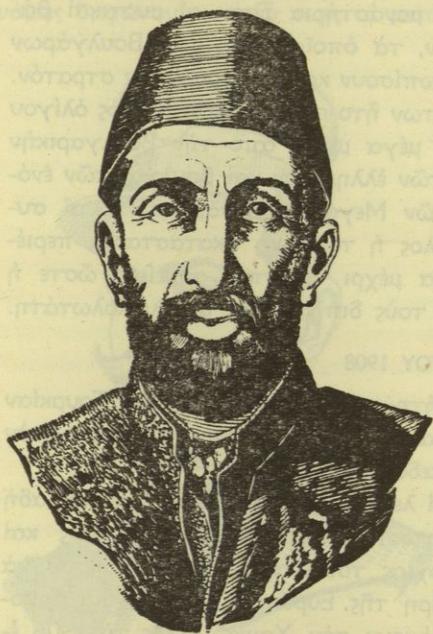
Οἱ φιλελεύθεροι Τούρκοι, οἱ λεγόμενοι Νεότουρκοι, ὅσοι δηλαδὴ ἐπεθύμουν ριζικὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ Χαμίτ, ἡναγκάσθησαν νὰ ζοῦν ἔξόριστοι εἰς διάφορα μέρη τῆς Εύρωπης. Ἐκεῖθεν διὰ δημοσιευμάτων ἔζήτουν νὰ ἀνατρέψουν τὸν Χαμίτ. Τέλος τὸ 1906 ἐσκέφθησαν νὰ προστηλίσουν εἰς τὰ σχέδιάν των τὸν τουρκικὸν στρατόν. Συνεστήθη τότε ὑπὸ Τούρκων ἀξιωματικῶν τὸ κομιτᾶτον «Ἐν ω σις καὶ Πρόοδος», τὸ ὅποιον ἐντὸς δλίγου προεκάλεσε γεγονότα καταπληκτικά.

Τὸ 1908 συνηντήθησαν εἰς τὴν πόλιν Ρεβάλ, πλησίον τῆς Πετρουπόλεως, ὁ Τσάρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος Ζ' καὶ οἱ δύο ἰσχυροὶ ἡγεμόνες ἀπεφάσισαν νὰ ἐπεκτείνουν καὶ νὰ συμπληρώσουν τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σχέδιον αὐτὸ δὲν εἶχεν ἀκόμη δημοσιευθῆ, οἱ Νεότουρκοι ἐφοβήθησαν ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν δύο Μεγάλων Δυνάμεων

ήσαν πολὺ δυσμενεῖς διὰ τὴν Τουρκίαν. Τοῦτο ἔπληξε τὴν ἔθνικὴν φιλοτιμίαν τῶν Νεοτούρκων καὶ τὴν 10 Ἰουλίου 1908 ἔξερ-

1908 ράγη εἰς τὴν Μακεδονίαν στρατιωτικὸν κίνημα ὑπὸ τούς ἀξιωματικούς Ἐμβέρο καὶ Νιαζῆ. Ὁ Χαμίτ, ἐντρομος, ἡναγκάσθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ σύνταγμα τοῦ Μιδάτ.

Οἱ λαοὶ τῆς Τουρκίας ἥσθιανθησαν ἀνακούφισιν, διότι ὑπὸ

Ἀβδούλ Χαμίτ (1842 - 1918)

τὸ νέον φιλελεύθερον πολίτευμα θὰ ἔξων εὔτυχεῖς: καὶ εἰρηνικῶς, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι διπλωμάται ἥπατήθησαν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἦτο δυνατὸν οἱ Νεότουρκοι νὰ ἐφαρμόσουν πραγματικῶς ἴσοτητα καὶ δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ποικίλων λαῶν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

'Ἄλλ' οἱ Νεότουρκοι δὲν ἥργησαν νὰ φανερώσουν τοὺς ἀληθεῖς σκοπούς των. Εύθὺς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐκήρυξαν ὅτι θὰ ἐκτουρκίσουν τὰς ξένας ἔθνοτητας τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. 'Η

χαρὰ τῶν λαῶν τῆς Τουρκίας μετεβλήθη ὀμέσως εἰς

σοβαρὰς σκέψεις περὶ τοῦ μέλλοντός των. 'Ο δὲ Χαμίτ ἐπωφελούμενος τὰς δυσαρεσκείας αὐτᾶς ἐπεχείρησε δι' ἀντεπαναστάσεως νὰ πλήξῃ τὸ κομιτάτον, ἀλλ' ἀπέτυχεν, ἐξεθρονίσθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς μίαν ἐπαυλιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

'Η Βουλγαρία καὶ Αύστρια ἐπωφελήθησαν τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας τῶν Νεοτούρκων καὶ κατόπιν συνεννοήσεως ἡ μὲν πρώ-

τη ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἡ δὲ δευτέρα προσήρτησεν ὄριστικῶς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην. Ὁ Φερδινάνδος ἀνεκρηύθη βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ Βουλγαρία εἰς βασίλειον. Ἡ Τουρκία ἡναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀντὶ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἀνεγνώρισε τὸ τετελεσμένον γεγονός.

Ἡ Κρήτη, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα αὐτῶν, ἐκήρυξε τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ἐλλάδα (Σεπτέμβριος 1908). Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Γεώργιον Θεοτόκην δὲν υἱοθέτησε τὸ κρητικὸν κίνημα καὶ ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ξένη πρὸς τὰ ἐν Κρήτῃ γεγονότα, διότι ἡ χώρα δὲν ἦτο παρεσκευασμένη ἀρκετὰ στρατιωτικῶς. Ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι, ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἔξωτερικὰς δυσκολίας, ἥπειλουν τὴν Ἐλλάδα μὲ πόλεμον, διότι ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἦτο στρατιωτικῶς παρεσκευασμένη καὶ διπλωματικῶς ἦτο ἀπομεμονωμένη. Ὁ Μαχμούτ Σεφκέτ πασᾶς, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Τουρκίας, ἥπειλει ὅτι θὰ ἐπιχειρήσῃ στρατιωτικὸν περίπατον μέχρις Ἀθηνῶν, ἐνῷ ἡ "Υψηλὴ Πύλη ἐκήρυξεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μπούκοτάζ κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορίου. Ἡ Ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἀντιθέτως ἀπέφυγε πᾶν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Τούρκους. Τὴν πολιτικὴν αὐτὴν ὠνόμασαν χλευαστικῶς ἡ ψ ο γ ο ν σ τ ἀ σ i n.

Τὰ πράγματα ἐπεδεινώθησαν, ὅταν αἱ Δυνάμεις, κατόπιν ἀποφάσεως, ἡ ὅποια εἶχε ληφθῆ ἀπὸ τοῦ 1905 περὶ ἀποχωρήσεως τῶν ξένων στρατῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλονήσου, ἀπέσυραν τὰ τελευταῖα ὀγήματά των ἐκ Κρήτης καὶ οἱ Κρῆτες ὑψώσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ φρουρίου Φιρκά. Τοῦτο ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Τούρκων καὶ ἡ Πύλη δι' ἐπανειλημένων διακοινώσεων ἥπειλησε τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν, ἡ ὅποια ὑπέβαλεν ἔκκλησιν εἰς τὰς Δυνάμεις πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εὑρέθη Κρήτη χριστιανὸς νὰ καταβιβάσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Φιρκά σημαίαν, τὴν ὅποιαν ἔθεώρει ὡς ἀφορμὴν πολέμου ἡ Τουρκία, αἱ Δυνάμεις ἀπεβίβασαν ὀγήματα, τὰ ὅποια ἀπέκοψαν τὸν ἰστὸν τῆς σημαίας.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ

Ἡ ἥπτα τοῦ 1897 καὶ ἴδιως αἱ ταπεινώσεις, τὰς ὅποιας ὑπέστη τελευταίως ἡ Ἐλλὰς ἐκ τῆς συμπειφορᾶς τῶν Νεοτούρκων ἔνεκα τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, εἶχον πληγώσει βαθύτατα τὴν

εθνικήν φιλοτιμίαν, πρὸ πάντων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. "Ηρχισενὰ σχηματίζεται ἡ γνώμη ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάστασις, ἡ κατατριβὴ δηλαδὴ εἰς τὰ μικροκομματικὰ καὶ ἡ παραμέλησις τῶν μεγάλων ἔθνικῶν ζητημάτων. Διὰ τοῦτο οἱ περισσότεροι ἐφρόνουν ὅτι ἡ μόνη σωτηρία ἦτο ἡ ἐπικράτησις ὑγιεστέρου πολιτικοῦ βίου καὶ ἡ καταπολέμησις τῆς συναλλαγῆς. Τὸ ρεῦμα αὐτὸ τὸ ἀνορθωτικόν, δπως ὠνομάσθη, ἔξωγκωθη, ιδίως εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν.

Τὸν Μάιον λοιπὸν τοῦ 1909 ἐσχηματίσθη Στρατικὸς Σύνδεσμος, ὁ δποῖος ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνορθωσεως. Ἀφοῦ δὲ ἡ Κυβέρνησις Δ. Ράλλη δὲν ἔδέχθη τὰς

1909 αἰτήματα τοῦ Συνδέσμου, ἐκ τῶν δποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου

ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Συνδέσμου, τὴν νύκτα τῆς 14-15 Αὔγουστου περισσότεροι τῶν 500 ἀξιωματικῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Νικολάου Ζορμπᾶ προέβησαν εἰς στρατιωτικὸν κίνημα. Ἐλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν θέσιν Γουδί, ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Κυβέρνησις Ράλλη ἤρνήθη νὰ δεχθῇ τὰ αἰτήματα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ παρητήθη, ὁ δὲ Σύνδεσμος ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως καὶ ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Κατόπιν αὐτοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔξεδωκαν προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, εἰς τὴν δποίαν ἔζήτουν ριζικάς μεταρρυθμίσεις διοικητικὰς καὶ ίδιαιτέρως τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

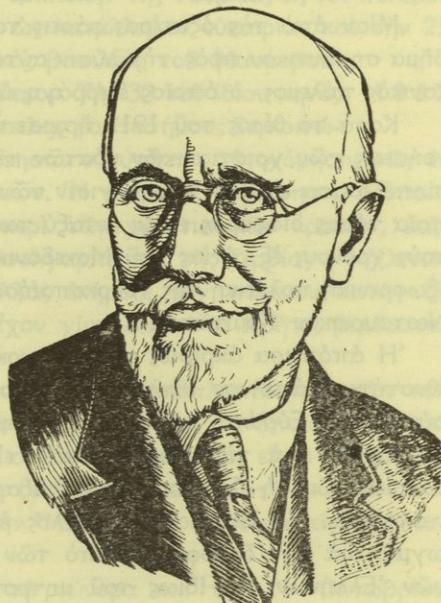
Ἄλλα τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον ἐπροχώρει βραδύτατα καὶ διὰ τοῦτο ὁ σύνδεσμος ἐκάλεσεν ἐκ Κρήτης ὡς πολιτικόν του σύμβουλον τὸν πολιτευτὴν **Έλευθέριον Βενιζέλον**, εἰς τὸν δποῖον ἀνέθεσε τὴν δριστικὴν ρύθμισιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ὁ Βενιζέλος ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας συνέστησεν εἰς τὸν Σύνδεσμον νὰ συγκαλέσῃ Ἐθνοσυνέλευσιν πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος. Ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸν γηραιὸν πολιτευτὴν Στέφανον Δραγούμην νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν καὶ νὰ συγκαλέσῃ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ὁ δὲ Σύνδεσμος ἔδήλωσεν ὅτι παύει τοῦ λοιποῦ νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ διελύθη.

ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ 1911

Τὸν Ιανουάριον τοῦ 1911 συνῆλθεν ἡ Ἀναθεωρητικὴ συν-

έλευσις. Ο Βενιζέλος εἶχε συγκεντρώσει μεγάλην πλειονοψηφίαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἔξουσίαν. Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου τοῦ ἴδιου ἔτους ἡ Συνέλευσις ἐψήφισε τὸ νέον σύνταγμα, τὸ ὅποιον ἦτο τὸ σύνταγμα τοῦ 1864, ἀναθεωρηθὲν εἰς τινα σημεῖα. Τὸ νέον σύνταγμα περιέλαβε μερικὰ σωτήρια ἄρθρα, ὅπως τὸν περιορισμὸν τῆς ἀπαρτίας τῆς Βουλῆς εἰς τὸ ἐν τρίτον, τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ βουλευτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ἀξιώματος, τὴν ἔξελεγξιν τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ εἰδίκοῦ δικαστηρίου, καὶ μεγάλην ἀνακούφισιν ἐπροξένησεν ἴδιως τὸ ἄρθρον, διὰ τοῦ ὅποιού ἐξησφαλίζετο ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, διότι ἡ ἀναστάτωσις τοῦ ὑπαλληλικοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἀνοδον εἰς τὴν ἔξουσίαν ἕκαστου κόμματος ἦτο μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πληγῶν τοῦ κράτους.

Ἡ Συνέλευσις, περατώσασα τὸ ἔργον της, διελύθη, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1912 προεκρύχθησαν ἐκλογαὶ τακτικῆς Βουλῆς, κατὰ τὰς ὅποιας πάλιν ὁ Βενιζέλος συνεκέντρωσε μεγάλην πλει-

Ἐλευθέριος Βενιζέλος (1864-1935)

ονοψηφίαν. Ἡ κρατικὴ μῆχανὴ ἀπὸ τότε ἐλειτούργει κανονικώτατα, μεγάλη δρᾶσις ἐσημειώθη εἰς δλους τοὺς κλάδους καὶ ἴδιως ἐδόθη ἔξαιρετικὴ προσοχὴ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ξέναι ἀποστολαὶ ἐκλήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρηγγέλθησαν νέα ὅπλα καὶ πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὅποιων τὸ ἔνδοξον θωρηκτόν μας Ἀ βέρωφ, καὶ τὸ ἔθνος ἥρχισε νὰ ἀποκτᾷ θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν. Τὰ μεγάλα γεγονότα, τὰ ὅποια ἐπηκολούθησαν καὶ τὰ ὅποια ἀμέσως θὰ διηγηθῶμεν, εὔρον τὴν Ἑλλάδα παρεσκευασμένην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΜΕΓΑΛΗ ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1912 — 1913)

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Μίαν ἀπὸ τὰς δύστερας φάσεις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος καὶ βῆμα σημαντικὸν πρὸς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἀποτελεῖ διεγόμενος Βαλκανικὸς πόλεμος, ὁ ὅποιος ἔξερράγη ὑπὸ τὰ ἔξης περιστατικά :

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1912 ἥρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ συνεννοήσεως τῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς. ‘Η ἀφορμή, ἡ συντελέσσασα εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, τὰ ὄποια τόσας διαφορὰς εἶχον μεταξύ των, ίδιως τοὺς τελευταίους αὐτοὺς χρόνους ἔξ αἰτίας τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος, ἥτο κυρίως ἡ ἔξωφρενική πολιτική τῆς τουρκοποιήσεως, τὴν ὄποιαν ἡκολούθει τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτᾶτον.

‘Η ἀπόπειρα ἀκριβῶς τοῦ ἐκτουρκισμοῦ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ξένων ἔθνοτήτων ἀπέλυσε θύελλαν, ἡ ὄποια συνεκλόνισεν ἐκ θεμελίων αὐτὸ τὸ ἐν Εύρώπῃ κράτος τῶν ‘Οσμανληδῶν. ‘Η Βουλγαρία διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἔγκατάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν Βοσνίων μωαμεθανῶν, ἡ Σερβία ἔζήτει ἀνεξαρτησίαν, ἡ δὲ Ἀλβανία ἔπανεστάτησε. Τὸ Πατριαρχεῖον τέλος ἐκήρυξε τὴν ἐκκλησίαν ἐν διώγμῷ διὰ τὴν δολοφονίαν ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων πολλῶν ἐπιφανῶν ‘Ελλήνων καὶ ίδίως τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν, ὁ ὅποιος κατεκρεουργήθη ἀγρίως ὑπὸ τουρκικῆς συμμορίας.

Κατὰ τὴν ταραχώδη αὐτὴν ἐποχὴν οἱ ‘Ιταλοί, οἱ ὅποιοι εἶχον ὑστερήσει κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀποικιῶν, κατέλαβον τὰς τελευταίας κτήσεις τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀφρικήν, τὴν Τριπόλιτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκήν, τὰς ὄποιας ἡ ‘Ιταλική κυβέρνησις κατὰ τὴν προσάρτησίν των ὠνόμασεν δῆμον Λιβύην. Διὰ νὰ ἔξαναγκάσουν δὲ τὴν Τουρκίαν εἰς ὑποχώρησιν, κατέλαβον τὴν Ρόδον καὶ τὰ Δωδεκάνησα. ‘Η Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ‘Ιταλίας, ὁ δὲ ἥρως τῆς νεοτουρκικῆς ἐπαναστάσεως ‘Εμβέρ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τὸ 1912 μεγάλα γεγονότα ἐτάραξαν τὴν Βαλκανικήν. Τὰ τέσσαρα χριστιανικὰ κράτη, Ἐλλάς, Βουλγαρία, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον, συνησπίσθησαν, διὰ νὰ προσβάλουν τὴν Τουρκίαν. Ἐπραγματοποιεῖτο τέλος τὸ ὄνειρον τοῦ Ρήγα καὶ συνέβη ὃ, τι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ ὁ Χαμίτ.

Τὰ Βαλκανικὰ κράτη τὴν ἐμπλοκήν τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας ἔθεώρησαν ὡς κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ τὴν 25 Σεπτεμβρίου πρῶτος ὁ ἡρωικὸς βασιλεὺς τοῦ Μαυροβουνίου **Νικήτας** ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Τὴν 30 τοῦ ἵδιου μηνὸς **1912** τὰ λοιπὰ Βαλκανικὰ κράτη ἔστειλαν ταυτοσήμους διακοινώσεις εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐζήτησαν εὔρυτάτην αὐτονόμησιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεων τοῦ Σουλτάνου. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἡ ὅποια ὀδύλιει μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας (4 Ὁκτωβρίου). Τὴν ἑπομένην ἥ “Ἐλλάς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀπὸ τῆς 1ης δὲ εἶχον γίνει δεκτοὶ οἱ Κρῆτες βουλευταὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλήν.

Οἱ Εύρωπαῖοι διπλωμάται κατάπληκτοι πρὸ τῶν κατορθωμάτων τῶν μικρῶν Βαλκανικῶν κρατῶν, τὰ ὅποια ἔως τώρα ὑπετίμων πολύ. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, διηρημένος εἰς 8 μεραρχίας, ἦτο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ διαδόχου **Κωνσταντίνου**. Ἐκ τούτων μία μεραρχία ἔδρα εἰς τὴν Ἡπειρον, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Οἱ Βούλγαροι διέβησαν τὰ σύνορα καὶ τὴν 11 Ὁκτωβρίου ἔξεπόρθησαν τὰς Σαράντα ‘Ἐκκλησίας εἰς τὴν Θράκην, ἐνῷ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τὴν 6 Ὁκτωβρίου κατέλαβε τὴν ‘Ἐλασσόνα καὶ μετὰ ἡρωικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ στενά τοῦ Σαραντάπορου (8-9 Ὁκτωβρίου) ἐκυρίευσε τὴν νοτιοδυτικήν Μακεδονίαν. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ὑδραῖον ναύαρχον **Παῦλον Κουντουριώτην** κατέλαβε τὰς νήσους τοῦ Αίγαίου, Χίον, Λέσβον, Θάσον, Ἡμέραν, Ἡμέραν κλπ. καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ ‘Αγίου Ὁρούς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑψώσε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως οἱ ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας προσέφερε τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν εἰς τὸν πόλεμον ὅλων τῶν συμμάχων κρατῶν, ἥσαν ἀνυ-

πολόγιοι, διότι ἀπέκλεισε τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ παρεκώλυσε τὴν μεταφορὰν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας.

Οἱ Σέρβοι μετὰ τριήμερον μάχην παρὰ τὸ Κούμανοβον ḥνοιξαν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν καὶ τὴν 13 Ὁκτωβρίου ὁ Σέρβος διάδοχος εἰσῆλθεν εἰς τὰ Σκόπια, τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τοῦ Στεφάνου Ντουσάν.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Βούλγαροι ἔδωκαν σημαντικὴν μάχην εἰς Λουλέ Μπουργάζ τῆς Θράκης πρὸς τὴν μεγάλην μᾶζαν τοῦ ἀπέναντί των τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ ὄποιος, κακῶς ἐφωδιασμένος, ἀσύντακτος, σχεδὸν λιμοκτονῶν, συνεκράτησεν αὐτοὺς μᾶλλον διὰ τοῦ ὅγκου του ἐπὶ πενθήμερον καὶ κατόπιν ὑπεχώρησεν εἰς τὴν γραμμήν τῶν Μετρῶν (Τατάλτζαν). Οἱ Βούλγαροι ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν Τσατάλτζαν, ὅπου ἡ τουρκικὴ ἀντίστασις καὶ ἡ χολέρα ἔφραξαν τὴν προέλασιν αὐτῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔξηκολούθησε τὴν νικηφόρον πορείαν καὶ ἐκυρίευσε τὴν Κατερίνην, τὴν Βέροιαν, Νάουσαν καὶ Ἐδεσσαν, μετὰ διήμερον δὲ μάχην (19 καὶ 20 Ὁκτωβρίου) εἰς τὰ Γιαννιτσά ἐβάδισε κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν ὁ Τούρκος στρατηγὸς παρέδωσε μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Ἑλληνα διάδοχον. Τοιουτοτρόπως τὴν ἐσπέραν τῆς 26ης Ὁκτωβρίου 1912, ἔορτὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τὰ πρῶτα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ βασιλεὺς Γεώργιος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεγαλόπολιν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη.

Ἄλλη βουλγαρικὴ στρατιὰ ἐκ 40 χιλ., ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὰς Σέρρας, τὴν Δράμαν καὶ Καβάλαν, χωρὶς νὰ συναντήσῃ σημαντικὰς τουρκικὰς δυνάμεις, ἐβάδισε δρομαίως κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ὀλλ᾽ εὔρε τὴν πόλιν κατειλημμένην ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μία μεραρχία βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐζήτησε νὰ στρατωνισθῇ ἐντὸς τῆς πόλεως, δῆθεν διὰ νὰ ἀναπταυθῇ.

Οἱ Σέρβοι ἐν τῷ μεταξύ κατέλαβον τὸ Μοναστήριον, ὃ δὲ διάδοχος Κωνσταντίνος, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν κατοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐβάδισε μὲ 4 μεραρχίας πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, κατέλαβε τὴν Φλώριναν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορυτσᾶς. Οἱ σερβικὸς στρατὸς δι᾽ ἀποφασιστικῆς κινήσεως διέ-

σχισε τὴν Ἀλβανίαν, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ κατέλαβε τὸ Δυρράχιον. Τὸ δινειρον τῶν Σέρβων νὰ ἀποκτήσουν διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν ἐπραγματοποιεῖτο.

Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἡπείρου ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εύθὺς εἰς τὴν ἄρχην τοῦ πολέμου ἐκυρίευε τὰ Πέντε Πηγάδια καὶ ἐβάδισε πρὸς τὰ Ἰωάννινα, τὰ διποια καὶ ἀπέκλεισεν. Ἄλλ' ἡ τύχη τῆς πόλεως ἔξηρτάτο ἀπὸ τὰ πρὸς νότον αὐτῆς ὀχυρώματα· καὶ ιδίως τὸ δονομαστὸν Μπιζάνι, τὸ διποιον εἶχον ὀχυρώσει Γερμανοὶ ἀξιωματικοί.

Οἱ Μαυροβουνίοι τέλος ἐπολιόρκησαν τὴν Σκόδραν καὶ διεκῆγον αἷματηρούς ἀγῶνας περὶ τὰ ἰσχυρὰ φρούριά της.

Τοιουτοτρόπως ἐντὸς σχεδὸν εἴκοσιν ἡμερῶν τουρκικὴ κυριαρχία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Εύρωπην καὶ ἡ ἡμισέληνος ἐκυμάτιζε μόνον εἰς τὰ ὀχυρά τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Σκόδρας καὶ τῆς Ἀδριανούπολεως, τὰ διποια ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων, Μαυροβουνίων καὶ Βουλγάρων. Ἐπίστης παρέμενεν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἡ ἐκεῖθεν τῆς Τσατάλτζας περιοχὴ μετὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἡ νίκη τῶν ἡνωμένων Βαλκανικῶν κρατῶν ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Εύρωπην. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἔχθροπραξιῶν (8 Οκτωβρίου) αἱ ἐντολοδόχοι τῶν ἀλλων Δυνάμεων Ρωσία καὶ Αὐστρία ἐδήλωσαν ὅτι μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου δὲν θὰ ἐπιτρέψουν μεταβολὴν τοῦ ἐδαφικοῦ κα : στῶτος (status quo). Εἰς τὴν δήλωσιν αὐτὴν προέβησαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προλάβουν τὴν σύρραξιν ἢ τούλαχιστον νὰ ἐντοπίσουν τὸν πόλεμον μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν. Ἡδη δόμως αἱ Δυνάμεις ἐδήλωσαν ὅτι τὸ καθεστώς δὲν ὑφίστατο πλέον, ἀφοῦ οἱ Τούρκοι δὲν ἥδυναντο νὰ πατάξουν τοὺς χριστιανούς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ ἐπομένως ἔχασαν τὸ μόνον δικαίωμά των, δηλαδὴ τὴν ἴσχυν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν κακήν των διοίκησιν εἰς αὐτούς. Τὴν 27ην Οκτωβρίου ὁ Ἀγγλος πρωθυπουργὸς "Ασκούιθ ἐδήλωσεν ὅτι « δ χάρτης τῆς Ἀνατολικῆς Εύρωπης θὰ μεταβληθῇ, οἱ δὲ σύμμαχοι Βαλκανικοὶ λαοὶ δὲν εἶναι δίκαιοι νὰ στερηθοῦν τοὺς καρποὺς τῆς νίκης των, τὴν διποίαν μὲ τόσας θυσίας ἐκέρδισαν ».

Αἱ νῖκαι ὅμως τῶν συμμάχων ἐτάραξαν τὴν Αὔστριαν. Τὴν ἦτταν τῶν Τούρκων ἡσθάνθησαν οἱ Αὔστριακοι ὡς ἴδιαν ἦτταν, διότι οἱ Σέρβοι, καταλαβόντες τὸ Νοβιπάζάρ, τὴν στενήν λωρίδα, ἥ ὅποια ἔχωριζε τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἔχρησίμευεν ὡς ἡ εἰσόδος τῆς Αὔστριας πρὸς τὴν Βαλκανικήν, ἔκλειον δι' αὐτὴν τὸν δρόμον πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐπίστης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεχθοῦν τὴν ἔγκατάστασιν τῶν Σέρβων εἰς τὴν Ἀδριατικήν. Εἰς τοῦτο εἶχον συμφώνους καὶ τοὺς Ἰταλούς. Ἀντιθέτως ἡ Ρωσία ἔθορυβήθη ἐκ τῆς ἐνδεχομένης προελάσσεως τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἡγεμόνει τὴν ἐπέκτασιν τῆς Σερβίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς. Αὔστρια λοιπὸν καὶ Ἰταλία εἰργάσθησαν ἀπὸ κοινοῦ καὶ συντόνως διὰ τὴν δημιουργίαν ἀνεξαρτήτου Ἀλβανικοῦ κράτους καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Σέρβων ἀπὸ τὴν Ἀδριατικήν.

Τὴν 20 Νοεμβρίου ὑπεγράφη ἐν Τσατάλτζα ἀνακωχὴ ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμάχων πλήν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 3 Δεκεμβρίου συνῆλθον οἱ ἐμπόλεμοι εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου εἰς τὸ Λουδίνον καὶ συγχρόνως οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Ἐδουαρδ Γκρέου. Ἡ συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν σκοπὸν εἶχε τὴν συζήτησιν ζητημάτων διεθνῶν καὶ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὰ ὅποια εἶχον προκύψει ἐκ τοῦ πολέμου, ὅπως ἡ ἰδρυσις Ἀλβανικοῦ κράτους, ἥ ἐπέκτασις τῆς Σερβίας μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς, ἥ τύχη τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ Ἀγ. Ὁρούς κλπ. Ἡ δὲ διάσκεψις τῶν ἐμπολέμων χριστιανικῶν κρατῶν καὶ τῆς Τουρκίας εἶχε σκοπὸν τὴν συζήτησιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης.

'Αλλ' οἱ Τούρκοι παρείλκυν τὰς διαπραγματεύσεις. Τέλος τὴν 9ην Ἰανουαρίου, κατόπιν διακοινώσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τὸ Μέγα Συμβούλιον Κωνσταντινουπόλεως ἐνέκρινε τὴν γνώμην τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως περὶ συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης. 'Αλλὰ τὴν 10 Ἰανουαρίου αἴφνης ἔξερράγη ἐπανάστασις ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς ὅποιας ἦρως ἦτο διορίφημος Ἐμβέρ, ὁ ὅποιος εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Τριπολίτιδα, ὅπου ἐπολέμει κατὰ τῶν Ἰταλῶν. 'Επεκράτησαν οἱ Νεότουρκοι, ἀπέκρουσαν τὴν εἰρήνην, αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Λονδίνου ἐματαιώθησαν καὶ τὴν 21 Ἰανουαρίου ὁ πόλεμος ἤρχισεν ἐκ νέου.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ – ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐνῷ διήρκουν αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Λονδίνου, ὁ τουρκικὸς στόλος, τέσσαρα θωρηκτὰ καὶ ἄλλα ἐλαφρὰ σκάφη, ἔξῆλθον ἀπὸ τὰ στενά, διὰ νὰ προσβάλουν τὸν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μούδρου (Λῆμνος) ναυλοχοῦντα ἐλληνικὸν στόλον. Κατ' ούσιαν ὁ τουρκικὸς στόλος ἦτο ἵσχυρότερος τοῦ ἐλληνικοῦ, διότι διέθετε περισσότερα τηλεβόλα καὶ ὁ θώραξ πολλῶν μονάδων ἦτο ἵσχυρότερος τῶν ἐλληνικῶν πολεμικῶν. Ἀλλὰ τὸ νέον ἐλληνικὸν καταδρομικὸν Ἀβέρωφ, τὸ ὅποιον ἔχρησίμευεν ὡς ναυαρχίς, καθὼς καὶ ἡ ἱκανότης τῶν ἐλληνικῶν πληρωμάτων ἔδιδον εἰς τὸν ἐλληνικὸν στόλον τὴν ὑπεροχήν. Ἡ σύγκρουσις δὲν διήρκεσε πολύ. Ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐλληνικοῦ πυροβολικοῦ διέκοψε τὴν ναυμαχίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Στενά (3 Δεκεμβρίου 1912).

Μετὰ ἔνα μῆνα οἱ Τούρκοι ἐδοκίμασαν πάλιν τὴν τύχην των. Προσπέστειλαν τὸ εὑδρομον Χ αι μι δι έ, μὲ κυβερνήτην τὸν Ρεούφ, ὁ ὅποιος τὴν νύκτα τῆς Πρωτοχρονιᾶς (1 - 2' Ιανουαρίου 1913), ἐπωφελούμενος τὴν ἐπικρατοῦσαν θαλασσοταραχήν, διέφυγε τὸν ἐλληνικὸν ἀποκλεισμὸν καὶ τὴν ἐπομένην ἐβομβάρδισε τὸν λιμένα τῆς Σύρου καὶ ἐβύθισε τὸ βοηθητικὸν τοῦ στόλου «Μακεδονία». Τὸ γεγονός προεκάλεσε ζωηράν ἐντύπωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Τούρκοι εἶχον ἐλπίσει ὅτι ὁ Ἀβέρωφ θὰ ἔσπευδεν εἰς κατοδίωξιν τοῦ Χαμιδιέ. Ἀλλ' ὁ Ἀβέρωφ δὲν ἐγκατέλειψε τὸν Μοῦδρον, ὥστε οἱ Τούρκοι εὐρέθησαν πρὸ τοῦ ἡνωμένου στόλου, ὅταν ἔξῆλθον πάλιν ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον. Μετὰ βραχεῖαν ναυμαχίαν τὰ τουρκικὰ θωρηκτὰ ἐπαθον σοβαρὰς ζημίας καὶ ἐκλείσθησαν ὁριστικῶς εἰς τὰ στενά (5 Ιανουαρίου 1913).

Τὴν 21 Φεβρουαρίου 1913 ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς πρωτευούστης τῆς Ἡπείρου, τῶν Ιωαννίνων. Ἡ ἀρτία ὁχύρωσις τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Μπιζανίου, ἔξαιρετικῶς δριμὺς χειμῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ ἡ σθεναρὰ ἀντίστασις τῶν Τούρκων ἐταλαιπώρησαν πολὺ τὸν ἐλληνικὸν στρατόν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς δυσχερείας καὶ τὰ ἐμπόδια ἡ ἐλληνικὴ ὁρμὴ κατίσχυσε. Τὰ εὐζωνικά μας συντάγματα ἐδείχθησαν ἀπαραμιλλα εἰς τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ θανάτου. Τὸ ἵσχυρὸν φρούριον ἐπεσε καὶ τὰ Ιωάννινα παρεδόθησαν εἰς τὸν

έλληνικὸν στρατόν, ὁ ὅποιος προήλασε βορειότερον καὶ κατέλαβε τὸ Ἀργυρόκαστρον, τὴν Χιμάραν, τὴν Πρεμετήν καὶ διάλκηρον τὴν Β. Ἡπειρον μέχρι τῶν προθύρων τοῦ Αύλωνος. Ἡ πτῶσις τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ κατάληψις τῆς Β. Ἡπείρου ἦσαν τὸ ἐπισφράγισμα τῶν ἔλληνικῶν ὀγώνων.

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ – Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἄλλ' ἐν μέσω τῶν θριάμβων θλιβερά τραγῳδία κατέθλιψε τὸν ἔλληνικὸν λαόν. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ ὅποιος παρέμενεν ὡς φρουρὸς τῶν ἔλληνικῶν δικαίων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐδολοφονήθη τὴν 5 Μαρτίου ὁγρίως.

‘Ο βασιλεὺς Κωνσταντίνος (1864 - 1923)

βασιλεύς, τὸν ὅποιον πολλαὶ γενεαὶ ἐπόθησαν ὡς μέλλοντα νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρα τοῦ ἔθνους καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀποτόμως διακοπεῖσαν βασιλείαν τῶν Παλαιολόγων, ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνούς καὶ ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ ἐλπίδας τοῦ πολεμοῦντος λαοῦ.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Εἴκοσι ἡμέρας μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ἰωαννίνων, τὴν 13 Μαρτίου, παρεδίδετο καὶ ἡ Ἀδριανούπολις εἰς τοὺς Βουλγάρους. Οἱ Νεότουρκοι κατενόησαν τότε τὸ ἀσκοπὸν τῆς ἔξακολουθήσεως τοῦ πολέμου καὶ τὴν 17 Μαΐου ὑπεγράφῃ ἡ εἰρήνη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου ἐν Λονδίνῳ. Διὰ τῆς συνθήκης ὁ Σουλτᾶνος παρεχώρει εἰς τοὺς συμμάχους « ἀπαντα τὰ ἐδάφη τῆς αὐτοκρατορίας του ἐν Εὐρώπῃ δυτικῶς γραμμῆς διηκούσης ἀπὸ τοῦ Αἴνου εἰς τὸ Αἰγαῖον μέχρι τῆς Μηδείας εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἐκτὸς τῆς Ἀλβανίας ».

Ἐπίστης ὁ Σουλτᾶνος παρεχώρησεν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν Κρήτην. ‘Ο καθορισμὸς τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὅποια ἀπεφασίσθη νὰ ἀποτελέσῃ ἰδιαίτερον κράτος, ἀφέθη εἰς τὴν φροντίδα τῶν Δυνάμεων. Αἱ Δυνάμεις ἐπίστης θὰ ἀπεφάσιζον περὶ τῆς τύχης τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οἱ μῆνες τῆς ἀγάπτης τῶν Βαλκανικῶν λαῶν δὲν ἦσαν μακροί, διότι οἱ σύμμαχοι ἐφίλοντο, πρὶν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων. Οἱ Βούλγαροι εἶχον παραλογωτάτας ἀπαιτήσεις, νὰ κυριαρχήσουν δηλαδὴ εἰς τὴν Βαλκανικήν. Διέδιδον ὅτι αὗτοί εἶχον σηκώσει τὸ μεγαλύτερον βάρος τοῦ πολέμου καὶ ἦσαν ἀμετροί εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των καὶ αὐθάδεις εἰς τοὺς τρόπους. Ἡδη κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχον ἐκμανῇ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Μὲ τοὺς Σέρβους ἐπίστης εἶχον διαφοράς, αἱ ὅποιαι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔξομαλυνθοῦν. Ἐζήτουν τὸ Μοναστήριον καὶ τὴν Ἀχρίδα. Ταῦτα ἡνάγκασαν Ἐλληνας καὶ Σέρβους νὰ προέλθουν εἰς ἴδιαιτέρας συνεννοήσεις.

Παρῆλθεν ὀλόκληρος μὴν ἐκνευριστικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς διανομὴν τῶν κατακτηθέντων, κατὰ τὸν ὅποιον ἡ προκλητικότης τῶν Βουλγάρων εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον, εἶχον δὲ ἐρεθίσει ἐξ ἵσου Σέρβους καὶ Ἐλληνας. Ἡ προσφορὰ τοῦ Τσάρου, ὅπως μεσολαβήσῃ καὶ χρησιμεύσῃ ὡς διαιτητής, δὲν ἔγινε δεκτή. ‘Ο πόλεμος μεταξὺ τῶν συμμάχων κατέστη ἀναπόφευκτος. **1913**’ Η Ἐλλὰς τὸν Μάιον τοῦ 1913 ἐκλεισε συμμαχίαν μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τὴν 17 Ιουνίου αἱ ἔχθροπραξίαι ἤρχισαν, ἀφοῦ πρῶτοι ἐπετέθησαν οἱ Βούλγαροι.

ΚΙΛΚΙΣ (21 - 22 ΙΟΥΝΙΟΥ)

Τήν πρωίαν της 17 Ιουνίου οι Βούλγαροι προσέβαλον αιφνιδιαστικῶς τοὺς συμμάχους εἰς Γευγελήν, ἡ ὁποία κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης - Σκοπίων καὶ ἡτο σημεῖον ἐπαφῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ σερβικῶν στρατευμάτων. Συγχρόνως προσέβαλον τοὺς "Ελληνας παρὰ τὴν Νιγρίταν. Σκοπὸς τῶν Βουλγάρων ἦτο νὰ διασπάσουν τοὺς συμμάχους.

'Αλλ' ἐν τῷ μεταξὺ δ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε σχεδὸν διπλασιασθῆ διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν στρατευσίμων τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ τῶν ἔθελοντῶν, οἱ ὁποῖοι συνέρρεον ἐκ τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἑλληνικὸν ἐπιτελεῖον διέταξεν ἀμέσως τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν Γευγελήν, τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος ἐστράφη κατὰ τῆς φύσει ὀχυρᾶς γραμμῆς τοῦ Κιλκίς - Λαχανᾶς, παρὰ τὴν σιδηροδρομικήν γραμμήν Θεσσαλονίκης - Σερρῶν, τὴν ὁποίαν εἶχον καταστρέψει οἱ Βούλγαροι.

Τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἕκίνει ἀκατάσχετον πολεμικὸν μένος, τὸ διόποιον ἀνερρίπτειν ἡ κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγανάκτησις, ὡστε ἡ κατὰ τοῦ Κιλκίς ἐπίθεσις ἔλαβε μορφὴν ἔξαλλου παραφορᾶς. Οἱ "Ελληνες μετὰ τριήμερον δρμητικωτάτην ἐπίθεσιν ἀνέτρεψαν τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῶν ὀχυρῶν θέσεων (21 - 22 Ιουνίου). Μετὰ διήμερον δὲ μάχην εἰς τὸν Λαχανᾶν ἔξεδιώχθησαν οἱ Βούλγαροι, ἡ δὲ Νιγρίτα καὶ ἡ Γευγελή ἀνεκτήθησαν. Οἱ Σέρβοι μετὰ τριήμερον πεισματώδη μάχην παρὰ τὸν ποταμὸν Βρεγαλνίτσαν ἀπώθησαν τοὺς Βουλγάρους πρὸς τὰ παλαιὰ σύνορα.

Τὴν 28 Ιουνίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ Ρουμανία, ἡ ὁποία διεκήρυξεν ὅτι κατέρχεται εἰς τὸν ἄγῶνα ὅχι διὰ κατακτητικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ πρὸς διαρρύθμισιν τῶν συνόρων τῆς καὶ διὰ νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Βαλκανικήν. Ό ρουμανικὸς στρατὸς ἔφθασεν ἀμαχητὶ εἰς ἀπόστασιν 20 μόλις χιλιομέτρων πρὸ τῆς Σόφιας. Οἱ Τούρκοι τέλος, ἐπωφελούμενοι καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς νέας ἀναστατώσεως, κατέλαβον ἄνευ μάχης τὴν Αδριανούπολιν καὶ τὰς Σαράντα Εκκλησίας.

'Ο ἑλληνικὸς στρατὸς ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Ανατολικήν Μακεδονίαν καὶ Δυτικήν Θράκην, ἀπώθησε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὰ παλαιά των σύνορα. "Ηδη ἡπειρεῖτο τὸ ἔδαφος τῆς Παλαιᾶς Βουλγα-

ρίας. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἔκαμεν ἕκκλησιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ρουμανίας Κάρολον νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τοὺς βασιλεῖς Ἐλλάδος, Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (28 ΙΟΥΛΙΟΥ)

"Ἐνα μῆνα ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, τὴν 17 Ἰουλίου, συνῆλθεν ἡ συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Μεγάλην δυσκολίαν ἴδιως παρέσχε τὸ ζήτημα τῆς διεξόδου τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸ Αίγαστον. Ὁ ἀγών ἐγίνετο διὰ τὴν 1913 Καβάλαν, τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν καὶ αἱ καπνοφυτεῖαι εἶλκουν τοὺς Βουλγάρους. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὑπεστήριζε τὴν Ἑλληνικὴν ἀποψιν, κηρυχθεὶς ἀπροκαλύπτως φίλος τῆς Ἐλλάδος καὶ θαυμαστής τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ Ρουμανία ἤπειλησεν ὅτι θὰ κατελάμβανε τὴν Σόφιαν καὶ οἱ Βούλγαροι ἀντιπρόσωποι ἔδειχθησαν τέλος τὴν συνθήκην πλήρεις πικρίας. "Οριον τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων ὥρισθη ὁ Νέστος. Οἱ Βούλγαροι ἐκράτησαν τὴν Δυτικήν Θράκην μὲ τὸν λιμένα τοῦ Δεδέα γατσ (Ἀλεξανδρούπολιν).

Οἱ Ρουμᾶνοι ἐπέτυχον διαρρύθμισιν τῶν συνόρων τῶν καὶ κατέλαβον τὴν Διόβρουτσαν μέχρι τῆς γραμμῆς Τουρτουκάια-Μπαλτσίκ. Οἱ δὲ Τούρκοι ὑπέγραψαν τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1913 ἰδιαιτέραν συνθήκην μετὰ τῆς Βουλγαρίας, διὰ τῆς ὁποίας ὀνέκτων τὴν Ἀνατολικήν Θράκην μετὰ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ἀδριανούπολεως.

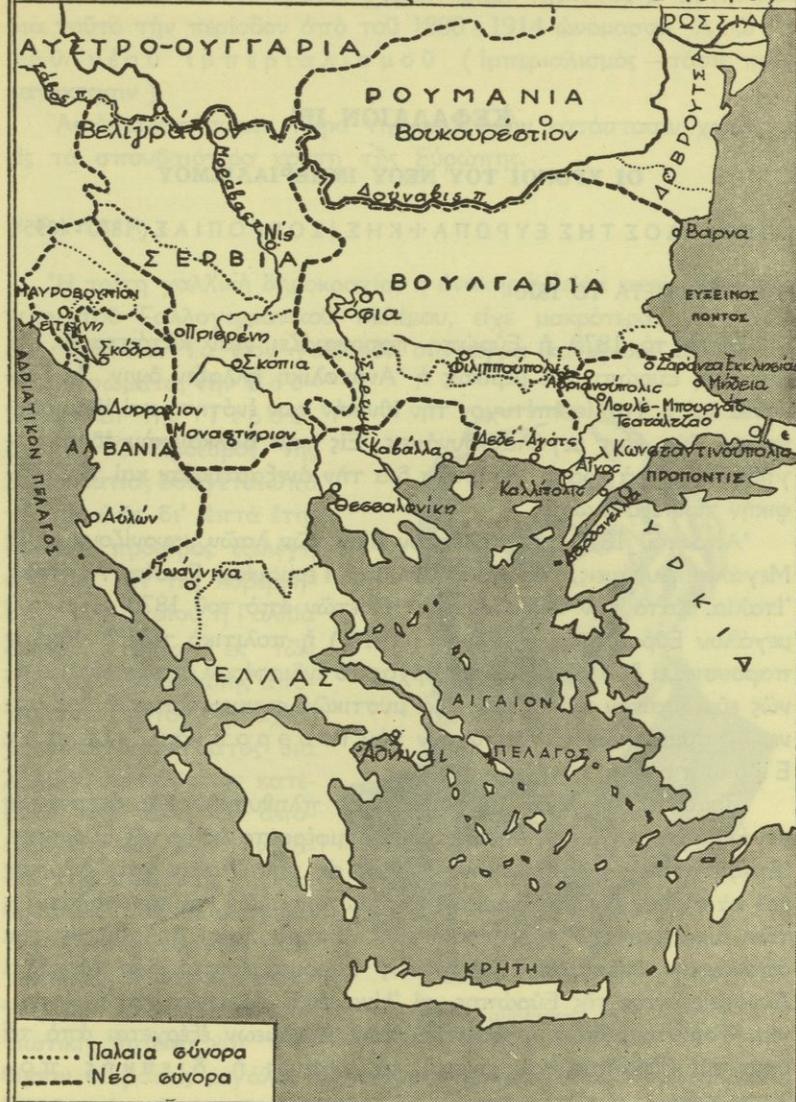
Τέλος τὴν 1 Νοεμβρίου 1913 ὑπεγράφη ἡ ὅριστική εἰρήνη μεταξύ Ἐλλάδος καὶ Τουρκίας. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν ἔκανον ισθησαν τὰ ζητήματα περὶ ἔθνικότητος, τουρκικῶν κτημάτων, διατροφῆς καὶ ἀποδόσεως αἷχμαλώτων. Τὸ ζήτημα τῶν νήσων τοῦ Αίγαιου καὶ τῶν ἀλβανικῶν συνόρων εἶχον ἀφεθῇ νὰ ρυθμίσουν αἱ Μ. Δυνάμεις. Αἱ δὲ Δυνάμεις διὰ διακοινώσεως (31 Ἰανουαρίου 1914) ἐπεδίκασαν εἰς τὴν Ἐλλάδα τὰς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς κατεχομένας νήσους τοῦ Αίγαιου πελάγους πλὴν τῆς Ἰμβρου καὶ Τενέδου, αἱ ὁποῖαι εύρισκονται πρὸ τοῦ Ἐλλησπόντου, τὴν δὲ Β. Ἡπειρον μετὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Χιμάρας, τῆς Πρεμετῆς, τῆς Μοσχοπόλεως καὶ τῆς Κορυτσᾶς παρεχώρησαν εἰς τὸ νεοσύστατον Ἀλβανικὸν κράτος.

ΤΑ Ε Τ Η 1913 ΚΑΙ 1914

Τὰ ἔτη 1913 καὶ 1914 ἡσαν οἱ χρόνοι τῆς ἐλληνικῆς ἀνθρώπων πόλεων. Τὸ ἔθνος ἡσθάνετο μεγάλην αὐτοπεποίθησιν καὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ ζωηρὸν πόθον πρὸς δράσιν καὶ δημιουργίαν. Τὰ κατορθώματα ἐκεῖνα ἡσαν ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς ἀνορθώσεως, τὴν δόποιαν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶχεν ἐπιτελέσει. Συγχρόνως τὸ ἔθνος ἔτρεφε μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀρχηγούς του. Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ εἰς τοὺς δύο ἀρχηγούς, τὸν βασιλέα Κωνσταντίνον καὶ τὸν πρωθυπουργὸν Βενιζέλον, ἔγινεν ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. 'Ο βασιλεὺς διὰ διαγγέλματος ἀνήγγειλε τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ διεκήρυξεν ὅτι κατέστησε τὴν 'Ελλάδα « σεβαστὴν εἰς τοὺς φίλους καὶ τρομερὸν εἰς τοὺς ἔχθρούς ».

'Αλλ' ἡδη ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1914 ἥρχισαν νὰ ὑψοῦνται νέφη μελανὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα. Οἱ Τούρκοι, διὰ νὰ ἐγκαταστήσουν τοὺς ἐκ Μακεδονίας μετανάστας, συγχρόνως ὅμως ἀκολουθοῦντες τὸ ἐκτουρκιστικὸν πρόγραμμα, ἥρχισαν νὰ ἐκδιώκουν ἐκ τῶν ἐστιῶν των τοὺς 'Ἑλληνας τῆς Θράκης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας. 'Ἐπι πλέον ἡξιουν τὴν ἐπιστροφὴν ἢ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν δύο μεγαλυτέρων ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αίγαίου πελάγους, τῆς Λέσβου καὶ τῆς Χίου, διά τινων ἐκ τῶν περὶ τὴν Ρόδον νήσων, αἱ δόποιαι εὐρίσκοντο τότε ὑπὸ ἵταλικὴν κατοχήν. 'Η 'Ελλὰς διεμαρτυρήθη, ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι ἡσαν ἀνένδοτοι, ὀλίγον δὲ ἔλειψε νὰ προκληθῇ νέα σύρραξις 'Ελλάδος καὶ Τουρκίας. 'Ἐπίσης καὶ οἱ Βούλγαροι ἔπνεον μένεα κατὰ τῶν 'Ἑλλήνων καὶ Σέρβων. 'Αλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν εἰς τὴν Εύρωπην ἀπειλητικότερα σημεῖα, τὰ δόποια προεμήνυον τεραστίας καταστροφᾶς.

Η ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΤΟΥ
ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1913)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

I. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ (1870 - 1895)

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 1870

Μετά τὸ 1870 ἡ Εύρωπη παρουσιάζει νέαν κατάστασιν. Ἡ Κεντρικὴ Εύρωπη καὶ μερικῶς ἡ Ἀνατολικὴ ἥλλαξεν ὅψιν. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία ἐπέτυχον τὴν ἔθνικήν των ἐνότητα καὶ ἐδημιούργησαν δύο νέας μεγάλας δυνάμεις. Εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἐδημιούργηθησαν μικρὰ κράτη, ἀνήσυχα διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἑδαφικήν των ἔξαπλωσιν.

Ἄπὸ τοῦ 1870 τὸν πολιτικὸν βίον τῶν λαῶν κανονίζουν αἱ ἔξι Μεγάλαι Δυνάμεις, Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, Αὐστρία, Ἰταλία. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν 44 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ μεγάλου Εύρωπαϊκοῦ πολέμου (1914) ἡ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων παρουσιάζει δύο φάσεις. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν εἶναι στενῶς εὐρωπαϊκὸν καὶ ζητοῦν διὰ μυστικῶν συνεννοήσεων ἡ διὰ φανερῶν συμμαχιῶν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἴσορροπίαν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Βραδύτερον, ἀφοῦ ηύξήθησαν εἰς πληθυσμὸν καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην βιομηχανίαν, δημιουργοῦν συμφέροντα ἐκτὸς τῆς Εύρωπης. Ἐπεζήτησαν νὰ καταλάβουν χώρας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ νὰ εύρουν ἀγορὰς προμηθείας πρώτων ὑλῶν καὶ καταναλώσεως τῶν βιομηχανικῶν των προϊόντων. Ἐστράφησαν δηλαδὴ εἰς τὴν ἀποικιακὴν ἐπέκτασιν. Συγχρόνως παρουσιάζονται δύο Μεγάλαι Δυνάμεις ἐκτὸς τῆς Εύρωπης, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ἰαπωνία. Τοιουτοτρόπως ἡ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων ἔξερχεται ἀπὸ τὰ δρια τῆς Εύρωπης καὶ γίνεται παγκόσμιος ἡ διεθνὴ πολιτική.

Ἡ τάσις τῶν Δυνάμεων νὰ κατακτήσουν νέα ἑδάφη καὶ νὰ σχη-

ματίσουν ἔκτεταμένον κράτος χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1880 - 1914 ὡνόμασαν Αἱ ὕστεραι τοῦ νέου ἴμπεριαλισμοῦ (ἰμπεριαλισμὸς — τάσις πρὸς κατάκτησιν).

"Ας ἐπισκοπήσωμεν τώρα τὴν πολιτικὴν κατάστασιν χωριστὰ εἰς τὰ σπουδαιότερα κράτη τῆς Εύρωπης.

Η ΓΑΛΛΙΑ

'Η τρίτη γαλλικὴ δημοκρατία, ἡ ἀνακτηρυχθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, εἶχε μακρότερον βίον τῶν δύο πρώτων. Τὸ νέον γαλλικὸν σύνταγμα καθιέρωσε δύο νομοθετικὰ σώματα, τὴν Βούλην καὶ τὴν Γερουσίαν. 'Ο Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς δι' ἐπτὰ ἔτη. Πρῶτος πρόεδρος ἔξελέγη ὁ Τιέρ, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὅποιου ἡ Γαλλία ἀνέλαβε ταχέως ἐκ τῶν πληγῶν τῆς μεγάλης ἀποτυχίας. 'Εντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος διὰ λαϊκῶν συνεισφορῶν κατέβαλε τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ἔθεσε τὴν βάσιν τῆς πολιτικῆς τῆς ἐκδικήσεως (Revanche) διὰ τῆς ἀναδημιουργίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Εἰσήχθη δὲ ἡ γενικὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις μεγάλου νεωτέρου στρατοῦ. 'Αλλ' ἡ δημοκρατία διῆλθε κρίσιν ἔνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν βασιλοφρόνων. Τέλος ὅμως ἐπαγιώθη διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ **Γαμβέττα**.

Λέων Γαμβέττας (1838 - 1882)

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η προκύψασσα ἐκ τῆς νίκης Γερμανική Αὐτοκρατορία ἦτο κατά τύπους Συνταγματική. Όμοσπονδία, τὴν ὅποιαν ἀπετέλουν 25 κράτη. Τὰ κράτη διετήρησαν τὴν αὐτοδιοίκησίν των, εἴχον τοὺς ἡγεμόνας των, τὰς ἴδιαιτέρας Βουλάς, τοὺς ὑπουργούς καὶ πρωθυπουργούς των. Πρωτεύουσσα τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἡ πρωστική πρωτεύουσσα, τὸ Βερολίνον. Πρόεδρος τῆς Ὀμοσπονδίας ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος (Kaiser) καὶ ἔχων τὸ δικαίωμα πολέμου καὶ εἰρήνης ὡς ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Αὔτὸς διώριζε τοὺς ὑπαλλήλους, μεταξὺ τῶν ὅποιών καὶ τὸν Ἀρχικαγκελλάριον τῆς Αὐτοκρατορίας (Πρωθυπουργόν). Η Ὀμοσπονδία εἶχε δύο νομοθετικά σώματα, τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Συμβούλιον, τὸ ὅποιον ἀπήρτιζον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν, καὶ τὴν Βουλὴν τῆς Αὐτοκρατορίας (Reichstag), τὴν ὅποιαν ἀπετέλουν 397 πληρεξούσιοι τοῦ λαοῦ, ἐκλεγόμενοι διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Τὴν Γερμανίαν ἐκυβέρνησε μετὰ τὸν Πόλεμον ὁ Βίσμαρκ, ὁ ὅποιος ἦτο πανίσχυρος, ἀπολαύων ἀκλονήτου ἐμπιστοσύνης εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐμπνέων σέβας καὶ φόβον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. 'Αλλ' ὅταν ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ **Γουλιέλμος Β'**, ἐφάνη ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ δὲν ἡνείχετο τὴν σιδηρᾶν δικτατορίαν τοῦ καγκελλαρίου. Τὸ 1890 ὁ Βίσμαρκ ἀπελύθη τῆς ἀρχῆς διαφωνήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐγκατέλειψε τὸ Βερολίνον, διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν ἔξοχηκήν ἔπαυλίν του, ὃπου συνέταξε τὰς περιφήμους Σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις του.

Η ΑΥΣΤΡΙΑ ΔΥΑΔΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Τὴν ἔπαυριον τῆς ἐν Σαδόβᾳ ἥττης ὁ Φραγκίσκος Ιωσήφ παρεχώρησεν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὴν Ούγγαρίαν, ἡ ὅποια ἀπέκτησεν ἰδίαν Βουλήν, ἰδίους ὑπουργούς, ἰδίαν διοίκησιν. Οὕτω τὸ κράτος τῶν Αψβούργων διηρέθη εἰς δύο κράτη, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν τὴν Δυαδικήν Μοναρχίαν, ἥνωμένα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, ὁ ὅποιος ἦτο αὐτοκράτωρ μεν ἐν Αὐστρίᾳ, βασιλεὺς δὲ ἐν Ούγγαρια. Η ἔνωσις ἐφαίνετο ἀρκετὰ στεριά, διότι οἱ Ούγγροι

ῆσαν εὐχαριστημένοι, ἐπειδὴ μετὰ τῆς Αὔστριας ἀπετέλουν μίαν ἐκ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκράτουν εἰς ὑποτέλειαν πολυαριθμούς λαούς, τοὺς Ρουμάνους τῆς Τρανσυλβανίας, τοὺς Κροάτας, Σλοβάκους καὶ Σλοβένους, 10 ἑκατομμύρια ἐν δλῷ, ἐνῷοι οἱ ἴδιοι ἦσαν 7 ἑκατομμύρια.

Εἰς τὴν κυρίως Αὔστριαν πολυπληθέστεροι ἦσαν οἱ Γερμανοί, ἀλλὰ βορειότερον ἡ Βοημία εἶχεν 7 ἑκατομ. Τσέχους, ἡ δὲ Γαλικία ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον πολωνική. Οἱ Τσέχοι πρὸ πάντων ἦσαν θορυβώδεις ἀπαιτηταὶ τῆς αὐτοτελείας, ἀλλὰ καὶ αἱ μικρότεραι ἔθνοττες, Κροάται, Σλοβένοι κτλ., ἀπήτουν αὐτοδιοίκησιν, αἱ δὲ συμπάθειαι τῶν Βοσνίων καὶ Κροατῶν ἐστρέφοντο πρὸς τὴν Σερβίαν. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχε ζωηρὰ ζύμωσις ἐντὸς τοῦ κράτους τοῦ Φραγκίσκου Ιωσήφ, ἐπεκράτησαν δὲ ἐπαναστατικὰ ρεύματα, ὡστε περὶ τὸ τέρμα τοῦ αἰῶνος ἐφαίνετο ἡ αὐτοκρατορία φερομένη πρὸς τὸ διοσπονδιακὸν σύστημα ἢ πρὸς διάλυσιν.

‘Η κατάστασις αὕτη ἐπέφερε τὴν ἀδυναμίαν τῆς Αὔστριας, ἡ ὅποια ἡναγκάσθη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ Βερολίνου, ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς λαούς της καὶ φρουρήσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς συμφέροντά της κατὰ τῆς Ρωσίας.

Η ΙΤΑΛΙΑ

Τὴν Ιταλίαν ἀπησχόλησε κατ’ ἀρχὰς τὸ ρωμαϊκὸν ζήτημα, αἱ σχέσεις δηλαδὴ πρὸς τὸν Πάπαν. ‘Ο Καβούρ πέδωκεν εύρυτάτην αὐτονομίαν εἰς τὸν Πάπαν καὶ 3 ἑκατ. ἐπίδομα, ὡς ἀρχὴν δὲ ἐκκρυπττεν « ἐλευθέρα ἐκκλησία ἐν ἐλευθέρῳ κράτει ». Τοῦτο ἐσήμαινε σχεδὸν χωρισμὸν ἐκκλησίας καὶ κράτους.

‘Αλλ’ ὁ Πάπας δὲν ἐδέχθη τὸν συμβιβασμόν, ἐλπίζων εἰς τὴν ἔξωτερικὴν ὑποστήριξιν, ιδίως τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐφαίνετο ὅτι θὰ ὑπερίσχυον οἱ βασιλικοὶ καὶ δὲν ἦτο ἀπίθανος γαλλικὴ ἐκστρατεία πρὸς παλινόρθωσιν τοῦ Πάπα οὐεὶς τὴν κοσμικὴν ἔξουσίαν. Τὸ 1877 δὲν κίνδυνος ἀπεσοβήθη διὰ τῆς νίκης τοῦ Γαμβέττα καὶ τῶν δημοκρατικῶν, ἡ δὲ πρόσκαιρος ἀντίθεσις μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ιταλίας παρῆλθεν. ‘Αλλ’ ἡ κατάληψις τῆς Τύνιδος ὑπὸ τῶν Γάλλων ἔχηρέθισε τὴν εὐαίσθησίαν τῶν Ιταλῶν, διότι ἡ Τύνις ὑπενθύμιζε τὴν Καρχηδόνα καὶ ἔθεωρεῖτο χώρα προωρισμένη διὰ τὴν Ιταλικὴν ἐπέκτασιν.

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Τὸ πρῶτον μέλημα τοῦ Βίσμαρκ ἦτο νὰ διατηρήσῃ τὰ διὰ τοῦ πολέμου κατακτηθέντα. Διαρκῶς δὲ ἔζησεν ὑπὸ τὸν φόβον τοῦ συνασπισμοῦ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ ἐντεῦθεν ἐπαπειλουμένου διμετώπου πολέμου. Κατ' ἀρχὰς (τὸ 1873) κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὰ τρία κράτη Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ρωσίαν εἰς τὴν λεγομένην Συμμαχίαν τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλ' ἡ ἐνώσις τῶν τριῶν κρατῶν ἦτο ἐφήμερος καὶ μετὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—78 αἱ σχέσεις αὐτῶν ὠδύνθησαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπόστηρίξεως, τὴν ὅποιαν παρέσχεν ἡ Γερμανία εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς συνομολόγησιν τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Τότε ὁ Βίσμαρκ ἐγκατέλειψεν ὁριστικῶς τὴν Ρωσίαν καὶ τὸ 1879 συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν ὅποιαν τὸ 1882, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Γάλλων εἰς τὴν Τύνιδα, προσεχώρησε καὶ ἡ Ἰταλία. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ Τριπλή συμμαχία.

Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ρώσοι διπλωμάται ἥσθάνθησαν τότε τὴν ἀνάγκην νὰ προσεγγίσουν τὰς χώρας των. 'Αλλ' ὑπῆρχον πολλὰ τὰ χωρίζοντα τὴν δημοκρατικὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὴν τσαρικὴν Ρωσίαν. 'Επειδὴ ὅμως ἡ μὲν Γαλλία ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἤτταν τοῦ 1870—71, ἡ δὲ Ρωσία εἶχεν ἀνάγκην πιστώσεων, διηκολύνθη ἡ προσέγγισις τῶν δύο κρατῶν, τῆς ὅποιας προηγήθη ἐπίσκεψις μοίρας τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἰς τὴν Κρονστάνδην (θέρος τοῦ 1891). 'Εκεῖ, κατὰ τὴν ἐπὶ τούτω δοθεῖσαν ἕορτήν, ὁ Τσάρος ἤκουσεν ὅρθιος τὴν Μασσαλιώτιδα.

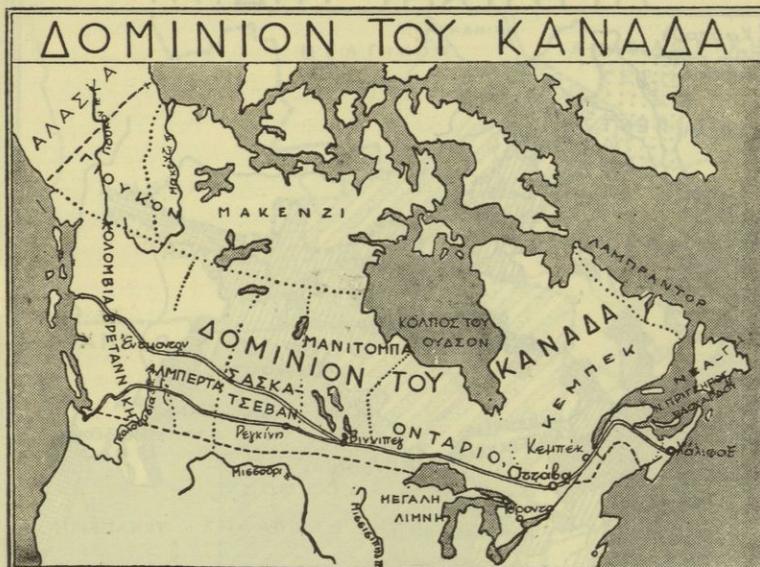
II. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τὰ μεγάλα κράτη εἶχον ἀποκτήσει σπουδαιότατα σύμφεροντα ἔξω τῆς Εὐρώπης, ἥδη πρὸ τοῦ 1870. 'Αλλὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ τὰ συμφέροντα ταῦτα ἔγιναν ἐπιτακτικώτερα καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποικιακῆς ἐξαπλώσεως ἔγινε καταφανής ἐνεκα τῆς ἀκολούθου αἰτίας.

'Επειδὴ τὰ κράτη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπανῆλθον εἰς τὸ προστατευτικὸν ἐμπόριον καὶ αἱ ἀγοραὶ τῆς Εὐρώπης ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ξένην βιομηχανίαν, τὰ βιομηχανικὰ κράτη ἐζήτησαν διέξοδον

διὰ τὰ προϊόντα των εἰς τὰς ὄλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας. Συνεπῶς ἡ κατοχὴ ἐδάφους ἔξω τῆς Εύρωπης καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς εἰς χώρας ξένας παρουσιάσθη ὡς ἀνάγκη βιοτική διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εύρωπης. Διὰ τοῦτο αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις προσ-

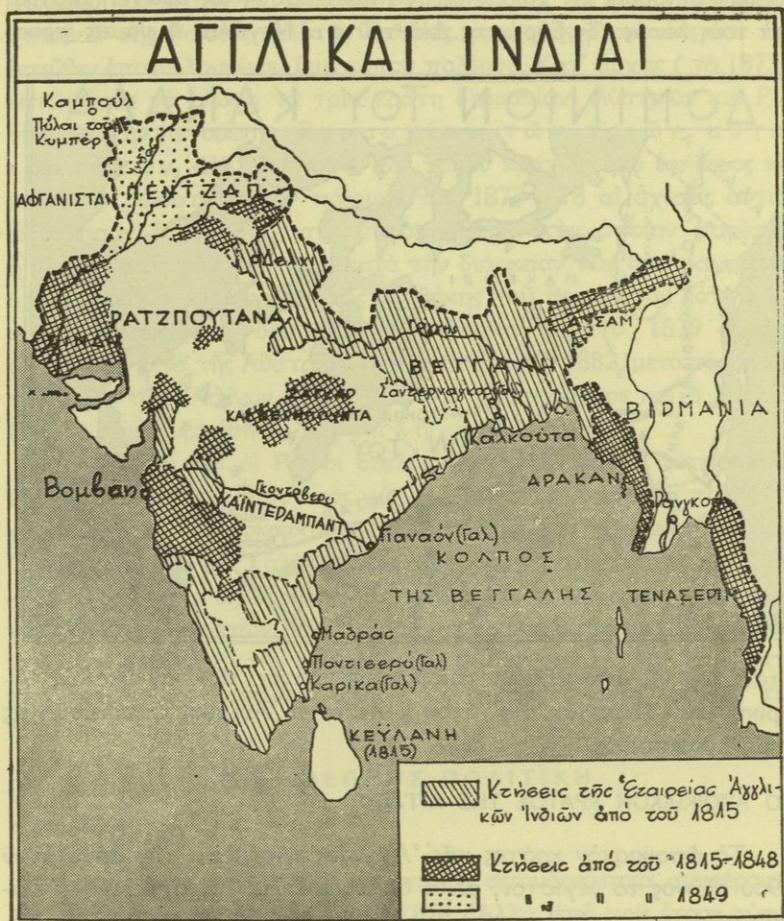
επάθησαν νὰ ἀποκτήσουν ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν Ἀσίαν, Ἀφρικήν καὶ Ὡκεανίαν, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἡ Ἀμερικὴ ἀπεκλείσθη εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας ἦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος τὸ μέγιστον, ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὔτε τὴν σημερινὴν ἔκτασιν, οὔτε τοὺς κολοσσιαίους θησαυρούς, τοὺς ὅποιους διαθέτει σήμερον. Ἡ περαιτέρω σημαντικωτάτη ἐπέκτασις αὐτοῦ συμπίπτει μεταξὺ τῶν ἔτῶν 1815 — 1865 καὶ συνεπληρώθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870.

Εἰς τὸν Καναδᾶν, ἀφ' ὅτου ἀφήρεσε τὴν ἀποικίαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἡ Ἀγγλία περιεποιήθη τὸ γαλλικὸν στοιχεῖον καὶ ἡ χώρα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν κτήσεων ἀπετέλεσε τὸ Δομίνιον

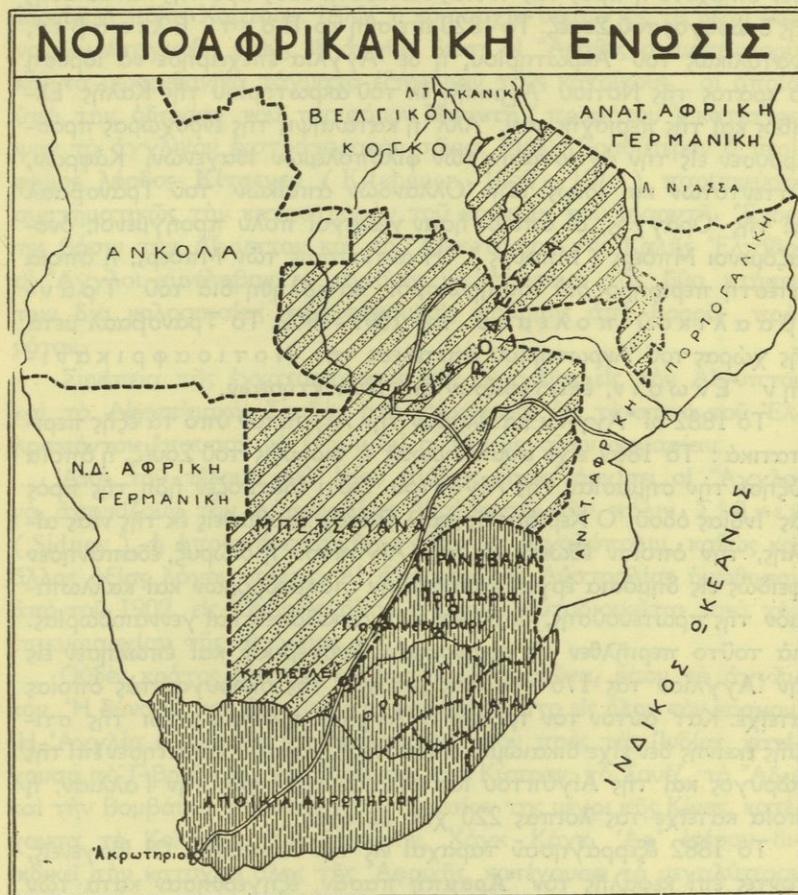
τοῦ Καναδᾶ, τὸ δόποιον εἶχε τελείαν αὐτοδιοίκησιν, ἴδιον σύνταγμα καὶ Βουλήν, καθώς καὶ ἴδιον στρατόν.

Αἱ Ἰνδίαι ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς Ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ ἓνα περίπου αἰῶνα, ἦτοι ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1860, οἱ Ἀγγλοι ἡγωνίσθησαν, διὰ νὰ ύποτάξουν τὰς

Ίνδιας. Ἀφοῦ κατέστειλαν ἐπικίνδυνον ἐπανάστασιν τοῦ 1857, ἐστερέωσαν τὴν κατοχήν των ἐπεκτείναντες αὐτὴν πέραν τῆς κοι-

λάδος τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Πεντζάπτ καὶ προσαρτήσαντες ὅλην τὴν Βιρμανίαν. Τὸ 1876 ἡ βασιλίσσα Βικτωρία ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς αὐτοκρατείρας τῶν Ἰνδιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἴδιαιτέρου ύπουργοῦ, τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἰνδιῶν, καὶ Ἀντι-βασιλέως, ὁ ὅποιος ἦδρευεν εἰς Καλκούταν.

Εις τὴν Ἀφρικήν ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἔξασφαλίσει ἀπὸ τοῦ 1815 τὴν κατοχὴν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ὃθεν διήρχετο ἡ πρὸς τὰς Ἰνδίας θαλασσία ὅδὸς πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Τὸ 1820 ἐκτίσθη τὸ Πόρτο - Ἐλισάβετ, ἀνατολικῶς τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἡ δὲ Ἀγγλία ἐπεχείρησε νὰ ἴδρυσῃ τὸ κράτος τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τῆς περιοχῆς του. Ἀλλ' ἡ κατάληψις τῆς ἐνδοχώρας προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν φιλοπολέμων ιθαγενῶν, Κάφρων, Ὀττεντότων καὶ Ἰδίως τῶν Ολλανδῶν ἀποίκων τοῦ Τράνσβααλ καὶ τῆς Ὀράγγης, οἱ ὄποιοι ἦσαν γεωργοὶ πολὺ προηγμένοι, ὁνομαζόμενοι Μπόερς (Μπούρς). Ἡ ἀντίστασις τῶν Μπόερς, ἡ ὄποια κατέστη περίφημος διὰ τὸν ἡρωισμόν, κατεβλήθη διὰ τοῦ Τρανσβααλ μετὰ τῆς χώρας τοῦ Ἀκρωτηρίου ἀπετέλεσε τὴν Νοτιοαφρικανικὴν "Ἐνωσιν, ἐπεκταθεῖσαν διὰ νέων κτήσεων.

Τὸ 1882 οἱ Ἀγγλοί κατέλαβον τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὰ ἔξης περιστατικά : Τὸ 1869 εἶχε συμπληρωθῆ ἡ διόρυξ τοῦ Σουέζ, ἡ ὄποια ηὔξησε τὴν σημασίαν τῆς Αἴγυπτου, διότι ἐδέσποζεν ἥδη τῆς πρὸς τὰς Ἰνδίας ὅδον. Ὁ Χεβίδης Ἰσμαήλ Πασᾶς, θαυμβωθεὶς ἐκ τῆς νέας αἰγλῆς, τὴν ὄποιαν ἔδωκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ διώρυξ, ἐδαπάνησεν ἀφειδῶς εἰς δημόσια ἔργα, κατασκευὴν σιδηροδρόμων καὶ καλλωπισμὸν τῆς πρωτευούστης, ὅσον καὶ εἰς διασκεδάσεις καὶ γενναιοδωρίας. Διὰ τοῦτο περιῆλθεν εἰς οἰκονομικὴν δυσχέρειαν καὶ ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς 176 χιλιάδας μετοχὰς τῆς διώρυγος, τὰς ὄποιας κατεῖχε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἀγγλία, ἡ ὄποια μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχε δικαιώματα ἐπὶ τῆς Αἴγυπτου, ἀπέκτησεν ἐπὶ τῆς διώρυγος καὶ τῆς Αἴγυπτου ἵσα δικαιώματα πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὄποιας κατεῖχε τὰς λοιπὰς 220 χιλ. μετοχάς.

Τὸ 1882 ἔξερράγησαν ταραχαὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ ιθαγενεῖς, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀραμπή πασᾶν, ἔξηγέρθησαν κατὰ τῶν Εύρωπαίων καὶ στίφη ἀτάκτων διέτρεξαν τὰς ὅδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρπάζοντες καὶ καίοντες. Τότε ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐβομβάρδισε τὴν πόλιν, ἀπεβίβασε στρατόν, ὁ ὄποιος εύκόλως κατέβαλε τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἀραμπή καὶ κατέλαβε τὴν Ἀλεξανδρειαν μὲ τὴν περιοχὴν της, ἐνῷ ὁ Γάλλος ναύαρχος, μὴ ἔχων διαταγὴν τῆς κυβερνήσεώς του, ἐμεινεν ἀπρακτος.

Οι Ἀγγλοί ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς τὸν Ἀνω Νεῖλον, τοῦ ὁποίου τὰς πηγὰς εἶχον ἀνακαλύψει Ἀγγλοί ἐρευνητάι, καὶ εἰς τὴν Νουβίαν (Σουδάν), ὃπου πρό τινων δεκαετηρίδων εἶχεν ἴδρυθῆ ἡ πόλις Χαρτούμ. Ἐλλ' ἡ κυριαρχία αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα δὲν ἐπαγιώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διότι οἱ Ἀραβες σωματέμποροι καὶ τὰ μωαμεθανικά τάγματα ἔξήγειραν τοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν δῆμηγίαν τοῦ περιφήμου **Μααντῆ** (προφήτου) κατέστρεψαν τὸ ἀγγλικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα. Μόλις βραδύτερον δὲ περίφημος λόρδος **Κίτσενερ** (Kitchener, 1850 – 1916) παρεσκεύασε συστηματικῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τοῦ Μααντῆ. Ἐχοντες βάσιν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος οἱ Ἀγγλοί συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ ἐνώσουν τὰς δύο κτήσεις των διὰ κολοσσιάς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον.

Συνέπεια τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Αίγυπτιακὸν Σουδάν ἦτο τὸ γεγονός ὅτι τὰ στενὰ τοῦ Ἐλλησπόντου ἐπαυσαν νὰ ἔχουν δι' αὐτὴν μεγάλην σημασίαν.

Ἄπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος εἶχον ἀρχίσει οἱ Ἀγγλοί νὰ ἀποικίζουν τὴν **Αὔστραλιαν** ἰδρύσαντες τὴν πόλιν Σίδνεϋ (Sidney), ἡ ὅποια ἀνεπτύχθη σχεδὸν εἰς μεγαλόπολιν, καθὼς καὶ ἄλλας δύσις λόγου πόλεις. Αἱ ἀποικίαι τῆς Αὔστραλίας ἥνωθησαν ἀπὸ τοῦ 1902 εἰς Ομοσπονδίαν, ἡ ὅποια αὐτοδιοικεῖται ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας.

Οὐδὲν κράτος ἐξετάθη κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ὅσον τὸ ἀγγλικόν. Ἡ δύναμίς του ἦτο μεγίστη καὶ ἐξηπλοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ Ἀγγλία ἔξουσιάζει τὴν θαλασσίαν ὅδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, κατέχουσα τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μάλταν, τὴν Κύπρον, τὸ Σουέζ, τὸ Ἀδεν καὶ τὴν Βομβάην. Ἐπεκτείνει τὴν ἔξουσίαν τῆς μέχρι τῆς Κίνας, κατέχουσα τὸ Κολόμβο, Σιγκαπούρην, Χόγκ-Κόγκ. Ἀφ' ἐτέρου διεκδικεῖ τὴν κατοχὴν ὅλης τῆς Ἀφρικῆς, κατέχουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ἡ Γαλλία μετὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους εἶχε διατηρήσει ἐλάχιστα ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἀποικιακὰς κτήσεις της. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἵδιως μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν

πόλεμον, ἐδημιούργησεν ἐκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου I' κατελήφθη ἡ Σενεγάλη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν, ἔγιναν αἱ πρώται ἔγκαταστάσεις τῶν Γάλλων εἰς ἑν δοκίναν (1858 – 1867) καὶ Γάλλοι ἐξερευνηταὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

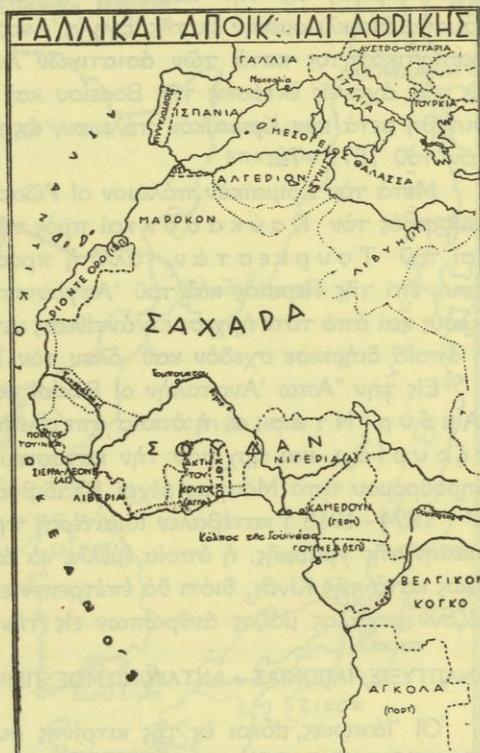

Μετὰ τὸ 1870 ἤρχισε δραστηρία ἐπέκτασις τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Γαλλίας. Τὴν ὥθησιν ἔδωκεν ἰδίως ὁ ὑπουργὸς Ἰούλιος Φερρύ (Jules Ferry, 1832–1893), διότι ἡ Γαλλία, διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν βιομηχανίαν της, εἶχεν ἀνάγκην πελατῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Βίσμαρκ ὑπεστήριξε τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ

ἀποτρέψῃ αὐτήν ἀπό τὴν πολιτικὴν τῆς ἐκδικήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ διετής πρωθυπουργία τοῦ Ἰουλίου Φερρύ (1883-85) ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ Κράτος τῆς Ἰνδοκίνας παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίδρασιν, ἡ οποία ύπο τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κλεμανσώ κατεκραυγάζειν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Γαλλίας δαπανῶνται ἀσκόπως, ἐνῷ ὁ ἔχθρὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην.

Οι Γάλλοι άπό τοῦ 1881 κατέλαβον τεμάχια τῆς Κεντρικῆς Αφρικῆς (Σαχάρα, Σουδάν, Κογκό) καὶ τὸ 1896 τὴν νῆσον Μαδαγασκάρην. Εἰς τὴν Βόρειον Αφρικήν, πλὴν τοῦ Αλγερίου, τὸ δόποιον κατεῖχον ἀπό τοῦ 1830, τὸ 1881 κατέλαβον τὴν Τύνιδα καὶ ὡργάνωσαν αὐτὴν εἰς προτεκτορᾶτον. ‘Η Γαλλία, ἐπωφελουμένη ἀπὸ τὴν κρατοῦσαν εἰς τὸ Μαρόκον ἀναρχίαν, ἐγκαινίασεν ἀπὸ τὸ 1902 πολιτικὴν εἰρηνικῆς διεισδύσεως καὶ τὸ προστασίαν τῆς.

Τοιουτοτρόπως ἡ Γαλλία ἀπέκτησε τὸ δεύτερον μετὰ τὴν Ἀγγλίαν ἀποικιακὸν κράτος, περιλαμβάνον 52 ἑκατομ. κατοίκους, ἡ δὲ ἐκπολιτιστικὴ ἔργασία της εἰς τὰς ἀποικίας, ἀν καὶ ὑπολείπεται τῆς Ἀγγλίας, εἶναι ἀξιόλογος.

ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Σημαντικωτάτη δπό πάσης ἀπόψεως είναι ἡ ἐπέκτασις τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ Ρωσία εἶχε διπλῆν πολιτικήν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ἐζήτει νὰ ἐπεκταθῇ, καταλαμβάνουσα κτήσεις τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εύρωπην ἢ Ἀσίαν. ‘Οσάκις ὅμως ἔβλεπεν ἔαυτὴν ἀποκλειομένην ἐκ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, ἐστρέφετο μετ’ ἀποφασιστικότητος κατὰ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Ἀσίας. Τοῦτο συνέβη μετά τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ώς καὶ μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν τοῦ 1877 - 78.

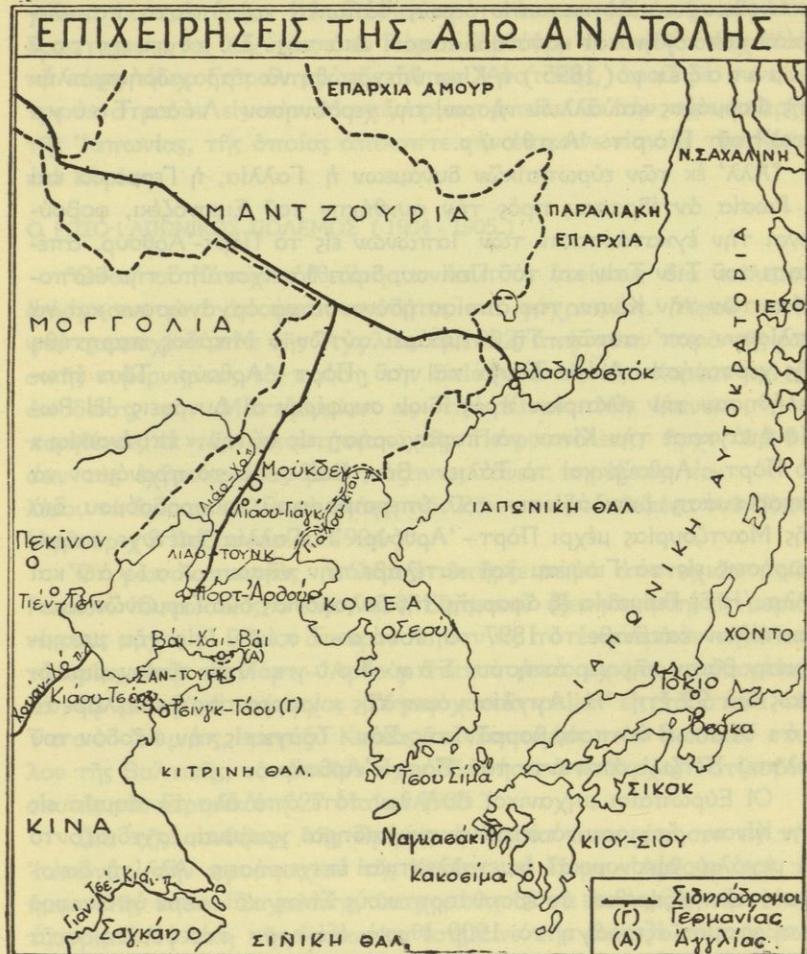
Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον οἱ Ρῶσοι ἐπεξετάθησαν ἀκατασχέτως πρὸς τὸν Καύκασον καὶ πρὸς τὰς χώρας τῆς Κασπίας καὶ τοῦ Τουρκεστάν, ἀλλ’ ἡ προσπάθειά των νὰ κυριαρχήσουν ἐπὶ τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἀφγανιστάν ἀνησύχησε τοὺς Ἀγγλούς καὶ ἀπὸ τότε ἥρχισεν ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, ἡ ὅποια διήρκεσε σχεδόν καθ’ ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα.

Εἰς τὴν Ἀπωλεῖαν οἱ Ρῶσοι κατέβαθν τὴν κοιλάδα τοῦ Αμούρ - Ντάρια, ἡ ὅποια ἀπετέλεσε τὴν Ρωσικὴν Μαντζούριαν, καὶ ἥρχισαν τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ Μόσχας μέχρι Βλαδιβοστόκ. ‘Ο Τσάρος Νικόλαος Β’ (1894 - 1918) κατέβαλεν ἴδιαιτέρας προσπάθειας διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς, ἡ ὅποια ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ἰσχυρὸν μέσον δράσεως κατὰ τῆς Κίνας, διότι θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Ρώσους νὰ μετακομίζουν μεγάλας μάζας ἀνθρώπων εἰς τὴν Μαντζουρίαν.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΙΝΑΝ

Οἱ Ἰάπωνες, μόνοι ἐκ τῆς κιτρίνης φυλῆς, ἐφάνησαν ἐπιδεκτικοὶ ἀναπτύξεως, κατορθώσαντες ἐντὸς τριάκοντα μόνον ἐτῶν νὰ ἀφομοιώσουν τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ συστήματα τῶν Εὐρωπαίων. Τὸ 1878 ὁ Μικάδος (αὐτοκράτωρ) **Μούτσου Χίτο** συνεκέντρωσε δι’ ἐπαναστάσεως τὴν δύναμιν εἰς τὰς χειράς του καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Τόκιο, ἥρχισε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ιαπωνίας, τὸν αἰώνα τοῦ φωτός, ὅπως λέγουν οἱ Ἰάπωνες. Ἐστάλησαν πολυάριθμοι νέοι εἰς τὴν Εύρωπην, διὰ νὰ μάθουν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας τῆς Δύσεως, ἐστρώθησαν σιδηραῖ γραμμαί, κατεσκευά-

σθησαν τηλεγραφεῖα, ίδρυθησαν σχολεῖα, ἐδημιουργήθη στρατός κατὰ τὸ εύρωπαικὸν σύστημα καὶ ἐντὸς δλίγων ἔτῶν κατεσκευάσθη.

σημαντικὸς στόλος. "Ηδη τὸ 1875 οἱ Ἰάπωνες μηχανικοὶ κατεσκεύαζον πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς πατρίδος των.

Τὸ 1894 ἦξ ἀφορμῆς ταραχῶν τῆς Κορέας ή Ἰαπωνία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας καὶ ἥρχισε τοιουτοτρόπως ὁ Σινοϊαπωνι-

κός πόλεμος. Ἐφάνη τότε ἡ σοβαρότης τοῦ Κινεζικοῦ ζητήματος καὶ ἡ μεγάλη δύναμις τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ Κίνα, ἀνοργάνωτος τελείως, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Ἰάπωνας καὶ ὑπέστη πανωλεθρίαν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Σιμονοζέκι (1895) ἡ Κίνα υπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ πλὴν τῆς Φορμόζας καὶ ἄλλων νήσων, τὴν χερσόνησον Λιάο Τούγκ μετά τοῦ Πόρτ - Ἀρθούρ.

Ἄλλ' ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσία ἀντέδρασαν πρὸς τὴν συνθήκην τοῦ Σιμονοζέκι, φοβούμενοι τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἰαπώνων εἰς τὸ Πόρτ-Αρθούρ, ἀπέναντι τοῦ Τιὲν Τσὶν καὶ τοῦ Πεκίνου, διότι θὰ εἶχον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν των τὴν Κίναν, τὴν ὁποίαν ἡδύναντο νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ ὀπλίσουν κατ' αὐτῶν. Τῇ ἐπεμβάσει αὐτῶν ὁ Μικάδος παραχρήθη τῆς χερσονήσου Λιάο - Τούγκ καὶ τοῦ Πόρτ - Αρθούρ. Τότε ἐπωφελήθησαν τὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἴδιον συμφέρον αἱ Δυνάμεις. Ἡ Ρωσία ἤναγκασε τὴν Κίναν νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὴν « ἐπὶ ἐνοικίῳ » τὸ Πόρτ - Αρθούρ καὶ τὸ Τάλιεν - Βάν, ἔλαβε δὲ τὸ προνόμιον νὰ κατασκευάσῃ διακλάδωσιν τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου διὰ τῆς Μαντζουρίας μέχρι Πόρτ - Αρθούρ. Ἡ Γαλλία ἐπέτυχε παραχωρήσεις εἰς τὸ Γιούναμ καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον Χαϊν ἀν καὶ ἄλλα. Ἡ δὲ Γερμανία ἔξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας δύο Γερμανῶν ἵεραποστόλων κατέλαβε τὸ 1897 τὸ Κιάο - Τσέον εἰς τὴν μεσημβρινὴν βάσιν τῆς χερσονήσου Σάν - Τούγκ ὑπὸ τύπου μισθώσεως διὰ 99 ἔτη. Ἡ Ἀγγλία χάριν τῆς « ἰσορροπίας » κατέλαβε τὸ Βάι Χάι Βάι πρὸς βορρᾶν τῆς Σάν - Τούγκ εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ κόλπου Πετζίλι ἀπέναντι τοῦ Πόρτ - Αρθούρ.

Οἱ Εὐρωπαῖοι μηχανικοὶ εἰσῆλθον τότε ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα εἰς τὴν Κίναν, ἥρχισαν νὰ στρώνωνται σιδηραῖ γραμμαί, ἐσχεδιάζοντο δὲ μεγάλαι οἰκονομικαὶ ἐκμεταλλευτικαὶ ἐπιχειρήσεις. Ἄλλ' ἡ διείσδυσις αὕτη ἔξηρέθισε τοὺς συντηρητικοὺς Σίνας καὶ μετὰ ὑπόκωφον ἀναβρασμὸν ἔξερράγη τὸ 1900 ἔθνικὴ ἔξεγερσις στρεφομένη κατὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἐσφάγησαν ἵεραπόστολοι καὶ ἔμποροι. Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη Ἐξέγερσις τῶν Μποξέρ.

Τότε 15.000 διειδής στρατὸς ἀποβιβασθεὶς ἐπροχώρησε κατὰ τοῦ Πεκίνου. Ἡ Σινικὴ κυβέρνησις υπεχώρησεν, ἀπεζημίωσε τοὺς Εὐρωπαίους καὶ ἀνενέωσε τὰς παραχωρήσεις. Ἡρχισε δὲ πάλιν ἡ διείσ-

δυσις τῶν Εύρωπαίων, οἱ δόποιοι ἔσπευδον νὰ ἔξασφαλίσουν ὡφελήματα, πρὶν ἦνισχυθῆ ἡ Ἰαπωνία, διότι εἶχον ἀντιληφθῆ τὴν μεγάλην δύναμίν της. Ἡ Ρωσία πρὸ πάντων ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα. Ὁ χύρωσε τὸ Πόρτ - Ἀρθούρ, τὸ δόποιον ἔσχεδίαζε νὰ κάμῃ εἶδος Γιβραλτάρ τῆς Ἀπωνίας, ἀφοῦ δὲ συνεκέντρωσε στρατὸν εἰς τὴν Μαντζουρίαν, ἤπειλει αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἰαπωνίας, τῆς δόποιας ἀπέκοπτε τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Κίναν καὶ Κορέαν.

Ο ΡΩΣΟ-ΙΑΠΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1904 - 1905)

"Οταν οἱ Ἰάπωνες ἔθεώρησαν ἑαυτοὺς ἑτοίμους διὰ πόλεμον, ἐνήργησαν μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ ψυχραιμίας. Ἀφοῦ συνῆψαν συμμαχίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὸ 1902, ἀπῆτησαν παρὰ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως νὰ παύσῃ τὴν διείσδυσιν εἰς τὴν Κορέαν καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν Μαντζουρίαν εἰς τὴν Κίναν. Μὴ ἵκανοποιηθέντες ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τῆς Πετρουπόλεως, ἥρχι- 1904 σαν τὰς ἔχθροπραξίας ἀνατινάξαντες ἀνευ κηρύξεως πολέμου τὰ ἄριστα πολεμικὰ σκάφη τῶν Ρώσων εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πόρτ-Ἀρθούρ (9 Φεβρουαρίου 1904).

Ο ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος ὑπῆρξε σειρὰ ἀποτυχιῶν τῶν Ρώσων. Ό ρωσικὸς στόλος τοῦ Εἰρηνικοῦ ἔξεμηδενίσθη, εἰς μυριονέκρους μάχας οἱ Ρῶσοι ἀπεκρούσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μαντζουρίας, ἐνῷ τὸ Πόρτ - Ἀρθούρ ἐπιπτε μετὰ μακρὰν πολιορκίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ναύαρχος **Τόγκο** κατέστρεψεν εἰς τὰ στενὰ τῆς Τσούν-Σίμας, μεταξὺ Κορέας καὶ Ἰαπωνίας, τὸν ρωσικὸν στόλον τῆς Βαλτικῆς, τὸν δόποιον εἶχεν ὀδηγήσει ὁ ναύαρχος Τοτζεσβένσκου εἰς τὸν Ειρηνικὸν (27 Μαΐου 1905).

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἡ Ρωσία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὴν προστασίαν τῆς Κορέας, τὸ Πόρτ - Ἀρθούρ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς νήσου Σαχαλίνης, ὑπεχρεώθη δὲ νὰ ἔκκενώσῃ τὴν Μαντζουρίαν. Ἡ νίκη τῆς Ἰαπωνίας ἐσήμαινε τὴν ἀναστολὴν τῆς ρωσικῆς ἔξαπλώσεως.

Ἡ ἥττα εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς τὴν Ρωσίαν, διότι ἡ δυσαρέσκεια τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἡ δόποια εἶχε στείλει εἰς τοὺς μακρινοὺς ἑκείνους πολέμους χιλιάδας ἀνθρώπων, ἔξεσπασεν εἰς ἔξεγερσιν, ἡ δόποια κατεστάλη μετὰ δυσκολίας. Ό ρωσικὸς λαὸς ἔζη-

τησε τὴν εἰσαγωγὴν συνταγματικοῦ πολιτεύματος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἄλλων συνταγματικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ Τσάρος ἡναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα καὶ Βουλὴν (Δούμαν).

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

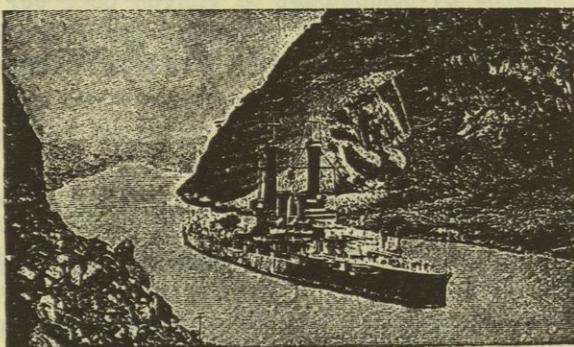
Αἱ δεκατρεῖς ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, αἱ ὅποιαι ἐκηρύχθησαν τὸ 1776 ἀνεξάρτητοι, ἀπέβησαν ἐντὸς ἡμίσεος αἰῶνος μία τῶν μεγίστων δυνάμεων τῆς Γῆς. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ναπολεοντείων πολέμων, ὅπότε αἱ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης κατετρίβοντο εἰς ἀτελευτήτους πολέμους, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνεπτύσσοντο καὶ ἔξηπλοῦντο. Τὸ 1803 ἡγόρασαν ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα τὴν Λούιζιαναν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέκτησαν ἔξοδον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ. Ἀλλὰ τὸ 1812 ἐπολέμησαν ἀπαξ ἔτι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἥ ὅποια, ἐπειδὴ εἶχον ἐμπορευθῆ μετὰ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἀποκλεισμόν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ Ἀγγλοι κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν τῶν Πολιτειῶν Βασιγκτῶνα. Τέλος ὅμως ὑπερίσχυσαν πάλιν οἱ ἀποικοί.

Κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὅποίους οἱ Νότιοι Ἀμερικανοὶ ἡγωνίζοντο ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των κατὰ τῶν Ισπανῶν, οἱ Βόρειοι Ἀμερικανοὶ ἔγιναν κύριοι τῆς Φλωρίδας καὶ θεσπίσαντες τὸ δόγμα τοῦ Μονρόε (1823) ἔξησφαλίσθησαν ἔναντι εύρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως.

Τὸ 1845 ἥ ἐπαρχία Τέξας ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς Μεξικανικῆς Δημοκρατίας, ἥ ὅποια ἐταράσσετο ὑπὸ ἀναρχίας, καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ Μεξικὸν δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἔνωσιν, ὅλῃ εἰς τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον ἡττήθη, ὑπεχώρησε καὶ ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ ἐκτὸς τοῦ Τέξας τὸ Νέον Μεξικόν καὶ τὴν Καλιφόρνιαν (1848). Ἐπὶ τοῦ παραχωρηθέντος ἐδάφους ἐδημιουργήθη ὁ μέγιστος ἐν τῷ Ειρηνικῷ λιμὴν τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου.

Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη αἱ Πολιτεῖαι διῆλθον σοβαρὰν ἐσωτερικὴν κρίσιν, διότι ὑπῆρχον μεγάλαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν βορείων καὶ τῶν νοτίων ἀποικιῶν, αἱ ὅποιαι ὀδύνθησαν ἴδιως ἔξ αφορμῆς τῶν δούλων. Οἱ βόρειοι, Ἀγγλοσάξωνες κυρίως, διαμαρτυρόμενοι καὶ φιλελεύθεροι, ἤθελον τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, ἐνῷ οἱ νότιοι,

κατὰ τὸ πλεῖστον Λατīνοι, εἶχον συμφέρον νὰ διατηρήσουν τοὺς μαύρους ἐν τῇ δουλείᾳ, διότι τοὺς ἔχρησιμοποίουν πρὸ παντὸς εἰς τὴν καλλιέργειαν. Τὸ 1860 λοιπὸν ἔνδεκα ἑπαρχίαι τοῦ νότου ἀπεσχίσθησαν καὶ ἴδρυσαν Ἰδίαν Ὀμοσπονδίαν.³ Άλλὰ μετὰ μακρὰς ἔχθροπραξίας ἐπεκράτησαν οἱ βόρειοι, τῶν ὅποιων ὁ πρόεδρος **Αβραάμ Λίνκολν** (Abraham Lincoln, 1809 - 1865) διωργάνωσε τὸν πόλεμον. Ἡ δουλεία κατηργήθη καὶ ὁ πόλεμος ἦνωσε στενώτερον

Διώρυξ τοῦ Παναμᾶ

Τὸ κολοσσιαῖον ἔργον εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ, τὸ ὅποιον συνέδεσε τὸν Ἀτλαντικὸν μετὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὥκεανοῦ, ἔξετέλεσεν ἀμερικανικὴ ἑταίρεια. Ἐδαπανήθησαν 375 ἑκατ. δολλάρια, ἡ δὲ διώρυξ παρεδόθη εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν τὴν 15 Αὐγούστου 1914. Τὸ μῆκος τῆς διώρυγος είναι 78 χλμ., τὸ πλάτος 61 μ. καὶ τὸ βάθος 12.13 μ.

τὰς Πολιτείας, διότι ἔδειξεν ὅτι τὰ κοινὰ συμφέροντα ἦσαν ἀσυγκρίτως περισσότερα τῶν διαφορῶν.

Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἡ εὐδαιμονία τῶν ‘Ην. Πολιτειῶν ηγέτηθη ὅσον οὐδεμίᾳς ἄλλης Δυνάμεως, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον προχείρους καὶ ἀφθόνους τὰς πρώτας ὄλας, τὰς ὅποιας οἱ Εὐρωπαῖοι μετεκόμιζον ἐκ μακριῶν ἀποστάσεων. Θησαυροὶ εύρεθησαν ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ἀνεκαλύφθησαν μεταλλεία χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πρῶται ὄλαι καὶ σίδηρος εύρεθησαν ἐν ἀφθονίᾳ. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνεδίχθησαν μεγάλοι μηχανικοί, αἱ πόλεις ἐγιγαντώθησαν, αἱ ἀπέραντοι ἀποστάσεις ἐσυντομεύθησαν διὰ σιδηρῶν γραμμῶν.

Έπι πολλόν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἡσαν ἔχθρικαι κατὰ πάσης ἀποικιακῆς κατακτήσεως καὶ μετῆλθον πολιτικὴν διπλωματικῆς ἀπομονώσεως. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ὥδηγησε τούς Ἀμερικανούς ἀπὸ τὸ 1880 εἰς ἐπεμβάσεις ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Συμπολιτείας. Τὸ 1898 ἔξ ἀφορμῆς τῶν ταραχῶν τῆς Κούβας, ἡ ὅποια ἀνήκεν ἀκόμη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὁ πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἰσπανίας. Οἱ Ἰσπανοὶ ἡττήθησαν καὶ ἔχασαν τὸ ἀποικιακόν των κράτος. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι κατέλαβον τὰς Φιλιππίνας καὶ τὸν Εἰρηνικὸν Ὡκεανὸν καὶ ἡ Κούβα ὡργανώθη εἰς Δημοκρατίαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (εἰρήνη Παρισίων, 10 Δεκεμβρίου 1898).

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γερμανίας ἴδρυσεν ὁ Βίσμαρκ, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1884 - 1885. Τότε κατελήφθησαν τὸ γερμανικὸν Κογκό, τὸ Καμερούν, τμῆματα ὅλα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἀφρικήν, ἡ Νέα Γουϊνέα καὶ αἱ νῆσοι τοῦ ὀνομασθέντος Ἀρχιπελάγους τοῦ Βίσμαρκ. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἡ Γερμανία ἐδημιούργησε συμφέροντα εἰς τὴν Κίναν καὶ ἰδίως υἱοθέτησε τὸ πρόγραμμα τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς, δηλαδὴ τῆς ἐνισχύσεως τῆς οἰκονομικῆς της ἐπιρροῆς εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου καὶ τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν μέχρι τῆς Βαγδάτης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Πρὸς τοῦτο ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ τῇ ἀδειᾳ τῆς δθωμανικῆς κυβερνήσεως τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Χ α ἵ δ ἄ ρ π α σ ἄ - Ἀ γ κ ύ ρ α s. Ἐπειδὴ ὅμως προσέκρουσεν εἰς διαμαρτυρίας τῆς Ρωσίας, ἐπεξέτεινεν αὐτὴν πρὸς τὸ Ἰκόνιον, τὴν Συρίαν καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Βαγδάτης.

Κυρίως ὅμως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 ἀρχίζει ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς Γερμανίας. Ο πληθυσμός της κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ ηὔξανετο καταπληκτικῶς (περίπου 750 χιλ. κατ' ἔτος), ἡ δὲ βιομηχανία της ὑπερνικήσασα τὰς κρίσεις τῶν ἔτων 1870 - 1890 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὁμαλῆς ἀναπτύξεως καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέβη σχεδὸν ἀκαταγώνιστος. Ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ηὔξανετο ἡ ἔσγαγωγή, πρὸς ὑποστήριξιν δὲ αὐτῆς ἡ Γερμανία κατεσκεύασε σημαντικῶτατον ἐμπορικὸν στόλον καὶ ἐζήτησεν ἀποικίας.

"Η πρόοδος αύτή \xi;βαινε μὲ τάσεις διαρκοῦς αὐξήσεως. Τὸ μέγιστον τοῦ ἔξωτερικοῦ ἐμπορίου ἦτο ἔξαγωγὴ βιομηχανικῶν προϊόντων, ἐκ τῆς ὁποίας εἰσέρρευσεν ἄφθονον χρῆμα εἰς τὴν Γερμανίαν. "Η χώρα ἐπλούτισε ταχέως, ἡ Γερμανία ἐκτίσθη νέα ἐκ θεμελίων, ἀγάπη δὲ ἐργασίας καὶ δημιουργίας διῆλθε τὴν χώραν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. 'Ο βίος ἀνυψώθη, τὰ ἥθη ἐλεπτύνθησαν καὶ ἡ θέσις τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ἐβελτιώθη δι' εἰδικῶν νομοθετημάτων.

'Απὸ τοῦ 1900 ἥρχισεν ἐκ παραλλήλου νὰ κατασκευάζεται ὁ πολεμικὸς στόλος τῆς Γερμανίας, τοῦ ὁποίου δημιουργοὶ ὑπῆρχαν ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καὶ ὁ ναύαρχος **Τίρπιτς** (Tirpitz). Μετ' ὀλίγον ὁ γερμανικὸς πολεμικὸς στόλος κατέστη ὁ δεύτερος στόλος τοῦ κόσμου μὲ τάσεις διαρκοῦς αὐξήσεως. Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 20οῦ αἰώνος ἡ ἀκμὴ τῆς Γερμανίας ἦτο τοιαύτη, ὡστε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀνησυχίαν τῶν ἄλλων Δυνάμεων.

Η ΕΓΚΑΡΔΙΟΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΣ

Αἱ διαθέσεις τῶν κυβερνώντων τὴν Γερμανίαν ἐφαίνοντο ὅτι ἐστρέφοντο κυρίως κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία τόσον ἀνησυχήσεν ἐκ τῆς διηγεοῦς αὐξήσεως τῆς δυνάμεως καὶ ἴδιως τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Γερμανίας, ὡστε πρὸς στιγμὴν παρεῖδε τὰς ἀντιθέσεις πρὸς τὴν Ρωσίαν. Τὸ 1901 διεδέχθη τὴν βασιλισσαν Βικτωρίαν ὁ υἱός της **Ἐδουάρδος Ζ'**, ὁ ὁποῖος ἡκολούθησεν ἀποφασιστικὴν πολιτικὴν κατὰ τῆς Γερμανίας, ἐπιδιώξεις διὰ συμμαχιῶν νὰ ἔξουδετερώσῃ τὴν δλονὲν αὐξανομένην δύναμιν τῆς Γερμανίας.

Τὸ 1904 συνήφθη μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας σύμβασις ὀνομασθεῖσα **Ἐγκαρδίος Συνεννοήσις** (Entente Cordiale). "Η Γαλλία ἀνεγνώρισε τὴν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὸ ἐν Ἀφρικῇ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γαλλίας καὶ ὑπεσχέθη τὴν ὑποστήριξίν της εἰς τὰ ζητήματα τοῦ Μαρόκου. Τὸ δὲ 1907 ἡ Ἀγγλία προστήγγισε πρὸς τὴν Ρωσίαν, συνήφθη ἡ συμφωνία περὶ τῆς διανομῆς τῶν σφαιρῶν τῆς ἐπιρροῆς τῶν δύο κρατῶν εἰς τὴν Περσίαν, ἐπηκολούθησε δὲ συνάντησις ἐν Ρεβάλ τοῦ Ἐδουάρδου καὶ τοῦ Τσάρου Νικολάου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεφασίσθη ἡ εἰσαγωγὴ εὐρυτάτων μεταρρυθμίσεων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς κτήσεις τῆς Τουρκίας καὶ ἴδιως τὴν Μακεδονίαν, αἱ ὁποῖαι

Ισοδυνάμουν πρὸς αὐτονόμησιν τῆς Μακεδονίας. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ Τριπλὴ Συνεννόησις (Triple Entente).

ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ

Ἄπὸ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870 μέχρι τοῦ μεγάλου εύρωπαικοῦ πολέμου τοῦ 1914 οἱ λαοὶ τῆς Εύρωπης ἔζησαν περίοδον εἰρήνης, τὴν μακροτέραν ἀπὸ ὅσας ἐγνώρισεν ἡ Εύρωπη. Ἐλλ' ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἦτο περίεργος, διότι τὰ κράτη διετήρουν σημαντικὸς στρατιωτικὸς δυνάμεις, οἱ δὲ ἑξοπλισμοὶ καὶ ἡ συντήρησις τῶν στρατιωτῶν ἀπήτουν δαπάνας βαρυτέρας ἢ ἄλλοτε αἱ δαπάναι τοῦ πολέμου. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὠνόμασαν "Ἐν ο π λ ο ν Εἰρήνην".

Ἄφοτου ἡ Πρωσία εἰσήγαγε τὴν γενικήν στρατιωτικήν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπέκτησεν αἴγλην διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν, δλα τὰ κράτη ἐδέχθησαν τὸ σύστημα τοῦτο καὶ ὑπεχρέωσαν τοὺς νέους νὰ διέλθουν διὰ τοῦ στρατοῦ. Ἡ Γερμανία μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης, φοβουμένη τὴν ἐκδίκησιν, ἐθεώρησεν ἀνάγκην νὰ διατηρῇ ἰσχυρὸν στρατόν. Ἡ Γαλλία προέβη εἰς ἀνάλογον προετοιμασίαν, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν γερμανικήν ἐπίθεσιν. Τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἡ κολούθησαν τὰ ἄλλα κράτη, ἡ Ρωσία, διότι εἶχε κατακτητικοὺς σκοπούς εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς τὴν Κεντρικήν Ἀσίαν, ἡ Αὐστρία, διὰ τὴν όποιαν ὁ στρατὸς ἦτο ζήτημα ὑπάρχειν, ἡ Ἰταλία, διότι εἶχε βλέψεις ἐπὶ τῆς « ἀλυτρώτου Ἰταλίας », (Τυρόλον, Τεργέστη κτλ.). Ἐπίσης τὰ Βαλκανικὰ κράτη, ἐπειδὴ εἶχον νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν « ὑποδούλους ἀδελφούς », ὑπεβλήθησαν εἰς δαπάνας ἀνωτέρας τῶν δυνάμεών των. Οὕτως ἐδημιουργήθη μία κατάστασις σκοτεινή, ἐγκυμονοῦσα διαρκεῖς κινδύνους, καὶ ἡ δραστηριότης τῆς μυστικῆς διπλωματίας ἐπέτεινε τὴν νευρικότητα τοῦ κόσμου.

Αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι ἐπολλαπλασιάζοντο διαρκῶς, διότι ἡ ταχεία πρόοδος τῶν τεχνικῶν μέσων ὑπεχρέωντε τὰ κράτη νὰ ἀνακαινίζουν διαρκῶς τὸ πολεμικὸν ὑλικόν. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σιδηροδρόμων ἐπεταχύνετο τόσον πολὺ ἡ κινητοποίησις τῶν στρατευμάτων, ὥστε ἔκαστον κράτος ἐπρεπε νὰ εἶναι παρεσκευασμένον δι' αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν. "Υπελόγιζον δὲ πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου

ὅτι αἱ ἔξ Δυνάμεις ἡδύναντο νὰ κινητοποιήσουν περὶ τὰ 15 ἑκατομμύρια στρατοῦ. Πράγματι ὅμως ἐκινητοποίησαν πολὺ μεγαλυτέρας μάζας ἀνθρώπων κατὰ τὸν πόλεμον.

Τὴν τάσιν αὐτῶν τῶν κρατῶν νὰ αὐξήσουν τὰς στρατιωτικάς των δυνάμεις καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν διὰ τῆς ἴσχύος τῶν ὅπλων ὕνόμασαν Μιλιταρισμόν.

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ – ΠΡΟΣΤΡΙΒΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Τοιουτορόπτως κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 20οῦ αἰῶνος οἱ λαοὶ τῆς Εύρωπης ἴσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων πάνοπλοι καὶ ἕκαστον κράτος ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερον τὰ συμφέροντά του συνεννοούμενον μετ' ἀλλων κρατῶν. Οὕτως εἶχον δημιουργηθῆ, ὅπως εἴδομεν, οἱ δύο συνδυασμοί, ἡ Τριπλῆ Συμμαχία (Triple Alliance), Γερμανία, Αὐστρία, Ἰταλία, καὶ ἡ Τριπλῆ Συνεννόησις (Triple Entente), Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσία, τὰ δὲ μικρότερα κράτη ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὁμάδος.

Οἱ συνασπισμοὶ σκοπὸν εἶχον φαινομενικῶς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ καθεστῶτος (Status quo), κατὰ βάθος ὅμως διηγκόλυνον τὰς ἐπιθετικὰς καὶ κατακτητικὰς διαθέσεις τῶν κρατῶν. Τοιουτορόπτως οἱ λαοὶ τῆς Εύρωπης ἐπὶ δεκαετίαν ἔζησαν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν φοβεροῦ πολέμου, δὲ δποῖος ἔμελλε νὰ εἴναι καταστρεπτικώτατος ἔνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν παρασκευῶν καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν πολεμικῶν μέσων.

Η ΦΙΛΕΙΡΗΝΗ ΚΙΝΗΣΙΣ – ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Τὰ βάρη ὅμως καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν πολεμικῶν ἔξοπλισμῶν ἐγένησαν ἀντίδρασιν, ἡ δποία ἐξεδηλώθη ἡρεμώτερον μὲν ὡς φιλειρήνική κίνησις (pacifismus), βιαιότερον δὲ ὡς ἐξέγερσις κατὰ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ὡς ἀντιμιλιταρισμός.

Οἱ εἰρηνόφιλοι εἶζήτησαν νὰ ἀσφαλίσουν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου δι' ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν λαῶν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δοξασιῶν τούτων, ὅπως ὁ Λέων Μπουρζούα (Leon Bourgeois) εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ πρόεδρος Ούιλσων (Wilson) εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἐφαντάσθησαν ὅτι αἱ διαφοραὶ τῶν κρατῶν ἥτο δυνατὸν νὰ κανονισθοῦν, ὅπως αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ἀτόμων, διὰ διαιτησίας καὶ

νόμων, τούς δόποίους ἔμελλον νὰ ὁρίσουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν συνερχόμενοι εἰς συνδιάσκεψιν. Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς **Κοινωνίας τῶν Έθνῶν** (Société des Nations) καὶ τῆς **Διεθνοῦς Διαιτησίας** (Arbitrage). Πράγματι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰώνος πολλοὶ διαφοραὶ δευτερευούστης σημασίας μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐκανονίσθησαν διὰ διαιτησίας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰώνος ἡ φιλειρηνική κίνησις ἔλαβε συγκεκριμένην μορφήν. Τὸ 1898 ὁ Τσάρος Νικόλαος Β' προσεκάλεσε τὰς κυβερνήσεις εἰς διεθνῆ συνδιάσκεψιν, ἡ δόποια ἔμελλεν ἀστικοὶ συνδιάσκεψις μέσα σε πρὸς περιορισμὸν τῶν ἔξι πλησιανῶν. Ἡ συνδιάσκεψις συνῆλθεν εἰς τὴν Χάγην τὸ 1899, ἀποτελεσθεῖσα ἔξι ἀντιπροσώπων 27 κυβερνήσεων, ἀλλὰ προσέκρουσεν εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, προκειμένου περὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἔξοπλισμῶν. Τὸ Συνέδριον ὅμως κατήρτισε τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Διαιτησίας καὶ ἐψήφισε τὴν ἔντης δήλωσιν: « Αἱ δυνάμεις θεωροῦν καθῆκον, δύσκολος ἀπειλεῖται ἡ ἐκρηκτικής ὁρίσας ἔριδος μεταξὺ δύο ἔξι αὐτῶν, νὰ ἐνθυμίσουν εἰς αὐτὰς ὅτι τὸ διαρκὲς συνέδριον εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των ».

'Αλλ' εἰς ὀρισμένας περιστάσεις ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς πιέσεως τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὸ καθεστώς τῆς ἐνόπλου εἰρήνης ἔξεδηλώθη βιαστέρον. Οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ, οἱ ἀντιμιλιταρισταί, κατακρίνουν ὅλον τὸ στρατιωτικὸν σύστημα. Αἱ δοξασίαι αὐταὶ εἶχον περιωρισμένην διάδοσιν πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς προπαγάνδας τοῦ **Τουσταύου Έρβε** (Gustave Hervé) ἔξηπλώθησαν ὀλίγον. Ἐπίσης πολλοὺς ὀπαδούς ἀπέκτησεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου ὁ περιφήμος συγγραφεὺς καὶ φιλάνθρωπος **Λέων Τολστόι** μὲ ἔξαιρετικὴν δύναμιν ὑπεστήριξε τὸ ἀντιστρατιωτικὸν καὶ ἀντιπολεμικὸν δόγμα.

Γερμανού έποντος Γελλιού, "Αγγλοι, Βρετανοί" δομέλον οι Αγγλοί
δρομούντες υπό τον θάνατον της αποτυχίας της στρατιωτικής τρα-
τού που είχε ξεσπούντες με την ζημιά της γερμανικής άριστης
άριστης ήδη της ιαπωνικής στρατιωτικής ζημιάς στην Κορινθία.
Στην ίδια ημέρα ο Βασιλιάς Όθωνας έβαλε την πρώτη γερμανική σημαία στην Αθήνα, ο οποίος ορκίζεται στην Αθηναϊκή Ακαδημία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ'

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1914 - 1918)

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

Αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξομαλυνθοῦν εἰρηνικῶς.

‘Ο Βαλκανικὸς πόλεμος κατέστησεν ἐμφανεστέρας τὰς διαφορὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὑπῆρχε τὸ προοίμιον τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Τὰ πράγματα ἐφέροντο μοιραίως πρὸς ἔνοπλον σύρραξιν.

Πολλὰ εἶναι τὰ αἴτια, τὰ δποιδ' ὄδηγησαν εἰς τὸν καταστρεπτικώτατον Παγκόσμιον πόλεμον : 1) Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν εἶχε σιγήσει τὸ πάθος διὰ τὴν ἐκδίκησιν, τὴν revanche. 2) Ἡ Ρωσία ἥθελε νὰ συντρίψῃ τὴν Τουρκίαν, ἀλλ' ὅπισθεν αὐτῆς εὗρισκε τὴν Αύστριαν καὶ ὅπισθεν ἐκείνης πάνοπλον τὴν Γερμανίαν. 3) Ἡ Σερβία, μεγαλυνθεῖσα διὰ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, δὲν ἔδιστασε νὰ μετρηθῇ μὲ τὸν αὐστριακὸν κολοσσόν, διὰ νὰ ὅποσπάσῃ τὰς σλαβικὰς ἐπαρχίας τῆς Δυαδικῆς μοναρχίας. 4) Σοβαρωτάτη αἴτια πολέμου ἦτο ὁ οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας. Ἡ γερμανικὴ βιομηχανία ἐφαίνετο ὅτι ἡπείλει νὰ κατακτήσῃ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Ἡ ύπερβολικὴ αὔξησις τοῦ πολεμικοῦ στόλου τῆς Γερμανίας ἐφαίνετο στρεφομένη κατὰ τῆς ἀγγλικῆς θαλασσοκρατορίας, δὲν σιδηρόδρομος τῆς Ἀνατολίας, ἐπεκταθεὶς μέχρι Συρίας καὶ μέχρι Βαγδάτης καὶ Περσικοῦ κόλπου, ἦτο ἀπειλὴ κατὰ τοῦ ἐν Ἰνδίαις κράτους τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

Σκοτεινὴ ἀτμόσφαιρα ἐκάθητο ἐπὶ τῆς Εὐρώπης μετὰ τὸ τέλος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, ἀπειλοῦσα τοὺς χειροτέρους κινδύνους.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Τοιαύτη ήτο ή κατάστασις, όπότε τήν 28 Ιουνίου 1914 εις τὸ Σεράγεβον τῆς Βοσνίας ἐδολοφονήθη μετὰ τῆς συζύγου του ὁ διάδοχος τοῦ αὐστριακοῦ θρόνου ἀρχιδούξ **Φραγκίσκος Φερδινάνδος**. Ὁ δολοφόνος, Αὐστριακὸς ὑπήκοος, ἀνῆκεν εἰς τὰ τρομοκρατικὰ κομιτᾶτα, τὰ δποιτιαὶ εἰργάζοντο διὰ τὰ μεγαλοσερβικὰ σχέδια.

Ἡ Αὐστρία θεωρήσασα ὑπεύθυνον τὴν σερβικὴν κυβέρνησιν, ἐπέδωκεν αὐστηρότατον τελεσίγραφον εἰς τὴν Σερβίαν. Ἡ σερβικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον καὶ ἡ Αὐστρία ἐκή-
1914 ρυξε (28 Ιουνίου) τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας. Συγ-
χρόνως ἡ Ρωσία διέταξε γενικὴν κινητοποίησιν τοῦ ρω-
σικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς Σερβίας.

Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης εἶδον τότε νὰ πλησιάζῃ ἡ φοβερὰ κατα-
στροφὴ ὡς θεομηνία καὶ ὡς καταστρεπτικὸς σίφων. Ὁλαι αἱ προσ-
πάθειαι πρὸς συνεννόησιν καὶ εἰρηνικὴν διευθέτησιν τοῦ ἐπεισο-
δίου ἀπεδείχθησαν μάταιαι. Τὴν 1ην Αὔγουστου ἡ Γερμανία ἐκήρυξε
τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ τὴν 3ην κατὰ τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ
4ην εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ἡ Ἀγγλία ἐξ αἰτίας τῆς γερμανικῆς
εἰσβολῆς εἰς τὸ Βέλγιον. Ἡ Ιαπωνία, συνδεδεμένη μετὰ τῆς Ἀγγλίας
διὰ συμμαχίας, ἤκολούθησεν αὐτὴν (23 Αὔγουστου). Ἡ Ιταλία
ἔμεινεν οὐδετέρα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου.

Η ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ πόλεμος ἐπεξετάθη σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους καὶ ἔγινε
πραγματικῶς **Παγκόσμιος**. Εἰς τοὺς κυρίους ἀντιπάλους
προσετέθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου νέα κράτη, εἰς τὰς
Κεντρικὰς Δυνάμεις, δηλαδὴ τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστροουγ-
γαρίαν, ἡ Τουρκία (Οκτώβρ. 1914) καὶ ἡ Βουλγαρία (Οκτώβρ.
1915). Εἰς τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις, τὴν Ἀντάντ, ἡ Σερ-
βία, τὸ Μαυροβούνιον, τὸ Βέλγιον, ἡ Ιαπωνία, ἡ Ιταλία, ἡ Πορτο-
γαλία, ἡ Ρουμανία, ἡ Ἐλλάς, ἡ Κίνα κτλ.

Τὸ σημαντικώτερον θέατρον τοῦ πολέμου ήτο τὸ Βέλγιον καὶ
ἡ Βόρειος Γαλλία, τὸ Δυτικὸν μέτωπον, ὅπως ὀνομάσθη,
ὅπου ἤσαν ἀντιμέτωποι οἱ περισσότερον προηγμένοι λαοὶ τῆς Γῆς,

Γερμανοί ἐναντίον Γάλλων, "Αγγλων, Βέλγων καὶ Ἀμερικανῶν βραδύτερον, τοὺς δόποίους ἐνίσχυον πολυάριθμα ἀποικιακὰ στρατεύματα. Μεγάλην σημασίαν ἔλαβε μὲ τὸν καιρὸν τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον, ἐνῷ μυριόνεκροι μάχαι ἐδόθησαν εἰς τὸ Ἀντολικὸν μέτωπον (Ρωσία).

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΞΟΡΜΗΣΙΣ – ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΡΝ

Γαλλία καὶ Γερμανία εἶχον ἀσφαλίσει τὰ σύνορά των διὰ σειρᾶς ὀχυρωμάτων. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κτυπηθῇ ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἡ Γαλλία, οἱ Γερμανοὶ ἐβάδισαν διὰ τοῦ Βελγίου (2 Αύγουστου). Τὰ φρούρια, δλα νεωτάτου καὶ τελειοτάτου συστήματος, συνετρίβησαν μὲ τὰ βαρέα τηλεβόλα τοῦ Κρούπ. Ἐν τούτοις ὁ βελγικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀλβέρτον ἀντέταξε πείσμονα ἀντίστασιν, ἐκράτησε τοὺς Γερμανοὺς δύο ἔβδομάδας καὶ ἔδωσε καιρὸν εἰς τοὺς Γάλλους νὰ συμπληρώσουν τὴν κινητοποίησιν των καὶ εἰς τοὺς Ἀγγλους νὰ ἀποβιβάσουν εἰς τὴν Φλάνδραν μικρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα 70 χιλ. ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φρέντς (French).

Οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Βελγίου καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἀνέτρεψαν πᾶν τὸ προστυχόν. Τὰ φρούρια τῆς βορείου Γαλλίας ἐπεσαν τὸ ἐν μετά τὸ ἄλλο. Ὁ ἀνταποκριτής τῶν Τάιμς ἐτηλεγράφει εἰς τὴν ἐφημερίδα του ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς δύμοιάζει πρὸς θυελλώδη ὥκεανόν, τὸν δόποιον τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ.

Τὴν 24 Αύγουστου ὁ Γάλλος στρατάρχης Ζόφφρ (Joffre) διέταξε γενικὴν ὑποχώρησιν. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γαλλίας ἐπεκράτησε μεγάλη ταραχὴ καὶ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἔφυγεν εἰς Μπορντώ. Οἱ Γερμανοὶ στρατιωτικοὶ ἐφαίνοντο δικαιολογημένοι εἰς τοὺς ὑπολογισμούς των καὶ ἡ Γαλλία ἐπιπτεν ἀνυπεράσπιστος. Πέντε γερμανικαὶ στρατιαι ἐβάδιζον κατὰ τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης.

Τὴν 4 Σεπτεμβρίου αἱ τρεῖς γερμανικαὶ στρατιαι τοῦ κέντρου εἶχον διαβῆ τὸν ποταμὸν Μάρν, παραπόταμον τοῦ Σηκουάνα, εἰς τὸν δόποιον χύνεται πλησίον τῶν Παρισίων. "Οταν ὅμως οἱ Γερμανοί, προελαύνοντες ἀκατάσχετοι, ἔφθασαν εἰς τὰ μυθικὰ πεδία

τῶν μαχῶν τοῦ Ἀττίλα (Καταλαυνικὰ πεδία, Châlons sur Marne), εὑρέθησαν μεταξύ τῶν μεγάλων ὅγκων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τὸ πλήγμα, τὸ ὄποιον ἐδέχθησαν, ἦτο ἀποφασιστικὸν διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Ὁ γερμανικὸς στρατὸς μὲν μεγάλας ἀπωλείας ἤναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ.

Οἱ Γάλλοι ὅμως δὲν εἶχον ἀρκετάς ἐφεδρείας οὕτε ἀρκετὰ πυρομαχικά, διὰ νὰ συντρίψουν τὸν ὑποχωροῦντα ἐχθρόν. Οἱ Γερμανοὶ ἐκρατήθησαν στερεῶς εἰς τὰς νέας των θέσεις, διετήρησαν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ Βέλγιον καὶ ἀξιολογωτάτας ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας.

‘Ἀλλ’ ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ἐγίνετο πλέον ἀκαθόριστος. Οἱ ἀντίπαλοι ἐπείσθησαν δτὶ δὲν ἥτο δυνατὸν νὰ διασπάσουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐγκατεστάθησαν εἰς ὁχυρὰς θέσεις καὶ μετέβαλον τὸν ἀγῶνα εἰς πόλεμον τῶν χαρακωμάτων. Τὸ Δυτικὸν μέτωπον ἐξετίνετο εἰς σχῆμα κυκλικοῦ τόξου ἀπὸ τὸ Νιούπορτ τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τὸ “Υπρ μέχρι τῶν Βοσγίων καὶ τῆς Ἀλσατίας εἰς ἕκτασιν 700 χλμ. καὶ παρέμεινε τὸ αὐτὸ μέχρι τοῦ 1918, ἐκτὸς μικρῶν τοπικῶν μεταβολῶν. Περὶ τὴν γραμμὴν αὐτὴν συνήφθησαν μανιώδεις συμπλοκαὶ καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀνωτέρων φυλῶν ἐχύθη ἀφθόνως.

Η ΠΑΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ – ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

“Οταν ἡ γερμανικὴ θυελλα ἔμαινετο κατὰ τῶν Παρισίων, οἱ Ρῶσοι πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν πιεζομένων Γάλλων εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Αἱ ἀσθενεῖς κατ’ ἀρχὰς γερμανικαὶ δυνάμεις ὑπεχώρησαν καὶ ἡ χώρα παρεδόθη ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Κοζάκων.

‘Ανήσυχος δὲ **Μόλτκε**, ἀρχιστράτηγος τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἀπέσπασε δύο σώματα ἀπὸ τὸ Δυτικὸν μέτωπον καὶ διώρισε διοικητὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας τὸν ἐν ἀποστρατείᾳ στρατηγὸν **Παῦλον Χίνδεμπουργκ** (Paul Hindenburg), 67 ἑτῶν, καὶ ώς ἀρχηγὸν [τοῦ] ἐπιτελείου τὸν πολὺ νεώτερον **Ἐριχ Λούντεντορφ** (Erich Lundendorf). Οἱ νέοι ἀρχηγοὶ εἰς δύο ἐνδόξους μάχας παρὰ τὸ Τάννεμπεργκ καὶ τὰς Μαζουριανὰς λίμνας σχεδὸν κατέστρεψαν τὰς ρωσικὰς στρατιάς. Ἡ Ἀνατολικὴ Πρωσσία ἤλευθερώθη τελείως ἀπὸ τοὺς Ρώσους, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἐθεώρησαν τὴν μάχην παρὰ τὸ

Τάννυεμπεργκ ώς τὴν ἔξοντωτικωτέραν νίκην τῆς παγκοσμίου ιστορίας καὶ ἔξυψωσαν εἰς ἔθνικοὺς ἥρωας τὸν Χίντεμπουργκ καὶ τὸν Λούντεντορφ.

Οὐδέποτε διαφορά οὐδὲ μεταξύ τῶν αὐτοτριακῶν ήταν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐστράφη κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ηρωική ἐπίθεσις εἰς εὐρύτατον μέτωπον ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι Βουκοβίνας μὲν διεύθυνσιν πρὸς νότον καὶ δυσμάς ἔκαμψε τὴν αὐτοτριακὴν ἀντίστασιν. Μεγάλα κέντρα καὶ διλόκληροι περιφέρειαι ἔπεισαν εἰς χείρας τῶν Ρώσων.

Οἱ Γερμανοὶ ὑπεστήριξαν τότε τοὺς συμμάχους των δι' ισχυρᾶς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Βαρσοβίας. Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν πεισματώδη πάλην ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ρωσικὸς στρατὸς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συντρίψῃ τοὺς Αὐστρογερμανούς. Τὸν Ἀνατολικὸν μέτωπον ἐσταθεροποιήθη, ὅπως καὶ τὸ Δυτικόν. Οἱ Ρώσοι ἐγκατεστάθησαν εἰς ὡχυρωμένην γραμμήν, ἥδη ὅποια ἥρχιζεν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ανατολής. Πρωστίσιας καὶ ἔφθανεν εἰς τὰ Καρπάθια μὲν συνολικὴν ἔκτασιν 900 χιλιομ. Τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν Ἀνατολικὸν μέτωπον ὁ πόλεμος ἔλαβε μορφὴν ἀγῶνος χαρακωμάτων.

Οἱ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΙ

Μόλις ἐκέρυχθη ὁ πόλεμος, ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἀπέκλεισε τὴν Βαλτικήν, ὁ δὲ ἀγγλογαλλικὸς τὴν Ἀδριατικήν. Οἱ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Γερμανίας ἥχμαλωτίσθη ἢ κατέφυγεν εἰς οὐδετέρους λιμένας.

Σημαντικὴ σύγκρουσις ναυτικῶν δυνάμεων δὲν ἔγινε, διότι ὁ γερμανικὸς στόλος ἐκλείσθη εἰς τοὺς λιμένας τῆς Βαλτικῆς. "Οσα γερμανικὰ πολεμικὰ εύρεθησαν εἰς ξένας θαλάσσας κατεστράφησαν, πολλάκις μετὰ ἥρωικήν ἀντίστασιν. Ἀξία λόγου σύγκρουσις τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ στόλου μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας ἐκατέρωθεν ἔγινε τὴν 31 Μαΐου 1916 παρὰ τὴν Ιουτλανδικὴν ἀκτὴν (ναυμαχία τοῦ Σκάγερακ), ἥδη ὅποια ὅμως δὲν ἤλλαξε τὴν κατάστασιν.

Εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν ἡ Γερμανία ἀπήντησε δι' αὐστηρᾶς ὄργανώσεως τῆς διοικοῦτης τῶν τροφίμων καὶ δι' ἄκρας φειδοῦς καὶ ἴδιως διὰ τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Κατ' ἄρχας οἱ Γερμανοὶ εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ βυθίζουν τὰ πλοῖα κατόπιν προειδοποιήσεως, διότι ὑπελόγιζον τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τῶν ὅποιών ὁ

Πρόεδρος Ούλσων διεμαρτυρήθη ἐντόνως, ἵδιως μετὰ τὴν καταβύθισιν τῆς Λουζιτανίας, ὀγγλικοῦ ὑπερωκεανίου, μὲ τὸ ὅποιον ἐπνίγησαν ἐκατοντάδες γυναικόπαιδα, ἐκ τῶν ὅποιων 118 Ἀμερικανοὶ (7 Μαΐου 1915).

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟ 1915 – ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Οἱ Σύμμαχοι ἐπεχείρησαν ἐπανειλημένως δι' ἐπιθέσεων εἰς διάφορα σημεῖα νὰ διασπάσουν τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Ἐ' ἄλλ' αἱ ἐπιθέσεις αὐταὶ, κακῶς μελετηθεῖσαι καὶ κακῶς παρασκευασθεῖσαι, ἔφεραν μικρὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐστοχίσαν ποταμούς αἰμάτων.

Ἐντιθέτως αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν μέτωπον κατέληξαν εἰς μεγάλην νίκην καὶ ἔξαρθρωσιν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς Μάκενζεν διέσπασε τὸ ρωσικὸν μέτωπον εἰς τὴν Γαλικίαν παρὰ τὸ Γκόρλιτσε καὶ Ταρνόβι βεὶς ἔκτασιν 17 χιλιομ. (Μάιος 1915). Ὄλόκληρος ἡ ρωσικὴ παράταξις ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς Γαλικίας ὑπεχώρησε μὲ σοβαράς ἀπωλείας. Οἱ Ρῶσοι ἐγκατέλειψαν Γαλικίαν, Πολωνίαν, Λιθουανίαν καὶ μόλις κατώρθωσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν 400 χιλιόμετρα ἀνατολικῷτερον εἰς νέαν ἀμυντικὴν γραμμήν, ἥ δοποία ἥρχιζεν ἀπὸ τὴν Ρίγαν καὶ ἔφθανεν εἰς τὰ ρουμανικὰ σύνορα. Τὸ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον ἀνεκοίνωσεν ὅτι συνέλαβεν ἐν ἐκατομμύριον αἰχμαλώτους καὶ ἀπειρον πολεμικὸν ύλικόν.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ Τουρκία, πλήρης πικρίας κατὰ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, αἱ ὅποιαι κατὰ τὸν πρόσφατον Βαλκανικὸν πόλεμον ὑπεστήριξαν τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ ἐπέφεραν τὴν ἀπωλείαν τῆς 1915 ρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῶν Γερμανῶν. Ἡ Ἀντάντ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1915.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς αὐτὴν ἡ Ρωσία ἐκινδύνευε νὰ καταρρεύσῃ ἀπὸ ἔλλειψιν πολεμεφοδίων. Οἱ Σύμμαχοι τότε ἐπεχείρησαν νὰ ἐκβιάσουν δι' ἴσχυρᾶς ἐπιθέσεως τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, διὰ νὰ ἀνεφοδιάσουν τὸν δεινῶν πιεζόμενον ρωσικὸν στρατόν.

Ο συμμαχικὸς στόλος, τεραστία δύναμις ἀπὸ 58 πλοῖα καὶ

310 τηλεβόλα τῶν 30,5, ὀφοῦ κατέστησε βάσιν τὴν νῆσον Λῆμνον, ἐπετέθη κατὰ τῶν φρουρίων τῶν Στενῶν. Ἀλλ’ οἱ Γερμανοὶ εἶχον προλάβει νὰ μεταφέρουν βαρὺ πυροβολικόν. Εἰς τὴν μεγάλην μάχην τοῦ θωρηκτοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ξηρᾶς (ἴδιας 13 Μαρτίου 1915) ἐνίκησε τὸ δεύτερον. Οἱ Σύμμαχοι ἔχασαν μερικὰς ἀπὸ τὰς καλυτέρας μονάδας των καὶ ἡναγκάσθησαν νὰ ἔγκαταλείψουν τὸ σχέδιόν των, νὰ παραβιάσουν δηλαδὴ τὰ Στενὰ διὰ τοῦ στόλου.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ στόλου ἀπεφάσισαν νὰ παραβιάσουν τὰ Στενὰ δι’ ἀποβάσεως εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Ἀλλ’ οἱ Σύμμαχοι δὲν εἶχον τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔτοιμον στρατόν. “Ωστε ἡ ἀπόβασις τῶν συμμάχων, γενομένη κυρίως μὲ ἀποικιακὰ στρατεύματα, προσέκρουσεν εἰς ζωηρὰν ἀντίστασιν καὶ παρὰ τὰ ἀφάνταστα μέσα οἱ Σύμμαχοι δὲν κατώρθωσαν νὰ διανοίξουν δρόμον διὰ τῶν τουρκικῶν γραμμῶν.

Ἡ ἑκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Καλλιπόλεως ἐστοίχισε τὴν ζωὴν 250 χιλ. ἀνθρώπων εἰς τὰ δύο μέρη. Οἱ Σύμμαχοι ὑπέστησαν μίαν ἀπὸ τὰς σοβαρωτέρας ἀποτυχίας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Νέον ἰσχυρὸν κτύπημα ὑπέστησαν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν Βαλκανικήν. Οἱ Σέρβοι εἶχον ἀποκρούσει δύο αὐστριακὰς ἐπιθέσεις. Τὸν Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ 1915 ὁ ὄριζων ἐθολώθη περὶ τὴν χώραν των. Τὴν 6 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπέγραψαν σύμβασιν μετὰ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων πρὸς κοινὴν δρᾶσιν κατὰ τῆς Σερβίας.

Κατὰ τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως ὁ σερβικὸς στρατὸς ἀντέταξεν ἀξιοσημείωτον ἀντίστασιν. Ἀλλ’ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν ἀριθμητικῶς καὶ μηχανικῶς ἀνώτερον εύρωπαϊκὸν στρατόν. Ἡ Σερβία κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Γερμανο-Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους. Τὰ λείψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ μὲ τὸν βασιλέα Πέτρον ἐπὶ κεφαλῆς, κατόπιν ἀπεριγράπτων ταλαιπωριῶν ὑπεχώρησαν διὰ μέσου τῶν δυσβάτων ὅρέων τῆς Ἀλβανίας εἰς τὸ Δυρράχιον, ὀφοῦ κατέστρεψαν πυροβολικὸν καὶ πολεμεφόδια. Βραδύτερον Ἰταλικὰ πλοῖα μετέφεραν αὐτοὺς εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου τοὺς ἀνασυνέταξαν Γάλλοι ἀξιωματικοί, ἐνῷ ἐπιδημίαι ἀπεδεκάτιζον αὐτοὺς οἰκτρῶς.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μετά τὴν τροπήν αὐτὴν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Βαλκανικὴν οἱ Σύμμαχοι ἔγκατέλειψαν τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανέλλιων καὶ κατέστησαν βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεών των τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου πολέμου ἡθέλησε νὰ τηρήσῃ αὐτηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἡ ἀπόβασις τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν μακεδονικὴν πρωτεύουσαν ἀπετέλει φαινερὰν καταπάτησιν τῆς οὐδετερότητος τῆς χώρας μας. Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὰ κόμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἥσαν ἐντελῶς σύμφωνα καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατωρθώσαμεν νὰ ἀποτρέψωμεν τὴν καταπάτησιν τῆς οὐδετερότητός μας καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ πολέμου εἰς τὴν χώραν μας.

Τὰ πρῶτα συμμαχικὰ στρατεύματα ἀπεβιβάσθησαν τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1915, προερχόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Ἡ ἀρχιστρατηγία τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἀντολῆς, ὅπως ὠνομάσθη ὁ πολεμῶν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης στρατός, ἀνετέθη εἰς τὸν Γάλλον στρατηγὸν Σαράιγ, διακριθέντα εἰς τὴν μάχην τοῦ Μάρνη.

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Σερβίας, πρὸς σωτηρίαν τῆς ὁποίας τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα δὲν ἥσαν ἀρκετὰ νὰ προσφέρουν ἰκανοποιητικὴν βοήθειαν, ἡ θέσις τοῦ Σαράιγ ἔγινε δυσχερής. Ἀφοῦ εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ σερβικοῦ χωρίου Κριβολάκ, ἡναγκάσθη πρὸ τῶν ὑπερτέρων ἔχθρικῶν δυνάμεων νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 οἱ Βούλγαροι ἐφάνησαν εἰς τὴν Γευγελὴν καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τὰ σερβοελληνικὰ σύνορα ἔφθασαν Γερμανοί. Οὔτε Γερμανοὶ οὔτε Βούλγαροι διῆλθον τότε τὴν ἐλληνικὴν μεθόριον. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς κατεσκεύασεν ὡχυρωμένον στρατόπεδον περὶ τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ διποίον διαρκῶς ἐνισχυόμενον ἔγινεν ἀπόρθητον καὶ ἐμέλλε νὰ ἔχῃ μοιραίαν σημασίαν διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη νέον μέτωπον, τὸ Βαλκανικόν.

ΤΟ ΕΤΟΣ 1916 – ΒΕΡΝΤΕΝ – (22 ΦΕΒΡ.–ΔΕΚΕΜΒΡ. 1916)

Ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας ἐναντίον τῶν Ρώσων καὶ τῶν Σέρβων καὶ ἔχοντες τώρα διαθεσίμους δυνάμεις οἱ Γερμανοὶ

προσέβαλον τὸ μέγα γαλλικὸν φρούριον τοῦ Βερντέν, τοῦ δόποιον ἡ πτῶσις θὰ ἥνοιγε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γερμανοῦ διαδόχου. Ἡ ἐπίθεσις, παρασκευασθεῖσα καλῶς καὶ ἐπιχειρηθεῖσα μετὰ με- **1916** γάλων δυνάμεων, εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ἀρχήν. 'Αλλ' οἱ Γάλλοι, συνελθόντες ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμόν, ἀντέταξαν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Τὴν ἄμυναν διωργάνωσεν ὁ στρατηγὸς **Πεταιν** (Petain).

Εἰς τὴν κόλασιν τοῦ Βερντέν ἐθυσιάσθη τὸ ἄνθος τῆς νεολαίας τῶν δύο χωρῶν. 'Αλλ' ἡ ποθητὴ νίκη δὲν ἔστεψε τὰ ὅπλα τοῦ Γερμανοῦ διαδόχου. Αἱ ἐλπίδες τερματισμοῦ τοῦ πολέμου ἀπεμακρύνθησαν πάλιν.

ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Κατόπιν τῆς ἀποτυχούσης ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερντέν, καθὼς καὶ τινῶν ἄλλων ἀποτυχιῶν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν μέτωπον, οἱ Γερμανοὶ ἀνέθεσαν τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Χίντεμπουργκ. Ἡ συγκέντρωσις τῆς ἀρχῆς εἰς χεῖρας τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ εἶχεν ἀμέσως τὰ ἀποτελέσματά της. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1916 συνετρίβη ἡ Ρουμανία.

Οἱ Ρουμάνοι, ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὰς προσωρινὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ **Βοροσίλωφ** κατὰ τῶν Αύστριακῶν, ὁ δόποιος μὲν μεγάλας δυνάμεις διέσπασε τὸ αὐστριακὸν μέτωπον καὶ εἰσεχώρησε βαθέως ἐντὸς τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους, **1916** ἐξῆλθον τῆς οὐδετερότητος (27 Αὔγουστου 1916). Οἱ Γερμανοὶ ὅμως διέθετον ἀρκετὰς δυνάμεις καὶ μηχανικά μέσα, ὥστε νὰ ἐκμηδενίσουν δι' ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας τὸν ρουμανικὸν στρατόν.

Εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν οἱ Ρουμάνοι ὑπέστησαν σειρὰν αἰματηρῶν ἀποτυχιῶν, ἐνῷ ὁ Μάκενζεν, δόδηγῶν Γερμανούς, Βουλγάρους καὶ Τούρκους, διέβη τὸν Δούναβιν, ἥνωθη μὲν τὸν αὐστρογερμανικὸν στρατόν, ὁ δόποιος εἶχε κατέλθει ἀπὸ τὴν Τρανσυλβανίαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βλαχίας, καὶ ἐνίκησεν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην τοὺς Ρουμάνους, οἱ δόποιοι ἀπεσύρθησαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σερέθ πλησίον τῶν ρωσικῶν συνόρων. Οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλθον εἰς Βουκουρέστιον (6 Δεκεμβρίου) καὶ ὀλόκληρος ἡ Ρουμανία ὑπετάχθη, ἐκτὸς μικροῦ τμήματος τῆς Μολδαβίας παρὰ τὰ ρωσικὰ σύνορα.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ (3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1917)

'Άλλα παρ' ὅλας τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς οἱ Γερμανοὶ εύρισκοντο εἰς ἀδυναμίαν νὰ καταπολεμήσουν τὸν πλέον ἐπικίνδυνον ἔχθρον, τὴν Ἑλλειψιν πρώτων ύλῶν καὶ τροφίμων, συνεπείᾳ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Γερμανοὶ ἀπέλυσαν τὸν ἀ περιόριστον ὑποβρύχιον τὸ δλεμον (1 Φεβρ. 1917). 'Ολόκληροι ζῶνται θαλάσσης περὶ τὰς ἔχθρικὰς χώρας ἐκηρύχθησαν ἐν ἀποκλεισμῷ καὶ πᾶν σκάφος πλέον ἐντὸς αὐτῶν ἐβυθίζετο ἀνευ εἰδοποιήσεως. Οἱ Γερμανοὶ, οἱ ὅποιοι διέθετον τώρα ὀλόκληρον ἀριθμὸν ὑποβρυχίων (25 τὸ 1914, πλέον τῶν 150 εἰς τὸ τέλος τοῦ 1916), ἐβύθισαν κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τεράστιον ἀριθμὸν πλοίων (874 χιλ. τόννους τὸν Απρίλιον). 'Ἐν συνόλῳ τὸ 1917 οἱ Βρεττανοὶ ἔχασαν 7 ἑκατομ. τόννους, οἱ Γάλλοι 4 ἑκατομ. «'Η κατάστασις εἶναι ἔξαιρετικῶς σοβαρά», ἐδήλωσε τὸ ἀγγλικὸν ναυαρχεῖον.

'Άλλ' οἱ Γερμανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ κάμψουν, ὅπως ἤλπιζον, τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ Σύμμαχοι, ἀφοῦ συνῆθον ἀπὸ τὴν πρώτην κατάπληξιν, ἐπενόησαν δραστικὰ μέτρα κατὰ τῶν ὑποβρυχίων. 'Αντιθέτως ἡ γερμανικὴ δρᾶσις εἰς τὴν θάλασσαν εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν εἰσοδον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν, ὅπως ἔλεγεν ἡ δήλωσις τοῦ Προέδρου Ούλσων (3 Φεβρ. 1917).

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 οἱ Σύμμαχοι ἔχασαν τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ρωσίας. Περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην χώραν εἰς τὴν Ρωσίαν εἶχε κλονισθῆ ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τοὺς ἀρχηγούς. 'Η ἀγανάκτησις ἐπροχώρει βαθύτερον, ὃσον ὑψηλότερον ἐσωρεύοντο τὰ θύματα. 'Απὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Οκτωβρίου 1916 ὁ στρατηγὸς Βοροσίλωφ ἔθυσίασε περίπου 2 ἑκατομ. στρατιώτας καὶ περὶ τοὺς 90 χιλ. ἀξιωματικούς. 'Η μερὶς τῶν τσαρικῶν ἥρχισε νὰ βλέπῃ ὡς μόνην διέξοδον τὴν εἰρήνην. Πρὸς τοῦτο ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις, ἡ ὅποια ἦτο εὔπειθης εἰς τὸν Τσάρον, ἐπεχείρησε νὰ ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς Δούμας, ἡ ὅποια θὰ ἦτο ἐμπόδιον διὰ τὴν σύναψιν εἰρήνης μετὰ τῶν Γερμανῶν. 'Η πλειονότης τῆς Δούμας δὲν ὑπήκουσε καὶ ἐστασί-

ασε, τὴν δὲ 12 Μαρτίου 1916 δύο τάγματα τῆς φρουρᾶς προσεχώρησαν εἰς τοὺς στασιαστάς. Ὁ Τσάρος ἡναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἡ ἔξεγερσις ἐλάμβανε διαρκῶς δῦντερον χαρακτῆρα. Τὴν ἀστικήν καὶ κοινοβουλευτικήν κυβέρνησιν διεδέχθη κυβέρνησις σοσιαλδημοκρατική ὑπὸ τὸν **Κερένσκι** (Μάιος 1916) καὶ τέλος διὰ τῆς λεγομένης ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου κύριοι τῆς καταστάσεως ἔγιναν ὁ **Λένιν** καὶ ὁ **Τρότσκι**, ἀρχηγοὶ τῶν Μπολσεβίκων (24 Ὁκτωβρίου 1917).

Οἱ νέοι κυβερνῆται συνῆψαν ἀνακωχὴν μὲ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τὴν 3 Μαρτίου 1918 ὑπέγραψαν χωριστὴν εἰρήνην. Τὴν Ρωσίαν ἡκολούθησεν ἡ Ρουμανία. Διὰ τῆς εἰρήνης τὸ κράτος τοῦ Τσάρου σχεδὸν διεμελίζετο. Μεγάλα τμήματα τῆς Δυτικῆς Ρωσίας ἀπέκτων τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἢ προστρῶντο εἰς τὴν Γερμανίαν, δλόκληρος δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη μέχρι τῆς Σιβηρίας ἐτίθετο ὑπὸ τὴν οἰκονομικήν ἐπιρροὴν τῶν Γερμανῶν.

Η ΙΤΑΛΙΑ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ μακροὺς διπλωματικοὺς ἐλιγμοὺς οἱ Ἰταλοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αύστριας (23 Μαΐου 1915). Ἡ διασκευὴ τῶν Ἰταλοαυστριακῶν συνόρων, καθὼς καὶ αἱ ἀντίξοοι καιρικαὶ συνθῆκαι δὲν ηύνοησαν ἐκτεταμένας ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ νέον μέτωπον.

"Οταν ὅμως κατὰ τὸν συνήθη μυστικὸν τρόπον οἱ Γερμανοὶ μετέφεραν δλόκληρον στρατιὰν εἰς τὸ Ἰταλικὸν μέτωπον, ἐκάμφθη ἡ Ἰταλικὴ ἀντοχὴ. Εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τῶν Ιουλιανῶν "Αλπεων οἱ Γερμανοαυστριακοὶ διέσπασαν τὸ Ἰταλικὸν μέτωπον (25 Ὁκτωβρίου 1917). Ὁ Ἰταλικὸς στρατὸς ὑπεχώρησε, κατορθώσας νὰ ἀνασυνταχθῇ ἐπὶ νέου μετώπου παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ Πιάσε. Ἐκεῖθεν βραδύτερον, ὅπως θὰ ἴδωμεν, ἔξωρμησε καὶ ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν καὶ ἀποσύνθεσιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ.

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

'Ἐνῷ διεδραματίζοντο τὰ μεγάλα αὐτὰ γεγονότα, ἡ Ἐλλὰς δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ καθορίσῃ ἑνιαίαν πολιτικὴν ἔναντι τῶν ἐμπολέμων. Ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μεγάλου πολέμου εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, ἐνῷ ὁ

βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔθεώρει ἐπικίνδυνον τὴν ἀνάμειξιν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν σύρραξιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ἐπεθύμει τὴν χώραν μας νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα. Ἡ διαφωνία αὗτη μεταξύ βασιλέως καὶ πρωθυπουργοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἔχῃ σοβαρὰς συνεπείας διὰ τὴν χώραν μας.

Οταν βραδύτερον (1915) ἐπῆλθεν ἡ συνεννόησις Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων διὰ τὸν διαιμελισμὸν τῆς Σερβίας καὶ ἡ Βουλγαρία ἐκινητοποίησε τὸν στρατόν της, ἡ Ἑλλὰς διὰ λόγους ἀσφαλείας ἀπήντησε διὰ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως. Οἱ Σύμμαχοι ἤλπισαν ὅτι ἡ ἐπιστρατευθεῖσα Ἑλλὰς θὰ ἔσπευδεν εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης Σερβίας, μετὰ τῆς ὁποίας συνεδέετο διὰ συνθήκης ἀμυντικῆς.³ Άλλ⁴ ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθησε τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος καὶ μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας καὶ δὲν ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν αὐτῆς. Τὸ γεγονὸς αὐτὸῦ ἡ Συνεννόησις ἔθεώρησεν ἔχθρικὸν ἀπέναντί της, αἴτιον αὐτοῦ κυρίως ἐνόμισε τὸν βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἔχαρακτήρισεν ὡς ὄργανον τῆς Γερμανίας καὶ ἔλαβεν ἔχθρικὴν στάσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐντὸς τῆς χώρας φανερὰ πλέον ἐσχηματίσθησαν δύο παρατάξεις. Ἡ μία παράταξις ἥκολούθει τὴν πολιτικὴν τοῦ Βενιζέλου καὶ ἐπεζήτει νὰ ἔξαγαγῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ἡ ἄλλη ἐνεκολπώθη τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος καὶ ἀναμονῆς, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Τὰ πάθη ὡς ἕννθησαν εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ ὁ ὀλέθριος ἔκείνος διχασμὸς προεμήνυε μεγάλας ἀναστατώσεις.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1916 δὲ μικρὸς στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον ἐνισχύθη σημαντικῶς. Ἐφθασαν εἰς Θεσσαλονίκην 100 χιλ. σερβικοῦ στρατοῦ, δὲ ὅποιος εἶχεν ἀναδιοργανωθῆν καὶ ἀνασυνταχθῆν εἰς τὴν Κέρκυραν ὑπὸ Γάλλων ἀξιωματικῶν, καὶ ἄλλαι συμμαχικαὶ ἐπικουρίαι. Τοιουτοτρόπως δὲ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς ἀνῆλθεν εἰς 300 χιλ. (80 χιλ. Γάλλοι εἰς 4 μεραρχίας, 80 χιλ. Ἄγγλοι εἰς 5 μεραρχίας, 1 μεραρχία ρωσικὴ καὶ 1 ἵταλικὴ). Άλλ⁵ δὲ στρατὸς αὐτὸς δὲν ἦτο ἀκόμη καλῶς ἐφωδιασμένος μὲ πυροβολικὸν καὶ ἔτοιμος νὰ ἀναλάβῃ ἐπιχείρησιν μεγάλης ἔκτασεως. Διὰ τοῦτο ὅταν τὴν ἀνοιξιν ἥλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἔχθρῶν, οἱ Βούλγαροι κατέλαβον τὸ Δεμίρ - Χισάρ καὶ τὸ ἐλληνικὸν ὄχυρὸν Ροῦπελ, κατῆλθον μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ κατέλαβον δλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Μεγάλα τμήματα ἐλληνικοῦ στρατοῦ παρε-

δόθησαν χωρὶς νὰ ἀντιτάξουν οὐδεμίαν ἀντίστασιν, τὰ ὅποια μετεφέρθησαν εἰς τὴν γερμανικήν Πόλιν Γκέρλιτς, ὅπου ἔζησαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι ἐθεώρησαν τὴν περιστασιν κατάλληλον νὰ ἔξαφανίσουν τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Ἡ θέσις τῶν Βουλγάρων ἐνισχύθη καὶ αἱ ἔχθροπραξίαι διεκόπησαν ἐπί τινα χρόνον.

Ἡ ἔξοδος ὅμως τῆς Ρουμανίας εἰς τὸν πόλεμον (27 Αὐγούστου 1916) ἔδωκε τὸ σύνθημα νέων συγκρούσεων. Ἐπρεπεν ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἀρχίσῃ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ὑψίστης πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς σημασίας, νὰ ὑποστηρίξῃ δηλαδὴ τὴν κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Αὐστρίας ἐπίθεσιν τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ τὴν πρωτοβουλίαν διετήρησαν πάλιν οἱ Βούλγαροι, οἱ ὅποιοι διέθετον 15 μεραρχίας, μίαν γερμανικήν καὶ ἐνισχύοντο ποικιλοτρόπως ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς μὲ ἐπιτελεῖα, πυροβόλα, πολυβόλα, τηλέφωνα, ἀεροπλάνα κτλ. Οἱ Βούλγαροι προσέβαλον τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, προήλασαν δυτικῶς καὶ κατέλαβον τὴν Φλώριναν.

Τότε ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν δυοίαν ἐπρωτοστάτησαν κυρίως οἱ Σέρβοι. Οἱ Σύμμαχοι ἐνίκησαν τοὺς Βούλγαρους παρὰ τὸ Γκορνίτσοβον, ἀνακατέλαβον τὴν Φλώριναν καὶ τὴν 30 Σεπτεμβρίου τὰ σερβικὰ στρατεύματα ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος των, δλίγον δὲ βραδύτερον οἱ Σέρβοι εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον (19 Νοεμβρίου).

Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ κίνησις αὐτὴ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον προεκάλεσε σημαντικὰ γεγονότα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Βενιζέλος παρητήθη, διεδέχθησαν δὲ αὐτὸν μὲ τὴν σειρὰν τέσσαρες κυβερνήσεις, τοῦ Δ. Γούναρη, ὁ ὅποιος παρητήθη τὴν 22 Ιουνίου 1916, τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη, τὸν ὅποιον ἀντικατέστησε τὴν 16 Σεπτεμβρίου ὁ Καλογερόπουλος καὶ τέλος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σπ. Λάμπρος (11 Οκτωβρίου). Ὁ Βενιζέλος, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πολιτικήν του διὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁδοῦ, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς κίνημα χωριστικόν. Τὴν 9 Σεπτεμβρίου 1916 ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσα-

λονίκην μὲ πολλούς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς καὶ ἐκήρυξε τὸ κίνημα. Ἐσχημάτισε προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ ὡς σκοπόν του ἔθεσε νὰ τάξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ πλευρόν τῶν Συμμάχων. "Ηρχισε νὰ στρατολογῇ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους καὶ κατήρτισε τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ, τὸν ὅποιον ὠνόμασαν στρατὸν τῆς Ἀμύνης.

'Απὸ τότε ἡ στάσις τῶν Συμμάχων ἔναντι τῆς Ἑλλάδος ἦτο φαινερῶς ἔχθρική. "Υπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς εύρισκοντο ἐκτεθειμένα εἰς κίνδυνον, προέβαλλον διαρκῶς νέας ἀπαιτήσεις εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ στρατοῦ κάτω τοῦ Ἰσθμοῦ, τὴν μερικήν ἀποστράτευσιν κ.ἄ. Αἱ προστριβαὶ αὐταὶ κατέληξαν εἰς θλιβερὰ γεγονότα παρὰ τὸ Ζάππειον, εἰς βούμβαρδισμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν γαλλικῶν ὄγημάτων παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἐλληνικῶν παραλίων, ἡ παράδοσις τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου καὶ ἡ ἀποστράτευσις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Τέλος οἱ Σύμμαχοι μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ρωσίας ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν δριστικὴν λύσιν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ἔθισεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ἕκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλίας ὁ γερουσιαστὴς Ζοννάρ, ὁ ὅποιος ὑπερχέρεωσε τὸν βασιλέα Κωνσταντίνον νὰ παραιτηθῇ ὑπέρ τοῦ δευτεροτόκου νιοῦ του Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Ἐλβετίαν. 'Απὸ τότε ὁ Βενιζέλος ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποκατέστησε τὴν ἐνότητα τοῦ διχασμένου κράτους καὶ ἤρχισε νὰ ὀργανώνῃ τὴν χώραν διὰ τὸν πόλεμον.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ 1917

Οἱ στρατιωτικοὶ τῆς Γερμανίας ἀνέλαβον ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον, ἀφοῦ συνεκέντρωσαν τὰς ἐλευθερωθείσας εἰς τὴν Ἀνατολὴν δυνάμεις των μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ρωσίας. 'Ο πόλεμος εἰσῆλθεν εἰς νέαν φάσιν. Τὰ στρατεύματα ἔξελθόντα ἐκ τῶν χαρακωμάτων προσεπάθουν δι' αἰφνιδιαστικῶν ἐπιθέσεων χωρὶς προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ νὰ ἀπωθήσουν τὸν ἀντίπαλον.

'Απὸ τῆς 21ης Μαρτίου μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ 1918 οἱ Γερ-

μανοὶ ἔκαμαν πρωτοφανεῖς ἐπίθεσεις μὲ τεραστίας μάζας ἀνθρώπων καὶ ἀφάνταστον ἀφθονίαν ύλικοῦ, ἐκλόνισαν τὸν ἔχθρὸν καὶ ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν τεραστίας ζημίας.

'Η πρώτη μεγάλη ἐπίθεσις, ἡ Αύτοκρατορικὴ ὁνομασθεῖσα (21 Μαρτίου), κατὰ τῶν ἀγγλικῶν γραμμῶν μεταξὺ Ἀρρᾶς καὶ Λαφέρ εἰς ἕκτασιν 80 χιλιομέτρων μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ χωρίσῃ τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν ἀπὸ τὸν γαλλικόν, εἶχεν ως ἀποτέλεσμα τὴν διάσπασιν τοῦ ἀγγλικοῦ μετώπου, τὴν ἀπώλειαν 55 χιλιομ. ἐδάφους, 90 χιλ. αἰχμαλώτων καὶ 1100 τηλεβόλων. Γαλλικοὶ μεραρχίαι ριφθεῖσαι ἐν σπουδῇ ἔφραξαν τὸ κενόν.

Τὸ κατὰ τῶν γαλλικῶν γραμμῶν κτύπημα παρὰ τὸ Σεμαὶν ντὲ Ντάμ (27 Μαΐου) ἔφερε τοὺς Γερμανοὺς πάλιν εἰς τὸν Μάρνην παρὰ τὸ Σατό Τιερύ, εἰς ἀπόστασιν 65 χιλιομ. ἀπὸ τοὺς Παρισίους, οἱ ὅποιοι εἰς τὸ διάστημα αὐτὸν ἐβομβαρδίζοντο ἐξ ἀποστάσεως 120 χιλιομ. μὲ τὰ τηλεβόλα τῶν 381 χιλ., τὰ ὀνομαστὰ Βέρα.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΝΗ (18-25 ΙΟΥΛΙΟΥ)

'Αλλ' ἥρχισεν ἡδη νὰ στρέφεται ἡ τύχη τῶν ὅπλων. Οἱ Γερμανοὶ εἶχον ἀποδεκατισθῆ ὥικτρῶς, ἐνῷ ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἐνισχύετο διαρκῶς, ιδίως μὲ τὴν προσέλευσιν τῶν Ἀμερικανῶν. Τὴν 1 Ιουλίου εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπῆρχον 650 χιλ. Ἀμερικανοί, ἐκ τῶν ὅποιων 250 χιλ. ἔτοιμοι πρὸς πόλεμον. 'Η Ἀντάντ διέθετεν ἐπίσης κολοσσιαῖον ύλικόν, ιδίως μέγαν ἀριθμὸν τῶν νέων ὅπλων, τῶν τάνκς, τὰ ὅποια ἀπεδείχθησαν ἀπαραμίλλα διὰ τὴν ἔφοδον καὶ τὴν προέλασιν. Εἶχον ἐπίσης οἱ Σύμμαχοι ἀποκαταστήσει ἔνιαίαν διοίκησιν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Φόδες (Foch).

Οἱ Γερμανοὶ διέβησαν πάλιν τὸν μοιραῖον ποταμὸν Μάρνην, ἀλλὰ προσέκρουσαν εἰς τὴν γαλλικὴν ἀντεπίθεσιν, τὴν ὅποιαν εἶχε προετοιμάσει ὁ Φόδες συγκεντρώσας μυστικῶς δύο στρατιὰς εἰς τὸ δάσος τοῦ Willers Cotterets. 'Η γαλλικὴ ἐπίθεσις (18 Ιουλίου), γενομένη χωρὶς προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ, ἀλλὰ μὲ τεράστια μηχανικὰ μέσα καὶ 500 τάνκς, εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ σοβαρωτάτας συνεπείας. 'Η γερμανικὴ γραμμὴ ἐκάμφθη, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν μεγάλην των ὡχυρωμένην γραμ-

μήν, τὴν γραμμὴν Χίντεμπουργκ, ὅπως τὴν ὠνόμαζον (8 Αὐγούστου — 20 Σεπτεμβρίου).

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Ἐνῷ διεξήγετο ἡ γιγαντομαχία αὐτῇ εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον, τὰ συμβάντα εἰς τὰ δευτερεύοντα μέτωπα τῆς Ἀνατολῆς ἐσυντόμευσαν τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Εἰς τὴν Παλαιστίνην ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐνίκησε τελικῶς τὸν τουρκικὸν στρατόν, ὁ δόποιος εἶχε περιέλθει εἰς κατάστασιν παναθλίων λειψάνων, μαστιζομένων ὑπὸ ἀσθενειῶν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Χαλέπι (300 χιλιόμ. βορείως, 26 Ὁκτωβρίου).

Οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἐντελῶς ἔξηντλημένοι καὶ εἰς τὴν χώραν των εἶχε γίνει μεγάλη καταστροφή. Τὴν 17 Ἰουλίου παρηγήθη ὁ πρωθυπουργός τοῦ πολέμου Ραδοσλάβωφ καὶ ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν φιλαντατικὸν Μαλίνωφ. Ἀφοῦ δὲ ἀνεκλήθη ὁ στρατηγὸς Σαράιγ, ὁ δόποιος εύρισκετο εἰς συνεχεῖς προστριβὰς πρὸς τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἔξωπλίσθησαν 11 ἑλληνικαὶ μεραρχίαι, ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἔγινεν ἀξιομαχώτατος.

Εἰς βραχεῖαν σύγκρουσιν παρὰ τὸ Σκρᾶ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατήγαγε μίαν ἀπὸ τὰς περιφανεστέρας νίκας τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου καὶ ἔδειξε τί ἦτο εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀμέσως κατόπιν ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν νέον ὀρχιστράτηγον Φρανσέντε ντ' Ἐσπερέ (Franchet d' Esperey) συνέτριψε τὸ βουλγαρικὸν μέτωπον παρὰ τὸν Τζέρωναν (15 Σεπτεμβρίου).

Τὴν 29 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπέψυραψαν τὴν Ἀνακωχὴν τῆς Θεσσαλίας, διὰ τῆς δόποιας ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὰ ἐδάφη, τὰ δόποια κατέλαβον τὸ 1915, νὰ διαλύσουν τὸν στρατὸν των καὶ νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τὸν συμμαχικὸν στρατὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Σόφιαν. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος κατόπιν ἐσωτερικῆς ἔξεγέρσεως ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ.

Οἱ Τούρκοι μετά τὴν καταστρεπτικὴν ἥτταν τοῦ στρατοῦ των εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν ἥτταν τῶν Βουλγάρων ἤναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψουν. Τὴν 31 Ὁκτωβρίου ὑπεγράφη ἡ Ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου. Ὁ συμμαχικὸς στόλος καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ἑλληνικὸς ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ

Στενά καὶ ἡ τουρκικὴ πρωτεύουσα κατελήφθησαν ἀπὸ τὸν συμμαχικὸν στρατόν.

Οἱ Αὐστριακοὶ ἀπὸ μηνῶν εἰχον καμφθῆ ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πολέμου. Αἱ γερμανικαὶ νῖκαι τῆς ἀνοίξεως καὶ τοῦ θέρους συνεκράτησαν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ διάστημα. ‘Οταν δώμας ἐπεχείρησαν νὰ ἐνεργήσουν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Πιάβε, ἀπεκρούσθησαν εὐκόλως (15-23 Ιουνίου). ‘Ο αὐστριακὸς στρατός, τὸ κύριον στήριγμα τῆς μοναρχίας, διελύθη. Αἱ ἐθνότητες ἔπαυσαν νὰ ὑπακούουν εἰς τὴν Βιέννην, οἱ Κροᾶται καὶ οἱ Σλοβένοι ἐκήρυξαν τὴν ἔνωσίν των μὲ τὴν Σερβίαν, οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλοβάκοι ἴδρυσαν ἀνεξάρτητον κράτος, οἱ δὲ Ἰταλοὶ κατέλαβον τὸ Τριέντο καὶ τὴν Τεργέστην. Εἰς τὴν Βιέννην καὶ τὴν Βουδαπέστην ἐγκατεστάθησαν ἐπαναστατικαὶ κυβερνήσεις (12 Νοεμβρίου).

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

‘Ο γερμανικὸς στρατός, ὁ τραγικὸς ἥρως τῆς μεγάλης τραγῳδίας, κλονιζόμενος ὑπὸ τὴν κολοσσιαίαν πίεσιν, ἀπεσύρετο ἀπὸ τὰ ἔδαφη, τὰ ὅποια κατεῖχεν ἀπὸ τετραετίας. Δὲν εἶχε χάσει οὔτε τὴν πειθαρχίαν του οὔτε τὴν συνοχήν του.

Πρὸ τοῦ φάσματος τῆς τελειωτικῆς διαλύσεως καὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἔχθροῦ εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος ὁ Λούντεντορφ ἐτηλεγράφησε τὴν 28 Σεπτεμβρίου εἰς τὸν ἀρχικαγκελλάριον ὅτι ἡτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ κλείσῃ ἀνακοχήν. ‘Η εἰδησις ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἀναστατώσεως εἰς τὴν Γερμανίαν. ‘Εσχηματίσθη νέα κυβέρνησις, ἡ ὅποια ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Οὐίλσων ὅτι ἡ Γερμανία είναι ἐτοίμη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπὶ τῇ βάσει τῶν 14 ἄρθρων, τὰ ὅποια δι Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἶχε πρὸ καιροῦ διακηρύξει καὶ εἰς τὰ ὅποια ἐστήριζε τὴν μελλοντικήν εἰρήνην (4-5 Νοεμβρίου).

‘Αλλὰ συγχρόνως μεγάλη ἔξεγερσις τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐσημειώθη εἰς τὸ Κίελον. ‘Η κίνησις διεδόθη εἰς τοὺς ὅλους λιμένας καὶ μετ’ ὀλίγον οἱ ναῦται καταλαβόντες τοὺς σιδηροδρόμους εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐπανεστάτησαν ὅλην τὴν χώραν. ‘Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν 1918 ἐτέθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σοσιαλιστῶν. ‘Ο αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ διαδόχου ἔφυγαν εἰς τὴν Όλλανδίαν, διὰ νὰ διαφύγουν τὴν παράδοσιν, τὴν ὅποιαν ἀπήγουν οἱ σύμμαχοι (9 Νοεμβρίου).

Τὴν 11 Νοεμβρίου εἰς τὸ Βερολίνον ἐκηρύχθη ἡ Δημοκρατία. Ἐπίσης ἡ ναγκάσθησαν νὰ παραιτηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Τὴν 12 παρητήθη καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αύστριας Κάρολος.

Τὴν 11 Νοεμβρίου εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Φὸς ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχὴ.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΒΕΡΣΑΛΛΙΩΝ

Ἡ συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης συνῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔγινεν ἐπισήμως ἡ ἔναρξις τοῦ Συνεδρίου εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Κατόπτρων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν τὴν 18 Ἰανουαρίου 1919. Εἰς τὰς Βερσαλλίας ὑπερίσχυσαν αἱ μέθοδοι τῆς παλαιᾶς διπλωματίας καὶ

ἡ ὀγαθὴ πρόθεσις τοῦ Οὐίλσων ὑπέστη σκληρὰν δοκιμασίαν. Ὁ Πρόεδρος εἰς τὰ 14 ἀρθρα του εἶχε θέσει τὰς ἀνθρωπιστικὰς βάσεις διὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ δὲν εἶχε φαντασθῆ τὸ μέγεθος τῶν δυσκολιῶν, εἰς τὰς δόποιας θὰ προσέκρουεν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν του. Ὡς βάσις τῆς εἰρήνης ἐλήφθη ἡ ἔξασφάλισις τῶν συμμάχων ἀπὸ νέαν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ ἴκανοποίησις τῶν κρατῶν, τὰ δόποια ἐπολέμησαν μετὰ τῆς Ἀντάντ. Ἀπὸ τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἰδεῶδες τοῦ Οὐίλσων περιεσώθη μόνον τὸ σκιῶδες κατασκεύασμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

‘Ο Πρόεδρος Ούιλσων (1856 - 1921)

Μετὰ μακρὰς καὶ κοπιώδεις συσκέψεις τοῦ Συμβουλίου τῶν τεσσάρων, τῶν ἀρχηγῶν δηλαδὴ τῶν μεγάλων κρατῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀμερικῆς τοῦ **Λόυδ Τζώρτζ**, **Κλεμανσώ**, **Ορλάνδο** καὶ **Ούιλσων**, τέλος τὴν 18 Ἰουνίου 1919

ύπεγράφη ἡ εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη τῶν Βερσαλλιῶν ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς Γερμανούς βαρυτάτους ἔδαφικούς καὶ οἰκονομικούς ὄρους. Ἡ Γερμανία ὑπεχρεώθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Ἀλ- 1919 σατίαν καὶ Λωρραινῆν. Μέγα τμῆμα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας μετὰ τῶν παλαιῶν πολωνικῶν ἐπαρχιῶν ἐδόθησαν εἰς τὸ ἀνασυ-ιστάμενον πολωνικὸν κράτος. Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Πρωσσία ἔχωρισθησαν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Πολωνία διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ ἀποικίαι της ὅλαι διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν Συμμάχων.

Βαρύτατοι ἦσαν οἱ οἰκονομικοὶ ὄροι. Ὅπερεχρεώθη νὰ πληρωσῇ τεράστια ποσὰ ὑπὸ τύπου ἐπανορθώσεων τῶν ζημιῶν τοῦ πολέμου καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς συμμάχους τὸν ἐμπορικὸν τῆς στόλου καὶ ἀμετρήτους ποσότητας γαιανθράκων, κτηνῶν κλπ.

Πέραν τῶν ὄρων τούτων οἱ Σύμμαχοι, πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἀσφαλείας των, ἐπέβαλον εἰς τὴν Γερμανίαν νὰ καταργήσῃ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν καὶ νὰ περιορίσῃ τὸν στρατόν της εἰς 100 χιλ. μισθοφόρους.

Τέλος ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἰδρυσε τὴν Κοινωνίαν τῶν ναζιστῶν¹ Εθνῶν, τῆς ὁποίας δικαστής ἦτο νὰ ἀναπτύξῃ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν Εθνῶν καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διαιτητικὸν δικαστήριον διὰ τὴν ἔξασφάλισιν τῆς εἰρήνης καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν ἔξοπλισμῶν. Μέλη τῆς Κοινωνίας ἦταν τὰ κράτη, τὰ ὄποια ἀντιπροσωπεύθησαν εἰς τὸ Συνέδριον τῆς εἰρήνης, καὶ τὰ οὐδέτερα ὄσα ἥθελον νὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτήν. "Εδρα τῆς Κοινωνίας ώρισθη ἡ Γενεύη τῆς Ελβετίας.

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

"Εκαστον τῶν ἔχθρικῶν κρατῶν ὑπεχρεώθη νὰ ὑπογράψῃ χωριστὴν συνθήκην. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Σαιν Ζερμαΐν διεμελίσθη ἡ Αύστρια καὶ περιωρίσθη εἰς τὰς καθαρῶς γερμανικὰς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὄρον νὰ μὴ ἐνωθῇ εἰς τὸ μέλλον μετὰ τῆς Γερμανίας. Μέγα μέρος τῶν αὐστριακῶν χωρῶν ἀπετέλεσε τὰ κράτη τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀλλαὶ πάλιν ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν (Τυρόλον, Τεργέστη κλπ.). Ἡ Αύστρια ὑπεχρεώθη νὰ παραδώσῃ τὸν πολεμικὸν καὶ ἐμπορικὸν στόλον της, τὸν ὄποιον ἔλαβεν ἡ Ἰταλία.

"Η συνθήκη τοῦ Τριανόν συνεπλήρωσε τὸν διαμελισμὸν

τῆς Ἀψβουργικῆς μοναρχίας. Δι' αὐτῆς διεμελίζετο ἡ Οὐγγαρία, ἡ ὅποια περιωρίσθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Τάιμου. Σημαντικὰ τμήματα τῆς Οὐγγαρίας παρεχωρήθησαν εἰς τὰ φίλα τῆς Ἀντάντ γειτονικὰ κράτη (Ρουμανίαν, Πολωνίαν, Τσεχοσλοβακίαν, Γιουγκοσλαβίαν).

Ἡ συνθήκη τοῦ Νεῖ γὲ ἐκανόνισε τὴν θέσιν τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Βουλγαρία ὑπεχρεώθη νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν Ἐλλάδα τὰς χώρας μεταξὺ Ἔβρου καὶ Στρυμόνος. (Δυτ. Θράκην καὶ Ἀνατολ. Μακεδονίαν). Ὁ στρατός της περιωρίσθη εἰς 20 χιλ.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ (10 ΑΥΓ. 1920)

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρών ἀπεφασίζετο ὁ διαιμελισμὸς τῆς Τουρκίας. Ὁ Σουλτάνος περιωρίζετο εἰς τὰ καθαρῶς τουρκικὰ ἔδαφη, Ἀνατολίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν μὲ τὰ προάστια της. Ἡ Ἐλλάς ἐλάμβανε τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μετὰ τῆς Καλλιπόλεως μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης. Ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Συρίας καὶ μέρους τῆς Κιλικίας (βιλαέτι Ἀδάνων), ἡ Ἀγγλία τῆς Μεσοποταμίας (Ιράκ, πετρελαιοπηγαὶ Μουσούλης) καὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ τὴν προστασίαν τοῦ νεοϊδρυθέντος Κράτους τῆς Ἀραβίας (Βασίλειον Χετζάζ), ἡ Ἰταλία ὡς σφαῖραν ἐπιρροῆς τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἀδραμυτίου μέχρι τῆς Ἀτταλείας (ἀπέναντι τῆς Ρόδου, ὅπισθεν τῆς Ἐλληνικῆς ζώνης τῆς Σμύρνης). Ἡ Τουρκία ἀπὸ 1.790.000 τετρ. χιλιομ. καὶ 24 ἑκατ. κατοίκους περιώσθη εἰς 170 χιλ. τετρ. χιλιομ. καὶ 10 ἑκατ. κατοίκους.

Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὰ Στενὰ ὡρίσθη νὰ κατέχωνται ὑπὸ συμμαχικοῦ στρατοῦ, διεθνῆς δὲ ἐπιτροπῆς νὰ ἔχῃ τὴν διοίκησιν τῶν οὐδετεροποιηθέντων Στενῶν. Ἡ Τουρκία ἐτέθη ὑπὸ στρατιωτικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἔλεγχον, ὑπεχρεώθη νὰ καταργήσῃ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, νὰ περιορίσῃ τὸν στρατόν της εἰς 50 χιλ. καὶ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ διατηρῇ πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα. Ἐθεσεν ὑπὸ διεθνῆ ἐποπτείαν τοὺς λιμένας, τὴν ποταμοπλοΐαν καὶ τοὺς σιδηροδρόμους της καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἀποζημιώσῃ τὰς καταστροφὰς τοῦ πολέμου.

Καθ' ἦν στιγμὴν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως Κωνσταντινουπόλεως ἔθετον τὴν ὑπογραφήν των εἰς τὴν συνθή-

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΔΟΠΗΣ ΤΟ 1919

κην, εις τὴν Μ. Ἀσίαν ("Αγκυραν") εἶχε σχηματισθῆ ἔθνικιστική μερὶς ὑπὸ τὸν ἀξιωματικὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἡ ὅποια ἀπέκρουσε τὴν συνθήκην καὶ ἔλαβε τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς.

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ – ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

"Η συνθήκη τῶν Σεβρῶν (11 Αύγουστου 1920) ἐφάνη ὅτι ἀντίμειβε τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀγῶνας. Ἐλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰ ἐπιδικασθέντα ἐδάφη, ἀλλ' ἔμενε πάντοτε εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἡ τουρκικὴ ἀντίστασις, ἡ ὅποια δὲν εἶχε συντριβῆ ὀλοσχερῶς. Οἱ Τούρκοι ἔθνικισται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, δραστηρίου ἀξιωματικοῦ, διακριθέντος εἰς τὰς μάχας τῆς Καλλιπόλεως ἐναντίον τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐσχημάτισαν κυβέρνησιν, ἀπεκήρυξαν τὸν Σουλτᾶνον καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὡργάνωσαν τὴν ἔθνικήν ἄμυναν. Ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐγίνετο δυσχερεστάτη ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἔως ὅτου αἱ ἐπιχειρήσεις κατέληξαν εἰς θλιβερὰν ἀποτυχίαν. Γάλλοι καὶ Ρῶσοι ὑπεστήριξαν ἀμέσως ἡ ἐμμέσως τοὺς Τούρκους, ἐνῷ οἱ "Αγγλοι οὐδεμίαν οἰκονομικήν ἢ στρατιωτικήν βοήθειαν παρέσχον εἰς τοὺς "Ἐλληνας. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἡναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μ. Ἀσίαν (Αὔγουστος 1922). Τραγικὴ ἦτο κυρίως ἡ τύχη τῶν ἐντοπίων Ἐλλήνων.

"Η Συνθήκη τῆς Λωζάνης (14 Ιουλίου 1923) ἔδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην μέχρι τοῦ "Εβρου, καθὼς καὶ τὰς νήσους Ἰμβρον καὶ Τένεδον. Οἱ Τούρκοι κοι ἐκτὸς αὐτῶν ἐπέτυχον τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἡρχισε τότε μεγάλη μετανάστευσις ὑπὲρ τὸ Αίγαστον. Περὶ τὸ 1 ½ ἑκατομ. "Ἐλληνες ἐγκατέλειψαν τὰς ἐστίας των καὶ ἥλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ἐλλάδα. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξερριζώθη ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἀπὸ τὰς χώρας δηλαδὴ εἰς τὰς ὅποιας εἶχε ζήσει ἐπὶ χιλιετηρίδας καὶ εἶχε δημιουργήσει μεγάλας καὶ πλουσίας πόλεις μὲ νψηλὸν πολιτισμόν.

"Η μετανάστευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἐγκατάστασίς του εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἐλλάδα ἐδημιούργησαν τεραστίας δυσκολίας, τὰς ὅποιας τὸ ἔθνος κατώρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ κατὰ τρόπον συγκινητικόν.

Εις τὸν σκληρῶς δοκιμασθέντα ἐλληνικὸν λαὸν ἐδόθη ἡ οἰκονομικὴ ἀρωγὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἡ Ἑλλὰς κατώρθωσε μὲ τὰ λεγόμενα προσφυγικά δάνεια νὰ ἔγκαταστήσῃ τοὺς πρόσφυγας μονίμως εἰς διάφορα μέρη καὶ ἵδιως εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὅποια ἐκ τῶν τελευταίων εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, ὑπέστη τὴν μεγαλυτέραν σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμόν της καταστροφήν. Ἐν τούτοις τὸ ἀνεπανόρθωτον τοῦτο κακὸν εἶχε τὴν καλὴν συνέπειαν ὅτι οἱ διεσπαρμένοι Ἕλληνες συνεκεντρώθησαν εἰς κράτος. ἔνιαῖον καὶ δόμοιογενές.

ΠΡΟΣ ΝΕΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

‘Η μεταπολεμική περίοδος δέν υπήρξεν, όπως ήλπισαν οι έργαται τῶν συνθηκῶν, εἰρηνική. Εύθυς ἀπὸ τῆς ύπογραφῆς τῶν συνθηκῶν ἀνεφύσαν μεγάλα καὶ δυσχερέστατα ζητήματα, ίδιως οικονομικά, τῶν ὁποίων ἡ διευθέτησις ἐφαίνετο δυσκολωτάτη. Κατεβλήθησαν προσπάθειαι υπὸ τῶν εἰρηνοφίλων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ίδιοις δύμασιν ἀντιληφθῆ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου, νὰ διευθετήσουν τὰς διαφορὰς αὐτάς, ἀλλ’ αἱ λύσεις ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλαστωνικαὶ καὶ ἐλάχιστα πρακτικαὶ. Τὰ δύο μεγάλα κράτη τῆς Εύρωπης, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία, ἔξηρχοντο ἡδικημένα ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ἐπεζήτησαν μὲ πάντα τρόπον νὰ ἐπανορθώσουν τὴν ἀδικίαν, ἀλλ’ εὔρισκον ἀντιμετώπους τοῦ Συμμάχους. Μετὰ πολλὰς ὁξυτάτας κρίσεις, τὰς ὁποίας διῆλθεν ἡ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ 1920-1939, ἡ ἀνθρωπότης ὡδηγήθη εἰς νέον πόλεμον, ἀσυγκρίτως φρικωδέστερον τοῦ προηγουμένου, τοῦ ὁποίου τὴν ιστορίαν θὰ ἀναλάβῃ ὁ ιστορικὸς τοῦ μέλλοντος νὰ γράψῃ.

επιστήματα της φυσικής και της μηχανικής, επειδόμενος γάρ να
παρέχεται στους μαθητές της Ελλάδας για την προστίμων γάρ πάντα¹
της Ελλάδας προστίμων γάρ πάντα της Ελλάδας προστίμων γάρ πάντα²
της Ελλάδας προστίμων γάρ πάντα της Ελλάδας προστίμων γάρ πάντα³

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ — ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΤΕΧΝΑΙ ΤΟΝ 19ον ΚΑΙ 20όν ΑΙΩΝΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Τὸν 19ον αἰῶνα προσήχθησαν σημαντικῶς αἱ Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν πορισμάτων αὐτῶν, ιδίως τῶν περὶ ἀτμοῦ καὶ ἡλεκτρισμοῦ, ἔλαβε κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν ἥ
βιομηχανία καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἤλλαξε ριζικῶς.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν διεδόθη εύρυτερον ἥ παιδεία καὶ ηγεήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων, οἱ δόποιοι ἐδείκνυον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν τέχνην. Τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθοῦν νέοι καὶ εύνοικώτεροι ὅροι διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν παραγωγὴν.

Εἰς τὴν λογοτεχνίαν, τὴν τέχνην καὶ γενικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ 19ον αἰῶνος ἐπεκράτησε κατ' ἀρχὰς ὁ Ρωμαντισμός, δηλαδὴ ἥ κυριαρχία τοῦ συναίσθηματος καὶ τῆς φαντασίας καὶ ἡ δρμὴ πρὸς ἐλευθέραν ἔκφρασιν καὶ πρωτοτυπίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἔξεδηλώθη ἀντίθεσις κατὰ τοῦ Ρωμαντισμοῦ καὶ ἐπεκράτησεν ὁ Ρεαλισμός, τάσις δηλαδὴ πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν πραγμάτων ὃχι ὅπως τὰ ἐπεξεργάζεται τὸ συναίσθημα καὶ ἡ φαντασία, ἀλλὰ ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ αἰῶνος παρετηρήθη ἐπιστροφὴ εἰς τὸ συναίσθημα καὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὄρμεμφύτου. Τοῦτο ὠνόμασαν νεορρωμαντισμόν.

I. ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Αἱ ἐπιστῆμαι ἐσημείωσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου καὶ τὸν 20όν αἰῶνα ἀνάπτυξιν διαρκῶς αὐξανομένην καὶ ταχυνομένην. Οἱ σοφοὶ διεμόρφωσαν αὐστηράς μεθόδους, διὰ τῶν δόποιων πρήχθησαν εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον αἱ περὶ τῆς φύσεως γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Αἱ Μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, καλλιεργηθεῖσαι μὲ ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως, δὲν ἔπαυσαν νὰ προοδεύουν καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἡ δὲ ἐφαρμογὴ τῶν μεθόδων τούτων εἰς τὰς Φυσικὰς ἐπιστήμας ἀπεδείχθη ἔξαιρετικῶς ἀποδοτική.

Ο 19ος αἰών καὶ ὁ 20ὸς εἶναι αἰώνες κατ’ ἔξοχὴν τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ Ἀστρονομία, ἡ Φυσική, ἡ Χημεία, ἡ Βιολογία ἐσημείωσαν πλουσίαν καὶ πολυμερῆ ἀνάπτυξιν.

Απὸ τοῦ 1830 ἀνεπτύχθη ἴδιας ἡ Βιολογία. Ἐμελετήθη ἀφ’ ἑνὸς ὁ κόσμος τῶν μικροσκοπικῶν ζῷων, ἀφ’ ἑτέρου προήχθη ἡ Ἀνατομία καὶ ἡ Φυσιολογία. Ο Ἀγγλος φυσιοδίφης **Κάρολος Δάρβιν** (Darwin, 1809 - 1882) μετὰ πολλὰς μελέτας καὶ παρατηρήσεων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ σημερινὰ ζωικὰ γένη ἐσχηματίσθησαν διὰ βραδείας ἔξελίξεως (evolution). Οἱ ὀργανισμοὶ δηλαδὴ ἔνεκα ἔξωτερικῶν ἐπιδράσεων ὑφίστανται ἀλλοιώσεις, αἱ ὄποιαι μεταδίδονται καὶ μονιμοποιοῦνται διὰ τῆς κληρονομίας. Κυριωτάτη ἔξωτερικὴ ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀλλοιώσιν εἶναι ἡ προσαρμογὴ πρὸς τὸ περιβάλλον. Διατηροῦνται δηλαδὴ ὅσοι ὀργανισμοὶ ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ προσαρμόζωνται πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἔξαφανίζονται. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἔξέθεσεν εἰς τὸ ὀνομαστὸν σύγγραμμά του περὶ γενέσεως τῶν εἰδῶν (1859).

Τὴν ἔννοιαν τῆς ἔξελίξεως ηὔρυνε καὶ ἐδοκίμασε νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἡθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ὁ Ἀγγλος φιλόσοφος **Σπένσερ** (Spencer, 1820 - 1904) καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι αὕτη εἶναι νόμος, ὁ ὄποιος διέπει τὸ σύμπταν. Ἡ ἔννοια τῆς ἔξελίξεως ἔγινε μία ἐκ τῶν θεμελιωδεστέρων δοξασιῶν τοῦ αἰώνος.

ΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔφερε πραγματικὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἔδω νὰ περιγράψωμεν τὴν μεγαλειώδη πορείαν τῶν ἐφαρμογῶν, αἱ ὄποιαι ἀνέπτυξαν κολοσσιάς τὴν βιομηχανίαν, ἐτελειοποίησαν τὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐδημιούργησαν τὰς νεωτέρας μεγαλοπόλεις.

‘Η πρόοδος τῶν ἐφευρέσεων ἔχωρησε μὲ βραδύτερον ρυθμὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰώνος (χρῆσις ἀτμοῦ, ἀτμόπλοια καὶ σιδηρόδρομοι, καὶ ἡλεκτρισμοῦ, τηλέγραφος, φωτισμός, κινητήριος δύναμις), ἐπεταχύνθη δὲ ἵδιως πρὸς τὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰώνος (τηλέφωνον 1875, ἀσύρματος τηλέγραφος, Μαρκόνι 1897, ἡλεκτρικοὶ τροχιόδρομοι, ἀεροπλάνον, ραδιόφωνον κτλ.).

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

‘Αμέσως μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐκυριάρχησεν ἡ φιλοσοφία τοῦ Γερμανοῦ **Χέγκελ** (Hegel, 1770 - 1831). Κατ’ αὐτὸν ἡ οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι πνευματική. Δημιουργήματα τοῦ παγκοσμίου πνεύματος εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη, ἡ φιλοσοφία κτλ., αἱ ὅποιαι ἀναπτύσσονται κατὰ λογικὴν σειράν. ‘Ο Χέγκελ ἐπέδρασεν ἵδιως διὰ τῆς περὶ τοῦ κράτους θεωρίας, κατὰ τὴν ὅποιαν τελειωτικὸς σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς εἶναι τὸ κράτος. Χάριν αὐτοῦ θυσιάζεται τὸ ἄτομον, νομίζον ὅτι ὑπηρετεῖ τὰ ἵδια συμφέροντα. ‘Η ὑπεροχὴ τῶν ἔθνῶν φανερώνεται διὰ τῆς ὑλικῆς ἰσχύος, ἡ ὅποια δίδει εἰς αὐτὰ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ζωῆς.

‘Ενῷ ἡ φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ ἐνέπνεε τὴν νίκην καὶ τὴν ἐπικράτησιν, εἰς τὰς πλατυτέρας μάζας ἐπεκράτει κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰώνος ἀπογόητευσις καὶ βαθεῖα ἀπαισιοδοξία, τῆς ὅποιας ἐρμηνευτής ἔγινεν ὁ **Σοπενχάουερ** (Schopenhauer, 1788 - 1860) εἰς τὸ ἔργον του : « ‘Ο κόσμος ὡς βούλησις καὶ παράστασις » (1837). Κατὰ τὸν Σοπενχάουερ πᾶσα προσπάθεια εἶναι πόνος καὶ θλῖψις, ἄρα καὶ ἡ ζωὴ, ἡ ὅποια εἶναι διαρκῆς προσπάθεια. Μόνη ἀπαλλαγὴ εἶναι νὰ νεκρώσωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἴδαικήν κατάστασιν τῆς Νιρβάνα (ἀνυπαρξία), τὴν ὅποιαν εἶχεν ὀνειρευθῆ ὁ Βούδας.

Τὰ συστήματα αὐτὰ ἀντιπροσωπεύουν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸν Ρωμαντισμόν. ‘Η πρόοδος ὅμως τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὁ θρίαμβος τῶν μεθόδων αὐτῶν ἔφεραν ἵσχυρὸν κλονισμὸν εἰς τὰ συστήματα αὐτὰ καὶ γενικῶς εἰς τὴν εύρωπαϊκὴν διανόησιν ἐπεβλήθη τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ἡ ἀνάγκη δηλαδὴ οἱ φιλόσοφοι νὰ στηριχθοῦν εἰς αὐστηρῶς ἔξηκριβωμένα γεγονότα.

Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν καὶ συγχρόνως τὴν καταδίκην τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς ἔξήγγειλεν δὲ Γάλλος φιλόσοφος **Αύγουστινος Κόντ** (Auguste Comte, 1798 - 1857) εἰς τὸ ἔργον του « Μαθήματα Θετικῆς Φιλοσοφίας » (1830 - 1842), διδάξας ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διέρχεται τρεῖς καταστάσεις, τὴν θρησκευτικήν, τὴν μεταφυσικήν καὶ τὴν ἐπιστημονικήν ἥ θετικήν. Ἡ ἀνθρωπότης διῆλθεν ἦδη τὰς δύο πρώτας καταστάσεις καὶ εύρισκεται τώρα εἰς τὴν θετικήν. Τὰ προβλήματα περὶ τῆς προελεύσεως καὶ τῆς συστάσεως τοῦ κόσμου θὰ λυθοῦν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐπιστημονικῶν γνῶσεων, αἱ ὁποῖαι σκοπὸν ἔχουν νὰ προβλέπουν τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἔξουσίαν ἐπ’ αὐτῶν.

‘Υπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν ἐπεκράτησε τάσις ὄνομασθεῖσα’. Επιστημονισμός (scientisme) καὶ ἡ θετικὴ φιλοσοφία ἐπεβλήθη εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Εἰς πολλοὺς μάλιστα ἐκπροσώπους τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ἐπροχώρησεν αὕτη εἰς φυσιοκρατικὴν καὶ ύλιστικὴν πίστιν (Naturalismus, Materialismus), τὴν πίστιν δηλαδὴ ὅτι καὶ τὰ πνευματικὰ φαινόμενα ἔχουν φυσικάς ἀφορμάς.

Τὰς ἀπόψεις αὐτὰς ἀντιπροσωπεύουν μὲν πολυμάθειαν καὶ λογοτεχνικὸν χάρισμα οἱ δύο ἔξαίρετοι Γάλλοι συγγραφεῖς **Ἐρνέστ Ρενάν** (Ernest Renan, 1823 - 1892) καὶ **Ιππολύτ Ταΐν** (Hippolyte Taine, 1828 - 1893), τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις ἐπλήρωσε τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰώνος. ‘Ο Ρενάν ἀπὸ τοῦ 1848 ἥδη, 25 ἑτῶν, εἶχε γράψει τὸ βιβλίον του Τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης (L’avenir de la science), διὰ νὰ διακηρύξῃ τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἐπιστήμην, καὶ δὲ Ταΐν ἐπεχείρησε νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς ἡθικὰς λεγομένας ἐπιστήμας τὰς αὐστηρὰς μεθόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Πρὸς τὸ τέλος ὅμως τοῦ αἰώνος ἥρχισε νὰ παρουσιάζεται ἀντίδρασις εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φυσιοκρατικὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις ὑποστηριζομένη ἀπὸ τὰς κριτικὰς μελέτας αὐτῶν τῶν ἐπιστημόνων, ὅπως π.χ. τοῦ μαθηματικοῦ **Πουανκαρέ** (Poincaré) διὰ τοῦ ἔργου του « Ἀξία τῆς ἐπιστήμης » (Valeur de la science) (1906). Οὗτοι παρεδέχοντο μὲν τὴν πρακτικὴν ἀξίαν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ’ ἥθελον νὰ διακρίνουν τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν καὶ νὰ ύπογραμμίσουν τὴν σημασίαν τῆς τελευταίας.

Ο αμερικανός φιλόσοφος **Τζέιμς** (James 1842 - 1910) έδιδαξεν ότι ή αλήθεια δὲν είναι τι ἀπόλυτον, ἀλλὰ πᾶν ὅτι ώφελετ καὶ προάγει τὴν ζωήν, καὶ η ἐπιστήμη είναι ὅργανον ἐπιτήδειον πρὸς δρᾶσιν καὶ παραγωγήν. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὀνομάζει Πραγματισμόν (Pragmatismus).

Όλοκληρώνων τὰς ἀντιλήψεις αὐτάς ο **Μπέρζον** (Bergson, ἔγενν. 1859) διδάσκει ότι η ἐπιστήμη, ως κατασκεύασμα τῆς διανοίας, είναι ἀνίκανος νὰ συλλάβῃ τὴν πραγματικότητα, τῆς ὁποίας η ούσια είναι διάρκεια, κίνησις, ροή. Μόνον διὰ τῆς ἀμέσου ψυχικῆς ἐπικοινωνίας, διὰ τῆς ἐν οράσεως, ἀποκτῶμεν βαθυτέραν γνῶσιν τῶν πραγμάτων.

Τὰς ἔλκυστικὰς διὰ πολλοὺς ἀντιλήψεις αὐτάς, τὸν ἀντεπιστημονισμὸν (antiscientisme), ὅπως τὸν ὀνομάζουν, μετεχειρίσθησαν πολλοί, διὰ νὰ κλονίσουν τὸ κῦρος τῆς ἐπιστήμης.

Όλιγον προγενέστερος, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὁρμῆς τῆς Γερμανίας πρὸς οἰκονομικήν ἐπικράτησιν, ο **Φρειδερίκος Νίτσε** (Nietzsche 1844 - 1900), αἰσθητικὸς μᾶλλον καὶ τραφεὶς μὲ τὴν κλασικὴν φιλοσοφίαν, ἡσχολήθη κυρίως ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸ νεανικόν του ἔργον 'Η γέννησις τῆς τραγῳδίας ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς μουσικῆς ἔδιδαξεν ότι η ἔκφρασις τῆς ὑπερτάτης ἀληθείας εύρισκεται εἰς τὴν μουσικὴν τραγῳδίαν τῶν Ἑλλήνων. Γοητευθεὶς βραδύτερον ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης, ἔξεθείασε τὴν ἔξελικτικὴν θεωρίαν καὶ ἐκήρυξεν ἀριστοκρατικὴν ἡθικήν, ότι δηλαδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ τελειοποιηθῇ, ὃν δὲ ἰσχυρὸς ἀνθρωπος, ο εύπατρίδης, ἐπικρατήσῃ, ὑπηρετῶν τὰς ὁρέεις του καὶ συντρίβων τούς ἀσθενεῖς καὶ ἀνικάνους. Αὐτὸς εἶναι τὸ νόημα τοῦ περίφημου του ἔπους Ζαρατούστρα.

II. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Τὸν 19ον αἰῶνα τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἐπολλαπλασιάσθη καὶ ἡ καλυτέρα ὄργανωσις τοῦ τύπου καὶ τοῦ βιβλιεμπορίου ἐβοήθησε τὴν εύρυτέραν διάδοσιν τῶν προϊόντων τῆς λογοτεχνίας. Ηὕξηθη ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς τῶν συχναζόντων εἰς τὰ θέατρα καὶ ἐδημιουργήθη

ἴδιαιτέρα τάξις θεατρικῶν συγγραφέων. Ἐθεσπίσθησαν δὲ νόμοι ἀσφαλίζοντες τὰ συγγραφικὰ δικαιώματα καὶ γενικῶς τὴν πνευματικὴν ἴδιοκτησίαν.

Τοιουτοτρόπως ἡ συγγραφικὴ ἐργασία ἔγινε μέσον βιοπορισμοῦ καὶ πολλοὶ τῶν διακεκριμένων συγγραφέων ἔξησφάλισαν μεγάλα κέρδη. Τὸ ἕδιον ἔγινεν, εἰς μεγαλυτέραν μάλιστα κλίμακα, διὰ τοὺς καλλιτέχνας, ζωγράφους, γλύπτας, μουσικοὺς κτλ. Τοῦτο ἔξησφάλισεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τοὺς καλλιτέχνας καλυτέρους ὄρους ἐργασίας καὶ παραγωγῆς, ἔξυψωσε τὴν κοινωνικὴν θέσιν των καὶ ἐπέτρεψε νὰ σκέπτωνται καὶ νὰ ἐκφράζωνται ἐλευθερώτερον.

Η ΡΩΜΑΝΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Αἱ ἀναστατώσεις τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν Ναπολεοντείων πολέμων ἐνίσχυσαν τὴν λυρικὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ συναισθηματικὸν καὶ ἡ φαντασία ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τοῦ λογικοῦ, ὀνεπτύχθη ὁ ἀτομισμὸς καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ἀγάπη τοῦ σκοτεινοῦ καὶ μυστηριώδους, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὀρθολογιστικὴν τάσιν τοῦ 18ου αἰῶνος. Οἱ συγγραφεῖς ἥσθιανθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς κανόνας τῆς κλασσικῆς λεγομένης λογοτεχνίας καὶ νὰ ζητήσουν νέους τύπους τοῦ ὥραίου. Συγχρόνως τὸ ἀφυπνισθὲν ἑθνικὸν αἰσθῆμα τῶν λαῶν ἔστρεψε τοὺς συγγραφεῖς εἰς τὸ παρελθὸν τοῦ ἕδίου ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἔγινε ζωηρὰ ἀντίδρασις κατὰ τῆς κλασσικιζούστης λογοτεχνίας τῆς Γαλλίας, οἱ ἀρχαῖοι ἐπαυσαν νὰ θεωροῦνται ἀλάνθαστα πρότυπα, ἡ προσοχὴ ἔστραφη εἰς τοὺς μέσους χρόνους, ἀπέκτησεν ἐκτίμησιν ὁ Γοτθικὸς ρυθμὸς καὶ ἐκυριάρχησεν ὁ Σαΐξπηρ, ὁ ὅποιος ἔγινε τὸ ἰδανικὸν τῶν ποιητῶν διὰ τὴν φυσικὴν ὅρμητικότητα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἐμπνεύσεως. Τὴν τάσιν αὐτὴν ὠνόμασαν Ρωμαντισμὸν καὶ τὴν πλουσίαν λογοτεχνίαν, ἡ ὅποια ἐγεννήθη ἀπ’ αὐτὴν, Ρωμαντικὴν λογοτεχνίαν.

Ἡ ρωμαντικὴ διάθεσις ἔξεδηλώθη πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δύο μεγάλοι ποιηταὶ είναι οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Βύρων καὶ ὁ Σέλλεϋ. Ἡ ἀνήσυχος φύσις τοῦ λόρδου Βύρωνος (Byron, πρόφ. Μπάιρον, 1788 - 1824) ἐφανερώθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ νέου, τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ Βύρων εἰς τὰ φλογώδη καὶ πλήρη φαντασίας ποιήματα ἔξεχε σε τὸν πόνον

τῆς ἀνικανοποιήτου ψυχῆς του. Τὰ ὄνομαστότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Τσάιλδ Χάρολδ (Child Harold), ὁ Γκιαβούρ, ὁ Μάνφρεδ καὶ τὸ εὐρὺ σατιρικὸν ποίημα Δὸν Ζουάν (Don Juan). Φύσις ἔξαιρετικὴ ἦτο ἐπίσης ὁ σύγχρονός του Σέλλεϋ (Selley, 1792 - 1822). Μολονότι ἀπέθανε τριάκοντα ἑτῶν, ἔδωκεν ὑπέροχα λυρικὰ τεμάχια. ('Η ἐξέγερσις τοῦ Ἰσλάμ, Προμηθεύς λυσόμενος').

'Ο Ρωμαντισμὸς ἀνεγέννησε τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν. 'Ο εἰσηγητὴς τῆς νέας τεχνοτροπίας εἰς τὴν Γαλλίαν εἶναι ὁ Σατωμπριάν (Chateaubriand 1768 - 1848). Τὸ περιφημότερον ἔργον τοῦ Σατωμπριάν εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ (Génie du Christianisme, 1802), διὰ τοῦ ὅποιου διεκήρυξεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ποίησιν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' εἰς τὸν χριστιανικὸν μεσαίωνα, καθόσον αἱ διηγήσεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας παρέχουν εἰς τὸν καλλιτέχνην ὑλικὸν ἀνώτερον τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. 'Ο Σατωμπριάν εἶναι ὑπέροχος πεζογράφος. Τὸ ὑφος του διακρίνεται διὰ τὸν πλούσιον χρωματισμὸν καὶ τὴν μουσικότητα.

Τὸ 1820 ἐφάνη ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς νέας σχολῆς, Αἱ ποιητικαὶ μελέται (Méditations poétiques) τοῦ Λαμαρτίν (Lamartine, 1790 - 1869). Τὰ σκηνήπτρα ὅμως τῆς ρωμαντικῆς ποιήσεως ἔλαβεν ὁ περίφημος Βίκτωρ Ούγκω (Victor Hugo, 1802 - 1885), ὁ ὅποιος μεταξὺ τῆς κολοσσιαίας παραγωγῆς του ἔδωκέ τινα ἐκ τῶν ἀριστῶν ποιημάτων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Δὲν εἶχε τὴν εὐαίσθησίαν τοῦ Λαμαρτίν, ὀλλὰ ἡ φαντασία του ἦτο μεγαλειώδης καὶ ἔδημιούργησεν ὕφος ἀτομικόν, πλῆρες χρωμάτων καὶ εἰκόνων καὶ ἀνδροπρεποῦς μελωδίας. Τὰ νεανικά του ἔργα Φύλλα τοῦ Φθινοπώρου (Feuilles d'automne), Ἀκτῖνες καὶ Σκιαί (Rayons et ombres) κλπ., περιέχουν λυρικὴν συγκίνησιν. Εἰς τὴν ὀριμότητά του ἔδωκε ποιήματα φιλοσοφικοῦ βάθους (Comtemplations), ἐνῷ τὸ μυθιστόρημά του Παναγία τῶν Παρισίων (Notre Dame de Paris) ζητεῖ νὰ ἀναπαραστήσῃ τοὺς μέσους χρόνους καὶ εἶναι ὑμνος εἰς τὸν Γοτθικὸν ρυθμόν. Κολοσσιαίαν δὲ δημοτικότητα ἀπέκτησε τὸ μυθιστόρημα Οἱ "Αθλιοι" (Les Misérables), τὸ ὅποιον ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς χριστιανικῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀποκλήρους.

Από τοῦ 1830 ἐμφανίζεται νέα γενεὰ ρωμαντικῶν, τῆς ὅποίας κυριώτατοι ἀντιπρόσωποι εἶναι δὲ **Άλφρέδ δὲ Μυσέ** (Alfred de Musset, 1810 - 1857) καὶ δὲ **Θεόφιλος Γκωτιέ** (Theophile Gautier, 1811 - 1873). Ο Μυσέ ἦτο λεπτὴ φύσις καὶ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς *Poesies nouvelles* περιέχουν μερικὰ ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα ποιήματα τῆς Γαλλίας.

Συγχρόνως ἀνεπτύχθη δὲ πεζὸς λόγος καὶ ἔδημιουργήθη τὸ γαλλικὸν μυθιστόρημα. Η **Γεωργία Σάνδη** (Georgie Sand, 1804 - 1876) εἶναι ἡ ἀξιολογωτέρα ἀντιπρόσωπος τοῦ ρωμαντικοῦ μυθιστορήματος, ἐνῷ δὲ **Άλέξανδρος Δουμᾶς** (Dumas) πατήρ ἔγραψε τὰ περίφημα μυθιστορήματά του, ὅπως τοὺς «Τρεῖς Σωματοφύλακας», τὸν «Κόμητα Μοντεχρίστον», τὸν «Υποκόμητα τῆς Βραζελόνης» κλπ. Τούναντίον δὲ **Μπαλζάκ** (Honoré de Balzac, 1799 - 1850) διὰ τῆς κλίσεώς του εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ διὰ τῆς συλλήψεως τῆς Ἀνθρωπίνης Κωμῳδίας ἥνοιγε νέας ὁδούς.

Ο Ρωμαντισμὸς διὰ τῆς ἀγάπης, τὴν δόποίαν εἶχε πρὸς τὸ παρελθόν, ὡφέλησε τὰς ιστορικὰς μελέτας. Οἱ ρωμαντικοὶ ιστορικοὶ ἥθελον νὰ ἀναπαραστήσουν τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ἴδιως τὰ γεγονότα τῆς ἑθνικῆς ιστορίας. Η δὲ ιστορία εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἔγινεν ἔργον τέχνης, συγχρόνως ὅμως ἥρχισεν ἡ ἐπιμελής μελέτη τῶν πηγῶν. Ο **Αὐγουστίν Τιερρύ** (Augustin Thierry 1797 - 1856) ἀναπαρέστησε διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ διὰ τῆς φαντασίας τοὺς Μεροβιγγείους χρόνους. Ανώτερος δὲ συγγραφεὺς καὶ ποιητικῶτερος εἶναι δὲ **Ιούλιος Μισελέ** (Michelet, 1798 - 1874), δὲ ὅποιος διὰ φλογώδους φαντασίας καὶ ἀνησύχου εύαισθησίας διηγήθη τὴν γαλλικὴν ιστορίαν, ἐνῷ νηφαλιώτεροι ἦσαν οἱ πολιτικοὶ ἀνδρες, συγγραφεῖς ιστοριῶν, δὲ **Γκιζώ** (Guisot) καὶ δὲ **Τιέρ** (Thiers).

Η ρωμαντικὴ λογοτεχνία δὲν ἀνέδειξε μεγάλας κορυφὰς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ο ἐμπνευσμένος μεταξὺ τῶν Γερμανῶν ρωμαντικῶν **Νοβάλλις** (Novallis) ἀπέθανε πολὺ νέος (1801). Ἄλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Σαΐξπηρ ἐγένησε τὰς ὀνομαστὰς μεταφράσεις τῶν δραμάτων του ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν **Σλέγκελ** (Schlegel). Η ἀγάπη ὅμως πρὸς τὸ γερμανικὸν παρελθόν ἐγένησε μεγάλην ἐρευνητικὴν προσπάθειαν, ἐκ τῆς δόποίας προῆλθεν ἡ μνημειώδης συλλογὴ τῶν πηγῶν τῆς μεσαιωνικῆς γερμανικῆς ιστορίας (*Monumenta Ger-*

maniae historica). Τὴν ρωμαντικὴν καὶ μεσαιωνικὴν αὐτὴν τάσιν ἐπολέμησαν ὁ κύκλος τῆς Νέας Γερμανίας, τῆς δποίας ὁ ἀρχηγὸς **Έρικος Χάινε** (Heinrich Heine, 1799 - 1856) ἀνεδείχθη ἔξοχος λυρικὸς καὶ σατιρικός.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Περὶ τὸ 1848 ἡρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Ρωμαντισμοῦ, διότι ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐταράσσετο ὑπὸ νέων ἐπαναστάσεων καὶ ἡ περίοδος τῆς παλινορθώσεως εἶχε παρέλθει. Τότε οἱ ποιηταὶ ἡθέλησαν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῆς ὑπεραισθητικῆς πολυλογίας καὶ ἡρχισαν νὰ φροντίζουν περισσότερον τὴν συμμετρίαν τοῦ ἔργου καὶ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς. Ὁ ἡγέτης τῆς νέας τάσεως **Λεκόντ Ντὲ Λιλ** (Leconte de Lisle, 1818 - 1894), ἔραστής τῶν ἀρχαίων λογοτεχνιῶν, τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς ἵνδικῆς ἀκόμη, ἐπεβλήθη διὰ τῆς πλαστικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ στίχου καὶ τοῦ ρυθμικοῦ μεγαλείου. Τὴν τάσιν ταύτην ὠνόμασαν **Παραστατική** (*Paratheatique*), ακόμη καὶ **Σχολής** (*Scholastic*), αὐτῆς εἶναι τὰ « *A part et sur la* » λεγόμενα « *Sonettta* » τοῦ **Έρεδιά** (Josè Maria de Heredia), συλλογὴ « *Trophées* », τὰ δποία διακρίνει ἀπαράμιλλος λαμπρότης τῆς μορφῆς καὶ ἴσχυρὰ ὑποβλητικότης. Ὁ δλίγον πρεσβύτερος καὶ τῶν δύο **Σάρλ Μπωδελαιρ** (Charles Baudelaire, 1811 - 1867), ἰδιόρρυθμος καὶ παράδοξος, φθάνει ἐνίστει εἰς μεγάλην ἐκφραστικότητα (κυρία συλλογή, *Fleurs du mal*).

Ἄπὸ τοῦ 1830 ἴδιως ἀναπτύσσεται νέα γενεὰ συγγραφέων, ἡ δποία θέλει νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ περιγράψῃ μὲν ἀκρίβειαν τὴν σύγχρονον πραγματικότητα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ρωμαντικούς οἱ νέοι συγγραφεῖς ἀποφεύγουν νὰ ἐκθέσουν τὰ ἴδια συναισθήματα καὶ τὰς ἴδιας σκέψεις καὶ διδάσκουν ὅτι « ἡ μεγάλη τέχνη εἶναι ἐπιστημονικὴ καὶ ἀπρόσωπος καὶ ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν πρέπει νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἔργα του ὥπως ὁ Θεὸς εἰς τὴν φύσιν ». Τὴν τάσιν ταύτην ὠνόμασαν **Ρεαλισμὸν** (*realism*) (ἐκ τοῦ λατινικοῦ *res* = πρᾶγμα). Ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος **Φλωμπέρ** (Gustave Flaubert, 1821 - 1880) εἶναι ἐκ τῶν μεγάλων πεζογράφων τῆς Γαλλίας. Εἰς τὸ ὄνομαστὸν μυθιστόρημά του **Κυρία Μποβαρύ** (Madame Bovary) ἔδωκεν ἀντικειμενικήν, δλίγον κακόβουλον περιγραφὴν

καὶ ἀνάλυσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Ἐκ τοῦ Ρεαλισμοῦ τοῦ Φλωμπέρ ἐγενήθη ὁ Νατουραλισμὸς τοῦ Ζολὰ (Emile Zola 1840 - 1902), ὁ ὅποιος μετ’ ἴδιαιτέρας εὐχαριστήσεως περιγράφει τὴν ἀνθρωπίνην ἀσχημίαν καὶ τὰ τερατώδη ἥθη. Τὰ ἔργα του ἐκακίσθησαν ὡς ἀνήθικα καὶ μεστὰ ἀσχημίας, πολλὰ ἔξ αὐτῶν ὄμως εἶναι ισχυρὰ δημιουργήματα, ὅπως τὸ περίφημον *Germinal*, εἰς τὸ ὅποιον περιγράφει στάσιν ἔργατῶν ἀνθρακωρυχείων.

Περὶ τὸ 1848 ὁ Ρωμαντισμὸς ἔξεβλήθη καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου καὶ ἐπεκράτησαν ρεαλιστικαὶ καὶ νατουραλιστικαὶ τάσεις. Οὕτως ἐδημιουργήθη τὸ γαλλικὸν Ἀστικὸν Δρᾶμα. Ἀντὶ τῶν ἀρχαίων δηλονότι ἡρώων ἢ τῶν μεσαιωνικῶν ἵπποτῶν, ἀνεβίβασαν εἰς τὴν σκηνὴν τὸν σύγχρονον ἀνθρωπὸν καὶ τὴν σύγχρονον ἐνδυμασίαν. Δύο γόνιμοι συγγραφεῖς, ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς, σιός, ὁ συγγραφεὺς τῆς Κυρίας μὲ τὰς Καμελίας, καὶ ὁ Ἐμīλ Όζιέ (Émile Augier), ὁ συγγραφεὺς τοῦ Γαμβροῦ τοῦ κυρίου Ποαριέ, εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἀστικοῦ θεάτρου. Βραδύτερον ἐπεκράτησαν αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ Νατουραλισμοῦ, διότι ἀνεβίβαζον κατὰ προτίμησιν ἐλαττωματικὰ ἢ διεφθαρμένα πρόσωπα. ‘Η τάσις αὐτὴ ὠνομάσθη Ξηρὸν Θέατρον (théâtre sec). Οἱ νεώτεροι τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου ἐπέδρασαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῆς τάσεως αὐτῆς ἐγενήθησαν εἰς τὴν Γερμανίαν δύο ἀξιόλογοι δραματικοί, ὁ Γκέραρδ Χάουπτμαν (Gerhard Hauptmann) γεννηθεὶς τὸ 1862 (ἔργα: Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ‘Υφανταί, Τὸ δέρμα τοῦ κάστορος κλπ.) καὶ ὁ Σούδερμαν (Hermann Sudermann, γενν. τὸ 1857), τοῦ ὅποιου τὰ δράματα ἡ Τιμὴ καὶ ἡ Χάιματ (Heimat, Ἑλλ. μετάφρασις ὑπὸ τὸν Τίτλον Μάγδα) είδον ἡμέρας δόξης.

‘Αλλ’ ἡ μεγάλη δημιουργικὴ διάνοια τοῦ νεωτέρου θεάτρου εἶναι ὁ Νορβηγὸς Ερρίκος Ιψεν (Ibsen, 1825 - 1906), τοῦ ὅποιου τὰ λεπτοτάτης ψυχολογικῆς ἀναλύσεως δράματα ἀπέκτησαν παγκόσμιον φήμην (Βρυκόλακες, Ἀγριόπαπια, Κουκλόσπιτο, Πέερ Γκύντ κλπ.).

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ ρωσικὴ λογοτεχνία καὶ πολλοὶ Ρῶσοι συγγραφεῖς ἀπέκτησαν πανευρωπαϊκήν φήμην. ‘Ο Ούκρανὸς Γκόγκολ ἔδωκεν ἀξιόλογα ἐπικὰ μυθιστορήματα ἢ ἐποποίιας ἐν πεζῷ, περιγράφας μὲ δύναμιν τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς στέππας τῆς πατρίδος του. Ἐπίσης

ξέχειμήθη πολύ διά τὴν λεπτότητα, τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν ὄνειροπόλον μελαγχολίαν ὁ **Τουρκένιεβ**. Ἐλλ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μεγάλου θαυμασμοῦ ἀπολαύει διά τὴν βαθεῖαν ψυχολογικήν ἀνάλυσιν ὁ **Δοστογέβσκη** (1821 - 1881), ὁ περίφημος συγγραφεὺς τῶν Ἀδελφῶν Καραμαζώφ καὶ τοῦ Ἐγκλήματος καὶ Τιμωρίας. Ὁ δὲ κόμης **Τολστόι** ἐπὶ μακρὸν ἦτο τὸ εὐαγγέλιον δι' ὠρισμένας κοινωνικὰς τάξεις, ἐπειδὴ ἐδίδαξε τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χριστιανικήν ἀγάπην. Τὸ κύριον ἔργον του Πόλεμος καὶ Εἰρήνης ἔχει πραγματικῶς ἐπικόν μεγαλεῖον.

Ο ΝΕΟΡΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰώνος ἔγινε νέα μετατροπή εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἡ ποίησις ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν ἄκαμπτον τελειότητα τῆς μορφῆς, οἱ στίχοι ἔγιναν χαλαρώτεροι, ἐπανῆλθεν ἡ ἀγάπη τοῦ συναισθηματικοῦ, ἐπεκράτησεν εἰδός τι μυστικοπαθείας καὶ ἡ ποίησις προσεπάθησε νὰ δανεισθῇ τὰ μέσα, τὰ ὅποια μεταχειρίζονται ἄλλαι τέχναι, ἡ μουσική καὶ ἡ ζωγραφική. Τὸν νέαν ταύτην τάσιν ὀνόμασαν **Συμβολισμὸν** ἢ **Νεορρωμαντισμόν**.

Ἡ ὥθησις ἤλθεν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὅπου μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς σχολῆς αὐτῆς ἀνεδείχθησαν ἔξαίρετοι λυρικοί. Ὁ ἔξοχώτατος ὄλων αὐτῶν είναι ὁ **Πῶλ Βερλαίν** (Paul Verlaine, 1844 - 1896). Περισσότερον τὴν μορφὴν ἐκαλλιέργησεν ὁ "Ἐλλην" Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος, ὁ δόποιος ἔγινε διάσημος ὡς Γάλλος ποιητὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ζάν Μωρέας** (Jan Moreas). Ἐκ παραλλήλου ἀνεπτύχθη τὸ μυθιστόρημα, τὸ δόποιον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπέβη τὸ κυριαρχοῦν λογοτεχνικὸν εἶδος. Ἡ Γαλλία κρατεῖ τὸ σκῆπτρον τοῦ μυθιστορήματος καὶ ὁ γαλλικὸς πεζὸς λόγος τῶν ἡμερῶν μας ἔφθασεν εἰς ἀπαράμιλλον τελειότητα. Ὁ σημαντικώτατος τῶν γάλλων μυθιστοριογράφων τῆς προγενεστέρας γενεᾶς **Ἀνατόλ Φράνς** (Anatole France) ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ. Ἐπίσης πλουσία καὶ πολύμορφος είναι καὶ ἡ θεατρικὴ παραγωγή.

Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 20οῦ αἰώνος ἔγινε μικροτέρα ἢ ἀντίθεσις τῶν ἰδεολογιῶν εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Οἱ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ δίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἴδιο-

φυίαν καὶ παραδέχονται ὅτι οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ ἀνήκουν εἰς μίαν σχολήν, ἀπὸ ὅπου καὶ ἀν ἔξεκίνησαν ἀρχικῶς. Εἰς τὴν ποίησιν ἔξαίρουν τὴν σπανίαν προσωπικὴν συγκίνησιν, τὴν «καθαρὰν ποίησιν», εἰς δὲ τὸ μυθιστόρημα τὴν ἰκανότητα νὰ ἀναλύσουν τὰς ψυχολογικὰς καταστάσεις.

Οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας ἔφθασαν εἰς μεγάλην δημοτικότητα μετὰ τὸν πόλεμον, ὅπως ὁ ποιητὴς **Πώλ Βαλερὺ** (Paul Valéry, γενν. 1871), οἱ μυθιστοριογράφοι **'Αντρέ Ζίδ** (André Zid, γενν. 1869) καὶ **Μαρ-σέλ Προύστ** (Marcel Proust, 1871 - 1922).

Εἰς τὴν ἀνάλυσιν διεκρίθησαν συγγραφεῖς καὶ ἄλλων χωρῶν, ὁ Γερμανὸς **Θωμᾶς Μάν** (Thomas Mann), ὁ Αὐστριακὸς **Στέφαν Τσβάιχ** (Zweig), ὁ Ἰρλανδὸς **Μπέρναρ Σώ**. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἀναπτύσσεται ἡ ἔξαιρετικὴ μυθιστοριογραφία τῆς Ἀγγλίας καὶ ἄλλοι λαοὶ προσφέρουν τὴν συμβολήν των, τελευταῖον δὲ καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολετεῖαι.

Τὸ χαρακτηριστικῶτερον ὅμως τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ ὑποτίμησις τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ 19οῦ αἰῶνος ὅτι ἡ τέχνη εἶναι διὰ τὴν τέχνην καὶ ἡ προσοχὴ εἰς τὸ ἴδεολογικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔργου. Ἡ καθαυτὸ πολεμικὴ καὶ μεταπολεμικὴ λογοτεχνία εἶναι τεραστίᾳ εἰς ὅγκον.

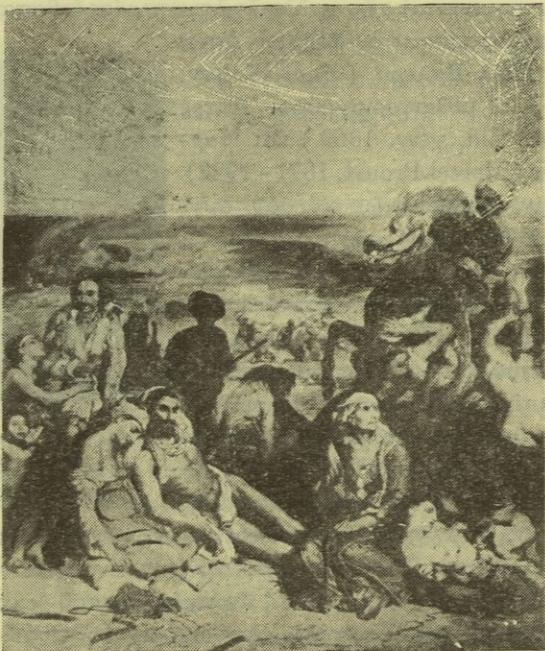
Εὐγένιος Ντελακρουά
(1798 - 1863)
(αὐτοπροσωπογραφία)

III. ΤΕΧΝΑΙ - ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ - ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19οῦ αἰῶνος ἐπεκράτησεν ὁ Ρωμαντισμὸς καὶ εἰς τὴν τέχνην, ὅπως εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὁ Ρωμαντισμὸς δὲν δημιουργεῖ πρωτότυπα ἔργα, ἀλλὰ γεννᾷ τὴν ἀγάπην εἰς τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα. Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὅμως καὶ τὴν γλυπτικὴν εἶναι γονιμωτέρα ἡ ἐπίδρασίς του. Ο ἀρχηγὸς τῆς ρωμαντικῆς ζωγραφικῆς εἶναι ὁ Γάλλος **Εὐγένιος Ντελακρουά** (Eugène Delacroix 1798-1863), ὁ φίλος τοῦ Ούγκω, ὁ ὁποίος

έμελέτησε τούς μεγάλους χρωματιστάς (Coloristes) τοῦ βορρᾶ, τὸν Ροῦμπενς καὶ τὸν Ρέμπραντ, καὶ ἡθέλησε νὰ παραστήσῃ πιστῶς τὴν φύσιν, τὸ ὥραῖον ὅσον καὶ τὸ ἀσχημόν (ἔργα : ἡ Λέμβος τοῦ Δάντη, Σφαγὴ τῆς Χίου κλπ.).

Ντελακρουά: « Αἱ σφαγαὶ τῆς Χίου »
(Παρίσιοι, Μουσεῖον Λούβρου)

Απὸ τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ Γάλλου ζωγράφου, ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν νεωτέραν ἴστορίαν, ἀπὸ τὴν πάλην τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀφθονοῦν αἱ ὀνταιότητες εἰς τὰς λεπτομερείας καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν προσώπων. Ο Ντελακρουά εἶναι ὁ κορυφαῖος τῆς ρωμανικῆς σχολῆς τῆς ζωγραφικῆς.

Ομοίως εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ τέχνη, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν κλασσικὴν περίοδόν της, ἔγινε ρωμανική. Τὸ κέντρον ἐδῶ ἦτο τὸ Μόναχον. Οἱ Γερμανοὶ ζωγράφοι ἐξήτησαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἀρχαίαν γερμανικὴν τέχνην καὶ συνήθροισαν πλουσίαν συλλογήν ἔργων τῆς λεγομένης πρωίμου ἀναγεννήσεως, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν

τὸν πολύτιμον πυρῆνα τῆς Ἀρχαίας Πινακοθήκης τοῦ Μονάχου. 'Ο βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος συνέλαβε τὸ σχέδιον μεγάλων ἐργασιῶν. 'Αλλ' οἱ περὶ τὸν ζωγράφον **Κορνέλιος** (Cornelius, 1783 - 1867) καὶ τὸν μαθητήν του **Κάουλμπαχ** (Kaulbach) καλλιτέχναι δὲν εἶχον τὴν ἐκτελεστικὴν δύναμιν, τὴν ὅποιαν ἀπαιτοῦν τὰ μεγάλα σχέδια.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰώνος εἶναι πλουσία καὶ πολυμερεστάτη ἡ ἐκδήλωσις τῆς τέχνης. Οἱ νέοι ζητοῦν διαρκῶς νὰ ἀναπτύξουν τὴν πρωτοτυπίαν των καὶ νὰ δημιουργήσουν ἔργον ἀτομικόν, ἀπαλλασσόμενοι τῆς ἐπιδράσεως παλαιοτέρων καλλιτεχνῶν. 'Ο καλλιτεχνικὸς βίος εἶναι πολὺ ζωηρότερος τώρα, διότι ἀσυγκρίτων πολυπληθέστερον κοινὸν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τέχνην. 'Η μεγαλυτέρα κίνησις παρατηρεῖται εἰς τὴν Ζωγραφικὴν καὶ γίνονται εἰς αὐτὴν αἱ τολμηρότεραι καὶ περιεργότεραι προσπάθειαι. Τὰ ἔργα τῶν ζωγράφων γίνονται γνωστὰ διὰ τῶν 'Εκθέσεων (Salons), κριταὶ δὲ εἶναι οἱ ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι ἢ ἐγνωσμένης φήμης καλλιτέχναι.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

'Αλλὰ πολύμορφος ἴδιως εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἡ Ζωγραφικὴ τῆς τελευταίας περιόδου. Παρὰ τὴν κλασικὴν σχολὴν γεννᾶται ἡ **Ρεαλιστικὴ**, ἡ **'Εμπρεσσιονιστικὴ**, ἡ **'Ιδεαλιστικὴ** καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ **Συμβολικὴ**. 'Ηγέται τῆς κινήσεως εἶναι πάλιν οἱ Γάλλοι.

Κατ' ἔξοχὴν δημιουργικὴ εἶναι ἡ **Ρεαλιστικὴ** ζωγραφικὴ, ἡ ὅποια εἰκονίζει τὴν σύγχρονον ζωήν, τὰς ἰδέας, τὰ ἥθη καὶ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν συγχρόνων τοῦ ζωγράφου ἀνθρώπων. Οἱ δύο μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς ρεαλιστικῆς ζωγραφικῆς εἶναι ὁ **Κουρμπέ** (Courbet, 1819 - 1877, ἔργα : Οἱ Λιθοί - Θραύσται, Κηδεία κλπ.) καὶ ὁ **Μιλλέ** (Millet, 1814 - 1875, ἔργα : Αἱ Σταχυοσυλλέκτριαι, Ἐσπερινὸς κλπ.).

'Ο **'Εμπρεσσιονισμὸς** (ἐκ τοῦ impression = ἐντύπω-

Γουσταύος Κουρμπέ
(1819 - 1877)

(αὐτοπροσωπογραφία)

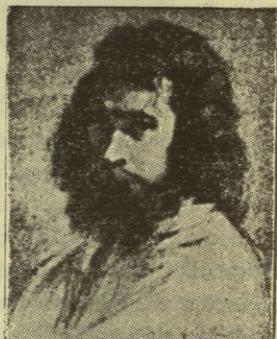
σις) σημειώνει σημαντικὸν νεωτερισμὸν εἰς τὴν τέχνην. Οἱ ἐμπρεσ-
σ.ονισταὶ ζητοῦν νὰ παραστήσουν τὰ πρά-
γματα, ὅπως ἐμφανί-
ζονται εἰς τὸν ὁφθαλ-
μὸν τοῦ καλλιτέχνου
εἰς ὡρισμένην στιγμὴν
ύπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς
ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ
φωτός. Τονίζουν ἐπὶ
τὸ ὑπερβολικῷτερον
ὡρισμένα χαρακτηρι-
στικὰ τῶν πραγμά-
των, ἵδιως τὴν φυσι-
κὴν ζωηρότητα τοῦ
φωτός καὶ τῶν χρω-
μάτων. Πολλαὶ τῶν

Κουρμπὲ «Η συνάντησις» (Μουσείου Μουπελλιέ). Εἴκονίζεται δὲ Ἰδιος ὁ ζωγράφος, φορτωμένος μὲ τὰ σύνεργα τῆς τέχνης του, δὲ ὅποιος πηγαίνει εἰς τὴν εἰκόνων τούτων παρά-
έξοχὴν δὲ νὰ ζωγραφίσῃ. Εἰς τὸν δρόμον συναν-
τῷ ἔνα φίλον καὶ προστάτην του, δὲ ὅποιος τὸν χα-
ρετῷ ἐγκαρδίωτα. Τὸ ἔργον θεωρεῖται ἀπὸ τὰ γούν ισχυρὰν καὶ πα-
ρατῆται ἐγκαρδίωτα. Τὸ ἔργον θεωρεῖται ἀπὸ τὰ ράδοις ἐντύπωσιν,
χαρακτηριστικῶτερα τοῦ ζωγράφου, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πραγμά-
των ρεαλιστῶν, διὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῆς πραγμα-
τικότητος καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκτελέσεως.

πωμεν ἔξ ἀποστάσεως.

Σήμερον λέγοντες Ἐμπρεσιονισμὸν ἐννοοῦμεν τὴν τεχνοτροπίαν, ἥ
ὅποια ἔξαίρει μετ' ἴδιαζούσης ζωηρότη-
τος ὡρισμένα σημεῖα τῆς πραγματικότη-
τος καὶ ἀφήνει νὰ ἐννοηθοῦν περισσότε-
ρα ἀπὸ ὅσα παριστάνει. 'Υπὸ τὴν ἐν-
νοιαν ταύτην ὁμιλοῦμεν περὶ Ἐμπρεσιο-
νισμοῦ ὅχι μόνον εἰς τὴν ζωγραφικὴν
καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν
λογοτεχνίαν.

Οἱ ἐμπρεσσιονισταὶ ἐμφανισθέντες τὸ
πρῶτον εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τὸ τέλος τῆς
δευτέρας αὐτοκρατορίας ἀπεδοκιμάσθησαν
ύπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ μέχρι σήμερον ἀποτε-
λοῦν εὐάριθμον ὁμάδα, ἀλλὰ μένουν πι-

Μιλλέ (1814 - 1875)
(αὐτορροσωπογραφία)

στοὶ εἰς τὴν ἀντίληψίν των καὶ ἔχουν φανατικοὺς θαυμαστάς. Ὁ ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς αὐτῶν εἶναι ὁ Γάλλος **Μανέ** (Manet, 1832 - 1883) ἀκαταπόνητος καὶ ἐνθουσιώδης τεχνίτης (ἔργα : ‘Ο - λύμπια, ὁ Καλὸς Μπόκ, τὸ Πρόγευμα, ὁ Πιθηκός κλπ.) καὶ μετ’ αὐτὸν ὁ **Κλώδ Μονέ** (Claude Monet, γενν. 1846), ὁ ὅποιος, ἐφαρμόσας τὴν ἀρχὴν τῆς νέας σχολῆς εἰς

Μιλλὲ: «Σταχυολόγοι»

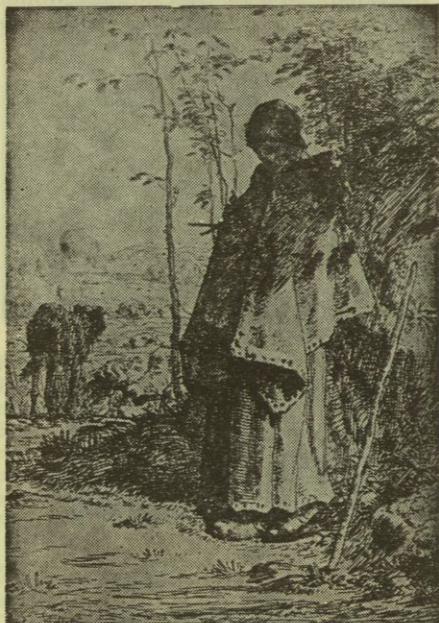
(Μουσεῖον Λούβρου, Παρίσιοι)

‘Ο ἀνωτέρῳ πίναξ εἶναι δεῖγμα χρακτηριστικὸν τῆς τέχνης τοῦ Μιλλέ. ‘Ο Μιλλέ εἶναι ὁ ζωγράφος τῆς Γῆς καὶ τῶν ἀγροτικῶν σκηνῶν. Οἱ ρωμαλέοι χωρικοὶ τῆς Γαλλίας εὗρον ἐν τῷ προσώπῳ του τὸν ἴδεωδην ἑρμηνευτήν. Ειδυλλιακὸς ρεαλιστῆς ὁ Μιλλέ ἀποδίδει τὸ μεγαλεῖον τῆς Γῆς καὶ τὸν μόχθον τῶν ἐργατῶν τῆς.

τὴν ἀπεικόνισιν τοπίων, ἐσημείωσεν ἀξιόλογον ἐπιτυχίαν (ἔργα : ‘Αγροὶ κατὰ τὴν ἄνοιξιν).

Ἐπίσης πολυποίκιλος καὶ παραγωγικὴ ἦτο ἡ ἐργασία τῶν Γερμανῶν ζωγράφων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας. Οἱ ἀξιολογώτεροι ἔξι αὐτῶν ἦσαν ὁ **Λέμπαχ** (Lenbach), ἐπιδέξιος προσωπογράφος, ὁ ὅποιος ἔζωγράφισε προσωπογραφίας πολλῶν συγχρόνων του (ἀξιόλογος πρὸ πάντων ἡ προσωπογραφία τοῦ Βίσμαρκ), καὶ ὁ **Μέντσελ** (Menzel, 1815 - 1905) διακριθεὶς ὡς ζω-

γράφος ιστορικῶν εἰκόνων. Εἰς τὸν Ρεαλισμὸν συντέταξεν εἶδός τι νεορρωμαντισμοῦ ἢ συμβολισμοῦ δὲ ἀξιόλογος Ἐλβετὸς ζωγράφος καὶ γλύπτης **Άρνόλδ Μπέκλιν** (Boecklin, 1827 - 1901), πρωτότυπος καὶ ισχυρᾶς πολλάκις ἐμπνεύσεως καλλιτέχνης ἐργασθεὶς εἰς

‘Ο Μιλλὲ προσδίδει εἰς τοὺς χωρικοὺς μελαγχολικήν τινα χάριν. Τὰ πρόσωπα, τὰ δόποια ζωγραφίζει, συνδέονται στενώτατα μετὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἐν τῷ δποίῳ τοποθετεῖ ταῦτα. Εἶναι οἰονεὶ ἡ φυχὴ τοῦ εἰκονιζομένου τοπίου. Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα τοῦ Μιλλὲ ἔχουν τὴν ἥρεμον ἀπλότητα τῆς αἰωνίας φύσεως.

Μιλλὲ: « Ἡ ποιμενὶς »

τὴν Γερμανίαν, δὲ ὁ ποιοῖς κατορθώνει νὰ ζωογονῇ τὴν πραγματικότητα διὰ τῆς πλουσίας φαντασίας του καὶ περιβάλλει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα διά τινος μυστηρίου (ἔργα: ἡ ὁνομαστὴ Νῆσος τῶν νεκρῶν, Vitae somnium breve, Ανοιξις, Σιγὴ εἰς τὸ Δάσος).

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

‘Η οἰκοδομικὴ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ κοιλούθησε νέαν ὁδὸν ὑπὸ τὴν πίεσιν δύο αἰτιῶν. ‘Η πρώτη ἦτο αἰτία αἰσθητική, συνέπεια τῆς γενικῆς ρε-

αλιστικῆς τάσεως, ἡ δευτέρα τεχνική, διότι τώρα χρησιμοποιοῦν νέον ύλικόν, τὸν σίδηρον, καὶ κατορθώνουν οὕτω νὰ κτίζουν πολὺ

Μονέ: «Εἰς τὸν ἔξωστην»

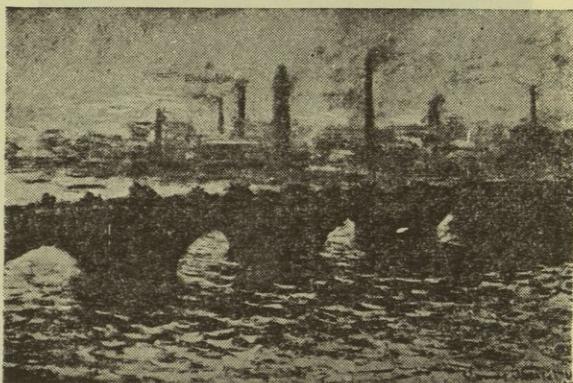
(Παρίσιοι - Λούθρον)

Ἐργον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐμπρεσσιονιστικῆς σχολῆς. Φῶς καὶ ἐνδύματα λευκά εἰς τὴν πρώτην γραμμήν, σκότος εἰς τὸ δπισθεν τῆς εἰκόνος ἀποτελοῦν ἀντίθεσιν ζωηράν. Ἀποφεύγονται ἐπιμελῶς αἱ μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς χρώματος εἰς τὸ ἄλλο διὰ τῶν ἐλαφρῶν ἀποχρώσεων, τὰς δόπιας ὁ διφθαλμὸς εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν βλέπει.

εύκολώτερον ὑπερμεγέθεις καὶ στερεάς οἰκοδομάς. Ο τω προῆλθεν οἰκοδομικὸς τρόπος, τὸν ὅποιον δυνάμεθα νὰ ὀνομάωμεν λογικόν, διότι οἱ ἀρχιτέκτονες ζητοῦν νὰ ὑποτάξουν τὸν ρυθμὸν εἰς τὴν

σκοπιμότητα καὶ τὴν ἄνεσιν. Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἡ στενὴ σύνδεσις μετὰ τῆς γλυπτικῆς.

Οὕτω κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰώνος ἔχετελέσθησαν κολοσσιαῖα δημόσια ἔργα, σχολεῖα, θέατρα, σιδηροδρομικοὶ σταθμοί, γέφυραι, ἐργοστάσια, ἐμπορικὰ καταστήματα κτλ., ιδίως εἰς Τήνην Ἀμερικὴν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὅποια ἐκτίσθη « νέα ἐκ βάθρων » ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1870. Μνημειώδη νεώτερα ἔργα

Κλών τοῦ Μονέ: « Ἡ γέφυρα τοῦ Λονδίνου »

(εξ Ιδιωτικῆς συλλογῆς)

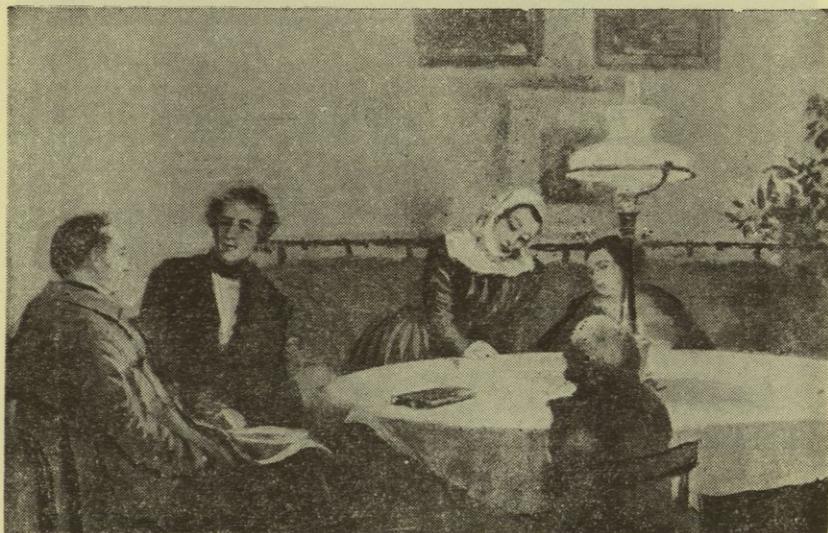
‘Ο Μονέ, δοκιμώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐμπρεσσιονισμοῦ, εἶναι ζωγράφος τοπίων. Κατὰ τὸν ἐμπρεσσιονισμόν, δοκιμοὶ προσπαθεῖν ὑπὸδώσῃ τὴν ὅψιν τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ δὲν ὑπολογίζεται παρὰ ὅπως καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς φύσεως. Τὸ δέργον, τὸ ὅποιον εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά τῆς τέχνης τοῦ Μονέ, παριστάνει μίαν γέφυραν τοῦ Λονδίνου, δηποτε φαίνεται εἰς τὴν ὁμιχλώδη ἀτμόσφαιραν τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης.

εἶναι δύο ἢ τρεῖς σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ τῶν Παρισίων (σταθμὸς τοῦ Σαιν Λαζάρ, τοῦ Και Ντ’ Ορσαί, τῆς Λυών): ἐπίσης ἀξιόλογα εἶναι τὰ μέγαρα τὰ κτισθέντα διὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ 1870 (Τροκαδερό) καὶ τοῦ 1900. Ἐπ’ εὐκαιρίᾳ τῆς ἔκθεσεως τοῦ 1889 ἐκτίσθη ὁ Πύργος ‘Αιφελ ἐκ σιδήρου, ἔχων ὕψος 300 μέτρων. Ἀξιόλογα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τῆς Γερμα-

νίας είναι τὸ Μέγαρον τοῦ Ράιχσταγ (1884), δὲ Καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Βερολίνου (Don, 1905) καὶ ὁ ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν στερεότητα καὶ πρακτικότητα Σταθμὸς τῆς Λειψίας.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ

Διὰ τὴν γλυπτικὴν οἱ χρόνοι μετὰ τὸ 1850 είναι περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Ἡ Γαλλία ἴδιως καὶ μερικῶς ἡ Γερμανία εἶδον μέγαν

Μέντσελ: «Βραδυνή συντροφιά»

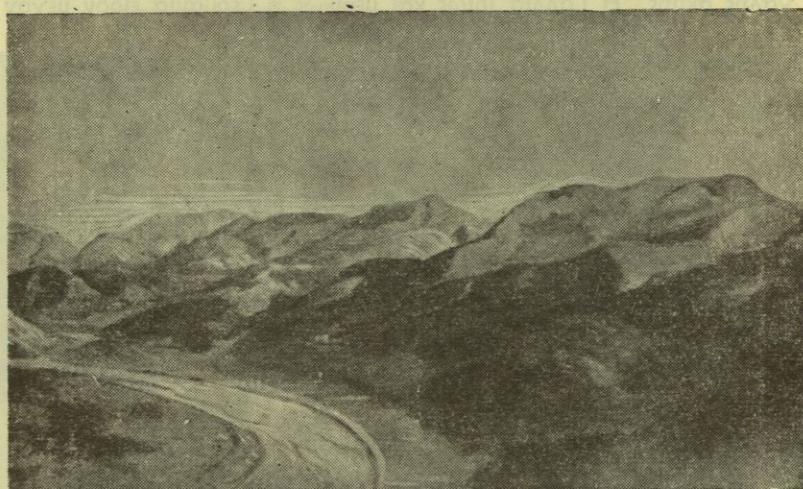
('Εθνικὴ Πινακοθήκη Βερολίνου)

Ἐκ τῶν Γερμανῶν ζωγράφων τοῦ 19ου αἰώνος ὁ Μέντσελ ἔχει ἀναμφισβήτητας τὸ μέγιστον τάλαντον. Αἱ ζωγραφικαὶ ἀρεταὶ του εἰναι πολύπλευροι. Ὁ Μέντσελ είναι ρεαλιστής, ἀπεικονίζων τὴν πραγματικότητα μὲν ἐλευθερίαν καὶ ζωηρότητα.

ἀριθμὸν ἀξιολόγων καλλιτεχνῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐπικρατοῦν δύο τάσεις: ἡ Ἀρχαϊζούσα ἀκαδημαϊκή, ἡ

δόποια ἀπομιμεῖται τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς φλωρεντινῆς πλαστικῆς, καὶ ἡ Νεωτεριστική, ἡ δόποια θέλει νὰ δώσῃ πλαστικὴν μορφὴν εἰς τὰς νέας ὁρμάς.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀκαδημαϊκὴν τάσιν ἀντιπροσωπεύει ὁ Σαπού (Chapu, 1833 - 1891), τοῦ ὅποίου τὰ ἔργα ἔχουν κλασσικὴν ὁμολόγητα, ἀλλὰ στεροῦνται θέρμης καὶ κινήσεως (ἔργα: Ἐπιτύμβιον μνημεῖον Νεότης 1875, Ἀγαλμα Δου-

Μπέκλιν: «Τοπίον Ἀπεννίνων»

(Πινακοθήκη Βρέμης)

Τὸ τοπίον τοῦτο τοῦ Ἀρνόλδου Μπέκλιν χαρακτηρίζεται ὑπὸ βαθύτατα ποιητικοῦ αἰσθήματος τῆς φύσεως. Οἱ ζωγραφικοὶ πίνακες τοῦ Μπέκλιν εἶναι ἄριστα δείγματα εὐγενεστάτου ρεαλισμοῦ.

κίσσης τῆς Ὁρλεάν, 1885). Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς νεωτέρας γαλλικῆς πλαστικῆς εἶναι δύο ἀξιόλογοι διδάσκαλοι, δ Καρπώ (Carpeaux, 1828 - 1875) καὶ δ Ροδὲν (Rodin, 1840 - 1917), δ πρῶτος παραγωγικὸς καὶ δεξιὸς ἐκτελεστής (ἔργα: Σύμπλεγμα χοροῦ ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ Νέου Μελοδράματος τῶν Παρισίων, Κρή-

νη τοῦ Ἀστεροσκοπείου, Ἄμυνα τῆς Βαλαν-
σιέν), δεύτερος πρωτότυπος καὶ ισχυρός, ἔχων τάσεις ρεαλιστι-

Καρπώ : « Ἀνδριάς τοῦ Βαττώ »

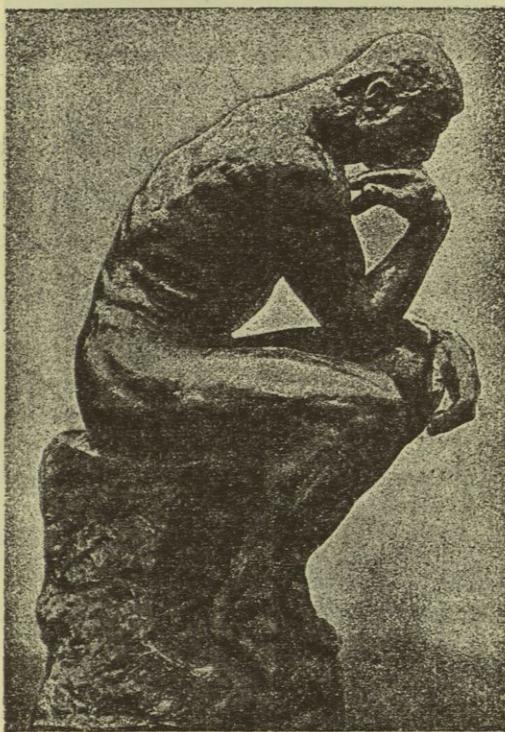
(Μουσείον τῆς Βαλενσιέν)

Ο Καρπώ καθώς καὶ ὁ περίφημος ζωγράφος Βαττώ κατήγοντο καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Γαλλίας Βαλενσιέν. Οἱ πολῖται τῆς Βαλενσιέν ἀνέθεσαν εἰς τὸν Καρπώ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βαττώ. Ο γλύπτης ἀπέδωκε μὲν ἔξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μεγάλου ζωγράφου.

κάς (ἔργα : Στοχαστής , ἡ Ἀνάστασις). Πλῆθος νεωτέρων καλλιτεχνῶν συνεχίζει τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων :

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Μεγάλης σημασίας γεγονός είς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης είναι

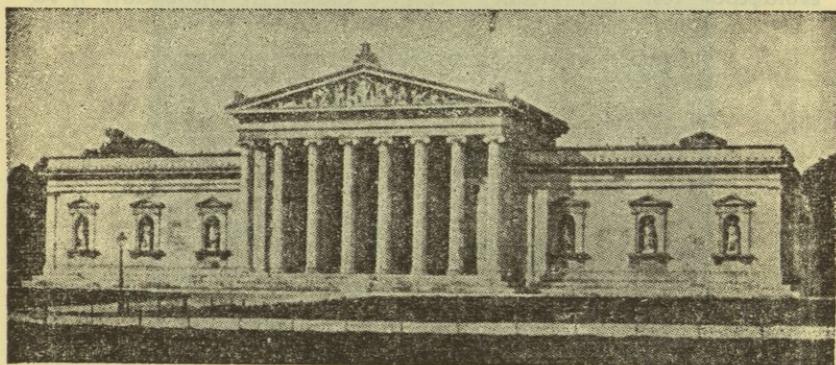

ΡΟΥΤΕΝ: «Ο διανοούμενος» (Μουσείον Ρουτέν)

Είς τὸ ἔργον αὐτὸν ὁ γλύπτης ἡθέλησε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν διαρκῆ σύγκρουσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὥλης, τὴν τραγικὴν προσπάθειαν, διὰ τῆς ὑποίας ὁ ἀνθρώπος ζῆτει ματαίος ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ βαρὺ σωματικὸν περικάλυμμα, διὰ ν' ἀποβῇ ὁ «διανοούμενος». Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μιχαήλ Αγγέλου ἡ γλυπτικὴ δὲν εἶχε γνωρίσει πλαστικὴν τόσον ἐκφραστικὴν καὶ δύναμιν τόσον περιπαθῆ.

ἡ ἀνάπτυξις τῆς γερμανικῆς μουσικῆς. Η εύρωπαϊκή μουσική μέχρι τοῦ 19ου αἰώνος ἤκολούθησεν ὅμαλήν ἔξελιξιν: 'Ο 17ος αἰών εἶδε τὴν

γέννησιν τοῦ Ὁρατορίου καὶ τοῦ Μελοδράματος, δὲ 18ος τῆς Συμφωνίας. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους ἔζησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς γερμανικῆς κλασσικῆς μουσικῆς, δὲ **Μπάχ** (Bach, 1685 - 1750), δὲ ὅποιος ἐτελειοποίησε τὴν προτεσταντικήν ἐκκλησιαστικήν μουσικήν, συνθέσας περίφημα ἄσματα καὶ λειτουργίας, δὲ **Χένδελ** (Händel, 1685 - 1759), συνθέσας ἴδιως ὁρατόρια, δὲ **Χάυδν** (Haydn, 1732 - 1791), συνθέτης ὀνομαστῶν συμφωνιῶν (Δημιουργία, Αἴωραι τοῦ ἔτους κλπ.) καὶ δὲ **Μόζαρτ** (Mozart, 1759 - 1791), δὲ ὅποιος ἔγραψε συμφωνίας καὶ μελοδράματα (Γάμος τοῦ Φιγαρό,

'Η Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου

'Εκτίσθη μεταξὺ τῶν ἑτῶν 1816 - 1830 κατὰ τὴν κλασσικεύουσαν τέχνην. Προπύλαια μὲ ίωνικοὺς κίονας, δέτωμα καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀνὰ τρεῖς κόγχαι πρὸς τοποθέτησιν ἀνδριάντων.

Δὸν Ζουὰν κλπ.). Ἐπίστης κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἔζησεν δὲ Γερμανὸς μουσικὸς **Γκλούκ** (Gluck, 1714 - 1787), δὲ ὅποιος ἔδωκε νέαν μορφὴν εἰς τὸ μελόδραμα.

Τὸ μελόδραμα ἐγεννήθη, ὡς γνωρίζομεν, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Ἰταλῶν λογίων, ὅπως ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικήν τραγῳδίαν. Ἡ λεγομένη Φλωρεντινὴ σχολὴ ἔδωκε τὰ πρῶτα δείγματα τοῦ μουσικοῦ δράματος, εἰς τὸ ὅποιον ἡ μουσικὴ σκοπὸν εἶχε νὰ συνοδεύσῃ τὴν διμιλίαν καὶ ἐρμηνεύσῃ τὸ αἰσθημα τοῦ ποιητοῦ. 'Αλλ' ἐνῷ ἡ Φλωρεντινὴ σχολὴ ἦτο μᾶλλον ἀκαδημαϊκὴ καὶ περιωρίσθη εἰς θεωρίας, δὲ **Κλα-**

ούνδιο Μοντεβέρδε (Claudio Monteverde, 1567 - 1643) ύπηρξε δυνατός ἐκτελεστής καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἔξελιξιν τοῦ μελοδράματος. Συγχρόνως παρὰ τὸ σοβαρὸν μουσικὸν δρᾶμα (*opera seria*) ἀνεπτύχθη τὸ κωμικὸν μελόδραμα τῶν Ἰταλῶν (*opera buffa*).

Ο Γκλούκ ἔδωσε νέαν ὕθησιν εἰς αὐτὸν περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνος. Ο Γκλούκ ἦθελε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν μουσικήν, ὡς λέγει ὁ Ἰδιος, εἰς τὸν ἀληθῆ προορισμόν της, ὁ ὅποιος εἶναι νὰ ὑποβοηθῇ τὴν ποίησιν, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἔκφρασιν συναισθημάτων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περιπτειῶν, χωρὶς νὰ διακόπτῃ τὴν δρᾶσιν ἢ νὰ

Τὸ Μέγαρον τοῦ Ράιχσταγ τοῦ Βερολίνου

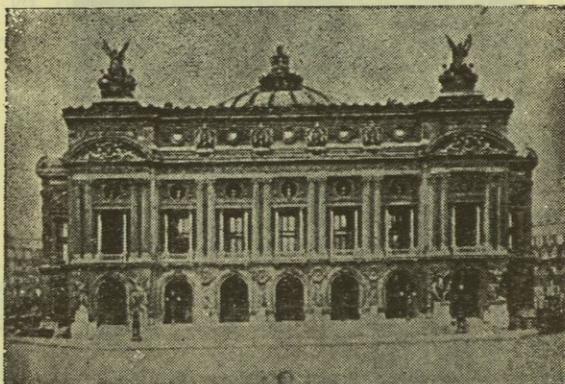
Ἐκτίσθη μεταξὺ τῶν ἑτῶν 1884 - 1894 κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς Ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Τὸ οἰκοδόμημα ἔχει τέσσαρας τετραγωνικούς πύργους εἰς τὰς γωνίας καὶ εἰς τὸ μέσον πελώριον θόλον ἐκ κρυστάλλου.

παραμορφώνη αὐτὴν δι' ἀχρήστων διακοσμήσεων. 'Υπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνέθεσε τὸ μελόδραμα 'Ο φεύγει καὶ Εύρυδίκη (1762), τὸ ὅποιον ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς εἰς τὴν Βιέννην, καὶ βραδύτερον τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι.

Διὰ τῶν μουσουργῶν τούτων ἐφαίνετο ὅτι ἡ μουσικὴ ἔφθασε τὰ δυνατὰ ὄριά της. 'Αλλ' ὁ **Μπετόβεν** (Beethoven, 1770 - 1827) ἤνοιξε νέας πηγὰς ἐμπνεύσεως εἰς τὴν μουσικήν, προσπαθήσας νὰ ἐρμηνεύσῃ διὰ τῶν ἥχων τὰ διανοήματά του, εἰσαγαγών, ὡς λέγουν, τὴν κίνησιν τῶν ἴδεων εἰς τὴν μουσικήν, ἡ ὅποια ἥρχισε νὰ ἐμπνέεται ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ποίησιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν

φιλοσοφίαν. 'Ο Μπετόβεν ἐγεννήθη εἰς τὴν Βόνην, ἀλλὰ διέμενε καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν Βιέννην, ἡ ὁποία κατὰ τὸν 19ον αἰώνα ἦτο σπουδαιότατον μουσικὸν κέντρον. Τὰ ἀξιολογώτερα ἔργα του παρήγαγεν ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου του, τὰς περιφήμους Συμφωνίας, τὰς Σονάτας καὶ τὸ ύπεροχόν μελόδραμα Φιδέλιο.

Δύο ἔξοχοι καλλιτέχναι διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὴν ἔμ-

'Η "Οπέρα τῶν Παρισίων

Κατεσκευάσθη μεταξὺ τῶν ἑτῶν 1861 - 1875 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Γκαρνιέ κατὰ τὸν τύπον τῶν μνημείων τῆς Δευτέρας Αὐτοκρατορίας, ὁ δόποῖς εἶναι ὁ λεγόμενος ρυθμὸς τῆς Νέας Ἀναγεννήσεως. Ἐπτά ἀψιδωταὶ πύλαι εἰς τὸ ἰσόγειον διευκολύνουν τὴν εἴσοδον τοῦ κοινοῦ. Εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα μεγάλα παράθυρα μεταξὺ κορινθιακῶν κιόνων φωτίζουν τὴν μεγάλην αἴθουσαν διαλειμμάτων καὶ ἀναψυχῆς, τὸ λεγόμενον φουστί. Εἰς τὸ μέσον τὸ οἰκοδόμημα ἔχει θόλον χαμηλόν, ὁ δόποῖς στεγαζει τὴν αἴθουσαν τοῦ θεάτρου.

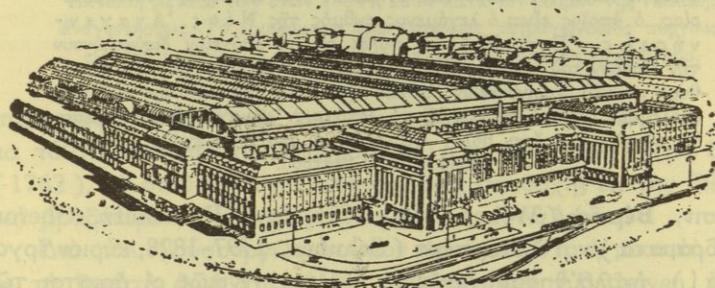
πνευσιν, **Βέμπερ** (Weber, 1786-1826, ἔργα Freischutz, Oberon, μελοδράματα) καὶ **Σιούμπερτ** (Schubert 1797-1828, κύριον ἔργον φύδαί), ἡκολούθησαν τὰ ἵχνη του καὶ γενικῶς οἱ ἄριστοι τῶν μουσικῶν τοῦ 19ου αἰώνος θεωροῦνται συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μπετόβεν.

Μετὰ τὸ 1830 ἔδιξά τοι νέα γενεά μουσικῶν, ὁ **Μένδελσον** (Mendelsohn 1809 - 1847), Ἐβραιογερμανός, συνθέσας ἴδιως

Θέατρον τῶν Ἡλυσίων

"Ημισυν αἰῶνα μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς Ὀπερας οἱ ἀρχιτέκτονες κατεσκεύασαν οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων τὸν ρυθμὸν καθώρισαν τὰ ὑλικὰ τῆς οἰκοδομῆς, ὁ σίδηρος, τὸ τσιμέντο καὶ αἱ πλίνθοι. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πλούσιον ἔξωτερικὸν διάκοσμον τῆς Ὀπερας, τὸ Θέατρον τῶν Ἡλυσίων εἶναι ἀπλούστατον ἔξωτερικῶς, μὲ μίαν κορνίζαν, διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν βροχήν, καὶ κάτωθεν αὐτῆς τρία ἀνάγλυφα, διὰ νὰ ἐνθυμίζουν ὅτι τὸ οἰκοδόμημα εἶναι υπὸ τῆς δραματικῆς τέχνης.

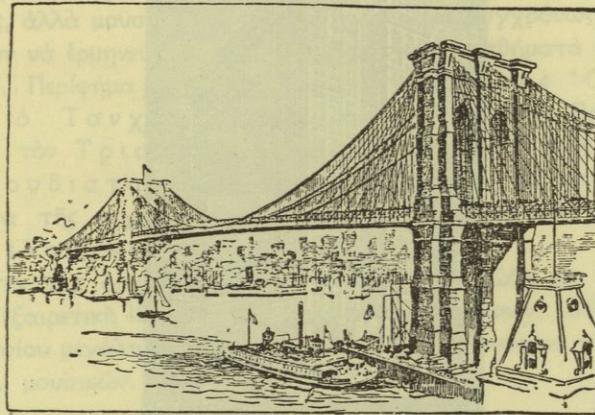

Σιδηροδρομικός σταθμός Λειψίας (1902-1913)

"Ο μέγιστος καὶ ώραιότατος σταθμὸς τῆς Εὐρώπης. Ἐστοίχισεν 135 ἑκατομμύρια μάρκα. Ἡ ἐμπροσθία στοὰ ἔχει μῆκος 300 μ., τὸ δὲ ὑπόστεγον καλύπτεται ὑπὸ Ἑξ κολοσσαίων ἀψίδων ἐκ σιδήρου καὶ ύάλου, αἱ δόποιαι στεγάζουν πλέον τῶν 30 ἀμαξοστοιχιῶν.

Είσαγωγής (Ouvertures) καὶ ὁ **Σιούμαν** (Schumann, 1810 - 1856), παραγωγικώτατος, συνθέσας μέχρι τοῦ 27ου ἔτους, ὅτε ἔπαθε τὰς φρένας, πλήθισος μουσικῶν ἔργων, συμφωνίας, συνθέσεις δραματικάς, ὡδάς κλπ.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ Γερμανοὶ μουσικοὶ ἔμειναν ἄγνωστοι καὶ ἀκατάληπτοι εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ὁταν δὲ τὸ 1830 ἐπεχείρησαν νὰ παίξουν συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν ἐν Παρισίοις, ὁ λαὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐννοήσῃ. Μεγίστην δημοτικότητα εἶχον εἰς τὴν Εύ-

Κρεμαστή γέφυρα

Συνδέει τὴν N. Ὑόρκην μὲ τὸ πράστιον Μπρούνλιν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ East-River. Ἐχει μῆκος 1800 μ., ὑψος 36 μ. Ἐπάνω περνοῦν δύο σιδηροδρομικά γραμματί, δύο ἀμαξιτοί δρόμοι καὶ ἐν πεζοδρόμιον. Κατεσκευάσθη τὸ 1883.

ρώπην κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰώνος οἱ Ἰταλοὶ μουσικοί, οἱ ὅποιοι συνέθετον κυρίως μελοδράματα (Opera). Διασημότερος τῶν Ἰταλῶν μουσικῶν τῆς περιόδου ταύτης ἦτο ὁ **Ροσσίνι**, (Rossini, 1792-1868), διειθών τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ μουσουργήσας πολλὰ μελοδράματα ἐπὶ γαλλικῶν κειμένων (Libretto). Ὁ Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης καὶ ὁ Γουλιέλμος Τέλλος εἶναι τὰ ὀνομαστότερα τῶν ἔργων του.

Μετ' αὐτὸν ἡ μεγαλυτέρα μουσικὴ δόξα τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ

Βέρδι (Verdi, 1831–1901), ἀκένωτος πηγὴ ἀπαλῶν φθόγγων, ὁ καταθέλξας τὸν 19ον αἰῶνα διὰ τῶν μελοδραμάτων του, τῶν ὅποιών τὰ διασημότερα εἶναι ὁ Ριγολέτος (1851), ὁ Τροβατός εἰς τὸν ειρηνικόν της γερμανικῆς μουσικῆς καὶ προϊόντα τῆς νέας φάσεως τῆς τέχνης του εἶναι ἡ Ἀΐντα, ὁ Οὐέλλος, ὁ Φάλσταφ.

Ούρανοξύστης

'Απὸ τὰ θαύματα τῆς νεωτέρας οἰκοδομικῆς τέχνης εἶναι οἱ περίφημοι οὐρανοξύσται τῆς Ἀμερικῆς, τῶν ὅποιών οἱ ἔνοικοι φέρουν τοὺς κατοίκους μᾶς πόλεως.

Οἱ νεώτεροι Ἰταλοὶ μουσικοὶ (Λεονκαβάλλο, Ντονιζέττι, κλπ.) εἶναι μαθηταὶ τοῦ Βέρδι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπῆρξαν εἰς τὴν Γαλλίαν ἄξιοι μνείας συνθέται, ὡς ὁ **Χαλεβύν** (ἔργα : 'Η Εβραία) καὶ ὁ **Μπερλιόζ**, τοῦ ὅποιου τὰ συμφωνικὰ ἔργα θεωροῦνται μεγάλα δημιουργήματο. Εἰς τὸ δεύτερον δὲ ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἀνήκουν ὁ **Γκουνώ** (Gounod, 1818–1893), ὁ συνθέτης τοῦ Φάρουστ, καὶ ὁ νέος ἀποθανών **Μπιζέ** (Bizet, 1838–1875), ὁ συνθέτης τῆς περιφήμου Κάρμεν.

'Αλλ' εἰς τῶν μεγίστων μουσουργῶν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰώνος θεωρεῖται ὁ Γερμανὸς **Ριχάρδος Βάγνερ** (Richard Wagner, 1813 - 1833), ὁ δόποιος ἐπεχείρησε νὰ συγχωνεύσῃ εἰς μεγαλειώδη ἔνωσιν ποίησιν καὶ μουσικὴν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ μουσικὸν δρᾶμα τὴν θέσιν καὶ τὴν σημασίαν, τὴν δόποιαν εἶχεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ τραγῳδία. Ἡτο συγχρόνως πλούσιος καὶ τελετουργικὸς μουσικὸς καὶ τραγικὸς ποιητής ἐμπνευσμένος. Οὗτος συνέθετε τὸ κείμενον διὰ τὴν μουσικὴν τῶν ἔργων του. Ἡ μουσικὴ δὲν ἔχει σκοπόν, ως μέχρι τοῦδε, νὰ συνοδεύσῃ τοὺς στίχους, ἀλλὰ μουσικὴ καὶ ποίησις γεννῶνται συγχρόνως καὶ χρησιμεύουν νὰ ἔρμηνεύσουν τὰς ἴδεας καὶ τὰ συναισθήματα τῶν προσώπων. Περίφημα ἔργα του εἶναι ὁ **Ίπτάμενος** 'Ο λλανδός, ὁ **Τανχούζερ** καὶ ὁ **Λόεγκριν**. Βραδύτερον ἔγραψε τὸν **Τριστάνον** καὶ **Ίζόλδην** καὶ τοὺς **Ἀρχιτραγουδιστὰς** τῆς **Νυρεμβέργης**, ως καὶ τὰ δύο δράματα τῆς μεγάλης τετραλογίας, τοῦ **Δακτυλίου τῶν Νιμπελούγκεν** (*Ring der Nibelungen*).

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 20οῦ αἰώνος ἔξεδηλώθη εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἔξαιρετικὴ ἴδιοφυΐα τοῦ **Ντεμπουσύ** (Debussy, 1862-1918), τοῦ δόποιου μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδρασις εἰς τὴν τελευταίαν γενεὰν τῶν Γάλλων μουσικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ χώρα μας ἐπὶ τετρακόσια περίπου ἔτη διοικηθεῖσα κακῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτητῶν εἶχε περιέλθει εἰς ὀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἡ γῇ παρημελήθη, τὰ δάση ἐκάστασαν ἢ ἐκόπησαν, ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς χώρας κατεστράφη. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον εὐρίσκοντο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, διότι κεφάλαια δὲν ὑπῆρχον, ἢ ὅσοι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διαθέτουν χρήματα ἀπέφευγον νὰ τὰ διαθέσουν εἰς τὴν πατρίδα μας, εἰς τὴν ὅποιαν διέτρεχον τὸν κίνδυνον τῆς ἀρπαγῆς ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς κατακτητὰς ἢ ἀπὸ τὴν ληστείαν καὶ πειρατείαν, ἢ ὅποια ἐμάστιξε τὸν τόπον. "Ωστε, ἀν ἔξαιρέσῃ κανεὶς ὥρισμένα παραδείγματα, ὅπως τὴν κοινότητα τῶν Ἀμπελακίων, τὰ Μαδεμοχώρια τῆς Χαλκιδικῆς, τὰ χωρία τοῦ Πηλίου κτλ., περὶ οἰκονομικῆς ζωῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη σοβαρὸς λόγος.

Ἄλλα καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν ἡ ἴδια κατάστασις. Ἡ χώρα μας ἔξήρχετο κατόπιν δεκαετοῦς περίπου πολέμου περισσότερον κατεστραμμένη ἀπὸ πρίν. Ἡ γῇ εἶχε τελείωσα παραμεληθῆ, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ φυσικοῦ της πλούτου εἶχε καταστραφῆ, οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ πολλὰ ἔτη πολεμοῦντες μὲ τὸ ὅπλον εἰς τὰς χεῖρας κατὰ τῶν Τούρκων εἶχον ἀπομάθει τὴν ἐργασίαν, κεφάλαια τέλος δὲν ὑπῆρχον διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις, οὔτε ξένοι διεκινδύνευον τὰ χρήματά των εἰς τόπον, ὁ ὅποιος ἔξήρχετο ἀπὸ τόσον μακροχρόνιον ἀναρχίαν.

Τὸ πᾶν λοιπὸν ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἐκ τῆς τέφρας. Ἡ οἰκονομικὴ καχεξία, ἢ ὅποια, ὡς ὀρθῶς ἐλέχθη, ἦτο ἢ κυριωτέρα ἀφορμὴ τῆς ἐσωτερικῆς μας κακοδαιμονίας ἐπὶ πολὺν καιρόν, ἦτο τὸ

πρώτιστον καὶ σπουδαιότερον πρόβλημα, τὸ ὅποιον ἀντιμετώπιζον πάντες οἱ κατὰ καιρούς κυβερνῆται. Ἐλλ' ὁ ἔλληνισμὸς ἀνήκει εἰς τὰς ζωτικὰς ἐκείνας φυλάς, αἱ ὅποιαι προάγονται καὶ δημιουργοῦν μεγάλα ἐκ τοῦ μηδενός. Εὐθύς μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀγῶνος οἱ "Ἐλληνες ἥρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται μὲ ζῆλον καὶ δραστηριότητα εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἔθνικῆς οἰκονομίας καὶ εἰς διάστημα 100 περίπου ἑτῶν ἡ χώρα μᾶς παρουσιάζεται μία ἀπὸ τὰς πλέον προηγμένας χώρας εἰς ἔθνικὸν πλοῦτον.

ΓΕΩΡΓΙΑ

Τὸ ἔδαφος τῆς 'Ἐλλάδος εἶναι κατ' ἔξοχὴν ὀρεινὸν καὶ πετρῶδες καὶ μόλις τὸ ἐν πέμπτον εἶναι δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῇ. Ἐλλὰ ἡ παράτασις τοῦ θέρους, ἡ μεγάλη πολλάκις θερμοκρασία καὶ ἡ ἀνομβρία κατὰ τοὺς ἔαρινοὺς καὶ θερινοὺς μῆνας ἐμποδίζει πολὺ τὴν καλλιέργειαν καὶ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ μέρους. Παρ' ὅλας αὗτὰς τὰς δυσκολίας, ἡ ἔλληνικὴ γῆ, καλλιεργηθεῖσα μὲ ἔντασιν καὶ φιλοστοργίαν, κατώρθωσε νὰ ἀποδώσῃ μὲ τὸν καιρὸν πολύτιμα προϊόντα εἰς ποσότητας καὶ ποιότητας, τὰς ὅποιας πρὸ 50 ἀκόμη ἑτῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῇ ἢ νὰ ἐλπίσῃ τις.

Τοιουτοτρόπως τὰ ἄφθονα καὶ ὥραιαστατακά εσπεριδοειδῆ μᾶς (πορτοκάλια, λεμόνια, μανταρίνια, κίτρα κτλ.) πλημμυροῦν τὸν τόπον μᾶς καὶ ἔξαγονται καὶ εἰς χώρας μακρινάς. Τὰ ἔλαια, τῶν ὅποιων ὑπάρχει ὑπερπαραγωγὴ εἰς τὸν τόπον μᾶς, ταξιδεύουν μέχρι τῶν ἀπωτάτων χωρῶν καὶ εἶναι περιζήτητα. Ἡ περίφημος κορινθιακὴ σταφίς εἶναι ἀπαραίτητον προϊὸν διὰ πολλὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ὅπου ἔξαγεται κατὰ χιλιάδας τόννους. Τὰ σταφύλια καὶ οἱ περίφημοι καὶ ποικίλοι ἔλληνικοι οἶνοι εἶναι ἀπὸ τὰ δυναμαστότερα προϊόντα τῆς Εύρωπης. Κυρίως ὅμως τὰ ἄφθονα καὶ ἀρωματωδέστατα καπνά μᾶς εἶναι γνωστά εἰς ὅλον τὸν κόσμον, περιζήτητα καὶ ἀποτελοῦν τὸ σημαντικώτερον μέρος τοῦ ἔθνικοῦ μᾶς πλούτου. "Ολα αὗτὰ τὰ προϊόντα καλλιεργοῦνται ἐντατικώτατα, διότι ἐκ τῆς ἔξαγωγῆς αὐτῶν εἰσρέει ἄφθονος πλοῦτος εἰς δημόσια καὶ ἴδιωτικὰ ταμεῖα.

Ἄπὸ τοῦ παγκοσμίου ὅμως πολέμου ἐδημιουργήθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τοιαῦται οἰκονομικαὶ συνθῆκαι, ὡστε ὅλα τὰ κρά-

τη, διὰ νὰ μὴ ἔξαγουν τὸ πολύτιμον συνάλλαγμα, ἐπρεπε νὰ καταστοῦν αὐτάρκη εἰς ὅλα τὰ εἴδη. Ἐγεννήθη τότε καὶ εἰς τὴν χώραν μας τὸ ζήτημα τῆς αὐτάρκειας, ιδίως τοῦ σίτου. Ἔγινεν ἀνάγκη νὰ ἐντείνωμεν τὴν καλλιέργειαν καὶ τῶν δημητριακῶν, τὰ ὅποια θὰ ἔξησφαλιζον τὴν διατροφήν μας. Τὸ κράτος ἀνέλαβε μεγάλα δημόσια ἔργα πρὸς ἀποξήρανσιν ἐλῶν, ρύθμισιν τῆς κοίτης ποταμῶν κτλ., διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τους γεωργοὺς νέαι καὶ περισσότεραι ἑκτάσεις πρὸς καλλιέργειαν, ιδίως τῶν δημητριακῶν. Τοιουτοτρόπως αἱ πεδιάδες τοῦ Στρυμόνος, τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος, αἱ ὅποιαι ἄλλοτε κατεκλύζοντο ἀπὸ τὰ ὄντα τῶν ποταμῶν, σήμερον καλλιεργοῦνται. Ἡ μεγάλη λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν ἀπεξηράνθη καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ἄροτρον. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν τελειοποίησιν τῶν μέσων τῆς καλλιέργειας ἀνύψωσαν τὴν παραγωγὴν τῶν δημητριακῶν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἡ χώρα μας νὰ ἀποκτήσῃ πλήρη αὐτάρκειαν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἄλλοτε πτωχὴ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἔργασίας κατώρθωσεν, ὥστε ὅχι μόνον αὐτάρκειαν νὰ ἀποκτήσῃ εἰς πολλὰ εἴδη, ἀλλὰ καὶ ὑπερπαραγωγὴν καὶ νὰ διενεργῇ καὶ ἔξαγωγὴν πολυτιμοτάτων προϊόντων.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ο "Ἑλλην διεκρίθη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς ἐμπορος ἱκανὸς καὶ τολμηρός. Εἰς τὰς ἐλληνικὰς χώρας τὸ ἐμπόριον οὐδέποτε ἔπαισε καὶ κατὰ τάς μαύρας ἡμέρας τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, οἱ διεξάγοντες δὲ αὐτὸν ἦσαν πάντοτε σχεδὸν Ἑλληνες. "Ἐνεκα ὅμως τῶν συνθηκῶν, αἱ ὅποιαι ἐπεκράτουν εἰς τὴν χώραν μας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, σοβαρὸν ἐμπόριον ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν δὲν διεξήγετο εἰς εὐρεῖαν κλίμακα. Τοῦτο ἦτο κυρίως εἰς χείρας τῶν νησιωτῶν, οἱ ὅποιοι διέθετον καράβια καὶ ἐπεχείρουν τολμηρά ταξίδια εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον ἢ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Δ. Εύρωπης.

Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὰ ἔτη 1830—1930 ὑπῆρξε πραγματικῶς κολοσσιαία, ἀν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὅψιν τὴν πενιχρὰν ἀρχήν του. Κέντρα τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορίου εύθυνς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἦσαν κατὰ πρῶτον λόγον ἡ νῆσος Σύρος καὶ αἱ Πάτραι. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Θεσ-

σαλονίκης εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἐπεσκίασαν τοὺς μικροτέρους αὐτοὺς λιμένας καὶ τοὺς ὑπερβίβασαν εἰς ἐμπορικὰ κέντρα δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως.

Μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ τελευταίου τρομεροῦ πολέμου ὅλοι οἱ λιμένες τῆς Ἑλλάδος συνεκέντρουν ἀξιόλογον ἐμπορικήν κίνησιν, ιδρύθησαν παντοῦ Ἐμπορικοὶ Σύλλογοι καὶ Ἐμπορικὰ Ἐπιμελητήρια, τὸ δὲ ἐμπόριον ἀπετέλει σημαντικὸν πόρον τοῦ δημοσίου, ἐνῷ ἐν μέγα ποσοστὸν τοῦ ἐλληνισμοῦ ἡσχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον.

BΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Μετὰ τὴν Γεωργίαν καὶ τὸ Ἐμπόριον, ἡ Βιομηχανία εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τῆς ἔθνικῆς μας οἰκονομίας. Κατὰ τοὺς πρώτους διακοπάς χρόνους μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ Βιομηχανία ἦτο σχεδὸν ἀγνωστος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ χώρα μας δὲν παρέχει ἀρκετὰ καύσιμα (γαιάνθρακας, πετρέλαιον κλπ.), ἡ δὲ χρησιμοποίησις τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων πρὸς παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως δὲν εἶχε χρησιμοποιηθῆ διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἔργασίας. Ἀφ' ὅτου ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε σιδηροδρόμους, ἡ δὲ ναυτιλία της ἀναζωογονηθεῖσα ἥδυνατο νὰ μεταφέρῃ τὰ καύσιμα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς παραγωγῆς των, ἡ βιομηχανία ἤρχισε νὰ προοδεύῃ ἀλλαγατικῶς. Συγχρόνως ἤρχισε νὰ γίνεται ἔξαγωγὴ καὶ χρῆσις ἔγχωρίου λιγνίτου.

Ἡ δημιουργία διμως τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σπάνις τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὴν ἔξεύρεσιν τῶν μέσων ἔθνικῆς βιομηχανίας. 'Αλλ' εἰς τὸν τόπον μας ἡ βιομηχανία δὲν ἔλαβε τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει εἰς δόλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας. Δὲν εἶναι δηλαδὴ «μεγάλη βιομηχανία», ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἐργοστασίων μας εἶναι μικραὶ βιομηχανικαὶ ἔγκαταστάσεις, ἔγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ κυριώτερα ἀστικὰ κέντρα τῆς χώρας, καὶ περιορίζεται κατὰ κανόνα μόνον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, μὴ ἀποβλέπουσα εἰς ἔξαγωγήν.

Τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ὁ Πειραιεύς, ἡ Ἐλευσίς, αἱ Πάτραι, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Καρβάλα, ἡ Σύρος, αἱ Καλάμαι, ὁ Βόλος, ἡ Νάουσα, ἡ Βέροια, ἡ Λεβάδεια, ἡ Μυτιλήνη, ἡ Χίος, ἡ Κέρκυρα, τὰ Χανιά, τὸ Ήράκλειον κ.ἄ. Σή-

μερον ύπολογίζουν τὰ λειτουργοῦντα ἐν Ἑλλάδι ἔργοστάσια εἰς 3 καὶ πλέον χιλιάδας, τοὺς δὲ ἀσχολουμένους εἰς αὐτὰ ἔργάτας εἰς 300 χιλ. περίπου.

Τὴν Ἑλληνικὴν βιομηχανίαν, ὡς πηγὴν ἑθνικοῦ πλούτου, ἐπροστάτευσε πολὺ τὸ κράτος, περιορίσαν τὰς εἰσαγωγὰς ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ διὰ βαρυτάτων δασμῶν καὶ διευκολῦναν τὴν εἰσαγωγὴν πρώτων ὑλῶν. Σήμερον πρέπει νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι, διότι οὐδεμία χώρα τῆς Βαλκανικῆς κατώρθωσε νὰ ἀναπτύξῃ εἰς τόσον βαθμὸν τὴν βιομηχανίαν της. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν βιομηχανικὸν προϊόν, τὸ δποῖον δὲν κατασκευάζεται εἰς τὸν τόπον μας. Πολλὰ μάλιστα ἔξι αὐτῶν είναι ἐφάμιλλα πρὸς τὰ εύρωπαϊκὰ καὶ μερικὰ ἵσως καὶ ἀνώτερα.

‘Η μεγαλυτέρα δυσκολία διὰ τὴν βιομηχανίαν μας είναι ἡ Ἑλλειψις καυσίμων. ’Αλλ’ ἡ πατρίς μας ἔχει θησαυροὺς ἀνεκτιμήτους, τοὺς καταρράκτας, τοὺς ποταμούς καὶ τοὺς ρύακας, τὸν « λευκὸν ἄνθρακα », ὅπως λέγουν, ὁ δποῖος δύνανται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν ἄνθρακα πρὸς παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως. ’Υπολογίζουν ὅτι αἱ πτώσεις τῶν ὑδάτων εἰς τὴν πατρίδα μας δύνανται νὰ ἀποδώσουν δύναμιν πλέον τῶν 300 χιλ. Ἱππων, δύναμιν δηλαδὴ ἡ δποία λύει τὸ μέγα πρόβλημα τῶν καυσίμων. ’Επισής ὁ λιγνίτης, ὁ δποῖος ἀφθονεῖ εἰς τὸ υπέδαφος τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν συστηματικῆς ἐπεξεργασίας ἀποβαίνει ὁσημέραι πολύτιμος καύσιμος υλη.

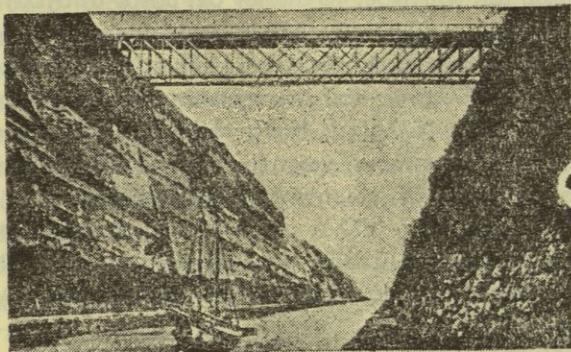
‘Η Γεωργία, τὸ Ἐμπόριον καὶ ἡ Βιομηχανία ἀποτελοῦν τὰ κύρια στηρίγματα τῆς ἑθνικῆς μας οἰκονομίας. Διανοίγεται εἰς αὐτὰς εύρυτατον στάδιον διὰ τὴν νεολαίαν μας, ἡ δποία πρέπει νὰ ἐπιδεται καὶ εἰς τοὺς κλάδους αὐτοὺς καὶ ὅχι μόνον εἰς τὰς ἐπιστήμας.

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ – ΝΑΥΤΙΛΙΑ

‘Η ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλὰς δὲν εἶχε κανένα δρόμον σημαντικὸν καὶ ἡ συγκοινωνία εύρισκετο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Λόγῳ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους τῆς πατρίδος μας ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῆς συγκοινωνίας προσέκοπτεν εἰς ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, διότι ἀπητοῦντο τεράστια κεφάλαια, τὰ δποῖα δὲν ἔξευρίσκονται εύκολως. ’Αλλὰ παρὰ τὰς δυσκολίας αὐτὰς τὸ κράτος μὲ τὰ γλίσχρα μέσα, τὰ δποῖα διέθετεν ὁ προϋπολογισμός, ἥρχισε τὴν κατασκευὴν ὄδῶν καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρχον ἥδη εἰς

τὴν Ἑλλάδα ἀρκετοὶ δρόμοι, οἱ ὅποιοι ἔξυπηρέτουν τὴν χώραν.

Μεγάλην ὕθησιν ἔλαβε τὸ συγκοινωνιακὸν ζήτημα διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Τρικούπη. Ὁ ἔξαίρετος κυβερνήτης διείδεν ὅτι τὸ ἀποτελεσματικότερον μέσον πρὸς ἐπικοινωνίαν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς εὐημερίας της ἦτο ἡ κατεσκευὴ σιδηροδρομικοῦ δικτύου. Κατεσκευάσθησαν τότε σιδηρόδρομοι εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ κέντρον τὰς Ἀθήνας καὶ Πελοπόννησος καὶ Στερεά Ἑλλὰς συνεδέθησαν σιδηροδρομικῶς. Βραδύτερον κατεσκευάσθησαν καὶ ἄλλαι γραμμαί, αἱ ὅποιαι ἔξυπηρέτουν τοπικὰς ἀνάγκας καὶ ὁ σιδηρόδρομος τῶν

Διώρυξ τῆς Κορίνθου

‘Ο Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου ἐκόπη τὸ 1893 ὑπὸ Ἑλληνικῆς ἑταῖρειας καὶ ἔχει μῆκος 6,3 χλμ., πλάτος 24,6 μ. καὶ βάθος 8 μ. Ἐπάνω διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου.

συνόρων (’Αθηνῶν-Παπαπούλι), μὲ ἀπότερον σκοπὸν τὴν σύνδεσιν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Εύρωπην μέσω τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν. Μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912-1913 ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε νέον σιδηροδρομικὸν κέντρον, τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ τῆς ὅποιας ἐπραγματοποιήθη ἡ ἔνωσις μετὰ τῆς Εύρωπης.

“Ἄξιον λόγου ἐπίσης εἶναι σήμερον τὸ δίδικὸν δίκτυον τῆς χώρας μας. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ἡ εύρυτάτη χρησιμοποίησις αὐτοῦ εἰς ταξίδια καὶ μεταφορὰς κατέστησαν ἀναγκαῖαν τὴν κατασκευὴν ὅδῶν, αἱ ὅποιαι συνέδεσαν ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ κέντρα μεταξύ των. Σήμερον δὲν ὑπάρχει πόλις ἢ κωμόπολις, ἢ ὅποια νὰ μὴ

συνδέεται μὲ τὰ μεγάλα κέντρα τῆς χώρας μας διὰ δρόμων στερεωτάτων καὶ ἀσφαλτοστρωμένων. Ἡ κατασκευὴ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου, ἡ ὅποια κυρίως εἶναι ἔργον τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, ἔφερε μεγάλην μεταβολήν εἰς τὸν τόπον μας καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόσδον καὶ τὸν πολιτισμόν.

Ἐκεῖ ὅμως κυρίως, ὅπου τὸ Ἑλληνικὸν δαιμόνιον εύρηκεν ἔδαφος προσφορώτατον πρὸς ἐκδήλωσιν, εἶναι ἡ θάλασσα. Ἐνῷ διὰ τὴν χερσαίαν συγκοινωνίαν ἡ φυσικὴ κατασκευὴ τῆς χώρας μας παρουσιάζει μεγάλας τεχνικὰς δυσκολίας, διὰ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας εἶναι καταλληλοτάτη. Εἶναι πραγματικῶς καταπληκτικὴ ἡ αὔξησις τοῦ ἐμπορικοῦ μας ναυτικοῦ, τὸ ὅποιον ὅχι μόνον ἀποτελεῖ μέγιστον μέρος τοῦ ἑθνικοῦ μας πλούτου, ἀλλὰ εἶναι καὶ ζωντανὴ ἀπόδειξις τῆς εὐρωστίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὰς ξένας θαλάσσας καὶ συνδετικὸς κρίκος τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ μετὰ τῶν πανταχοῦ τῆς Γῆς διεσκορπισμένων Ἑλλήνων. Κατὰ τὸ ἔτος 1934 ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία ἥριθμει 594 ἀτμόπλοια, χωρητικότητος 1.600.000 τόννων, καὶ 700 ἴστιοφόρα συνολικῆς χωρητικότητος 56 χιλ. τόννων. Πρὸ τοῦ τελευταίου δὲ πολέμου ἡ Ἑλλάς μὲ πληθυσμὸν 6.315.000 κατοίκους κατεῖχε τὴν ἔκτην θέσιν μεταξὺ τῶν ναυτικῶν χωρῶν (Νορβηγία, Αγγλία, Ολλανδία, Δανία, Σουηδία, Ἑλλάς, Αμερικὴ κτλ.).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ – ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τὰ σημαντικώτερα προϊόντα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν τὰ δημώδη ἔσματα τῆς ἡπειρωτικῆς ίδίως Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας (15ος καὶ 16ος αἰών) ἀξίαν λόγου λογοτεχνίαν ἀνέπτυξεν ἡ Κρήτη. Ἐκεῖ ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ τὴν ἐπιδρασιν τῆς δύσεως ἡ ἱπποτικὴ ποίησις. Ἐκ τῆς περιόδου ἐκείνης σώζονται δράματα, τῶν ὅποιων τὸ γνωστότερον εἶναι ἡ Ἐρωτικὴ τοῦ Χορτάζη. Τὸ δὲ μακρὸν ἱπποτικὸν ἔπος τοῦ **Βιτσέντσου Κορνάρου**, δὲ Ἐρωτικός, περιέχει πραγματικὰς ποιητικὰς καλλονὰς παρὰ τὴν κουραστικὴν ἀπεραντολογίαν τῶν διαλόγων.

Ἀνωτέρα ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἐπτανήσου, ἡ ὅποια εἶχε τὸ εύτυχημα νὰ μὴ γνωρίσῃ τουρκικὸν ζυγόν, ἐνῷ ἡ Κρήτη ὑπετάγη εἰς τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 17ου αἰώνος. Ἀξιόλογον ἐπίστης πνευματικὸν κέντρον τὸν 19ον αἰώνα ἦσαν τὰ Ἱω-

άννινα εἰς τὴν Ἡπειρον. Εἰς τὴν ἡπειρωτικήν γλῶσσαν συνετέθησαν μερικά ἀπὸ τὰ περιφημότερα δημοτικά ποιήματα. Εἰς τὰ Ἰωάννινα ἔζησεν δὲ Ἰωάννης Βηλαρᾶς (1771-1823), ἵστρος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, σπουδάσας εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲ ὅποιος ὑπῆρχεν ἀπὸ τοὺς φωτεινοτέρους Ἑλληνας τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε μύθους καὶ ἄλλα λυρικά ποιήματα εἰς τὴν λαϊκήν γλῶσσαν. Ὁ Βηλαρᾶς θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους προδρόμους τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ταχθεὶς ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τοῦ λαϊκοῦ ἰδιώματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης. Εἰς τὸ περίφημον βιβλίον του (Η ρομεηκη γλοσσα), εἰς τὸ ὅποιον περιέχει μετάφρασιν τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος καὶ μέρους ἐκ τοῦ β’ βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου, προτάσσει πραγματείαν, τὴν ὅποιαν τιτλοφορεῖ «Μικρη ὄρμηνη για τα γραμματα κε ορθογραφη της ρομεηκης γλοσσας ». Εἰς αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ ἀπλοποιήσῃ τὴν ὁρθογραφίαν τῆς νεοελληνικῆς καταργῶν τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους, διατηρῶν μόνον τὸ η καὶ τὸ ο κτλ. Ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Βηλαρᾶς ἀξιόλογα εἶναι κυρίως τὰ σατιρικά του, εἰς τὰ ὅποια καυτηριάζει πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς συγχρόνου του κοινωνίας τῶν Ἰωαννίνων.

Δημώδης ποίησις, κρητική καὶ ἐπτανησιακή λογοτεχνία, ὅργανον είχον τὴν λαϊκήν γλῶσσαν. ‘Αλλ’ οἱ ‘Ἑλληνες διετήρησαν ζωηράν τὴν παράδοσιν τῆς λογίας, τὴν ὅποιαν ἐθεράπευσεν Ἱδίως ἡ Ἐκκλησία. Οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους ἔγραφον γλῶσσαν, ἡ ὅποια διετήρει τὸ τυπικὸν καὶ τὸν λεκτικὸν πλοῦτον τῆς ἀρχαίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὁ κλῆρος καὶ οἱ λόγιοι ἔγραφον δミλίας, ἴστορικὰ ἔργα καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εἰς τὴν λογίαν, ἡ ὅποια ἦτο ἐπίσημος γραφομένη γλῶσσα. Εἰς τοὺς κύκλους ἐπίσης τῶν λογίων ἐκαλλιεργήθη ποίησις εἰς ἀρχαῖζουσαν γλῶσσαν, λυρικοῦ ἡ σατιρικοῦ περιεχομένου, τὴν ὅποιαν ὀνόμασαν φαναριώτικὴν ποίησιν, διότι ἐκαλλιεργήθη Ἱδίως εἰς τὸ Φανάριον καὶ τὰς αὐλάς τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας. ‘Αλλ’ δὲ καλαισθητικώτερος ἐκ τῶν Φαναριωτῶν Ἀθανάσιος Χριστόπουλος (1772-1847) συνέθεσε τὰ ὀνομαστὰ Βακχικά τούς εἰς ἀπλῆν γλῶσσαν, ἐνῷ δὲ τελευταῖος σημαντικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Φαναριωτικῆς σχολῆς Ἡλίας Τανταλίδης μετεχειρίζετο μὲ δεξιότητα καὶ τὰς δύο γλώσσας. Οὕτως ἡ νεωτέρα Ἑλλάς εἶχε δύο λογοτεχνίας, τὴν λογίαν καὶ τὴν δημώδην.

ΣΟΛΩΜΟΣ – ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ – ΚΑΛΒΟΣ

Κατά τούς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως ἔζησεν ὁ Ζακύνθιος Διονύσιος Σολωμὸς (1798–1857), ὁ ὄποιος ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς ἀκμῆς τῆς ἐπτανησιακῆς λογοτεχνίας. Μορφωθεὶς εἰς Ἰταλίαν μακρὰν τῆς λογίας παραδόσεως εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ γράψῃ ἵταλικὰ ποιήματα. Ἀλλὰ τὸ 1823 εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ συγκινθεὶς ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπαναστατικὴν ὁρμὴν συνέθεσεν ὑπὸ τὸν κρότον τῶν πυροβόλων τὸν περίφημον "Υ μνον εἰς

Ο Σολωμὸς (1798 - 1857)

τὴν Ἑλευθερίαν. Οἱ βραχεῖς καὶ εὐκίνητοι στίχοι, αἱ ἐκλεκταὶ εἰκόνες καὶ ἡ λεπτότης τῶν συναισθημάτων κατέστησαν τὴν ὠδὴν προσφιλῆ εἰς τὸ πανελλήνιον. Ὁ Σολωμὸς εἰργάζετο βραδέως, ἔγραφεν ὀλίγα καὶ ἐπεξειργάζετο διαρκῶς τοὺς στίχους του. Διὰ τοῦτο παρήγαγεν ὀλίγα ἀποσπάσματα μᾶλλον ἢ ἔργα ἄρτια (Λάμπρος, Κρητικός, Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι). Ἀλλ' ἡ λεπτὴ τεχνοτροπία του καὶ ἡ ἀπαράμιλλος εὐρυθμία τῆς φράσεως κατέστησαν αὐτὸν ὑπόδειγμα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Φύσις ὄρμητικωτέρα ἥτο

ὁ λευκάδιος Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης (1824–1879), παραγωγικώτερος, εὐφάνταστος, ἀλλὰ στερούμενος τῆς λεπτῆς καλαισθησίας τοῦ Σολωμοῦ. Σπουδάσας νομικὰ εἰς τὴν Γαλλίαν ἡγάπησε τὴν ρωμαντικὴν ποίησιν καὶ ἥτο θαυμαστής τοῦ Ούγκω. "Οπως οἱ εὐρωπαῖοι ρωμαντικοὶ ἐλάτρευαν τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς ἵππότας, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Βαλαωρίτης ἐλάτρευσε τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἐλληνικὸν μεσαίωνα, ὅπως ἐλεγε, τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτας, τοὺς ὁγῶνας τοῦ Σουλίου κλπ.

Εἰς τὰ ἀξιόλογα ποιήματά του, εἰς τὰ ὅποια ἔδωκε τὸν εὔγλωττον τίτλον Μνημόσυνα (1857), ἔψαλε κυρίως τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν θρυλικῶν ἐκείνων ἡρώων. Ὁριμωτέρας τεχνοτροπίας προϊόντα εἶναι δὲ Ἀθανάσης Διάκος, ἡ Κυρὰ Φροσύνη καὶ δὲ Φωτεινός, δὲ ὅποιος ἔμεινεν ἡμιτελής.

Ἐνῷ δὲ Σολωμὸς καὶ Βαλαωρίτης ὄργανον εἶχον τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἔτερος Ζακύνθιος ποιητής, δὲ Ἀνδρέας Κάλβος (1792 - 1869) ἔγραφεν εἰς ἀρχαῖ-ζουσαν γλῶσσαν τὰ ἀξιόλογα λυρικά του. Οὐ Κάλβος θεωρεῖται εἰς τῶν ἀρίστων ὑμητῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐπικαιναστάσεως διὰ τῶν 24 ὁδῶν του, αἱ δόποιαι ἀποτελοῦν καὶ τὸ μοναδικόν του ἔργον. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν δὲ Κάλβος παρέμενεν ὀγυνωστος μέχρι τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὅποιαν δὲ Παλαμᾶς ἀπεκάλυψε τὴν πραγματικήν του ἀξίαν. Ή γλῶσσά του εἶναι ἀνώμαλος καὶ ἀνάμεικτος ἀπὸ λέξεις τῆς λογίας καὶ τῆς δημοστικῆς, ἀλλὰ αἱ ἔννοιαί του ὑψηλαί, αἱ εἰκόνες καὶ μεταφοραί του μεγαλειώδεις καὶ δὲ ρυθμός του σοβαρὸς καὶ μεγαλοπρεπῆς. Δικαίως σήμερον δὲ Κάλβος ὀνομάζεται δὲ Πίνδαρος τῆς νεοελληνικῆς ὥδης.

Ἡ Ἐπτανησιακὴ σχολὴ εἶχε μακρὰν παράδοσιν καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη ἀνέδειξεν ἀξιολόγους ποιητάς. Μεταξὺ αὐτῶν ἀξίζει νὰ μνημονευθοῦν δὲ Ιούλιος Τυπάλδος (1814 - 1883), κομψότατος λυρικός, δὲ Γεώργιος Τερτσέτης (1800 - 1874), ἐπικός καὶ λυρικός, δὲ Γεράσιμος Μαρκορᾶς (1826 - 1903), λυρικός, δὲ Λαυρέντιος Μαβίλης (1850 - 1912), φονευθεὶς κατὰ τὸν πρῶτον

‘Αριστοτέλης’ Βαλαωρίτης (1824 - 1879)

Βαλκανικὸν πόλεμον εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. Ἡτο θερμὸς πατριώτης καὶ εύρυμαθής σοφός. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι τὰ συνέττα του. Τέλος περίφημος σατιρικὸς ἦτο δὲ Ἐνδρέας Λασκαρᾶτος.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

Τὴν λογίαν φαναριωτικὴν παράδοσιν ἡκολούθησαν οἱ ἀδελφοὶ Σοῦτσοι, καταγόμενοι ἐξ ὀρχαίας φαναριωτικῆς οἰκογενείας, οἱ δποῖοι ἡσαν οἱ γνωστότεροι ποιηταὶ τῆς ἑλευθερωθείσης Ἑλλάδος, κατελθόντες εἰς Ἀθήνας ἐκ Παρισίων, ὅπου εἶχον σπουδάσει. Οἱ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος (1803-1863) εἰς τὴν ἔξαψιν τοῦ πάθους κατὰ τῶν μελῶν τοῦ Νομοτελεστικοῦ καὶ βραδύτερον κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἦτο δὲ Οὐθωνος εἶχε στιγμὰς σατιρικῆς εὐγλωττίας.

Λλοὶ δὲ Περιπλανώμενοι τὸν Βύρωνα, εἶναι πλήρης ρωμαντικοῦ στόμφου. Λυρικώτερος ἦτο δὲ Παναγιώτης Σοῦτσος (1806-1868). Άλλὰ τὸ νεανικόν του ἔργον Οδιπόρος, καθὼς καὶ τὰ δράματά του ἔχουν ἀφθόνον αἰσθηματικὴν κοινολογίαν καὶ πολὺ δλιγωτέραν ποίησιν ἢ δρᾶσιν. Κατὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ Σοῦτσοι εἶναι εἰσηγηταὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν λογίαν γλῶσσαν ἔγραφεν ἐπίσης εἰς τὰ πρωτότυπα καὶ εἰς τὰς πολλὰς μεταφράσεις του δὲ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς (1809-1892), ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως, γλωσσομαθής καὶ διπλωμάτης. Εύθυνς δὲ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνεξαρτησίας ἐφάνη ἐπικρατοῦσα ἡ λογία γλῶσσα καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Πρὸς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἰδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοί, οἱ δποῖοι ὅροι ἔθετον τὰ ποιήματα νὰ γράφωνται εἰς τὴν λογίαν. Οἱ καθηγητής τῆς Βοτανικῆς Θεόδωρος Ὁρφανίδης συνέθεσεν ἐπικὰ καὶ σατιρικὰ ποιήματα εἰς ὀρχαῖζουσαν, δὲ Δημήτριος Βερναρδάκης διεμόρφωσεν ἴδιον γλωσσικὸν τύπον, συνθέτων τὰ δνομαστὰ δράματα (Μαρία Δοξαπατρή, Κυψελίδας, Φαύστα, Μερόπη).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

Ἡ γλῶσσα τοῦ πεζοῦ λόγου ἀνέκαθεν ἦτο λογία. Άλλο ἀπὸ τῶν πρώτων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων ὑπέστη σημαντικὴν

μεταβολήν, διότι ή παλαιοτέρα ἀρχαῖζουσα ἐκκλησιαστική γλῶσσα δὲν ἔξηρκε εἰς τὰς νέας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι ἔγεννῶντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν εὐ- ρωπαϊκῶν λαῶν. Οἱ εὐφύεστεροι τῶν λογίων καὶ ἴδιως ὁ Κοραῆς ἡσθάνθησαν τότε τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπλοποιήσουν τὴν γραφομένην γλῶσσαν, διὰ νὰ καταστήσουν αὐτὴν προσιτωτέραν εἰς τὸν λαὸν καὶ ἱκανὴν νὰ ἐκφράζῃ τὰ νεώτερα νοήματα. Οὕτως ἔγεννήθη ἡ Κα- θαρισμὸς οὐ σα Νεοελληνική, ὁ γλωσσικὸς δηλονότι τύπος τὸν ὁποῖον μεταχειρίζαμεθα σήμερον. "Ἐργα δὲ ὡς ἡ ἀξιόλογος ἴστο- ρία τοῦ Ἑλληνικού ἔθνους τοῦ καθηγητοῦ **Κωνσταντίνου Παπαρ- ρηγοπούλου** ἐγράφησαν εἰς τὸ ἴδιομα τοῦτο. 'Αλλ' ἡ προσπάθεια αὗτη προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀδιαλλαξίαν τῶν ἀρχαῖζόντων, οἱ ὁποῖοι ἥθελον τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Ἀττικήν.

Ο ΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΝ

Εἰσηγηταί, ὅπως εἴπομεν, τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξαν οἱ ἀδελφοί Σοῦτσοι. 'Ο ρωμαντισμὸς ἔξηκολούθησε καὶ ἔλαβε μεγαλυτέρας διαστάσεις μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862. Κατὰ τὸν χρόνον τούτους ἐφάνη ἡ ἔμμετρος μετάφρασις τῶν ποιη- τικῶν Μελετῶν τοῦ Λαμαρτίνου ὑπὸ τοῦ **'Αγγέλου Βλάχου** καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ περιφήμου μυθιστορήματος τοῦ Ούγκω, τῶν 'Αθλίων, ὑπὸ τοῦ **Σκυλίτση** ἔγινε δημοφιλεστάτη. Δύο δὲ ποιη- ταί, ἀποθανόντες νέοι, ὁ **Σπυρίδων Βασιλειάδης** (1845-1877), ὁ συγγραφεὺς τῶν 'Ατικῶν νυκτῶν καὶ τῆς Γαλατείας, καὶ ὁ **Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος** (1843-1873), υἱὸς τοῦ ιστορικοῦ, ἀντιπροσωπεύοντος τὴν νέαν ταύτην φάσιν τοῦ ρωμαντι- σμοῦ. Τέλος ὁ ὄψιμος ρωμαντικὸς **'Αχιλλεὺς Παράσχος** (1838- 1895) ἔγραφε σχεδόν μέχρι τέλους τοῦ αἰῶνος μὲ περισσήν αἰσθημα- τολογίαν ἀναμειγνύων τοὺς γλωσσικοὺς τύπους καὶ δλίγον περι- ποιούμενος τὴν μορφήν.

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ

'Αλλ' ὁ ρωμαντισμὸς δὲν προήγαγε τὴν Ἑλληνικὴν λογοτε- χνίαν. 'Η ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν ποίη- σις καὶ λογοτεχνία λέξεων ἀνευ βαθυτέρας συγκινήσεως. Κατὰ τὰς τελευταίας λοιπὸν δεκαετίας τοῦ αἰῶνος ἥρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ

τῆς καταστάσεως, ἡ ὅποια εἰς τὴν ποίησιν ἐνεφανίσθη ὡς ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ψευδορρωμαντισμοῦ.

‘Ο ἔξοχώτερος τῶν λογογράφων τῶν χρόνων τούτων **Έμμανουὴλ Ροΐδης** (1835 - 1904) ἐδημιούργησε σκάνδαλον διὰ τοῦ νεανικοῦ του ἔργου Πάπισσα Ἰωάννα (1860), ἡ ὅποια, ἐνῷ φαινομενικῶς ἐκαυτηρίαζεν ὑπερβολὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτο κατὰ βάθος καυστική σάτιρα τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς. Βραδύτερον διὰ τῶν μελετῶν του περὶ νεοελληνικῆς ποιήσεως ἐστάρισε τὴν κενότητα καὶ τὴν ἀσυναρτησίαν τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.

‘Ο Ροΐδης ἔγραψε τὰ ἔργα του εἰς ἀπταιστον καθαρεύουσαν, ἀλλ’ ἥτο ἐκ τῶν θερμοτέρων προμάχων τῆς δημοτικῆς. Τὰς γλωσσικάς του ἰδέας ἀνέπτυξεν εἰς τὸ περίφημον ἔργον του «Τὰ Εἴδωλα». ‘Ο δὲ συγγενής πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ἰδεολογίαν **Βλάσιος Γαρβιηλίδης** (1852 - 1920) ἐξύψωσε τὴν δημοσιογραφίαν καὶ προσεπάθησε νὰ στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Έλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς Εύρωπης. Οἱ 30 τόμοι τῆς Ακροπόλεως εἰναι ἀπὸ τὰ ὀλίγα μνημειώδη ἔργα τῆς νεωτέρας Έλλάδος.

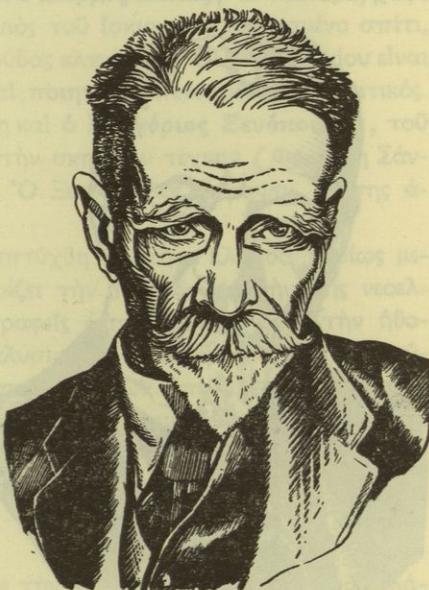
Περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὡδύνθη ἡ γλωσσικὴ ἔρις, διότι πολλοὶ λόγιοι προσεπάθησαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν δημοτικὴν εἰς τὸν πεζὸν λόγον. ‘Ο Χίος **Ιωάννης Ψυχάρης** (1854 - 1909), γεννηθεὶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνατραφεὶς εἰς Παρισίους, καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ανατολικῶν Γλωσσῶν τῶν Παρισίων, ἔγραψε τὸ Ταξίδι (1888), περίφημον γλωσσικὴν μελέτην, καὶ βραδύτερον σειρὰν ἔργων εἰς τὴν ἀπλῆν διμιλουμένην γλῶσσαν. ‘Ο Ψυχάρης ἀπέκτησε φανατικοὺς ὄπαδούς, οἱ ὅποιοι ἐκαλλιέργησαν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

‘Η παράταξις τῶν δημοτικιστῶν ἐνισχύθη σημαντικῶς καὶ ἀπέκτησε μέγια κύρος μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ **Κωστή Παλαμᾶ** ὁ ὅποιος ἐθεωρήθη ὡς ὁ ἔξοχώτερος ποιητὴς τῆς νεωτέρας Έλλάδος. ‘Ο Παλαμᾶς εἰναι πρῶτον ποιητὴς λυρικός, γνήσιος εἰς τὴν συγκίνησιν καὶ ἐπιβαλλόμενος διὰ τῆς ἴσχυρᾶς καὶ πρωτοτύπου ἀρμονίας τῆς μορφῆς. ‘Αλλ’ ὑπὲρ τὸν λυρικὸν ἴσταται ὁ διανοούμενος, ὁ ὅποιος μὲ ἴδιαιτέραν εὐχαρίστησιν καὶ κατὰ τρόπον ἴδιον ἐδέχθη τὴν εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ εἶδεν ὑπὸ νέον φῶς τὴν ἴστορίαν καὶ

τὴν θέσιν τοῦ ἔθνους μας. Ὡς ποίησίς του, ὅπως φανερώνεται εἰς ἐν ἀπὸ τὰ ὡριμώτερα ἔργα του, τὸν Δωδεκάλογον τοῦ Γύρφτου, θρηνεῖ τὰς ταπεινώσεις τῆς φυλῆς μας καὶ ὀνειρεύεται ἀνώτερον μέλλον.

‘Ο Παλαμᾶς ὑπῆρχεν ἐκ τῶν παραγωγικωτέρων καὶ δημιουργικωτέρων ποιητῶν μας.

Ἐν τῷ μεταξύ παρηγκωνίσθη ὁ ρωμαντισμὸς καὶ οἱ ποιηταὶ ἥρχισαν νὰ ἐπιμελοῦνται περισσότερον τὴν μορφήν. Ὁ ἥπειρώτης **Κώστας Κρυστάλλης**, ἀποθανὼν μόλις 26 ἔτῶν, προσεπάθησε νὰ ἀπομιμηθῇ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἀπλῆν τεχνοτροπίαν τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων. Δύο δὲ γόνιμοι ποιηταί, ὁ **Βιζυηνὸς** καὶ ὁ **Δροσίνης**, εἰργάσθησαν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στίχου καὶ τῆς ποιητικῆς γλώσσης. Υποδειγματικὴ ἀπὸ τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἦτο ἡ παραγωγὴ τοῦ Γρυπάρη. Ὁ **Ιωάννης Γρυπάρης**, Σίφνιος, σπουδάσας τὰ ἑγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατόπιν φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἔγραψε

Κωστῆς Παλαμᾶς (1859 - 1943)

τὰ ὄνομαστὰ σονέττα του ἀκολουθῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν συντομίαν καὶ τὴν αύστηρότητα τῆς Παρνασσιακῆς σχολῆς. Ἡ ποίησίς του ἔφερε τὴν αύστηρότητα εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἔκφρασιν. Ὁ Γρυπάρης ἥσχολήθη καὶ εἰς μεταφραστικὰς ἔργασίας καὶ ἔδωκε πραγματικῶς ὑποδειγματικὰς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν. Σειρὰ δὲ λεπτῶν, ὅντας πολὺ παραγωγικῶν λυρικῶν, ὡς ὁ **Πορφύρας**, ὁ **Μαλακάσης**, ὁ **Χατζόπουλος** κ.ἄ. ἔδειξαν τὴν λεπτὴν συγκίνησιν, τῆς δύοις εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἡ νεοελληνικὴ φυλή.

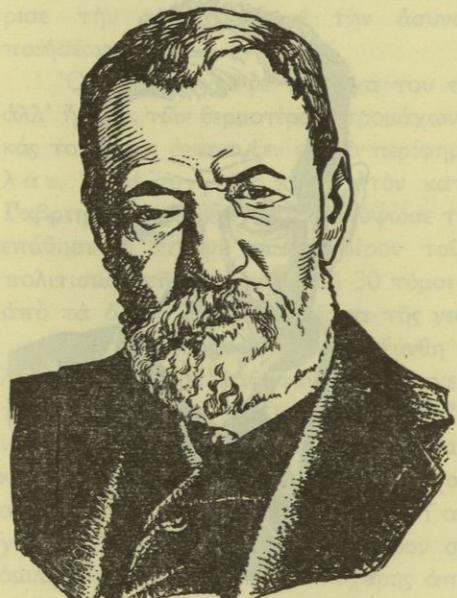
ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΤΩΝ

Κατά τάς τελευταίας δεκαετίας ἀνεπτύχθη τὸ ἔλληνικὸν διήγημα. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911) ἀπὸ τὴν Σκίαθον, τύπος θρησκευτικός, φίλος τῆς ἀπλῆς καὶ ἀπερίπτου ζωῆς, χωρὶς ματαιοδοξίαν, ἀφῆκεν εὔρὺ συγγραφικὸν ἔργον, κατὰ τὸ πλεῖστον διηγηματογραφικόν. Τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη είναι ἡ ἀγάπη τῆς θρησκείας, τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ταπεινῆς καὶ ἀπλοϊκῆς ζωῆς, είναι δὲ

πλῆρες λυρικοῦ ταλάντου.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Παπαδιαμάντη είναι ἡ καθαρεύουσα, ἀλλ' ἀνάμεικτος μὲ ἐκκλησιαστικὰς καὶ λαϊκὰς ἰδιωματικὰς ἐκφράσεις. Ὁ Παπαδιαμάντης θεωρεῖται ὡς ἔξαιρετος ἡθογράφος, τὰ δὲ πρόσωπα τῶν ἔργων του είναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπλοὶ καὶ ἀφελεῖς νησιῶται καὶ χωρικοί.

Ὁ Ἀνδρέας Καρκαβίτσας (1860-1922) διετέλεσεν ὡς ἴατρὸς εἰς ἐμπορικὰ πλοιαὶ καὶ ἀπέβη μοναδικὸς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῆς ναυτικῆς ζωῆς, ἐνῷ ἐκ παραλλήλου ἔχυμεν τὰ ἥμινα καὶ τῶν ὅρειῶν καὶ πεδινῶν 'Ελλήνων μὲ μεγάλην πιστό-

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης
(1851-1911)

τητα καὶ εἶλικρίνειαν. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Παπαδιαμάντην ἐνεκολπώθη τὸ κήρυγμα τοῦ Ψυχάρη καὶ ἔγραψεν ὅλα τὰ ἔργα του εἰς τὴν δημοτικήν. Τὰ ἔργα του διακρίνει πλούτος εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ ἀντίληψις τῆς λαϊκῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται καὶ αὐτὸς ὡς ἔξαιρετος ἡθογράφος. Τὸ ἔργον τοῦ Καρκαβίτσα, καθὼς καὶ τοῦ Παπαδιαμάντη, κατέχει ἔξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴν νεοελληνικὴν πεζογραφίαν.

Τὸ διήγημα καλλιεργεῖται πολὺ εἰς τὰς ἡμέρας μας καὶ ἔχει ἀξιολόγους ἀντιπροσώπους. Εύρυτατα γνωστὸς εἶναι σήμερον ὁ **Δημοσθένης Βουτυρᾶς**, ὁ ὅποιος ἐπεβλήθη μὲ τὰ σύντομα καὶ ὑποβλητικὰ διηγήματά του.

Μετ’ ἴδιαζούστης ἀγάπης ἐκαλλιεργήθη καὶ ἔγινεν εἶδος λογοτεχνικὸν τὸ Χρονικό φάμα, εἰς τὸ ὅποιον διεκρίθησαν ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους ὁ **Κονδυλάκης**, ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ὁ **Νιρβάνας**, ὁ **Παπαντωνίου** καὶ ὁ **Σπύρος Μελᾶς**. Ὁ Μελᾶς ἔγραψε καὶ δράματα πολύκροτα (ὁ Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου, τὸ Χαλασμένο σπίτι, τὸ ‘Ἀσπρο καὶ τὸ Μαῦρο, ὁ Ἰούδας κλπ.), ἐνῷ ὁ Παπαντωνίου εἶναι συγγραφεὺς πολυμερέστατος καὶ ποιητής ἐμπνευσμένος καὶ κριτικός. ‘Ἐπίσης ὡς δραματικὸς διεκρίθη καὶ ὁ **Γρηγόριος Ξενόπουλος**, τοῦ ὅποιου τὰ δράματα ἔχουν λεπτήν σκηνικήν τέχνην (Φωτεινὴ Σάντρη, Στέλλα Βιολάντη κλπ.). Ὁ Ξενόπουλος ἔγραψεν ἐπίσης ἀξιόλογα μυθιστορήματα.

‘Αλλὰ τὸ μυθιστόρημα ἀνεπτύχθη εἰς τὴν ‘Ελλάδα κυρίως μετὰ τὸν πόλεμον καὶ χαρακτηρίζει τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Οἱ συγγραφεῖς ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν ἡθογραφίαν, καλλιεργοῦν τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν διανόσιν. ‘Η γλῶσσα δὲ αὐτῶν ἀπέβαλε καὶ αὐτὴ τὸν ἡθογραφικὸν χαρακτῆρα τῆς πρώτης ψυχαρικῆς ἐποχῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν ἔκφρασιν λεπτοτέρων ἐννοιῶν καὶ εἰς τὸν τύπον τῶν προηγμένων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

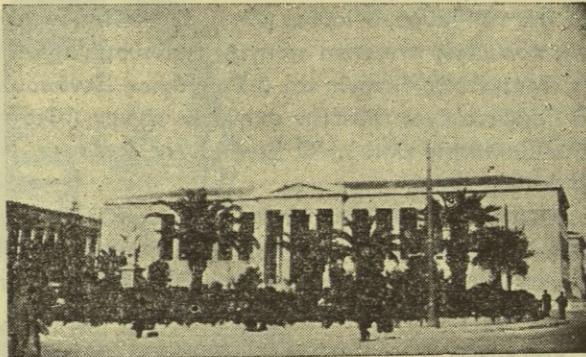
ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ – ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

‘Η νεωτέρα ‘Ελλὰς ἀνέπτυξε τὴν τέχνην καὶ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους αὐτῆς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἔξαιρέτους δημιουργούς. ‘Η **Αρχιτεκτονικὴ** ἔγκαταστάσεως τῆς πρωτευούσης εἰς τὰς Ἀθήνας. ‘Αλλὰ τὰ πρῶτα ἔργα, διὰ τῶν ὅποιων ἐκοσμήθη ἡ νέα πρωτεύουσα, ήσαν κυρίως ἔργα ξένων καλλιτεχνῶν, ιδίως Γερμανῶν. Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ὅμως δὲν ἥργησε νὰ δώσῃ ἀξιολόγους καρπούς. Δὲν ἔχομεν ἀφθονίαν ἀρχιτεκτόνων, ἀλλ’ οἱ διάλυτοι ‘Ελληνες ἀρχιτέκτονες εἶναι πραγματικοὶ δημιουργοί καὶ περιποιοῦν δόξαν εἰς τὴν χώραν μας. ‘Ἐκ τούτων ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ ἔξι :

- 1) **Σταμάτιος Κλεάνθης** (1802–1862) ἐκ Μακεδονίας. Ἐσπού-

δασεν εις τὸ Βερολίνον καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀνέλαβε δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Ἔκτισε τὸ πρῶτον ἔλληνικὸν Πανεπιστήμιον εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως (ἦδη ἐρειπωμένον) καὶ μερικάς ἄλλας κατοικίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἴδιαιτέραν τεχνοτροπίαν, προστηρμοσμένην εἰς τὸν τόπον μας (Μέγαρον Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας εἰς τὴν Λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας, Πύργος τῆς αὐτῆς δουκίσσης εἰς τὴν Πεντέλην, μέγαρον Θεοτόκη ὁδὸς Σωκράτους).

2) **Λύσανδρος Καυτατζόγλου** (1811 - 1885) ἐκ Θεσσαλο-

Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

'Η οἰκοδομὴ ἡρχισε τὸ 1837 κατὰ σχέδιον τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χριστιανοῦ Χάνσεν, τὸ 1843 ἐκτίσθη ἡ προσθία πλευρὰ καὶ τὸ 1850 συνετελέσθη δόλωληρον τὸ κτίριον. 'Η οἰκοδομὴ ἔγινε διὰ πανελλήνιων ἐράνων καὶ συνδρομῶν. 'Ακολουθεῖ, δπως καὶ τὰ ἄλλα σύγχρονα οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηνῶν, 'Ακαδημία, Βιβλιοθήκη κλπ. τέχνην κλασσικίζουσαν.

νίκης. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διεκρίθη ὡς ἀρχιτέκτων εἰς τὸ ἔξωτερικὸν καὶ ὑπῆρξε μέλος πολλῶν καλλιτεχνικῶν Ἀκαδημιῶν. Ἔκτισε τὸ παλαιότερον Ἀρσάκειον, τοὺς ναοὺς τῆς Ἁγίας Ειρήνης καὶ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τὸν καθολικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ἐν Ἀθήναις. Καὶ τὰ ἔργα τοῦ Καυτατζόγλου ἔχουν τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του.

3) **Αναστάσιος Μεταξᾶς**, ὁ δποῖος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1863. 'Ο Μεταξᾶς ἔδωκε τὰ σχέδια τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, τοῦ Αἰγινητείου νοσοκομείου καὶ τοῦ Νοσοκ-

μείου Συγγροῦ, τοῦ Νοσοκομείου τῶν Παιδῶν, τοῦ μεγάρου τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας καὶ ἄλλων κτιρίων τῶν Ἀθηνῶν.

μέρηνής

εἰς τὴν

ἀναστάτωσιν

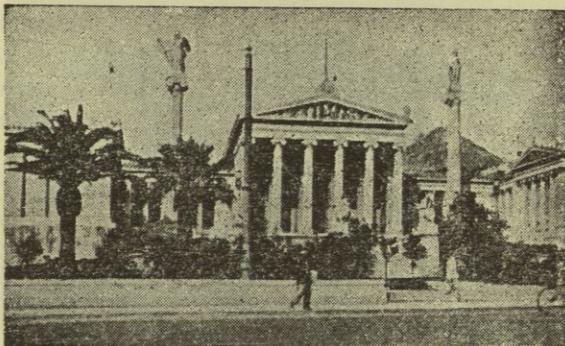
'Αγίου

μόλις δια-

λικ κατέτη-

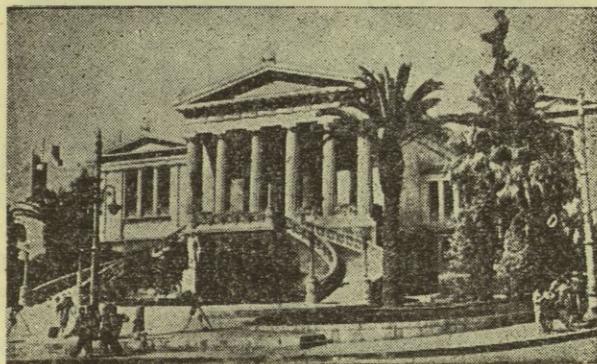
κελλάστη-

τού τούτου

Ακαδημία Ἀθηνῶν

Ίδρυθη μεταξὺ τῶν ἑτῶν 1859 - 1885, διπλάναις τοῦ ἐκ Μακεδονίας μεγάλου εὐεργέτου βαρόνου Σίνα καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Θεοφίλου Χάνσεν τοῦ νεωτέρου.

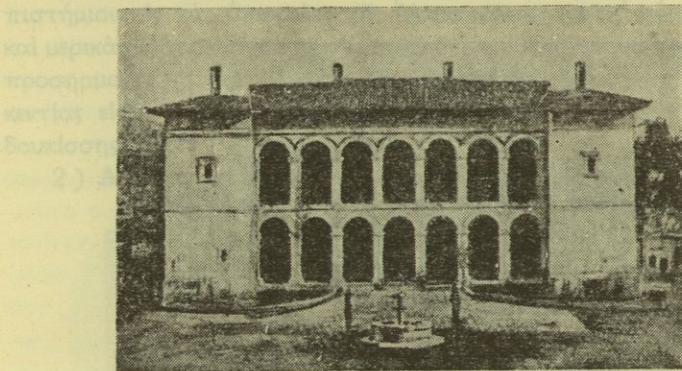

Εθνική Βιβλιοθήκη

Δωρεὰ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν ἀδελφῶν Βασιλιάνων ἐκ Κεφαλληνίας, μεγαλεμπόρων καὶ τραπεζίτῶν (1903), κατὰ σχέδιον τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χάνσεν τοῦ νεωτέρου.

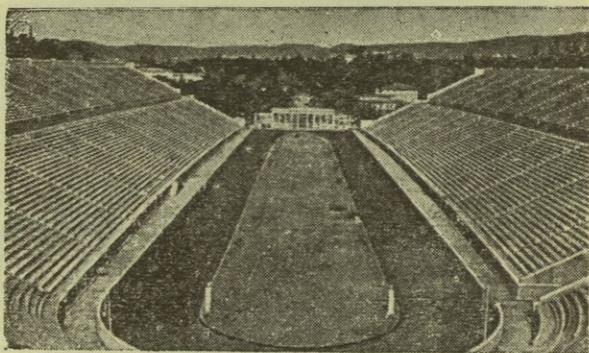
4) Ἀριστοτέλης Ζάχος (1879 - 1939) ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἔμεινε πολὺν καιρὸν

ώς διευθυντής τῶν δημοσίων ἔργων τῆς Βάδης. Ἡ σχολή ήδιαι-

Μέγαρον Δουκίσσης Πλακεντίας

"Ἐργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Σταμάτου Κλεάνθους. Τὸ κτίριον σήμερον χρησιμοποιεῖται ως Ευζαντινὸν Μουσεῖον (Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας, Ἀθῆναι)."

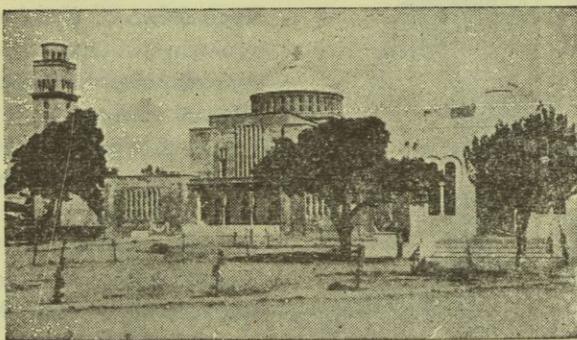

Παναθηναϊκὸν Στάδιον

Διονύσιος Αναμαρμάρωσις τοῦ χώρου τοῦ ἀρχαίου Παναθηναϊκοῦ σταδίου γενομένη τὸ 1896 κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ καὶ διπάναις τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ.

τέρως μὲ τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν καθὼς καὶ τὴν νεοελληνικὴν λαϊκήν. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο αὐτῶν τάσεων ἐδη-

μιούργησε τύπον νεοελληνικής οἰκίας ἔξαίρετον, μὲ δλην τὴν γραφικότητα τῶν βυζαντινῶν οἰκοδομημάτων καὶ τὰς ἀνέσεις τῆς σημερινῆς ζωῆς (οἰκία Χατζημιχάλη, οἰκία Πάλλη, οἰκία τοῦ ἴδιου εἰς τὴν συνοικίαν Μέτη). Ἀλλὰ τὸ μέγα ἔργον τοῦ Ζάχου ἦτο ἡ ἀναστήλωσις τοῦ καέντος τὸ 1917 μεγάλου βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, ἡ δποία ἐπροχώρησεν ἀρκετά, ἀλλὰ διεκόπη ἐκ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου του, ἀποπερατωθεῖσα μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ὁ Ζάχος ἦτο ἀρχιτέκτων εύρυτάτης καλλιτεχνικῆς μορφώσεως, ἡ δποία ἔξεδηλώθη κατὰ τρόπον πρωτότυπον καὶ ἀριστοτεχνικόν. Ἔκτισεν ἐπίσης πλῆθος ναῶν (εἰς

Ναὸς Ἀγίου Παύλου (Κόρινθος)

Οἰκοδομὴ κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀριστοτέλους Ζάχου.
Εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ὀραιότερα μνημεῖα τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς τέχνης.

τὰς Πάτρας, τὸν Βόλον, τὴν Σιάτισταν κ. ἄ.), εἰς τοὺς δποίους συνεδύασε τὸν βυζαντινὸν τύπον μὲ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας ἐνὸς ναοῦ.

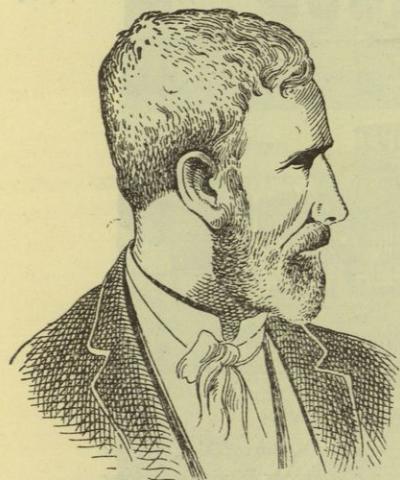
ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ Ζωγραφικὴ ἐκαλλιεργήθη πολὺ εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλάδα καὶ παρήγαγεν ἀξιολόγους καλλιτέχνας. Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, αἱ δποῖαι ἔδωκαν πολλοὺς καλλιτέχνας, ἔξέχουν ἴδιως ἡ Κέρκυρα καὶ μετ' αὐτὴν ἡ μικρὰ καὶ γραφικὴ νῆσος τοῦ Αίγαίου, ἡ Τήνος. Ἅξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὁλόκληροι οἰκογένειαι ἐκ τῶν νήσων αὐτῶν διετήρουν ὡς κληρονομικὸν τὸ καλλι-

τεχνικὸν τάλαντον. Θὰ μνημονεύσωμεν τὰς σημαντικωτέρας ἐκ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, αἱ ὅποιαι ἐκαλλιέργησαν τὴν Ζωγραφικὴν καὶ Γλυπτικὴν: 1) **Προσαλένται.** Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας **Παῦλος Προσαλέντης** ἐκ Κερκύρας ἦτο γλύπτης. Οἱ ἄλλοι Προσαλένται διέπρεψαν εἰς τὴν Ζωγραφικὴν: α) **Σπυρίδων Προσαλέντης**, ἔξαίρετος προσωπογράφος, ἴδιως τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. β) **Αἰμιλίος Προσαλέντης**, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, περίφημος ὑδατογράφος. Ἡσχολήθη μὲ τὴν ἀπεικόνισιν τῆς θαλάσσης καὶ τῆς θαλασσινῆς ζωῆς. γ) **Ἐλένη Προσαλέντη**, ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου.

Ἐξεπόνησε προσωπογραφίας καὶ ἀγιογραφίας. δ) **Παῦλος Προσαλέντης**, ὁ νεώτερος, ἡσχολήθη μὲ θέματα τοῦ ἀνατολικοῦ βίου, τὸν ὅποιον ἐγνώρισεν ἐν Αἴγυπτῳ.

2) **Λύτραι.** Εἰς τούτους, καταγομένους ἐκ Τήνου, ἀνήκουν τρεῖς καλλιτέχναι: α) **Νικηφόρος** (1832–1904), μέγας ζωγράφος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου καὶ εἶχε συμμαθητὴν τὸν Γύζην. Τὰ ἔργα τοῦ Νικηφόρου Λύτρα (κυρίως προσωπογραφίαι) εἴναι ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα καλλιτεχνήματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Οἱ δύο υἱοί του β) **Νικόλαος** καὶ γ) **Περικλῆς** ὑπῆρχαν ἐπίσης ἔξαίρετοι ζωγράφοι.

Νικόλαος Γύζης (1842 - 1901)

λάδος. Οἱ δύο υἱοί του β) **Νικόλαος** καὶ γ) **Περικλῆς** ὑπῆρχαν ἐπίσης ἔξαίρετοι ζωγράφοι. 3) **Νικόλαος Γύζης** (1842–1901) ἐκ Τήνου. Ὁ ἐμφάνισις τοῦ Γύζη ἀποτελεῖ σημαντικώτατον σταθμὸν εἰς τὴν νεοελληνικὴν ζωγραφικὴν. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον, ὅπου διήγαγε τὸ περισσότερον μέρος τοῦ βίου του, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ. Ὁ Γύζης ἦτο ζωγράφος μεγάλης ἐμπνεύσεως καὶ ἥσκησεν ἰσχυρὸν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἔξελιξιν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Ἐζωγράφισε πλήθος προσωπογραφιῶν καὶ μεγάλων πινάκων, οἱ ὅποιοι θεωροῦν-

ται ἔργα πολυτιμότατα δχι μόνον τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ζωγραφικῆς.

4) **Κωνσταντῖνος Βολονάκης** (1837–1907) ἐκ Κρήτης. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον καὶ ἀνεδίχθη ὁ ἔξοχώτερος τῶν Ἑλλήνων θαλασσογράφων (ἔργα : ἡ ἐν Σαλαμίνι ναυμαχία, ἡ πυρπόλησις τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος, ἡ ἔξοδος τοῦ "Αρεως κλπ.).

5) **Γεώργιος Ιακωβίδης** (1858 – 1932). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον καὶ διεκρίθη ἵδιως εἰς προσωπογραφίας καὶ σκηνὰς τοῦ παιδικοῦ βίου (ἔργα : Παιδική συναυλία, Παιδικὸς καυγᾶς, Μικρὰ βάσανα, τὸ Κτένισμα τῆς ἑγγονῆς κτλ.).

6) **Κωνσταντῖνος Παρθένης**, ὁ μεγαλύτερος τῶν νεωτέρων ζωγράφων τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἔργα του διακρίνει λιτότης καὶ ἔγκρατεια καὶ βαθεία αἴσθησις τοῦ περιττοῦ, πρὸ πάντων δὲ βαθεία πνευματικότης καὶ ἴδεαλισμός.

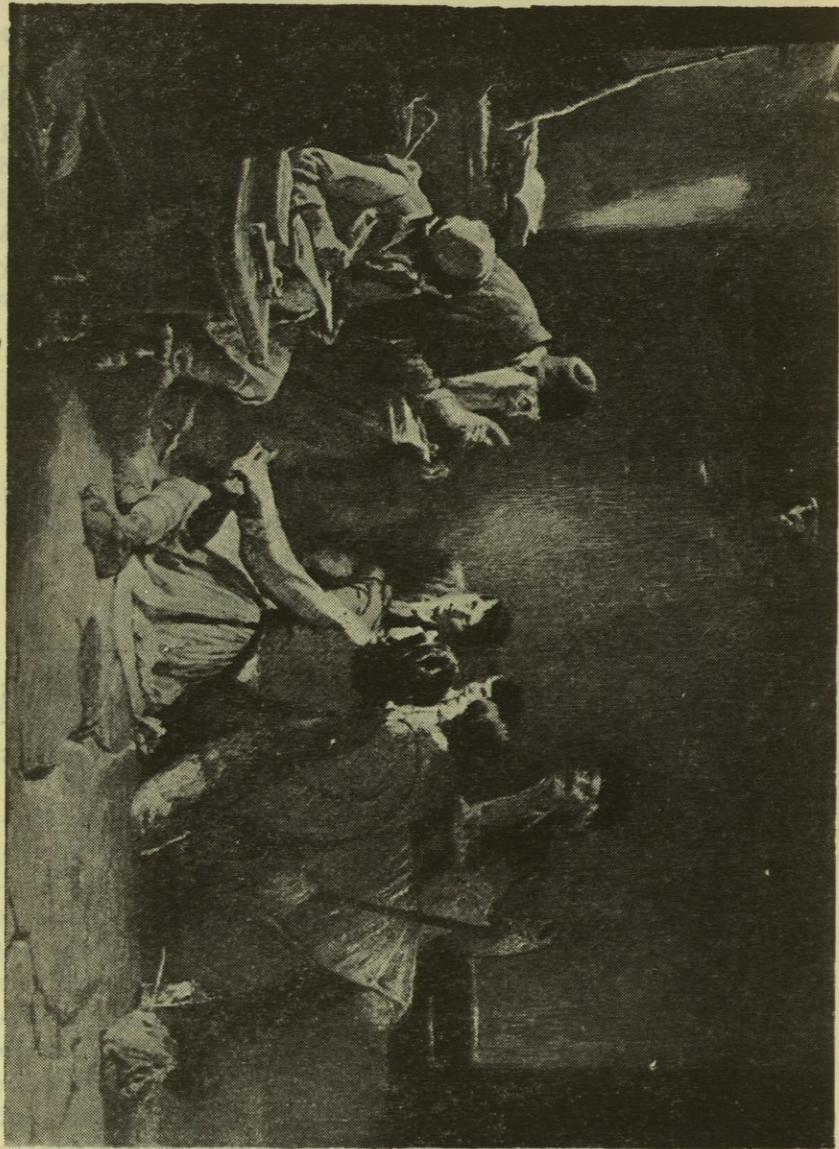
Τὸ πλῆθος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ζωγράφων εἶναι πολύ, ἡ δὲ καλλιέργεια τῆς τέχνης αὔτῆς ἀποδεικνύει τὴν κληρονομικήν τάσιν τοῦ νεοέλληνος πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ

"Η κατ' ἔξοχὴν Ἑλληνική τέχνη, ἡ Γλυπτική, ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα μὲ πολὺν ζῆλον, ἀνέδειξε δὲ καὶ αὐτὴ μερικάς οἰκογενείας λεπτῶν καλλιτεχνῶν. Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τοὺς δόνομαστοτέρους :

1) Οἱ **Σῶχοι**, ἐκ Τήνου, εἰς τοὺς δόποιούς ἀνήκουν δύο ἔξαρτοι γλύπται, ὁ **Λάζαρος Σῶχος** (1862 - 1911) καὶ ὁ **Αντώνιος Σῶχος** (γενν. 1888). Οἱ πρῶτοι ὑπῆρξε πραγματικὸς διδάσκαλος (maître). Ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἔλαφε τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τὴν δευτέραν τὴν λιτότητα, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀρμονίαν. Κατεσκεύασε προτομὰς καὶ συμπλέγματα. Οἱ δεύτερος, καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου, ἐμπνέεται ἀπὸ τὰς ἀρχαικὰς μορφὰς καὶ διακρίνεται διὰ τὴν λιτότητα καὶ σαφήνειαν.

2) Οἱ **Φυτάλαι**, τέσσαρες, ὁ Λάζαρος, Γεώργιος, Μᾶρκος καὶ Ιωάννης. Διεκρίθη περισσότερον ὁ **Λάζαρος Φυτάλης**, (1831 - 1909), ὁ δόποιος ἡκολούθησε κλασσικίζουσαν τεχνοτροπίαν. Κα-

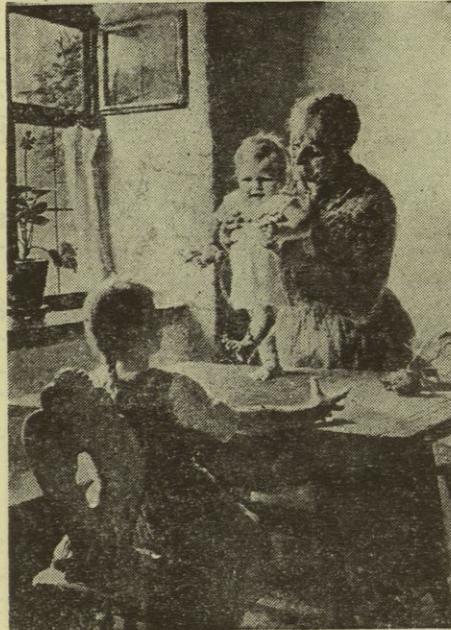
N. ΓΥΖΗ : Τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο (ἡ ὑπόθεσις παραμένει ἀπὸ τὰ χρόνα τῆς ἐλληνιστικῆς σπλαζβιᾶς).

Ν. Γύζη: «Τὸ Τάμα» (ή υπόθεσις παριένην ἀπὸ τὰ ἔλληνατο θύμα). Υψηλὰ δροσερὰ τὸ ἐκκλησάντο τοῦ δημίου που ἔγινε τὸ τάμα· δεῖξι ἡ αὔρη πολ ἔκανε τὸ τάμα γιὰ τὸν πόνο της, μαζὶ μὲ τὴ μάνα της.

τεσκεύασε προτομάς, συμπλέγματα, ἀνδριάντας καὶ ἐπιτύμβια μνημεῖα (ἀνδριάς Γρηγορίου Ε', Κανάρη, Καραϊσκάκη, Σολωμοῦ κτλπ.).

3) **Λ. Δρόσης** (1843 - 1884). Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸ Μόναχον καὶ ἡκολούθησεν εἰς τὴν τέχνην του τὸν νεοκλαστικισμὸν (Μνημεῖον Δ. 'Υψηλάντου, ἀντώματα καὶ ἀγάλματα Σιναΐας Ἀκαδημίας, ἀνδριάς Βαρβάκη εἰς τὸ Ζάππειον κτλ.).

Γ. Ιακωβίδη: «Τὰ Πρῶτα Βήματα»

δριάς τοῦ Γλάδστωνος πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου).

7) **Γιαννούλης Χαλεπᾶς**. Ἐγεννήθη ἐν Τήνῳ τὸ 1854. Ὁ ἔξαιρετος αὐτὸς καλλιτέχνης εἶχε σκληρὰν μοῖραν, καταδικασθεὶς νὰ διέλθῃ τὸ περισσότερον τοῦ βίου του ως φρενοβλαβῆς εἰς τὴν ίδιαιτέραν του πατρίδα. Ἀνακτήσας τὴν πνευματικήν του διαύγειαν καὶ τὴν δημιουργικήν του ἐμπνευσιν ἔγκατεστάθη πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου εἰς τὰς Ἀθήνας, δπου καὶ ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας. Είναι πραγματικὸς δη-

4) **I. Βιτσάρης** (1843 - 1892). Μολονότι βραχύβιος καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Δρόσης, ἐπλούτισε τὴν χώραν μας μὲν μερικά ἔξαιρετα ἔργα. Ἡκολούθησε τὸν ρεαλισμόν, ἀλλὰ δὲν λείπει ἀπ' αὐτὸν ἡ ύψηλὴ πνοὴ τῆς κλασσικῆς τέχνης. Κατεσκεύασε πολλὰ ιδίως ἐπιτύμβια μνημεῖα.

5) **Δ. Φιλιππότης** (1840 - 1920) ἐκ Τήνου, διακριθεὶς ιδίως εἰς τὴν παράστασιν προσώπων τοῦ καθημερινοῦ βίου, εἰς τὰ δόποια διακρίνει τις τὰς ἔξαιρέτους ἀνατομικάς του γνώσεις (Ξυλοθραύστης, δι Μικρὸς ψαρᾶς, ὁ Θεριστής κτλ.).

6) **Γ. Βιτάλης** (1840 - 1901), νεοκλασσικὸς (ἔργον του σημαντικὸν ὁ ἀν-

μιουργὸς καὶ κάμνεικατάπληξιν ἡ δύναμις του εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ ἡ ψυχικότης τοῦ ἔργου του (Κοιμωμένη τοῦ τάφου Ἀφεντάκη, ὁ Σάτυρος παιζῶν μὲ τὸν ἔρωτα, ἡ Φιλόστοργος μήτηρ κ. ἄ.).

- 8) Θ. Θωμόπουλος ἐκ Σμύρνης (ἐγεννήθη τὸ 1873).
 - 9) Κ. Δημητριάδης ἐκ Στενημάχου (ἐγεννήθη τὸ 1881).
 - 10) Μιχ. Τόμπρος ἐξ Ἀθηνῶν (ἐγεννήθη τὸ 1889).
- Oἱ τρεῖς τελευταῖοι γλύπται εἶναι ἐκ τῶν ἐπιζώντων καλ-

Γ. Γιακωβίδη: «Τὸ Μπάνιο τοῦ Μικροῦ»

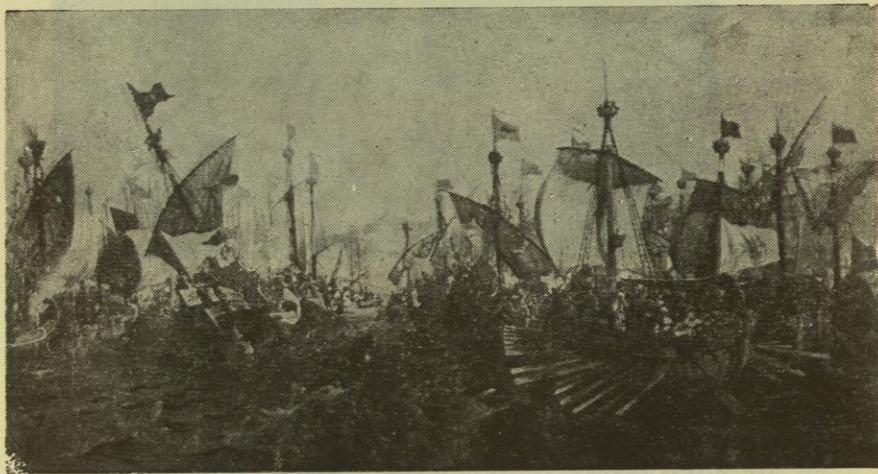
λιτεχνῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἔξακολουθοῦν μὲ πολὺν ζῆλον καὶ μὲ ἐπιτυχίαν τὴν γλυπτικὴν παράδοσιν τῆς χώρας μας.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος μας ἡ μόνη μουσικὴ ἥσαν τὰ κλέφτικα καὶ

Νικηφόρου Λύτρα: «Τὸ Λιβάνισμα».

Κ. Βολονάκη: «Ἡ ἐν Σαλαμῖνι Ναυμαχία».

τὰ ἄλλα δημοτικὰ τραγούδια. Τὸ μέλος τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν, τὸ δόποιον προῆλθεν ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν καὶ ἀνεμείχθη μὲ πολλὰ ἀνατολικὰ στοιχεῖα, ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἔλαβε χρῶμα καθαρῶς ἐλληνικὸν καὶ ἀπετέλεσε τὴν λαϊκὴν ἐλληνικὴν μουσικήν. ‘Η μουσικὴ αὐτὴ δὲν ὑστερεῖ εἰς κάλλος καὶ εἰς τέχνην οὐδεμιᾶς ἄλλης.

‘Η εύρωπαικὴ μουσικὴ καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῆς διὰ πρώτην φορὰν ἥλθον εἰς τὴν ‘Ἐλλάδα διὰ τοῦ Καποδιστρίου. Βραδύτερον ἐπὶ τῶν Βαυαρῶν καὶ τοῦ ‘Οθωνος τὸ ἐλληνικὸν κοινὸν ἥρχισεν δόλουν καὶ περισσότερον νὰ ἔξοικειοῦται πρὸς τὴν εύρωπαικὴν μουσικήν. Χάρις εἰς τὴν στρατιωτικὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὰ διάφορα μουσικὰ θέατρα, σοβαρὰ ἢ ἐλαφρὰ (μελόδραμα ἢ ὁπερέττα), ἥρχισε νὰ διαφαίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν εύρωπαικὴν μουσικήν.

‘Η πρώτη ἀνθισις τῆς εύρωπαικῆς μουσικῆς εἰς τὸν τόπον μας εἶναι ἡ Καντάδα, ἡ ὁποία ἐκ τῆς ‘Επτανήσου τὸ πρῶτον διαδοθεῖσα εἰς τὴν λοιπὴν ‘Ἐλλάδα ἀπέληξεν εἰς τὴν ώραίαν ‘Αθηναϊκὴν καντάδαν, ἡ ὁποία ἀνεπλήρου τὴν χορωδίαν τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἐγνώρισεν ἡμέρας δόξης. Τὰ μελωδικώτατα τραγούδια τῆς ἐλληνικῆς καντάδας, τὰ ὅποια ἥσαν ἐνδεδυμένα τὸ ἔνδυμα τῆς εύρωπαικῆς μουσικῆς τέχνης, εἶναι πλήρη ἐλληνικοῦ ἀρώματος καὶ δροσερότητος, ἡ ὁποία πολλὰ ὑπισχνεῖτο διὰ τὴν ἔξελιξιν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς μουσικῆς. ’Αλλὰ ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς μουσικῆς εἰς τὴν Εύρωπην καὶ ἡ ραγδαία

Κ. Παρθένη: «Προσωπογραφία τῆς κ. Π.»

εἰσόρμησις αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐδημιούργησε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν κίνησιν πρὸς τὴν καθαρὰν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὸ σταμάτημα τῆς ἔξελίξεως τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς. Ἐν τούτοις πολλοὶ Ἑλληνες μουσικοί, πραγματικοί δημιουργοί, διεῖδον τὸ κακὸν καὶ προσεπάθησαν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἐλληνικῶν στοιχείων καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς τεχνικῆς νὰ δημιουργήσουν ἑθνικὴν νεοελληνικήν μουσικήν. Ἀναφέρομεν τοὺς σημαντικωτέρους ἐξ αὐτῶν:

Κ. Παρθένη : «Τὸ ἐκκλησάκι ποὺ ἔμοιαζε μὲ λογισμὸ κρυφό». Ὁ Παρθένης εἶναι ὁ εἰσηγητὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐμπρεσιονισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, περὶ τοῦ ὄποιον ἔδει ύπομνημα εἰκόνος σελ. 261 καὶ 262.

- 1) **Νικόλαος Μάντζαρος**, ἐκ Κερκύρας, μελοποιήσας τὸν Ἐθνικὸν "Υμνον καὶ γράψας μερικὰς θρησκευτικὰς συνθέσεις.
- 2) **Νικόλαος Μεταξᾶς** ἐκ Κεφαλληνίας, γράψας τὸ μελόδραμα **Μᾶρκος Μπότσαρης**.
- 3) **Παῦλος Καρρέρε** ἐκ Ζακύνθου, συνθέσας διάφορα μελόδραματα ἐλληνικῆς ὑποθέσεως, **Μᾶρκος Μπότσαρης**, **Κυρὰ Φροσύνη**, **Μαραθών - Σαλαμίς**, **Δέσπων ἡρώις τοῦ Σουλίου** κτλ.

4) Σπυρ. Ξύνδας ἐκ Κερκύρας, συνθέτης τοῦ μελοδράματος, 'Υ ποψήφιος βουλευτής.

"Ολοι οἱ ἀνωτέρω καλλιτέχναι ἥσαν Ἐπτανήσιοι. Ἡ Ἐπτάνησος εἶχε γνωρίσει πολὺ ἐνωρίτερον τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν καὶ πολὺ ἐνωρὶς ἔκαμεν αὐτὴν κτῆμά της. Ἡ νεωτέρα γενεὰ τῆς Ἐπτανήσου ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ δύο ἀξιολόγους μουσικὰς φυσιογνωμίας, τὸν Σαμάραν καὶ τὸν Λαυράγκαν.

Λ. Δρόση: «Ο Βαρβάκης»

Γ. Βιτάλη: «Ο Γλάδστων»

5) Σπύρος Σαμάρας ἐκ Κερκύρας, δραματικὸς μουσουργός, τοῦ ὅποιον ἡ φήμη ἔξηλθεν ὀπὸ τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν μελοδραμάτων του καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν ἔστημείωσαν τὰ Flora mirabilis καὶ Mademoiselle Belle Isle, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν μικρῶν του τραγουδιῶν εἴναι γνωστότατα καὶ χαριέστατα.

6) Διονύσιος Λαυράγκας ἐκ Κεφαλληνίας ὁ ὅποιος ὅλην του τὴν ζωὴν κατηνάλωσεν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας ἔθνικοῦ με-

λοδράματος. Ό Λαυράγκας, δεξιοτέχνης μουσικός, ήθέλησε νὰ ἀναπτύξῃ ἑλληνικὰ θέματα διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς τεχνικῆς καὶ ἔδωκε μερικὰ ἀξιόλογα δείγματα τῆς προσπαθείας του αὐτῆς, Εἰσαγωγὴ καὶ Φούγκα, Σουίτα καὶ τέσσαρα μελοδράματα, Μάγισσα, τὰ Δύο ἀδέλφια, Διδώ, Λυτρωτής.

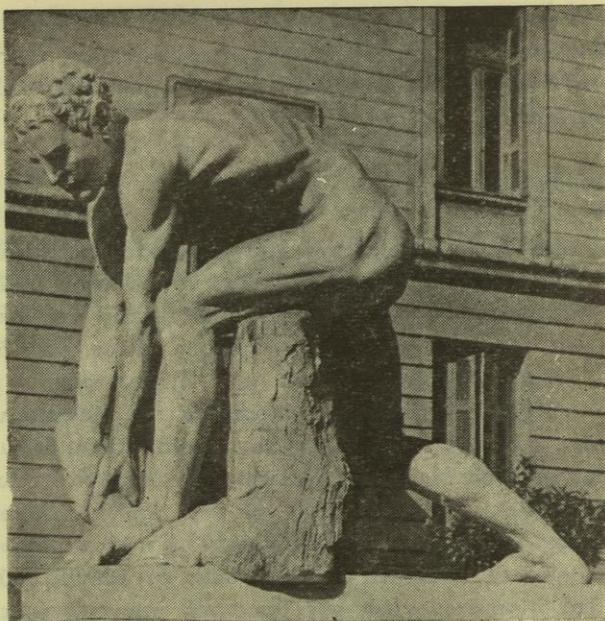
7) **Ναπολέων Λαμπελέτ** καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς **Γεώργιος Λαμπελέτ**. Ό πρῶτος ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λαϊκῶν τραγουδιστῶν καὶ συνθετῶν ἐλαφρᾶς μουσικῆς, ἐνῷ ὁ δεύτερος ἐπίστευσεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἑθνικῆς μουσικῆς καὶ συνέθεσε τὸ ἀξιόλογον ἔργον Γιορτή, τὸ δποῖον ἔχει ἑλληνικὸν χρῶμα.

Λ. Φυτάλη:
«Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε'»

φωνικὰ ἔργα: Λεβεντιά καὶ ἡ συμφωνία τῶν Ανίδεων καὶ Καλῶν Ανθρώπων.

Ἐπίσης τὴν ίδιαν ὁδὸν πρὸς δημιουργίαν ἑθνικῆς μουσικῆς βαδίζουν οἱ μουσικοὶ **Μάριος Βάρβογλης**, **Γεώργιος Σκλάβος**, ὁ δὲ **Αἰμίλιος Ριάδης**, ἐκ Μακεδονίας, ἀποθανὼν πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν, ἔγραψεν ὠραιότατα τραγούδια, εἰς τὰ δποῖα μετεχειρίσθη μακεδονικὰ λαϊκὰ μοτίβα. Ό Σπ. Σπάθης ἥσχολήθη μὲ τὴν ἐναρμόνισιν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἀλλοι ἀξιόλογοι μουσικοὶ είναι ὁ **Πέτρος Πετρίδης**, **Γεώργιος Πονηρίδης**, **Δημ. Λεβίδης**

Δ. Φιλιππότη: «Ο Ξυλοθραύστης»

Γιαννούλη Χαλεπᾶ: «Η Κοιμωμένη»

κ. ἄ. 'Ο δὲ **Δημήτριος Μητρόπουλος**, ἐκτὸς τῆς μεγάλης του μουσικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἔξαιρετικῆς του ἐπιδόσεως εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ τὴν σύνθεσιν, ὀπέκτησε διεθνῆ φήμην ὡς διευθυντής ὄρχήστρας.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

'Εφθάσαμεν εἰς τὸ τέρμα τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἀφοῦ ἐγνωρίσαμεν τὰς περιπτετείας τοῦ ἔθνους μας, τὸν ἔνδοξον ἀγῶνα του ὑπέρ ἀνεξαρτησίας καὶ τὸν ἐλεύθερον βίον ἑκατὸν περίου ἐτῶν. Μολονότι εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἔθνῶν περίοδος ἑκατὸν ἐτῶν δὲν εἶναι μακρά, ἐν τούτοις τὸ ἔθνος μας κατὰ τοὺς δλίγους αὐτοὺς χρόνους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σημαντικώτατας προόδους καὶ δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανον, διότι ἐνωρὶς κατέλαβε τὴν προσήκουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν τῆς Εὐρώπης. "Αν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ἔξηλθε τελείως κατεστραμμένη καὶ ἔξηντλημμένη καὶ ὅτι ἐπρεπε τὸ πᾶν νὰ δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ μηδενός, δόφείλομεν νὰ διμολογήσωμεν ὅτι ἀληθὴς θαῦμα ἐπετελέσθη καὶ ἡ εύγνωμοσύνη μας πρὸς τὰς προγενεστέρας γενεὰς πρέπει νὰ εἶναι μεγάλη.

'Η σημερινὴ Ἑλλὰς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον κράτος ὡργανωμένον, γεωργίαν, ἐμπόριον, βιομηχανίαν, ἥ δόποίσα συναγωνίζεται τὴν οἰκονομικὴν κίνησιν τῶν μᾶλλον προηγμένων κρατῶν, πνευματικὴν πρόσοδον καὶ καλλιτεχνικὴν ἐπίδοσιν ἐφάμιλλον πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ ἀνταξίαν τῆς ἱστορικῆς μας παραδόσεως. 'Ο ἐλληνικὸς τέλος λαός, ὁ ἀλλοτε πτωχός, ἀμόρφωτος καὶ περιφρονημένος ὑπὸ τῶν ἴσχυρῶν, σήμερον εύρισκεται εἰς τὸν στίβον τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ ἀγωνίζεται ὁμοῦ μετὰ τῶν πλέον ἀνεπτυγμένων λαῶν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν θὰ εἶναι μάλιστα ὑπερβολή, ἂν ἴσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ ἔξαιρετικὸς ἐλληνικὸς λαός εἶναι πρωτοισμένος νὰ ἀνασυστήσῃ καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὸν γνήσιον ἐλληνικὸν πολιτισμόν, ἀπὸ τὸν ὅπιον ὅλοι ἀντλοῦν ὡς ὀπτὸ ὀστείρευτον πηγήν.

Αἱ παλαιότεραι γενεαὶ εἰργάσθησαν ὅσον ἦτο δυνατὸν διὰ τὸ ἔργον αὐτὸν καὶ μάλιστα μὲ δυσκολίας πολλάκις ἀνυπερβλήτους. Εἰς τὰς νεωτέρας γενεὰς ἀπόκειται νὰ συνεχίσουν καὶ νὰ συμπλη-

ρώσουν τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ ἴδιαιτέρως εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι περνοῦν ἀπὸ τὰ θρανία τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Θά συναντήσουν καὶ αἱ νεώτεραι γενεαὶ ἐμπόδια, ἵσως μάλιστα καὶ περισσότερα καὶ σοβαρώτερα, ἀλλὰ οὐδέποτε πρέπει νὰ χάσουν τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὴν πίστιν των εἰς τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας.

Ἡ πατρίς, ἡ ὅποια σᾶς ἔφερε μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ καὶ σᾶς παρέσχε τὰ μέσα νὰ τελειώσετε τὸν γυμνασιακὸν σας κύκλον καὶ νὰ συνεχίσετε τὰς σπουδάς σας καὶ εἰς ἀνωτέρας σχολάς καὶ νὰ ἀποδύθητε εἰς τὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα, ἔχει αὐτὴν τὴν ἀπαίτησιν ἀπὸ ὅλους σας, νὰ μὴ τὴν λησμονήσετε, νὰ μὴ τὴν ἐγκαταλείψετε ποτέ.

		Ι.Ω.Ι.Α. 2051
1827	Οὐρανούπολη	
1828	Μαραθώνας	
1829	Άγρια	
1830	Όρεστη	
1831	Διαβάτη	
1832	Λαζαρίτης	
1833	Λαζαρίτης	
1834	Λαζαρίτης	
1835	Λαζαρίτης	
1836	Λαζαρίτης	
1837	Λαζαρίτης	
1838	Λαζαρίτης	
1839	Λαζαρίτης	
1840	Λαζαρίτης	
1841	Λαζαρίτης	
1842	Λαζαρίτης	
1843	Λαζαρίτης	
1844	Λαζαρίτης	
1845	Λαζαρίτης	
1846	Λαζαρίτης	
1847	Λαζαρίτης	
1848	Λαζαρίτης	
1849	Λαζαρίτης	
1850	Λαζαρίτης	
1851	Λαζαρίτης	
1852	Λαζαρίτης	
1853	Λαζαρίτης	
1854	Λαζαρίτης	
1855	Λαζαρίτης	
1856	Λαζαρίτης	
1857	Λαζαρίτης	
1858	Λαζαρίτης	
1859	Λαζαρίτης	
1860	Λαζαρίτης	
1861	Λαζαρίτης	
1862	Λαζαρίτης	
1863	Λαζαρίτης	
1864	Λαζαρίτης	
1865	Λαζαρίτης	
1866	Λαζαρίτης	
1867	Λαζαρίτης	
1868	Λαζαρίτης	
1869	Λαζαρίτης	
1870	Λαζαρίτης	

επειδή μεταβούσια στην αρχαιότητα, την μεσαία και την νεώτερη ελληνική πολιτική, αλλά και στην παγκόσμια πολιτική. Το έργο της Εθνικής Βιβλιοθήκης θέλει να γίνεται ένα από τα σημαντικότερα έργα της ελληνικής πολιτικής, ένα από τα πιο σημαντικά έργα της ελληνικής πολιτικής, ένα από τα πιο σημαντικά έργα της ελληνικής πολιτικής.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

19ος ΑΙΩΝ

1815	Συνέδριον τῆς Βιέννης
1816	Ιδρυσις Φιλικῆς Έταιρείας
1820	Ανεξαρτησία Ν. Αμερικῆς
1822	Δόγμα τοῦ Μονρέε
1821	Έλληνική Επανάστασις
» Φεβρουαρίου 22	Είσοδος 'Υψηλάντου εἰς Μολδαβίαν
» Μαρτίου 23	Κατάληψις Καλαμῶν
» 25	"Υψωσις τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν 'Αγίᾳ Λαύρᾳ
» Απριλίου 10	Ἀπαγχονισμὸς Πατριάρχου
» 20	Μάχη 'Αλαμάνας. Θάνατος Διάκου (23 Απριλί.)
» Μαΐου 8	Μάχη Γραβίδας
» 13-14	Μάχη Βαλτετσίου
» 20	Πυρπόλησις φρεγάτας ἐν Ἐρεσσῷ. Παπανικολῆς
» Ιουνίου 7	Μάχη Δραγαστανίου
» Αύγουστου 26	Μάχη Βασιλικῶν
» Δεκεμβρίου 24	Πρώτη ἐν Ἐπιδαύρῳ Εθνικὴ Συνέλευσις
1822 Ιανουαρίου 1	Τὸ Α' Σύνταγμα
» 12	"Άλωσις Ἀκροκορίνθου
» Μαρτίου 30	Καταστροφὴ τῆς Χίου
» Ιουνίου 6-7	Πυρπόλησις ναυαρχίδος ὑπὸ Κανάρη
» Ιουλίου 4	Μάχη εἰς Πέτα
» 26	Μάχη Δερβενακίων. Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη
» Νοέμβριος	Πρώτη πολιορκία Μεσολογγίου
1823 Μάρτιος	Δευτέρα Εθνικὴ Συνέλευσις ἐν "Αστρεῖ
» Αύγουστου 11	Μάχη Καρπενησίου. Θάνατος Μάρκου Μπότσαρη
» Δεκεμβρίου 24	"Αφίξις Βύρωνος εἰς Μεσολόγγιον
1824 Μάρτιος	Ἐπέμβασις Μεχμέτ Αλῆ Αιγύπτου
» Απρίλιος	Καταστολὴ ἐπαναστάσεως Κρήτης

1824	Ιουνίου 20	Καταστροφή Ψαρῶν	ΙΤΣΙ - ΟΤΣΙ
	» Αύγουστου 28	Ναυμαχία Γέροντα	ΙΤΣΙ - ΤΣΙ
1825	Ιανουάριος	Κάθειρξις Κολοκοτρώνη	ΣΤΙ
	Φεβρουαρίου 12	Απόβασις τοῦ Ἰμπραῆμ εἰς Πελοπόννησον	ΙΑΒΙ
	» Ἀπριλίου 7	Μάχη παρὰ τὸ Κρεμμύδι	ΙΑΒΙ
	» 15	Β' Πολιορκία Μεσολογγίου	ΙΑΒΙ
	Μαΐου 20	Μάχη παρὰ τὸ Μανιάκι. Θάνατος Παπαφλέσσα	ΙΑΒΙ
	» Ιουλίου 4	Θάνατος Ὁδυσσέως Ἀνδρούτσου	ΙΑΒΙ
1826	Ιανουάριος	Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις Ἐπιδαύρου	ΙΩΙΑ 2005
	» Ἀπριλίου 10-11	Ἐξοδος Μεσολογγίου	ΙΟΙΑ 2005
	» Ιουλίου 6	Ιουλιανὴ Σύμβασις Λονδίνου	ΙΟΙΑ 2005
	» Αύγουστου 13	Κατάληψις Ἀθηνῶν ὑπὸ Κιουταχῆ	ΙΟΙΑ 2005
	» Νοεμβρίου 24	Φονικὴ νῦξ Ἀραχώβης	ΙΟΙΑ 2005
1827	Φεβρουάριος	Μάχη παρὰ τὸ Δίστομον	ΙΤΣΙ
	» Μαρτίου 30	Ἐκλογὴ Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου	ΙΤΣΙ
	» Ἀπριλίου 23	Θάνατος Καραϊσκάκη	ΙΤΣΙ
	» 24	Καταστροφὴ Φαλήρου	ΙΤΣΙ
	» Ὁκτωβρίου 8	Ναυμαχία Ναυαρίνου	ΙΤΣΙ
1828	Ιανουαρίου 6	Κάθοδος Καποδιστρίου εἰς Ἑλλάδα	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1829	Μαρτίου 10	Πρωτόκολλον Λονδίνου	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
	» Ιουλίου 11	Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἀργεί	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
	» Σεπτεμβρίου 12	Μάχη Πέτρας	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
	» 26	Δολοφονία Καποδιστρίου	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1830	Ιανουαρίου 22	Β' πρωτόκολλον Λονδίνου	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1832	Ἀπρίλιος	Ἐκλογὴ Ὀθωνος. Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Προνοίᾳ	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1833	Ιανουαρίου 25	Κάθοδος Ὀθωνος εἰς Ἑλλάδα	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1833 - 1862		Βασιλεία - Ἀντιβασιλεία μέχρι τοῦ 1836	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1834		Γερμανικὴ τελωνειακὴ ἔνωσις	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1835		Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1837		Ιδρυσις Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1843		Ἐπανάστασις 3ης Σεπτεμβρίου. Σύνταγμα	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1848		Παρισινὴ ἐπανάστασις Φεβρουαρίου. Ἐπανάστασις Μαρτίου ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνῳ. Γερμανικὴ Ἐθνοσυνέλευσις. Κοινοβούλιον Φραγκφούρτης	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1852 - 1870		Ναπολέων Γ' αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1853 - 1856		Κριμαϊκὸς πόλεμος	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1859		Ἴταλικὸς πόλεμος. Ἐνωσις Ἰταλίας	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1862		Ἐξωσις τοῦ Ὀθωνος	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1863 - 1913		Γεώργιος Α' βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων. Σύνταγμα τοῦ 1863	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1866		Γερμανοσαυστριακὸς πόλεμος	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1866		Κρητικὴ ἐπανάστασις	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ
1870		Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία	ΙΩΙΑ - ΙΑΙ

1870 - 1871	Γαλλογερμανικός πόλεμος. Γερμανική "Ενωσις και Αύτοκρατορία
1877 - 1878	Ρωσοτουρκικός πόλεμος
1878	Συνθήκη τοῦ Βερολίνου
1881	Προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας
1885	Σερβοβούλγαρικός πόλεμος
1897	"Ελληνοτουρκικός πόλεμος
20δς ΑΙΩΝ	
1904 - 1905	Ρωσοϊαπωνικός πόλεμος
1908	Νεοτουρκική ἐπανάστασις
1909	'Ἐπανάστασις Γουδῆ.
1912 - 1913	Βαλκανικός πόλεμος
1912	Κατάλληψις Θεσσαλονίκης (26 Οκτωβρίου)
1913	Πτώσις Ιωαννίνων (21 Φεβρουαρίου)
1913	Συνθήκη Λονδίνου (17 Μαΐου)
1913	Βουλγαρικός πόλεμος. Ειρήνη Βουκουρεστίου, (28. Ιουλίου). Ειρήνη Αθηνῶν (1 Νοεμβρίου)
1914 - 1918	Εύρωπαϊκός πόλεμος
1939	Νέος παγκόσμιος πόλεμος.

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Μέτερνιχ	σελ.	13
2. Μονρόε	»	15
3. Κουμπούρες	»	16
4. 'Αλέξ. 'Υψηλάντης	»	20
5. Πιστόλες και σφαίρες	»	22
6. Χουρσίτ πασάς	»	28
7. Τὸ Λάβαρον τῆς Ἐπαναστάσεως	»	29
8. 'Ο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς	»	30
9. Δικρότον	»	32
10. Γολέττα	»	32
11. Σκούνα	»	32
12. Τρίκροτον	»	33
13. Κορβέττα	»	33
14. Φρεγάτα	»	33
15. Βρίκιον	»	34
16. Βρατσέρα	»	35
17. Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν	»	37
18. Μάχαιρα - Γιαταγάνι	»	38
19. 'Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε'	»	40
20. "Ελλην πολεμιστής τῆς ξηρᾶς	»	42
21. Νησιώτης πολεμιστής	»	42
22. 'Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης	»	43
23. 'Η ύπογραφή τοῦ Πετρόμπεη	»	43
24. Σουλιώτης πολεμιστής	»	44
25. 'Ελληνικὴ ἐνδυμασία 'Αθηνῶν	»	44
26. 'Ἐνδυμασία περιχώρων 'Αθηνῶν	»	45
27. 'Ομέρ Βρυώνης	»	45
28. 'Ἐνδυμασία Θηβῶν	»	46
29. 'Ἐνδυμασία Τανάγρας	»	46
30. 'Ο Διάκος	»	47
31. 'Οδυσσεύς 'Ανδροῦτσος	»	49
32. 'Υπογραφή και σφραγὶς τοῦ 'Οδυσσέως	»	49

33. Ό Κολοκοτρώνης	σελ.	52
34. Ή σφραγίς τοῦ Κολοκοτρώνη	»	52
35. Ἐνδυμασία Σαλαμίνος	»	53
36. Ἐνδυμασία Πόρου - "Υδρας"	»	61
37. Ἐνδυμασία Μυκόνου	»	61
38. Καρά Άλης	»	64
39. Κωνσταντίνος Κανέρης	»	66
40. Ό Δραμαλής	»	71
41. Γιουσούφ πασᾶς	»	72
42. Μάρκος Μπότσαρης	»	76
43. Ὑπογραφὴ τοῦ Μ. Μπότσαρη	»	77
44. Δημήτριος "Υψηλάντης"	»	79
45. Άλεξανδρος Μαυροκορδάτος	»	80
46. Σφραγὶς Γερουσίας Δ. "Ελλάδος"	»	81
47. Σφραγὶς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας	»	82
48. Καριοφίλια καὶ παλάσκα	»	83
49. Τὰ ὅπλα καὶ ἡ περικεφαλαία τοῦ Κολοκοτρώνη	»	87
50. Γεώργιος Κάννιγκ	»	92
51. Ό λόρδος Βύρων	»	95
52. Μεχμέτ Άλης	»	98
53. Άνδρεας Μιαούλης	»	101
54. Ὑπογραφὴ τοῦ Μιαούλη	»	102
55. Ακρόπρωρον τῆς ναυαρχίδος τοῦ Μιαούλη	»	103
56. Ό Ιμπραήμ	»	104
57. Παπαφλέσσας	»	107
58. Ό Κιουτσάχης	»	109
59. Δημήτριος Μακρῆς	»	113
60. Γεώργιος Καραϊσκάκης	»	115
61. Ακρόπρωρον «Θεμιστοκλέους»	»	121
62. Ιωάννης Καποδίστριας	»	126
63. Σφραγὶς καὶ ὑπογραφὴ τοῦ Καποδίστρια	»	127
64. Σπυρίδων Τρικούπης	»	128
65. Ό βασιλεὺς "Οθων"	»	132
66. Ή βασίλισσα Άμαλία	»	134
67. Ακρόπρωρον Καρτερίας	»	138
68. Ναπολέων Γ'	»	143
69. Καβούρ	»	148
70. *Οθων Βίσμαρκ	»	153
71. Ό βασιλεὺς Γεώργιος Α'	»	162
72. Δημήτριος Βούλγαρης	»	163
73. Άλεξ. Κουμουνδούρος	»	164
74. Χαρίλαος Τρικούπης	»	175
75. Θεόδωρος Δεληγιάνης	»	176

76. Παῦλος Μελᾶς	σελ.	180
77. Ἀβδούλ Χαμίτ	»	182
78. Ἐλευθέριος Βενιζέλος	»	185
79. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος	»	192
80. Λέων Γαμβέττας	»	199
81. Διώρυξ τοῦ Παναμᾶ	»	215
82. Ὁ Πρόεδρος Οὐίλσων	»	238
83. Εὐγένιος Ντελακρουά	»	255
84. Αἱ σφαγαὶ τῆς Χίου (Ντελακρουά)	»	256
85. Γουσταύος Κουρμπιέ	»	257
86. Ἡ συνάντησις (Κουρμπιέ)	»	258
87. Μιλλὲ	»	258
88. Σταχυολόγοι (Μιλλὲ)	»	259
89. Ἡ ποιμενὶς (Μιλλὲ)	»	260
90. Εἰς τὸν ἔξωστην (Μονὲ)	»	261
91. Ἡ γέφυρα τοῦ Λονδίνου (Μονὲ)	»	262
92. Βραδυνὴ συντροφὶα (Μέντσελ)	»	263
93. Τοπίον Ἀπενίών (Μπέκλιν)	»	264
94. Ἄνδριάς τοῦ Βαττώ (Καρπώ)	»	265
95. Ὁ διανοούμενος (Ροντὲν)	»	266
96. Ἡ γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου	»	267
97. Τὸ μέγαρον τοῦ Ράιχσταγ τοῦ Βερολίνου	»	268
98. Ἡ "Οπερα τῶν Παρισίων	»	269
99. Θέατρον τῶν Ἡλυσίων	»	270
100. Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Λειψίας	»	270
101. Κρεμαστὴ γέφυρα	»	271
102. Οὐρανοξύστης	»	272
103. Διώρυξ τῆς Κορίνθου	»	279
104. Ὁ Σολωμὸς	»	282
105. Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	»	283
106. Κωστῆς Παλαμᾶς	»	287
107. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης	»	288
108. Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν	»	290
109. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν	»	291
110. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη	»	291
111. Μέγαρον Δουκίστης Πλακεντίας	»	292
112. Παναθηναϊκὸν Στάδιον	»	292
113. Νάός Ἅγιου Παύλου Κορίνθου	»	293
114. Νικόλαος Γύζης	»	294
115. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (Γύζη)	»	296
116. Τὸ τάμα (Γύζη)	»	297
117. Τὰ πρῶτα βῆματα (Ἰακωβίδου)	»	298
118. Τὸ μπάνιο τοῦ μικροῦ (Ἰακωβίδου)	»	299

119. Τὸ λιβάνισμα (Λύτρα)	σελ.	300
120. Ἡ ἐν Σαλαμίνι ναυμαχία (Βολονάκη)	»	300
121. Προσωπογραφία τῆς κ. Π. (Παρθένη)	»	301
122. «Τὸ ἑκκλησιδάκι ποὺ ἔμοιαζε μὲ λογισμὸ κρυφό» (Παρθένη)	»	302
123. Ἀνδριάς Βαρβάκη (Δρόση)	»	303
124. Ἀνδριάς Γλάδστωνος (Βιτάλη)	»	303
125. Ἀνδριάς Γρηγορίου Ε' (Φυτάλη)	»	304
126. Ξυλοθραύστης (Φιλιππότη)	»	305
127. Κοιμωμένη (Χαλεπᾶ)	»	305

ΠΙΝΑΞ ΧΑΡΤΩΝ

1. Χάρτης Βλαχίας και Μολδαβίας	σελ.	25
2. Χάρτης 'Επαναστάσεως Βορείου 'Ελλάδος	»	56
3. Χάρτης τῆς 'Ελληνικῆς 'Επαναστάσεως	»	80-81
4. Χάρτης τῆς 'Ελληνικῆς 'Ανεξαρτησίας	»	124
5. "Ενωσις τῆς 'Ιταλίας	»	149
6. "Ενωσις τῆς Γερμανίας	»	156
7. Χάρτης τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου	»	171
8. 'Η Βαλκανικὴ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου	»	196
9. Δομίνιον τοῦ Καναδᾶ	»	203
10. 'Αγγλικαὶ 'Ινδίαι	»	204
11. Νοτιοαφρικανικὴ "Ενωσις	»	205
12. Γαλλικὴ 'Ινδοκίνα	»	208
13. Γαλλικαὶ ἀποικίαι 'Αφρικῆς	»	209
14. 'Επιχειρήσεις τῆς "Απω 'Ανατολῆς	»	211
15. Πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Εύρώπης τὸ 1919	»	204

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.	9
Εισαγωγή	σελ.	9
Κεφάλαιον		
A' 'Η κατάστασις εις τήν Εύρωπην μετά τό Συνέδριον		
τῆς Βιέννης	»	11-16
» B' 'Η φιλελευθέρα κίνησις εις τήν Βαλκανικήν	»	17-22
» Γ' 'Η Μεγάλη 'Ελληνική 'Επανάστασις	»	23-38
» Δ' Πρώτη φάσις τοῦ ἀγῶνος.—'Η πάλη πρὸς τὸν		
Σουλτάνον	»	39-77
1) 'Εδραίωσις τοῦ ἀγῶνος	»	39-54
2) 'Επανάστασις εις τὴν Β. 'Ελλάδα	»	55-62
3) 'Απόκρουσις τῆς τουρκικῆς ἐπιθέσεως	»	62-77
» E' Διοικητική ὀργάνωσις.—'Εμφύλιοι ἔριδες	»	78-87
» ST' 'Η Εύρωπη ἀπέναντι τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστά-		
σεως	»	88-96
» Z' Δευτέρα φάσις τοῦ ἀγῶνος. 'Η λύσις.....	»	97-125
» H' Τὸ ἔλληνικὸν κράτος	»	126-138
» Θ' 'Η Εύρωπη μέχρι τοῦ 1870.—'Αγών κατὰ τῆς		
ἀντιδράσεως	»	139-156
1) Γαλλία	»	139-143
2) 'Αγγλία	»	143-146
3) 'Ιταλία	»	146-150
4) Γερμανία καὶ Αὐστρία	»	150-156
» I' Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ ἡ συνταγματικὴ βασι-		
λεία εἰς τὴν 'Ελλάδα	»	157-185
» IA' Μεγάλη κρίσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.—'Ο		
Βαλκανικὸς πόλεμος	»	186-196
» IB' Οἱ χρόνοι τοῦ νέου 'Ιμπεριαλισμοῦ	»	198-220
1) Περίοδος τῆς Εύρωπαϊκῆς Ισορροπίας	»	198-202
2) 'Η διεθνὴς πολιτικὴ	»	202-220

Κεφάλαιον ΙΓ'	'Ο Παγκόσμιος πόλεμος	σελ. 221-243
» ΙΔ'	'Επιστήμαι—Γράμματα—Τέχναι τὸν 19ον καὶ 20όν αἰῶνα	» 244-273
	1) Αἱ ἐπιστῆμαι	» 244-248
	2) Λογοτεχνία	» 248-255
	3) Τέχναι—Μουσική	» 255-273
» ΙΕ'	Αἱ πρόοδοι τῆς σημερινῆς 'Ἐλλάδος	» 274-307
	Χρονολογικός Πίναξ	» 308-310
	Πίναξ Εἰκόνων καὶ Χαρτῶν	» 311-314
	Περιεχόμενα	» 315

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΥΛΑΚΗ

⁷ Επιμελητής εκδόσεως K. KAYKΗΣ (ἀπ. A. Σ. ΟΕΣΒ 1173/13.4.59)

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γυνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.
‘Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (’Εφ. Κυβ. 1946, Α 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Η', 1959 (VII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 15.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 950 / 18.4.59

‘Εκτύπωσις - Βιβλιοδεσία : ’Α/φοι Γ. ΡΟΔΗ — Κεραμεικοῦ 40 — ’Αθῆναι

